VILLIERS DE L'ISLE-ADAM

VITOAREA EVĂ

Editura Univers
București — 1976

Coperta colecției PETER PUSZTAI

Villiers de l'Isle-Adam
L'ÈVE FUTURE
Oeuvres complètes, I, Mercure de France, 1922

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate editurii UNIVERS.

VILLIERS DE L'ISLE-ADAM

VIITOAREA EVĂ

COLECȚIA ROMANELOR ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

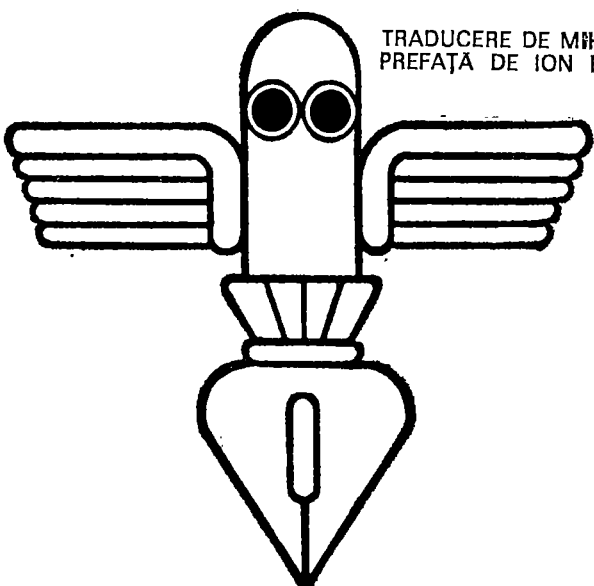

TRADUCERE DE MIHAI ELIN
PREFAȚĂ DE ION HOBANA

Paradoxul lui Villiers

Apariția *Viitoarei Eve* în anul în care se împlinesc nouă decenii de la publicarea originalului în editura Brunhoff din Paris nu este decît o fericită coincidență. Dealtfel, romanul văzuse parțial lumina tiparului, sub titlul *Noua Evă*, încă din 1880, mai întîi în ziarul „Le Gaulois" (4—18 septembrie), — textul din „L'Étoile Française" (14 decembrie 1880—4 februarie 1881) fiind aproape complet. Iar Villiers era obsedat de mai multă vreme de *idee*, după cum stau mărturie pasaje din povestirile anterioare *Mașina gloriei* și *Tratamentul doctorului Tristan*. Printre dispozitivele mecanice, electrice, acustice și odorante menite să asigure gloria sau eșecul unei reprezentații teatrale se numără „Douăzeci de andreizi fabricați în atelierele lui Edison, cu chipuri demne, cu surîsul discret și înțelegător..." (Într-o notă de subsol, autorul ne lămurește că andreizii sînt „Automate electro-umane, care dau iluzia deplină a vieții, grație ansamblului descoperirilor științei moderne".) Descoperirile imaginare enumerate în *Tratamentul doctorului Tristan* includ și „Noua Evă, mașină electro-umană (aproape un animal !...) oferind copia primei iubiri — creată de Thomas Alva Edison, inginerul american, Tătîcul Fonografului".

Primele versiuni ale romanului par deci să fi fost tributare ironiei și sarcasmului caracteristice textelor de mai mică întindere ale lui Villiers. Jeune Simon ne asigură chiar că în unele fragmente publicate, Edison apare ca un afacerist amator de farse îndoielnice, vulgar și încrezut, pentru care lordul Ewald e doar un client mai excentric [1].

[1] *Les types américains dans le roman et le théatre français* (1861—1917), Didier, 1963.

Cum să ne explicăm atunci tonalitatea gravă a versiunii definitive, portretul demiurgic al inventatorului, aerul de miracol științific perpetuu care l-a făcut pe Henry Bordeaux să afirme : „...Villiers de l'Isle-Adam arată în *Viitoarea Evă* cum crede știința că va rezolva problemele iubirii, fabricînd femeia ideală. Ea o va fabrica în serie. Iubirea nu e decît un mecanism bine pus la punct ?" [1] Pentru a răspunde, trebuie să facem o rapidă incursiune în biografia și opera lui Villiers, situîndu-le în contextul lor spațio-temporal.

Pînă relativ de curînd, cititorul român dornic să știe despre Jean-Marie-Mathias-Philippe-Auguste de Villiers de l'Isle-Adam mai mult decît ceea ce se poate afla dintr-un „Larousse", ar fi trebuit să recurgă la cercetarea unor surse destul de greu accesibile. În ultimii ani au apărut însă două volume antologice ale căror prefețe, cu deosebire aceea semnată de Alexandru George [2], oferă suficiente repere. Ne vom opri, deci, la cîteva aspecte semnificative, în lumina interesului nostru specific.

Un rol determinant l-a avut, fără îndoială, în pecetluirea destinului uman și literar al lui Villiers, credința scriitorului în obîrșia ilustră a familiei sale. Cercetări recente par să fi spulberat mitul („nu era mare senior prin ascendență decît în imaginația sa" [3]), dar, cum bine observă Alexandru George, important este faptul că Villiers a trăit cu această convingere. Formația sa intelectuală i-a consolidat detașarea și opoziția față de valorile dominante ale epocii. Adept al idealismului hegelian, prieten cu Baudelaire și apoi cu Wagner, Villiers a fost influențat de romanticii germani și mai ales de Edgar Poe, care i s-a revelat în superba tălmăcire a autorului *Florilor răului*.

Schițarea acestor coordonate nu urmărește, desigur, să sugereze o imagine lineară a scriitorului. Mai ales că atitudinea lui e nu o dată paradoxală. Tînărul aristocrat venit la Paris ca să găsească atmosfera favorabilă ecloziunii talentului său se înrolează în Garda Națională și publică în

---

[1] *De Baudelaire à la Soeur Marguerite.*

[2] Vezi Villiers de l'Isle-Adam, *Povestiri crude și insolite*, Editura Cartea Românească, 1973.

[3] *Littérature française*, Larousse, 1968.

1871, în „Le Tribun du peuple", articole în sprijinul Comunei care înalță „steaguri de culoarea răzbunării". Ceea ce nu-l va împiedica mai tîrziu să candideze, fără succes, pe o listă electorală monarhistă și să se considere pretendent autorizat la tronul vacant al Greciei. Dar ceea ce ne interesează îndeosebi este poziția scriitorului față de știința care-i furnizează pretextele cîtorva dintre cele mai ingenioase povestiri și materialul atît de strălucitei demonstrații din *Viitoarea Evă.*

Villiers s-a născut în 1840, cînd *Cursul de filozofie pozitivă* al lui Auguste Comte fusese publicat aproape în întregime. În anii adolescenței și tinereții scriitorului, influența pozitivismului devine copleșitoare, contaminîndu-i pe cîțiva dintre cei mai iluștri reprezentanți ai literelor franceze cu încrederea în puterea benefică a științei. Un exemplu programatic îl constituie poemul lui Hugo *În largul cerului* (în *Legenda veacurilor*, 1859), un imn de slavă adus posibilităților nețărmurite ale progresului material și spiritual al omenirii. Această atitudine este însă departe de a fi unanimă. Alți paladini ai romantismului consideră că Știința ucide Poezia Musset deplînge dispariția cometelor de pe bolta cerească, în urma transformării lor într-un obiect de studiu. Se manifestă și temeri în legătură cu urmările nefaste ale aplicării unor descoperiri și invenții. În poemul *Casa păstorului* (1844), Alfred de Vigny anatemizează drumul de fier, văzut doar ca un nou mijloc de îmbogățire a burgheziei. Dar cel mai violent atac anti-scientist al anilor '40 este lansat de un scriitor mai puțin cunoscut, Emile Souvestre. Romanul său, *Lumea așa cum va fi* (1846), înfățișează călătoria în anul 3000 a unui cuplu de tineri cuceriți de ideile lui Saint Simon și Fourier — prilej de a stigmatiza triumful brutal al utilitarismului, excesele monstruoase ale publicității, dispariția sentimentului familial, a dreptului, a caritații, a dragostei însăși. Autorul exprimă astfel pregnant o idee care își croia drum în conștiința epocii, aceea a pericolelor progresului științific și tehnic neînsoțit de o evoluție corespunzătoare a simțului moral. Și pentru el, ca și pentru mulți alți artiști, burghezia nu era în stare să asigure această corespondență necesară.

Sub triplul imbold al originii, educației și mediului său predilect, Villiers se situează printre cei mai pasionați detractori ai unei lumi în care se simte iremediabil străin. În cadrul ofensivei sale generalizate, el atacă nu numai scientismul, ci Știința însăși, pe care o socotește vinovată, prin aplicațiile ei utilitare, de tot ceea ce determină și implică atotputernicia Banului. Virulența satirei este potențată de aerul indiferent sau fals aprobator pe care-l afectează autorul atunci cînd „elogiază" *Mașina gloriei, Aparatul pentru analiza chimică a ultimei suflări, Tratamentul doctorului Tristan* (străpungerea timpanelor cu scîntei electrice, pentru a nu mai fi incomodat de vocile gloriei, onoarei și curajului). Dar Villiers nu se rezumă la aceste fantezii para-științifice pentru a-și exterioriza resentimentele. Finalul povestirii *Dragostea pentru lucrurile naturale* afirmă, de pildă „...prima binefacere pentru care trebuie să fim recunoscători Științei este că a făcut ca lucrurile simple, esențiale și naturale ale vieții să nu mai fie la îndemîna celor săraci". Iar *Eroismul doctorului Hallidonhill* se sfîrșește în aceeași manieră „... dragostea exclusivă pentru omenirea viitoare și disprețul total față de omul de azi constituie, în zilele noastre, singurul argument care-i poate dezvinovăți, totuși, pe generoșii care exagerează în numele Științei". Trebuie să știm că generosul doctor a exagerat ucigîndu-și pacientul pentru a descoperi cauza vindecării acestuia...

Denigrînd știința, Villiers îi detesta pe slujitorii ei, atribuindu-le nume ridicole, în consonanță cu preocupările lor Bathybius Bottom *(Mașina gloriei)*, Schneitzoeffer *(junior) (Aparatul pentru analiza chimică a ultimei suflări)*, Tristan Chavassus *(Tratamentul doctorului Tristan)*, Tribulat Bonhomet *(Ucigașul lebedelor)*. Doar inventatorul *Afișajului ceresc* are parte de un tratament ceva mai îngăduitor, fiind botezat Grave — datorită, poate, unei vagi intuiții că ideea utilizării firmamentului în scopuri publicitare e mai puțin absurdă. În sfîrșit, în *Viitoarea Evă*, Villiers renunță la această modalitate de caracterizare a personajelor, transpunînd pur și simplu eroul dintr-o realitate, ce-i drept cvasi-legendară, și prevenindu-și cititorii că el „este, înainte de toate, Vrăjitorul din Menlo-Park

etc. — și nu domnul inginer Edison, contemporanul nostru" Iată, așadar, un prim semn al deosebirii de tonalitate dintre versiunea definitivă a romanului și fanteziile paraștiințifice.

De fapt, *Viitoarea Evă* are un caracter ambiguu, pe măsura ambiguității poziției autorului. Asemeni lui Poe, a cărui influență l-a marcat profund, Villiers pare aici supus fascinației secrete a Științei, pe care nu o mai exorcisează cu mijloacele ironiei și ale satirei. Și în povestiri cite o sclipire neașteptată trădează interesul față de descoperiri sau ipoteze recente. Nota de subsol la fraza finală a *Aparatului pentru analiza chimică a ultimei suflări* sună, de pildă, astfel „Se știe astăzi că întregul nostru sistem solar se îndreaptă, pe nesimțite, către punctul de pe cer în care se află cea de-a șasea stea a constelației Hercule..." Dar romanul ne oferă un adevărat recital de erudiție și de prodigioasă inventivitate, mai ales în capitolele închinate descrierii divinei andreide.

Hadaly nu e prima femeie-robot din literatura conjecturală, și Villiers și-ar fi putut aminti că, în Cîntul XVIII al *Iliadei*, cînd Hefaistos se îndreaptă spre sala în care îl așteaptă Tetis,

...tropăind mărunt îl ajută
Fete făcute din aur, dar vii ca fecioarele aieve;
Au deopotrivă cu dînsele minte și glas și putere
Și-nvățătură la lucru de mînă deprins de la zîne.

Mult mai aproape în timp se afla însă Olympia, din povestirea lui E.T.A. Hoffmann, *Omul cu nisipul* (1817). E adevărat că, în acest caz, avem de-a face cu o simplă păpușă mecanică, despre care Sigmund, prietenul îndrăgostitului Nathanael, spune : „Dacă această femeie ne înfățișează un ansamblu de trăsături frumoase și de forme seducătoare, poți să nu fii de acord, după ce ai examinat-o, că ochiul ei e lipsit de viață, că fiecare mișcare pe care o face pare să se datoreze unor rotițe ascunse ? Ea cîntă din gură și la pian, păstrînd măsura ; dar e totdeauna aceeași arie, cu același acompaniament ; dansul ei e ca un mecanism uniform." Adăugînd că Olympia știe să spună doar „Ah ! ah !

ah!", vom înțelege și mai bine de ce Hadaly se înrudește cu ea doar în principiu, așa cum se înrudește avionul fraților Wright cu supersonicele moderne. Înzestrată de Edison cu o splendidă carnație artificială, cu mecanisme de o extraordinară complexitate și finețe, care-i îngăduie să se miște și să vorbească aidoma modelului ei uman, andreida își datorează „vitalitatea" electricității, Villiers părînd să împărtășească credința lui Jules Verne în rolul hotărîtor al acestei forțe menite să ia locul regelui abur. Grație genialului inventator și misterioasei Sowana, Hadaly împrumută pînă la identitate formele, trăsăturile, gesturile și intonațiile vocii Aliciei Clary, prozaica iubită a lordului Ewald. Să aibă deci dreptate Henry Bordeaux, ale cărui aserțiuni au declanșat reflecțiile noastre de pînă acum — și cele ce vor urma?

De fapt, scriitorul odinioară la modă n-a înțeles finalitatea romanului. El s-a lăsat, probabil, înșelat de o frază a lui Edison: „...această EVĂ VIITOARE, în sfîrșit, care, împreună cu REPRODUCEREA ARTIFICIALĂ (foarte la modă în ultima vreme), mi se pare că va răspunde întru totul dorințelor ascunse ale speciei noastre, mai devreme de un secol — cel puțin la popoarele inițiatoare". Dar cu toată îndemînarea sa prodigioasă, inventatorul nu reușește să creeze decît un automat prodigios, pe care lordul Ewald l-ar respinge, dacă nu i s-ar revela o prezență tulburătoare. Discuția finală cu Edison lămurește parțial enigma. Vorbind despre Hadaly, creatorul ei recunoaște: „...dacă i-am furnizat, din punct de vedere fizic, ceea ce are ea terestru și iluzoriu, un Spirit care mi-este necunoscut s-a suprapus operei mele..." Grație acestei încorporări, sublimul simulacru își depășește caracterul factice, dobîndind o personalitate capabilă să trezească un sentiment. În loc de a susține, cum pretinde Henry Bordeaux, că „Iubirea nu e decît un mecanism bine pus la punct", Villiers demonstrează, așadar, că știința nu poate să rezolve problemele iubirii. Cît despre fabricarea în serie a femeii ideale, Edison însuși declară: „...nu voi mai fabrica andreide".

Şi totuşi, din nou, asemeni lui Edgar Poe, Villiers încearcă să dea un suport ştiinţific iluzoriilor fenomene transcendentale. Legătura dintre Any Anderson, receptacolul Sowanei şi Hadaly se realizează prin „claviatura de inducţie ale cărei clape o electrizau uşor şi întreţineau un curent între ea şi andreidă". Ni se oferă chiar ipoteza unui „fluid nou", născut din fuzionarea fluidului electric şi a celui nervos şi capabil să înfăptuiască nebănuite miracole. Concluzia rămîne deschisă oricărei interpretări: „O fiinţă din afara umanităţii s-a insinuat în această nouă operă de artă..." Să nu-l învinuim pe Villiers, în această privinţă, de misticism, înainte de a cunoaşte explicaţia pe care ne-o sugerează în *Experienţele doctorului Crookes* (din volumul *Iubirea supremă*, 1886), folosind aproape aceeaşi formulă definitorie: „...aceste entităţi-vii, imateriale pentru organele noastre (de simţ) grosolane şi care, fără îndoială, continuă lanţul speciilor, *dincolo de umanitate* (s. ns.), în mediu invizibile..." Remarcăm consonanţa cu ideile exprimate de Maupassant în prima versiune a celebrei *Horla*, apărută tot în 1886: „...dacă am avea cîteva organe de simţ în plus, am descoperi în jurul nostru o infinitate de alte lucruri...", şi, cu referire la însăşi făptura invizibilă: „Cea pe care o aşteaptă Pămîntul, după om!"

Este evidentă tentativa lui Villiers de a include fenomenele oculte în sfera ştiinţei. Cum să ne explicăm această atitudine a unui catolic fervent şi obstinat? În ceea ce ne priveşte, înclinăm spre explicaţia lui René Lalou, potrivit căreia, în concepţia scriitorului, catolicismul „nu trebuie să se teamă nici o clipă să urmeze ştiinţa pe cele mai bizare tărîmuri pe care-i place să se aventureze. Astfel îşi justifica el din punct de vedere intelectual înclinarea spre ocultism, sau spre fenomenele de depersonalizare. *Viitoarea Evă* constituie cea mai importantă mărturie a acestui efort."[1] Imposibila simbioză avea să ducă la un eşec din punct de vedere al ideaţiei şi al consecvenţei viziunii anticipatoare. Dar nu-i cerem prea mult lui Villiers? Putea fi oare concepută în acel timp dinaintea ci-

[1] *Histoire de la littérature française contemporaine*, Presses Universitaires de France, 1953.

berneticii o mașină capabilă să gîndească fără o intervenție supranaturală? Răspunsul nostru afirmativ se întemeiază pe existența povestirii lui Ralph Schropp, *Automatul* (1880). Este vorba despre o creație a celebrului călugăr savant Albert cel Mare, botezată de acesta Homunculus. „Cu ajutorul unui mecanism ingenios bine conceput, secret al inventatorului său, Homunculus execută cu ușurință și cu grație toate mișcările indispensabile vieții materiale", ne asigură autorul. Și surpriza abia urmează: „Datorită unor mecanisme pe care numai inventatorul putea să le pună în mișcare și să le oprească, gîndirea lui Homunculus căpăta amprenta caracterului, spiritului și sentimentelor persoanei care-i vorbea. (...) Cu toate că era superficială, instrucția automatului fusese bine dirijată și era de-ajuns pentru nevoile sale. Avea noțiuni despre toate lucrurile și, cum resursele sale mecanice nu-l puteau trăda, ieșea învingător în cele mai aprinse discuții."

Pasiunea noastră pentru o cronologie cît mai exactă a temelor anticipației nu ne va duce la concluzii aberante. Intuiția, sau numai verva satirică a lui Ralph Schropp nu salvează *Automatul* de la uitarea hărăzită textelor lipsite de ambiția perenității. În schimb, generații după generații de cititori redescoperă farmecul ușor desuet al *Viitoarei Eve*, ale cărei insule de retorism sînt copleșite de o proză fluidă, contopind sonoritățile aramei și suspinele flautului într-o armonie profund originală.

Istoria literară nu a reușit să stabilească, printr-un consens unanim, apartenența lui Villiers la unul dintre curentele dominante ale secolului al XIX-lea. Considerat, pe rînd, romantic, simbolist, parnasian, el se sustrage acestor clasificări care-l definesc doar parțial. Construind cu trudă și migală edificiul unei opere de excepție, autorul *Viitoarei Eve* rămîne un solitar navigînd nu o dată cu pînzele imaginației umflate de vîntul incertitudinii, dar căutînd cu o nobilă îndîrjire țărmul adevărului și al perfecțiunii artistice.

ION HOBANA

Cuvînt către cititor

Consider de cuviință să previn o confuzie posibilă în privința eroului principal al acestei cărți.

Oricine știe astăzi că un foarte ilustru inventator american, domnul Edison, a descoperit, de vreo cincisprezece ani încoace, o mulțime de lucruri pe cît de ingenioase, pe atît de stranii — printre altele Telefonul, Fonograful, Microfonul și acele admirabile lămpi electrice răspîndite pe toată suprafața globului — fără a mai vorbi de o sută de alte minuni.

În America și Europa, imaginația mulțimii a țesut, așadar, o LEGENDĂ în jurul acestui mare cetățean al Statelor Unite. Care mai de care se va strădui să-i născocească porecle fantastice — ca „MAGICIANUL SECOLULUI, VRĂJITORUL DIN MENLO PARK, TATĂL FONOGRAFULUI", etc., etc. Entuziasmul — din cele mai firești — în țara sa și aiurea, i-a conferit un fel de apanaj misterios, sau aproape, în spiritul multora.

Prin urmare, PERSONAJUL acestei legende — chiar din timpul vieții omului care a putut s-o inspire — nu aparține oare literaturii omenirii? Cu alte cuvinte, dacă doctorul Johannes Faust, închipuindu-ne că ar fi fost contemporan cu Wolfgang Goethe, ar fi constituit prilej pentru simbolica sa legendă, Faust *n-ar fi fost, totuși, o operă licită?*

Așadar, EDISON, cel din lucrarea de față, caracterul său, locuința, limbajul și teoriile sale sînt — și trebuiau să fie — cel puțin într-o oarecare măsură, deosebite față de realitate.

Prin urmare, este bine stabilit că eu interpretez o legendă modernă spre a scoate în relief opera de Artă metafizică a cărei idee am conceput-o, că, într-un cuvînt, eroul acestei cărți este, înainte de toate, „Vrăjitorul din Menlo Park" etc. — și nu domnul inginer Edison, contemporanul nostru.

Aceasta este singura mea rezervă.

VILLIERS DE L'ISLE-ADAM

Transitoriis quaere aeterna
(În cele trecătoare trebuie
căutată eternitatea)

VISĂTORILOR *ZEFLEMIȘTILOR*

Cartea întîi
DOMNUL EDISON

I
Menlo Park

Grădina era croită ca o femeie frumoasă
Culcată și voluptos ațipită,
Și închizînd pleoapele spre cerurile deschise:
Cîmpiile de-azur ale cerului erau adunate
Intr-un cerc împodobit cu florile luminii;
Irișii și rotundele scîntei de rouă
Ce atîrnau de frunzele lor azurii apăreau
Ca stele sclipind ce scăpărau în albastrul serii.

GILES FLETCHER

La douăzeci și cinci de leghe de New York, în mijlocul unei rețele de fire electrice, răsare o locuință înconjurată de adînci grădini solitare. Fațada ei dă spre o peluză bogată, străbătută de alei presărate cu nisip, care se prelungește pînă la un fel de pavilion mare, izolat. Spre sud și spre vest, două lungi șiruri de arbori bătrîni își îndreaptă frunzișul înalt spre acest pavilion. Este nr. 1 din Menlo Park. Reședința lui Thomas Alva Edison, omul care a întemnițat ecoul.

Edison este un bărbat de patruzeci și doi de ani. În urmă cu cîțiva ani, fizionomia sa amintea, într-un mod izbitor, de aceea a unui ilustru francez, Gustave Doré. Era aproape chipul artistului *transpus* într-un

chip de savant. Aptitudini asemănătoare, aplicații diferite. Misterioși gemeni. La ce vîrstă s-au asemănat oare întru totul ? Niciodată, poate. Cele două fotografii ale lor de atunci, combinate la stereoscop, produc acea impresie intelectuală cum că anumite efigii ale unor naturi superioare nu se realizează pe deplin decît sub o multitudine de figuri, răspîndite în Umanitate.

Cît despre chipul lui Edison, el oferă, confruntat cu unele stampe vechi, o reproducere vie a medaliei siracuzene a lui Arhimede.

Or, nu de mult, într-o seară de toamnă, către orele cinci, minunatul inventator al atîtor miracole, magicianul urechii (care, aproape surd el însuși, ca un Beethoven al Științei, a știut să creeze acel imperceptibil instrument — grație căruia, ajustat la timpan, nu numai că surditatea dispare, dar se dezvăluie, mai rafinat încă, simțul auzului), Edison, în sfîrșit, se retrăsese în străfundul laboratorului său personal, adică în acel pavilion separat de castelul său.

În acea seară, inginerul dăduse liber celor cinci ajutoare, șefii săi de atelier — lucrători devotați, eruditi și îndemînatici, pe care îi retribuiește ca un prinț și cărora le-a cîștigat discreția. Așezat într-un fotoliu american, sprijinit într-un cot, singur, cu havana în gură — el atît de puțin fumător, tutunul schimbînd în reverii proiectele virile — cu privirea fixă și distrată, cu picioarele încrucișate, înfășurat în veșmîntul său larg de mătase neagră cu ciucuri liliachii, devenit legendar, părea pierdut într-o intensă meditație.

La dreapta sa o fereastră înaltă, deschisă larg spre apus, aerisea vastul pandemoniu, lăsînd să se răspîndească peste toate obiectele o ceață de un roșu auriu.

Ici și colo se schițau, pe mesele încărcate, forme ale unor instrumente de precizie, ruaje cu mecanisme necunoscute, aparate electrice, telescoape, reflectoare, magneți enormi, baloane cu tubulùri, flacoane pline cu substanțe enigmatice, tăbliță acoperite cu ecuații.

Afară, de dincolo de orizont, apusul soarelui, străpungînd cu licăriri de raze de adio îndepărtatele perdele de frunzișuri de pe colinele din New-Jersey, împădurite cu arțari și brazi, lumina din cînd în cînd încăperea cu o pată de purpură sau cu o fulgerare. Atunci sîngerau, din toate părțile, muchii metalice, fațete de cristaluri, rotunjimi de pile electrice.

Vîntul devenea rece. Furtuna din timpul zilei muiase vegetația din parc și scăldase de asemeni grelele și îmbătătoarele flori asiatice deschise în lăzile lor verzi, sub fereastră. Plante uscate, suspendate pe grinzi între scripeți, degajau, galvanizate de temperatură, un fel de amintire a vieții lor înmiresmate de altădată, din păduri. Sub acțiunea subtilă a acestei atmosfere, gîndirea, în mod obișnuit puternică și vivace, a visătorului se relaxa și se lăsa pe nesimțite sedusă de atracțiile reveriei și ale crepusculului.

II

Phonograph's Papa

El este !... Ah ! spusei deschizînd ochii mari în întuneric: e *Omul nisipului !...*

HOFFMANN, Povestiri nocturne

Deși chipul său cu tîmplele încărunțite lasă întotdeauna impresia unui etern copil, Edison a trecut prin școala sceptică. Nu inventă, spune el, decît așa cum grîul crește.

Rece și amintindu-și începuturile amare, el are surîsul scump plătit al celor a căror simplă prezență

spune aproapelui : „Devino, eu sînt". Pozitiv, el nu apreciază teoriile cele mai specioase decît odată încarnate cum se cuvine în fapt. „Umanitar", el se mîndreşte mai mult cu munca decît cu geniul său. Pătrunzător, totuşi, atunci cînd se compară, el nu se mai poate lăsa înşelat. Mania sa favorită constă în a se crede un IGNORANT, dintr-un fel de trufie legitimă.

De aici acea simplitate a primului contact şi acel văl de francheţe aspră — uneori chiar de aparenţă familiară —, în care îşi învesmîntă răceala reală a gîndirii sale. Omul de geniu dovedit, care a avut onoarea de a fi fost sărac, evaluează întotdeauna, dintr-o privire, pe necunoscutul care îi vorbeşte. El ştie să cîntărească la carat motivele tainice ale admiraţiei, să desluşească probitatea şi calitatea acesteia, să-i determine gradul de sinceritate, pînă la aproximaţii infinitezimale. Şi totul fără ca interlocutorul să-şi dea vreo clipă seama.

După ce a dat dovada înzestrării cu un atît de ingenios bun-simţ, marele electrician consideră că a cucerit dreptul de a glumi, chiar şi în legătură cu el însuşi, în meditaţiile sale particulare. În acestea, asemenea unui cuţit pe o piatră, el îşi ascute spiritul ştiinţific pe dure sarcasme ale căror scîntei plouă pînă şi pe propriile sale descoperiri. Pe scurt, el se preface a deschide focul asupra propriilor sale trupe ; însă aceasta nu se întîmplă cel mai adesea decît cu pulbere şi numai pentru a le oţeli.

Aşadar, victimă voluntară a farmecelor acelei impresionante seri, Edison, simţindu-se într-o dispoziţie de relaxare, savura în tihnă excelentul fum al havanei sale fără a-şi refuza poezia ceasului şi a singurătăţii, a acelei scumpe singurătăţi de care, lucru caracteristic, se tem doar proştii.

Ca un simplu muritor, el se lasă purtat chiar, ca urmare a destinderii, de tot felul de gînduri fanteziste şi bizare.

III

Lamentațiile lui Edison

Orice mihnire nu este altceva decît o injosire a propriei persoane.

SPINOZA

El își vorbea în șoaptă

— Ce tîrziu vin în Omenire ! De ce nu sînt oare unul din primii născuți din specia noastră ?... O mulțime de cuvinte mari ar fi astăzi încrustate *ne varietur — (sic)* — textuale, adică, pe foile cilindrului meu, de vreme ce *prodigioasa lui perfecționare îngăduie sesizarea, de pe acum, a undelor sonore de la distanță !...* Iar acele cuvinte ar fi înregistrate cu tonul, timbrul, accentul debitului și chiar cu viciile de pronunțare a enunțătorilor lor.

Fără a pretinde plăcii galvanoplastice acel *„Fiat lux !“*, exclamație proferată, se pare, cu aproape șaptezeci și două de secole în urmă (și care, de altfel, în calitate de precedent imemorial, plăsmuit sau nu, va fi scăpat oricărei fonografii), poate că mi-ar fi fost îngăduit — de pildă, puțin după moartea lui Lilith și în timpul văduviei lui Adam — să captez și să imprim, ascuns după vreun tufiș al Edenului, mai întîi sublimul solilocviu : — *„Nu e bine ca bărbatul să fie singur !“* — apoi, *„Eritis sicut dii !“*, *„Creșteți și vă înmulțiți !“* în sfîrșit sumbra batjocură a lui Elohim : *„Iată-l pe Adam ajuns ca unul dintre noi“* etc. !... Mai tîrziu, odată secretul plăcii mele vibrante foarte răspîndit, nu le-ar fi fost oare plăcut urmașilor mei să fonografieze, în toiul păgînismului, de pildă faimosul : *Celei mai frumoase !... Quos ego !... Oracolele Dodonei. Melopeele Sibilelor ?...* etc. Toate spusele importante ale Omului și

ale Zeilor, de-a lungul veacurilor, ar fi fost gravate astfel, într-un mod indelebil, în sonore arhive de aramă : astfel că ulterior n-ar mai fi fost niciodată posibilă îndoiala asupra autenticității lor.

Chiar printre *zgomotele* trecutului, cîte sunete misterioase au fost percepute de predecesorii noștri și care, în lipsa unui aparat capabil să le rețină, au căzut pe vecie în neant ?... Cine ar putea, într-adevăr, în zilele noastre, să-și formeze o noțiune exactă, de pildă, despre *Sunetul trîmbițelor Ierihonului ?...* despre *Strigătul taurului lui Phalaris ?...* despre *Rîsul augurilor...* despre *Suspinul lui Memnon în zori ?...* etc.

Voci moarte, sunete pierdute, zvonuri uitate, vibrații depărtîndu-se în abis și de-acum prea distante spre a mai putea fi prinse !... Ce săgeată ar mai atinge asemenea păsări ?

Edison atinse distrat un buton de porțelan din perete, lîngă el. Un jet albastru orbitor, pornit dintr-o veche pilă faradică, la zece pași de fotoliul său, și capabil să trăznească un oarecare număr de elefanți, străbătu cu fulgerul său dizolvant un bloc de cristal — apoi dispăru în aceeași sutamiime de secundă.

— Da, continua în reveria sa marele mecanic, eu am această scînteie... care e față de sunet ceea ce iepuroaica virgină este față de țestoasă ea ar putea să acorde un avans de cincizeci de secoli și mai mult, în hăuri, vechilor vibrații pornite de pe pămînt !... dar pe ce fir, pe ce urme s-o trimit după ele ?... Cum s-o învăț să le întoarcă înapoi, odată prinse din urmă ? să le răsfrîngă asupra timpanului vînătorului lor ?... De astă dată cel puțin, problema pare insolubilă.

Edison scutură melancolic, cu vîrful degetului mic, scrumul havanei ; după o clipă de tăcere, se ridică, nu fără un surîs, și începu să se învîrtă prin laborator.

— Și cînd te gîndești că după șase mii și ceva de ani de lacună atît de păgubitoare cum e cea a fonografului meu, reluă el, o mulțime de glume proaste,

născute de indiferența omenească, a salutat apariția primei mele încercări !... „Jucărie pentru copii !", bombănea mulțimea. Desigur, eu știu că, luată pe neașteptate, cîteva jocuri de cuvinte îi sînt de un ajutor indispensabil și îi dau timpul de a-și veni în fire... Totuși, în locul ei, în materie de jocuri de cuvinte, m-aș fi străduit cel puțin să desăvîrșesc unele de un soi mai elevat decît acela al grosolanelor calambururi pe care ea nu a roșit să le încerce pe seama mea.

Astfel, eu aș fi blamat, de pildă, Fonograful pentru neputința sa de a reproduce, ca *zvonuri*, zvonul... căderii Imperiului roman... zvonurile care circulă... tăcerile *elocvente*... și, în materie de *glasuri*, faptul că el nu poate înregistra nici glasul conștiinței !... nici glasul — sîngelui !... nici toate acele cuvinte minunate *atribuite* oamenilor de seamă... nici *Cîntecul lebedei*... nici sub-*înțelesurile*... nici Calea [1] lactee ! Nu ! Ah ! merg prea departe. Numai că pentru a-i satisface pe semenii mei, simt că trebuie să inventez un instrument care să repete înainte chiar ca omul să fi vorbit, sau care, dacă experimentatorul îi suflă : „Ce mai faceți, domnule !" să răspundă : „Mulțumesc, cum vă mai simțiți ?" Sau care, dacă se întîmplă ca vreun nemanierat să strănute în auditoriu, să-i strige „Sănătate !" sau „Doamne ajută !", etc.

Uimitori sînt oamenii.

Admit că vocea primelor mele fonografe părea, într-adevăr, a fi aceea a Conștiinței, vorbind în felul lui Polichinelle ; însă puteau să mai aștepte, ce naiba ! înainte de a se pronunța atît de ușuratic, ca Progresul să le ofere ceea ce față de primele plăci ale lui Nicéphore Niepce sau ale lui Deguerre sînt probele fotocromice sau heliotipice actuale.

— Ei bine, de vreme ce monomania îndoielii este incurabilă în ce ne privește, voi ține secretă, pînă la noi ordine, surprinzătoarea, absoluta perfecționare

[1] În original *la Voie lactée : voie* = cale și *voix* = voce se pronunță identic.

pe care am descoperit-o !... Și care se află acolo, sub pămînt ! adăugă Edison bătînd ușor cu piciorul. Voi desface pe piață, astfel, vreo cinci sau șase milioane din vechile fonografe — și dacă e vorba de rîs... eu voi rîde la urmă.

Se opri, meditâ cîteva clipe, apoi

— Aș ! încheie el cu o mișcare din umeri pe scurt, există întotdeauna ceva bun în nebunia omenească. Să lăsăm glumele deșarte.

Pe neașteptate, o șoaptă clară, vocea unei femei tinere vorbind foarte încet, murmură lîngă el :

— Edison ?

IV

Sowana

Cum să te mai miri de ceva ?

Stoicii

Totuși, nici o umbră măcar nu se zărea în preajmă. El tresări.

— Dumneata, Sowana ? întrebă cu glas tare.

— Da. În seara asta mi-era dor de somnul cel frumos ! Am luat inelul : îl am în deget. Nu e nevoie să ridici tonul mai mult ca de obicei : mă aflu lîngă dumneata și, de cîteva minute, te aud jucîndu-te cu cuvintele, ca un copil.

— Și, *fiziceşte*, unde te afli ?

— Culcată pe blănuri, în subterană, în spatele boschetelor cu păsări. Hadaly pare atipită. I-am dat pastilele și apa distilată, astfel că e din nou foarte... însufleţită.

Rîzînd la acest din urmă cuvînt, vocea fiinţei invizibile, pe care electricianul o numise Sowana, foşnea, mereu discretă şi joasă, într-un suport al draperiilor violacee. Acestă forma o membrană sonoră şi fremăta sub şoapta depărtată adusă de electricitate : era unul din acele condensatoare noi, inventate abia în ajun, prin care rostirea silabelor şi timbrul vocilor sînt în mod distinct transmise.

— Spune-mi, mistress Anderson, reluă Edison după o clipă de visare, în acest moment eşti sigură că ai putea auzi ceea ce o altă persoană mi-ar spune aici ?

— Da, dacă ai repeta dumneata cuvintele, foarte încet, pe măsură ce sînt rostite deosebirea de intonaţie, în răspunsurile dumitale, mi-ar îngădui să înţeleg dialogul. Vezi dumneata mă asemăn întrucîtva cu unul din geniile Inelului din *O mie şi una de nopţi*.

— Prin urmare, dacă te-aş ruga să legi firul telefonic, prin care-mi vorbeşti în acest moment, *cu persoana* tinerei noastre prietene, miracolul de care am vorbit s-ar produce ?

— Fără nici o îndoială. E un lucru fantastic ca ingeniozitate şi perfecţiune, dar foarte natural, realizat în felul acesta.

Iată pentru ca eu să te pot auzi, în starea mixtă şi miraculoasă în care mă aflu, străbătută de fluidul viu acumulat în inelul dumitale, nu e nevoie de nici un fel de telefon ; însă pentru ca să mă auzi dumneata, ca şi oricare dintre musafirii dumitale, nu trebuie oare ca telefonul, al cărui microfon îl ţin eu acum, să corespundă unei membrane sonore, oricît de disimulată ar fi ea ?

— Mistress Anderson, spune-mi...

— Dă-mi numele meu din somn. *Aici,* nu mai sînt numai eu însămi. *Aici,* uit — şi nu mai sufăr. Celălalt nume îmi aminteşte de oribilul pămînt de care ţin încă.

— Sowana, eşti absolut sigură de Hadaly, nu-i aşa ?

— Oh ! m-ai instruit asupra frumoasei dumitale Hadaly şi am studiat-o atît de bine încît răspund de ea... ca de imaginea mea în oglindă ! Îmi place mai mult să fiu în această copilă fremătătoare decît în propria-mi fiinţă. Ce făptură sublimă ! Ea există datorită stării superioare în care mă aflu în acest moment e îmbibată de voinţele noastre care se împletesc în ea este O dualitate. Nu e o conştiinţă, este un spirit ! Cînd îmi spune „Sînt o UMBRĂ", mă simt turburată Ah ! chiar acum am avut presentimentul că se va încarna !...

După o uşoară mişcare de surpriză meditativă

— Bine. Dormi, Sowana !... răspunse cu voce scăzută electricianul. Dar, vai ! e nevoie de un al treilea om viu pentru ca această Mare Operă să se împlinească !... Şi cine, pe-acest pămînt, ar cuteza să se considere demn de aceasta !

— Uite, în seara asta voi fi pregătită ! O scînteie, şi Hadaly va apărea !... spuse vocea, cu un ton care arăta că este pe punctul de a adormi.

Urmă un moment de tăcere misterioasă după această pe cît de stranie pe atît de incomprehensibilă conversaţie.

— Într-adevăr, deprinderea însăşi cu un asemenea fenomen nu te scuteşte cu totul de o oarecare ameţeală !... murmură, ca pentru sine, Edison. Şi, hotărît, în loc să-l cercetez temeinic, eu prefer încă să meditez la toate aceste cuvinte... *nemaiauzite*... ale căror accente Omenirea nu le va putea controla niciodată, deoarece nu şi-a imaginat, înaintea mea, fonograful.

Ce putea să însemne subita uşurătate cu care marele inginer părea să trateze, acum, taina — atît de stranie ! — de care tocmai fusese vorba ?

Ah ! aşa sînt făcuţi oamenii de geniu deseori s-ar putea crede că ei caută să-şi uite adevăratul lor gînd numai în clipa cînd, ca o străfulgerare, acesta se dezvăluie, ne dăm seama... dacă aveau motivele lor *să pară* distraţi, fie şi în singurătate

V

Rezumatul soliloc viului

Tu vei tăcea, o glas sinistru — al celor vii!

LECONTE DE LISLE

— Mai cu seamă în Universul mistic, continuă el după cîteva clipe, prilejurile pierdute par ireparabile! Oh! vibraţiile iniţiale ale întregului enunţ al Bunei-Vestiri! Timbrul arhanghelic al Vestirii diluat, de-a lungul secolelor, în rugăciuni! Predica de pe munte! acel „Bucură-te, Învăţătorule!“ *(Salēm, rabboni,* cred), din Grădina Măslinilor, şi sunetul produs de sărutul Iscariotului, acel *Ecce Homo* al tragicului prefect! interogatoriul din casa Prinţului preoţilor!... Tot procesul de-atunci, în sfîrşit, atît de judicios reexaminat în zilele noastre, de altfel, de către acel subtil maestru Dupin, preşedinte al Adunării franceze, într-o carte pe cît de elegant scrisă, pe atît de oportună, în care ilustrul decan relevă într-o manieră atît de savantă, numai din punctul de vedere al Dreptului din epocă, şi în speţă, fiecare viciu de procedură, omisiunile, erorile din neatenţie, qui-pro-quo-urile şi neglijenţele de care Pilat din Pont, Caiafa şi aprigul Irod-Antipa s-au făcut juridic vinovaţi, în cursul întregii afaceri.

Electricianul medită cîteva clipe în tăcere.

— Trebuie remarcat, continuă el, că Verbul divin pare să fi făcut puţin caz de aspectele exterioare şi sensibile ale scrierii şi ale cuvîntului. El nu a scris decît o singură dată — şi, atunci, pe pămînt. Fără îndoială că nu punea preţ, în vibraţia cuvîntului, decît pe acel insesizabil *dincolo,* cu care magnetismul inspirat de Credinţă poate impregna o vocabulă în clipa rostirii ei. Cine ştie dacă restul nu are, într-adevăr, decît puţină importanţă?... Fapt este că el

a permis numai să i se *tipărească* Evanghelia, iar nu să se *fonografieze*. Totuşi, în loc de a spune : „Citiţi *Sfînta Scriptură !*“ s-ar fi putut spune : „Ascultaţi Vibraţiile Sacre !“ În sfîrşit, e prea tîrziu...

Paşii profesorului răsunau pe dale ; înserarea în jurul său creştea tot mai mult.

— Ce pot eu fonografia, astăzi, pe pămînt ? gemea el sarcastic. S-ar putea, într-adevăr, crede că Destinul nu a îngăduit apariţia instrumentului meu decît în momentul cînd nimic din ce spune Omul nu mai pare deloc să merite osteneala de a fi conservat...

— La urma urmei, ce-mi pasă mie ! Să inventăm ! Să inventăm !

— Ce contează sunetul vocii, gura care rosteşte, secolul, minutul cînd cutare idee s-a dezvăluit, de vreme ce orice gînd nu este, din veac în veac, decît după asemănarea fiinţei care-l *zămisleşte ?* Cei care nu vor şti niciodată să *citească*, ar fi ştiut vreodată să *audă ?*... Nu să auzi sunetul, ci *Înlăuntrul* creator al vibraţiilor sale chiar, al vălurilor sale ! — iată esenţialul !

VI

Zgomote misterioase

> Cel ce are *urechi* de auzit, să audă ?
>
> *Noul Testament*

Spunînd acestea, Edison aprinse liniştit o a doua havană.

— Nu trebuie, aşadar, să ne exagerăm dezastrul, reluă el continuîndu-şi plimbarea şi fumînd în întuneric.

Dacă e regretabil, într-adevăr, că sunetul autentic și original al cuvintelor celebre nu a fost reținut de Fonograf, găsesc, chibzuind mai bine, că a extinde acest regret pînă la zgomotele enigmatice sau misterioase la care mă gîndeam adineauri ar fi o dovadă de absurditate.

Căci nu ele au dispărut, ci caracterul impresionant în care erau învăluite în și prin auzul celor vechi — și care, el singur, însufleța insignifianța lor reală. Prin urmare, nici odinioară, nici în zilele noastre, nu mi-ar fi fost posibil să gravez exact niște zgomote a căror *realitate* depinde de autor.

Megafonul meu, chiar dacă poate spori dimensiunea, să zicem așa, a urechilor omenești (ceea ce este deja un imens progres, științific vorbind), n-ar putea, totuși să sporească valoarea a *ceea ce* ascultă în aceste urechi.

Chiar de-aș izbuti să fac să fluture-n vînt pavilioanele auriculare ale semenilor mei, spiritul de analiză reușind să înlăture, în timpul *viețuitorilor* moderni, sensul intim al acelor rumori ale trecutului (sens ce constituie, încă o dată, *veritabila* realitate a acestora), în zadar aș fi înregistrat, în alte vremuri, vibrațiile lor, acestea n-ar mai reprezenta astăzi, pe aparatul meu, decît niște sunete moarte, într-un cuvînt doar niște zgomote, *altele* decît au fost ele și față de ceea ce etichetele lor fonografice ar pretinde că sînt, *deoarece tăcerea s-a lăsat în noi înșine.*

În timpul cînd acele zgomote erau încă misterioase, ar fi fost într-adevăr interesantă încercarea de a transpune misterul pe o mașină, fixîndu-l astfel pentru veacuri îndelungate... Dar ce vorbesc eu? șopti deodată electricianul. Uit că o reciprocitate de acțiune este condiția esențială a oricărei realități! Deci, în fond, se poate afirma că *numai zidurile Ierihonului au auzit sunetele trîmbițelor lui Iosua, deoarece numai ele aveau calitatea pentru aceasta,* dar că nici oastea lui Israel, nici asediații Canaanei nu

au sesizat în acel sunet nimic anormal ceea ce e totuna cu a spune că în fond *nimeni nu l-a auzit niciodată.*

O comparație : dacă așez, să zicem, *Gioconda* lui Leonardo da Vinci în fața pupilelor unui pawnie sau ale unui cafrez — sau chiar în fața anumitor burghezi de orice naționalitate, oricît de puternice ar fi lupele sau lentilele cu ajutorul cărora voi spori puterea vederii la acești indigeni, voi reuși eu vreodată să-i fac *să vadă* CEEA CE privesc ?

De unde conchid că zgomotele pot fi asemenea glasurilor, iar glasurile asemenea semnelor, și că nimeni nu are dreptul să regrete nimic. În zilele noastre, de altfel, dacă nu mai există zgomote supranaturale, eu pot, în compensație, să înregistrez unele destul de importante, ca zgomotul avalanșei, al Niagarei, al Bursei, al unei erupții, al tunurilor de cîteva tone, al unei furtuni, al unei mulțimi, al tunetului, al vîntului, al hulei, al unei bătălii etc.

O reflecție opri aici înșiruirea lui Edison.

— E adevărat că, singur chiar, Aerofonul meu domină, încă de pe acum, toate aceste vacarme a căror contingență recunoscută este lipsită de-acum încolo de orice interes ! încheie el cu melancolie.

— Hotărît lucru, repet, Fonograful și cu mine venim tîrziu în Omenire. Constatare atît de descurajantă încît, dacă n-aș fi un om cu o activitate practică extraordinară, m-aș duce pur și simplu, ca un nou Titir, să mă întind la umbra unui copac pe cîmp acolo, cu urechea lipită de receptorul Microfonului meu, aș lăsa să se scurgă zilele ascultînd cum crește iarba, ca să mă distrez, spunîndu-mi, *in petto,* că un Dumnezeu din cei mai probabili m-a blagoslovit cu această plăcută îndeletnicire.

Aici ajunsese Edison cu visarea cînd zvonul unui clopoțel, limpede și sonor, făcu să tresară umbrele din jurul său.

VII

O depeşă

— Ia seama : este...
— Nu văd prea bine.
— Să intre !

LUBNER, Spectrul

Inginerul apăsă resortul unei brichete cu hidrogen care se afla mai aproape de el decît aprinzătoarele electrice. Jetul de gaz, în contact cu fragilul eponj de platină, se aprinse.

O veioză străluci : imensul bazar se lumină brusc. Edison se apropie de un fonograf al cărui portavoce era conectat la un telefon şi gratifică cu un bobîrnac spiralul plăcii vibrante (căci evită, pe cît posibil, să vorbească el însuşi, decît cu sine).

— Ei bine ! ce e ? ce doreşti ! strigă instrumentul în pîlnia telefonului, avînd glasul lui Edison cu o uşoară nuanţă de nerăbdare. Dumneata eşti, Martin ?

O voce puternică răspunse în mijlocul camerei, deşi nu se vedea nimeni

— Da, eu sînt, domnule Edison. Mă aflu la New York, în camera dumneavoastră de pe Broadway. Vă transmit o depeşă primită aici acum două minute.

Vocea provenea dintr-un aparat de condensare perfecţionat, încă necunoscut publicului, un soi de sferă poliedrică suspendată de un fir conductor ce cobora din plafon.

Edison îşi întoarse privirea către receptorul unui aparat Morse în miniatură, fixat pe un soclu alături de fonograf. Acolo era ajustat un dreptunghi de hîrtie fotografică.

Un freamăt imperceptibil, un murmur de spirite în călătorie, agită dublul fir de legătură. Electricianul făcu o mişcare cu mîna, hîrtia sări din alveola sa de

metal. Depeşa de mai jos, pe care Edison o apropie de lampă, fusese imprimată acolo aproape instantaneu :

— *New-York, Broadway, pentru Menlo Park, nr. 1 — 8.I.83. 4 h. 35 m. seara. — Thomas Alva Edison, inginer. — Sosit azi-dimineaţă ; veţi primi vizita mea diseară. Felicitări afectuoase.*

LORD EWALD

La această semnătură, marele fizician scoase o exclamaţie de adîncă şi veselă surpriză.

— Lord Ewald ! exclamă. Cum ! el ?... Reîntors în Statele Unite ? Ah ! să vină scumpul, nobilul meu prieten !

Şi după un zîmbet mut, care nu prea se potrivea scepticului de adineauri :

— Nu, nu l-am uitat pe acel adolescent admirabil... care mi-a sărit în ajutor, cu ani şi ani în urmă, atunci cînd epuizat de mizerie, căzusem acolo, în mijlocul drumului, lîngă Boston. Toţi trecuseră pe lîngă mine zicînd : „Bietul băiat !“ Numai el, minunatul, fermecătorul samaritean, fără atîtea cuvinte de milă, a ştiut să coboare din trăsură pentru a mă ridica de jos şi, cu un pumn de galbeni, să-mi salveze viaţa, munca ! Şi-a amintit deci de mine ?... Îl voi primi cu toată inima ! Nu-i datorez oare gloria — şi tot restul ?

Edison se îndreptă spre o draperie şi apăsă cu degetul butonul unei sonerii.

Un zvon de clopot răsună departe, în parc, dinspre castel.

Aproape în aceeaşi clipă un glas vesel de copil se auzi, lîngă Edison, din muchia unui taburet de fildeş:

— Ce doreşti, tată ? spunea vocea.

Edison apucă pîlnia unui aparat fixat între tapiserii :

— Dash ! rosti el, în seara asta va fi lăsat să pătrundă în pavilion un musafir, lord Ewald. Va fi primit aşa cum sînt primit eu însumi... Este la el acasă.

— Bine, dragă tată ! spuse aceeași voce, care, grație unui joc de condensatoare, păru, de data asta, să provină din centrul unui mare reflector cu magneziu.

— Voi da dispoziții să mi se aducă cina aici. Nu mă așteptați. Să fiți cuminți ! Bună seara.

Un rîs copilăros și fermecător răsună prin unghere, din toate părțile. De parcă un spiriduș invizibil, ascuns în văzduh, răspundea unui vrăjitor.

Edison, zîmbind, lăsă din mînă cornetul telefonului și își reluă plimbarea.

Trecînd pe lîngă o masă de abanos, aruncă distrat depeșa printre ustensilele aranjate acolo.

Dar, din întîmplare, hîrtia căzu pe un obiect cu aspect surprinzător și extraordinar prezența lui era chiar inexplicabilă în acel loc.

Împrejurarea acestei apropieri fortuite păru să atragă atenția lui Edison care se opri, cîntărind faptul și meditînd.

VIII

Visătorul atinge un obiect de vis

De ce nu ?

Deviză a timpurilor moderne

Era un braț omenesc așezat pe o pernă de mătase liliachie. Sîngele părea închegat în jurul secțiunii humerale doar cîteva pete purpurii, pe o pînză de batist pusă chiar lîngă braț, atestau o operație recentă.

Erau brațul și mîna stîngă ale unei tinere femei.

În jurul încheieturii delicate se înfășura o viperă de aur emailat în inelarul palidei mîini scînteia un

inel bătut cu safire. Degetele desăvîrșite țineau o mănușă de culoarea perlei, pusă de mai multe ori, fără îndoială.

Carnația avea un ton încă atît de viu, derma era atît de pură și atît de satinată încît aspectul lor era pe cît de crud pe atît de fantastic.

Ce rău necunoscut făcuse, oare, necesară această amputare disperată ? — mai cu seamă că vitalitatea cea mai sănătoasă părea să străbată încă acest suav și grațios eșantion de trup juvenil ?

Prin mintea unui străin un gînd rece ca gheața ar fi trecut la această priveliște.

Într-adevăr, marele *cottage* din Menlo Park, pe care împrejurimile îl fac să semene cu un castel pierdut printre arbori, este un domeniu izolat. După cum bine știe întreaga lume, Edison este un experimentator temerar și care nu se poartă delicat decît față de prieteni bine încercați. Descoperirile sale de inginer și electrician, invențiile sale de tot felul, din care nu se cunosc decît cele mai puțin stranii, nu dau în general decît impresia unui pozitivism enigmatic. El a compus cîteva anestezice atît de puternice, după spusele lingușitorilor săi, încît „dacă unul dintre damnați ar avea norocul să înghită cîteva picături, ar deveni pe loc perfect insensibil la torturile cele mai rafinate ale Gheenei". Atunci cînd e vorba de o nouă experiență, ce anume l-ar face pe un fizician să dea înapoi ? Viața altuia ? a sa proprie ?

Ah ! care savant, demn de acest titlu, ar putea, măcar o clipă, să se gîndească, fără remușcări și chiar fără rușine, la niște preocupări de acest ordin atunci cînd e vorba de o descoperire ? Edison, cu siguranță, mai puțin ca oricare altul, slavă Domnului !

Presa europeană a specificat de ce natură sînt uneori experiențele sale. El nu se preocupă decît de țelul grandios ; detaliile nu merită în ochii săi decît privirea cu care un filosof onorează totdeauna prea mult purele contingențe.

Acum cîțiva ani, potrivit gazetelor americane, Edison, descoperind procedeul de a opri pe loc, și fără cele mai mici neplăceri, două trenuri lansate în plină viteză unul spre celălalt, a știut să convingă pe directorul unei companii de linii secundare din Western-Railway să facă fără întîrziere încercarea sistemului pentru a obține brevetul.

Deci acarii, într-o frumoasă noapte cu lună, îndreptară pe aceeași linie, lansate cu o viteză de treizeci de leghe la oră, unul spre celălalt, două trenuri ticsite cu călători.

Or, fîstîcindu-se chiar în momentul manevrei, în fața pericolului, mecanicii executară cu totul anapoda instrucțiunile lui Edison care, stînd în picioare pe o înălțime din apropiere și morfolind capătul unei *regalia,* era atent la împlinirea fenomenului.

Cele două trenuri se năpustiră ca fulgerul unul asupra celuilalt, ciocnindu-se cu o izbitură teribilă.

În cîteva secunde mai multe sute de victime fură proiectate în toate părțile, de-a valma, strivite, carbonizate, zdrobite, bărbați, femei și copii, inclusiv cei doi mecanici și cei doi fochiști, cărora a fost cu neputință să li se mai găsească urma pe cîmp.

— Nătîngilor ! a murmurat pur și simplu fizicianul.

Orice alt necrolog, într-adevăr, n-ar fi fost decît superfluu. Panegiricele nu sînt ocupația lui, de altfel.

De la acea nereușită, Edison e uimit că americanii ezită să se aventureze într-o a doua experiență și, spune el uneori, „la nevoie într-o a treia", în sfîrșit, „pînă ce procedeul va reuși !"

La vederea acelui braț strălucitor, astfel detrunchiat, amintirea unor experiențe de felul celei de mai sus, reluate de mai multe ori, ar fi constituit în mintea unui musafir o impresie suficientă pentru a legitima, spunem noi, bănuiala vreunei încercări fatale a unei noi descoperiri.

Între timp, ajuns lîngă masa de abanos, Edison privea cu atenție răvașul telegrafic căzut între două de-

gete ale acelei mîini. Atinse braţul şi tresări, de parcă o idee neaşteptată i-ar fi străbătut imaginaţia.

— Ce-ar fi, murmură el, ca, din întîmplare, călătorul acesta să fie cel destinat s-o trezească pe Hadaly !

Cuvintele „s-o trezească" fură rostite de electrician cu un fel de ezitare cu totul ciudată. După un scurt moment, ridică din umeri cu un zîmbet :

— Bun ! iată că devin superstiţios ! încheie el.

Trecu pe lîngă masă şi-şi reluă plimbarea prin încăpere.

Preferînd fără îndoială întunericul, ajungînd la veioză, o stinse.

Pe dată, afară, deasupra văilor, cornul lunii, trecînd printre nori, strecură prin fereastra deschisă o rază nespus de sinistră asupra mesei negre.

Palida rază mîngîie mîna neînsufleţită, alunecă de-a lungul braţului, scoase un fulger din ochii viperei de aur, inelul albastru sclipi.

Apoi totul se cufundă iarăşi în noapte.

IX

Retrospectivă

Gloria este soarele celor morţi.

HONORÉ DE BALZAC

Abordînd noi aspecte ale meditaţiei sale din ce în ce mai sumbre şi mai batjocoritoare, Edison reluă îndată :

— Ceea ce e cu siguranţă surprinzător în Istorie — şi de neînchipuit, chiar — este că, din mulţimea de mari inventatori, de-a lungul atîtor secoli, nici unul

nu a descoperit Fonograful. Şi, totuşi, cei mai mulţi dintre ei au născocit lucruri cu o manoperă de o mie de ori mai complicată. Confecţionarea lui e atît de simplă încît nu datorează nimic materialelor de proveniență ştiinţifică. Avraam l-ar fi putut construi pentru a lua amprenta apelului său. Niște peri de oţel, o foaie de hîrtie de ciocolată, sau ceva asemănător, un cilindru de aramă şi înmagazinezi cu ele vocile şi zgomotele de pe pămînt şi din cer.

La ce oare se gîndea inginerul Beroz ? Dacă, amînînd pe mai tîrziu studiile sale asupra formelor gnomonului la Babilon, acum patru mii două sute de ani, ar fi fost înzestrat cu mai multă judecată şi chibzuinţă, fără îndoială că ar fi descoperit aparatul meu. Şi subtilul Eratostene ? În loc să-şi petreacă aproape o jumătate de secol în observatorul din Alexandria, acum două mii de ani, măsurînd (aşa cum a făcut, de altfel, foarte exact) arcul de meridian cuprins între tropice, n-ar fi fost mai înţelept să se gîndească, mai întîi, să fixeze o vibraţie oarecare pe o placă de metal ? Şi caldeenii ! Dacă... Dar nu ! Aceştia trăiau cu capul în nori. Dar puternicul Euclid ? Logicul Aristotel ? Şi Pitagora, matematicianul poet ? Şi marele Arhimede el, care apărînd Siracuza de unul singur, născocea cîngi care sfărîmau, oglinzi care incendiau flotele romane în largul mării, nu era oare dotat cu aceleaşi facultăţi ale atenţiei ca şi mine ? Dacă eu am descoperit Fonograful remarcînd că sunetul vocii mele făcea să vibreze fundul pălăriei atunci cînd vorbeam în acest obiect, el n-a descoperit oare legea lichidelor examinînd apa băii sale ? Cum de n-a observat înaintea mea că vibraţiile sunetului, în jurul nostru, se constituie în dîre ce pot fi fixate ca o scriere ?

Aĭ ! fără ticăloşia soldăţoiului din hoardele lui Marcellus, care l-a asasinat deasupra acelei ecuaţii necunoscute, simt că mi-ar fi luat-o înainte în descoperirea mea ! Şi inginerii din Karnac ? din

Ypsambul ? arhitecții citadelei sacre Angkor, acei Michelangeli necunoscuți ai unui templu în care ar încăpea ușor una sau două duzini de palate ca Luvrul și a cărui înălțime întrecea, cred, cu jumătate pe cea a piramidei lui Keops — templu vizibil și palpabil în nordul Cambodgiei — și în care fiecare arhitravă, fiecare piațetă, fiecare monstruoasă coloană, care se numără cu sutele, sînt dăltuite și tăiate dintr-o bucată, și asta pe un munte înconjurat de un deșert de o sută de leghe !... templu atît de străvechi încît e imposibil să-i descoperi zeul și nici proveniența, nici să recunoști numele nației, pierdută în negura veacurilor, care a clădit uriașul miracol ! Oare nu era mai ușor să imaginezi Fonograful decît acel templu ? Dar fizicienii regelui Gudhea, mort acum șase mii de ani, și care, după cum glăsuiesc inscripțiile akkadiene, nu se mîndrea decît că *dusese atît de departe progresele în științe și în arte ?*

Dar cei din Khorsabad, din Troia, din Baalbeck ? Și Magii vechilor satrapi din Mycia ? Fizicienii lydieni ai lui Cresus, care îi schimbau punctele de vedere într-o noapte ? Și făurarii din Babilon, pe care Semiramida i-a folosit pentru a schimba cursul Eufratului ? Și arhitecții din Memphis, din Tadmor, din Sicione, din Babel, din Ninive și din Cartagina ? Și inginerii din Is, din Palmira, din Ptolemais, din Ancyra, din Theba, din Ecbathan, din Sardes, din Sidon, din Antiohia, din Corint, din Ierusalim ?... Și matematicienii din Sais, din Tyr, din Persepolisul ars, din Bizanț, din Eleusis, din Roma, din Cesareea, din Benares, din Atena ? Și toți făcătorii de minuni, apăruți cu miile în mijlocul acelor imense civilizații antice — acelea din care nu mai rămăsese nici măcar un nume, o piatră, o dîră de fum în vremea lui Herodot —, unde le-a fost oare mintea de n-au inventat, mai întîi, Fonograful ? Cel puțin am ști, astăzi, să pronunțăm exact limbile ca și numele lor. Atîtea alte nume, așa-zise nemuritoare, nu mai sînt pentru noi

decît niște silabe fără nici o legătură de sunet cu cele care chemară fantomele despre care vrem să vorbim ! Cum oare s-a putut lipsi lumea de fonograf pînă la mine ? Nu pot pricepe. Savanții națiilor uitate semănau așadar cu ai noștri, care nu sînt buni decît să constate, cel mai adesea, apoi să claseze și să perfecționeze ceea ce ignoranții inventă și descoperă ?

Eu spun că e fenomenal că oameni serioși, precum cei de acum cinci mii de ani (de pildă inginerii lui Rhamsinit, din a unsprezecea dinastie, care căleau arama mai bine decît călesc astăzi oțelul armurierii din Albacete, astfel încît, secretul lor pierzîndu-se, noi nu putem, cu cele mai puternice ciocane cu aburi din uzinele noastre, să făurim nici cel mai mic dintre instrumentele lor din acest metal), este, spun, fenomenul că printre oamenii de... acest aliaj... în sfîrșit, nu s-a găsit unul singur care să se fi gîndit să-și reproducă propria voce într-un mod indestructibil... La urma urmei, poate că aparatul meu a fost inventat, disprețuit și uitat. Acum nouă sute de ani, se pare, Telefonul meu a fost dat la rebut în vechea Chină, această patrie arhiseculară și mereu amintită a aerostatelor, a tiparului, a electricității, a prafului de pușcă etc... și a atîtor lucruri pe care *noi* nu le-am descoperit încă.

Cine nu știe că s-au constatat, în Karnac, urme de șine datînd de acum trei mii de ani ? din vremea cînd popoarele nu trăiau decît din invazii ? Din fericire, astăzi invențiile Omului prezintă garanții de durată „definitivă". Desigur, același lucru se spunea în vremea lui Nabonasar, în vremea chiar a prințului turanian Xixuthros, adică în urmă cu vreo șapte sau opt mii de ani, dacă nu greșesc ; trebuie însă să admitem, neapărat, că astăzi acest lucru va fi „serios". De ce ? Habar n-am. Esențialul e să fii foarte convins de asta, și atît. Lucru fără de care, toată lumea, odată averea agonisită, ar sta cu brațele încrucișate. Cu mîine în frunte.

X

Fotografii ale istoriei lumii

FOTOGRAFIE LA MINUT :
UN DOMN, *intrînd :* Domnule, aş dori să-mi faceţi o foto...
FOTOGRAFUL, *precipitîndu-se* Nu vorbiţi !... iat-o.

CHAM

Aici privirea inginerului căzu asupra marelui reflector cu magneziu, unde jucase cu puţin înainte vocea de copil.

— Fotografia, de asemeni, a venit destul de tîrziu ! continuă el. Nu e oare deznădăjduitor să te gîndeşti la tablourile, portretele, vederile şi peisajele pe care le-ar fi cules odinioară şi al căror spectacol e pe veci pierdut pentru noi ? Pictorii imaginează fotografia însă ne-ar fi transmis realitatea concretă. Cîtă deosebire ! S-a terminat ! noi nu vom mai vedea, nu vom *recunoaşte* niciodată, în efigiile lor, lucrurile şi oamenii de altădată, în afară de cazul cînd Omul ar descoperi mijlocul de a resorbi, fie cu ajutorul electricităţii, fie printr-un agent mai subtil, reverberaţia interastrală şi perpetuă a tot ce se întîmplă — descoperire viitoare pe care nu trebuie să contăm peste măsură, căci e mai mult ca probabil că întregul nostru sistem solar va fi fost vaporizat de cuptoarele lui Zeta, din constelaţia Hercule, care ne atrage secundă cu secundă — sau, cel puţin, că planeta noastră va fi fost ciocnită şi străpunsă, în ciuda crustei sale de trei pînă la zece leghe grosime, şi redusă, ca atîtea altele, la starea de *sac cu cărbuni* de către satelitul ei, sau, chiar că o a douăzecea sau a douăzeci şi cincea oscilaţie la poli ne va inunda sub o pînză de apă înspumată de trei sau patru mii de

leghe, așa ca în trecut, înainte de a fi permis speciei noastre să beneficieze, într-un fel anume, de acel fenomen verificat, într-adevăr, al eternei refracții interstelare a tuturor lucrurilor.

Păcat.

Ar fi fost atît de plăcut să fim în posesia cîtorva bune clișee fotografice (luate chiar în momentul petrecerii fenomenului), cu *Iosua oprind soarele*, de pildă cu cîteva *Vederi din Paradisul terestru* luate de la *Intrarea spadelor scînteietoare*; cu *Arborele Științei*; cu *Șarpele* etc.; cu cîteva vederi ale *Potopului, luate de pe vîrful Ararat* (ingeniosul Jafet, pun rămășag, ar fi luat un obiectiv în arcă, dacă ar fi cunoscut acest minunat instrument). Mai tîrziu, s-ar fi fotografiat *Cele șapte plăgi ale Egiptului, Tufișul în flăcări, Trecerea Mării Roșii*, înaintea, în timpul și după consumarea episodului, acel *Mané, tekel, fares* de la ospățul lui Baltazar; rugul lui Asurbanipal, *Labarum*-ul, *Capul Meduzei*, *Minotaurul* etc.; iar astăzi ne-am fi bucurat de portretele-cărți poștale ale lui *Prometeu*, ale *Stimfalidelor*, ale *Sibilelor*, ale *Danaidelor*, ale *Furiilor* etc., etc.

Și toate episoadele din *Noul Testament*! Ce mărturii! Și toate anecdotele din Istoria imperiilor răsăritene și apusene! Ce colecție! Și martirii! și supliciile! Începînd cu acela al celor șapte Macabei și al mamei lor, pînă la acela al lui Ioan din Leyda și al lui Damiens, fără a omite principalele jertfe ale creștinilor azvîrliți fiarelor în circurile din Roma, din Lyon și de aiurea!

Și scenele de tortură, de la primele organizări sociale pînă la cele petrecute în închisorile confreriei San Harmandad în timpul cînd bunii *frailes redemptores*, înarmați cu trusouri de fier, masacrau, ani în șir, în înspăimîntătoarele lor ceasuri de răgaz, pe mauri, pe eretici și pe evrei? Și schingiuirile suferite în temnițele din Germania, din Italia, din Franța, din Orient și din Univers? Obiectivul, ajutat de Fonograf (care sînt conexe), reproducînd privelișteа și totodată diferitele strigăte ale victimelor, ar

fi dat o idee completă, exactă despre aceste lucruri. Ce învățătură sănătoasă ar fi fost aceasta în licee, pentru a asana inteligența copiilor moderni — și chiar a persoanelor mari ! Ce lanternă magică !

Și portretele tuturor civilizatorilor, de la Nemrod la Napoleon, de la Moise la Washington și de la Confucius la Mahomed ! Și ale ilustrelor femei, de la Semiramida la Catherine de Alfendelh, de la Thalestris la Ioana d'Arc, de la Zenobia la Christina de Suedia ?

Și portretele tuturor femeilor frumoase, începînd cu Venus, Europa, Psyché, Dalila, Rașel, Iudith, Cleopatra. Aspasia, Freya, Maneka, Thais, Akedisseril, Roxelana, Balkis, Phryneea, Circe, Dejanira, Elena etc., pînă la frumoasa Paula ! pînă la grecoaica voalată prin lege ! Pînă la lady Emma Harte Hamilton !

Și toți zeii, în sfîrșit ! și toate zeițele ! pînă la zeița Rațiune, fără-a uita pe doamna Ființă supremă ! În mărime naturală !

Vai ! Nu e oare păcat că nu există fotografiile tuturor acestora ? Ce album ar fi fost !

Dar în Științele naturale ? În paleontologie, îndeosebi ! Este în afara oricărei îndoieli că ne făurim o idee foarte defectuoasă despre megateriu, de pildă, despre acest pachiderm paradoxal și că ideile noastre despre pterodactil, acest liliac, acest cheropter gigant — sau despre plesiosaur, acest patriarh monstruos al saurienilor — sînt, ca să zicem așa, copilărești. Totuși, aceste interesante animale se zbenguiau sau zburdau de ici-colo, iar scheletele lor o atestă, chiar pe aceste locuri unde eu visez astăzi — și asta abia cu cîteva sute de secole în urmă, o nimica toată, de patru sau cinci ori mai puțin decît vîrsta bucății de cretă cu care aș putea să le însemn pe o tăbliță.

Natura a trecut destul de repede cu buretele diluviilor sale peste acele eboșe informe, peste acele prime coșmare ale Vieții ! Cîte clișee ciudate s-ar fi putut lua cu toate acele animale, totuși ! Vai, viziuni dispărute !

Fizicianul suspină.

— Da, da, totul se șterge, într-adevăr ! reluă el.

Chiar reflexele pe colodiu, chiar liniile punctate pe foi de staniol. Deşertăciune a deşertăciunilor ! totul e, hotărît lucru, deşertăciune. Ar însemna să-ţi faci ţăndări obiectivul, să-ţi arunci în aer Fonograful, să te întrebi — cu ochii spre bolţile (pur aparente, de altfel) ale cerului — dacă locaţia acestui petec de Univers ne este dată gratuit şi cine plăteşte iluminatul ? cine, într-un cuvînt, ne avansează cheltuielile acestei Săli, atît de puţin solidă, în care îşi face de cap bătrînul logogrif şi, în sfîrşit, de unde au fost procurate toate aceste greoaie decoruri de Timp şi Spaţiu, atît de uzate, atît de cîrpite, în care nimeni nu mai crede ?

Cît despre mistici, le pot oferi o cugetare naivă, paradoxală, superficială, dacă vor, dar singulară : Nu e întristător să te gîndeşti că dacă Dumnezeu, Preaînaltul, bunul Dumnezeu, spun eu, în sfîrşit Atotputernicul (care, lucru de notorietate publică, a apărut atîtor oameni, care l-au atestat, din veacurile vechi şi nimeni nu ar putea să-l conteste fără erezie) — şi căruia atîţia pictori şi sculptori mediocri s-au străduit să-i vulgarizeze, *din imaginaţie,* pretinsele trăsături —, să te gîndeşti, deci, că dacă El ar catadicsi să ne lase să luăm cea mai neînsemnată, cea mai umilă fotografie a Lui, sau, de pildă, să-mi îngăduie mie, Thomas Alva Edison, inginer american, creatura Lui, să înregistrez o simplă copie fonografică a adevăratei Sale Voci (căci tunetul şi-a schimbat vocea, de la Franklin încoace), *chiar de a doua zi nu ar mai exista un singur ateu pe pămînt !*

Marele electrician, vorbind astfel, îşi bătea joc în sine de ideea vagă — indiferentă chiar, după părerea sa — a răsfrîntei şi viei spiritualităţi a lui Dumnezeu.

Însă, în cel care o reflectă, Ideea-vie despre Dumnezeu nu apare decît numai în stadiul cînd credinţa vizionarului o *poate* evoca. Dumnezeu, ca orice idee, nu există, în Om, decît pe măsura individului. Nimeni nu ştie unde începe Iluzia, nici în ce constă Realitatea. Or, Dumnezeu fiind cea mai sublimă concepţie posibilă, şi orice concepţie neavîndu-şi realitatea sa

decît potrivit voinţei şi ochilor *intelectuali* particulari fiecărui muritor, înseamnă că a izgoni din gîndurile tale ideea unui Dumnezeu nu înseamnă altceva decît să decapitezi în mod gratuit spiritul.

Rostind aceste din urmă cuvinte, Edison ne oprise din mersul său meditativ şi scruta ceţurile lunare de deasupra ierbii din parc, prin deschizătura marii ferestre.

— Ei, hai !... spuse Edison, sfidare pentru sfidare. De vreme ce Viaţa pare a ne privi cu atîta trufaş dispreţ, şi nu catadicseşte să ne răspundă decît printr-o adîncă şi problematică tăcere, vrem să vedem dacă nu putem s-o facem să iasă din tăcerea ei !... În orice caz putem deja să-i arătăm... ce este Ea în faţa noastră.

La aceste vorbe, straniul inventator tresări : tocmai zărise, în raza lunii, o umbră omenească, nemişcată, interpusă între el şi lumea din afară, în spatele uşii cu geam dinspre marele parc.

— Cine-i acolo ?... întrebă el cu glasul foarte puternic, în întuneric, mîngîind uşor, în buzunarul saionului său de mătase violetă, crosa unui pistol cu ţeavă scurtă.

XI

Lord Ewald

S-ar fi zis că femeia îşi proiecta umbra pe inima tînărului.

LORD BYRON, Visul

— Eu, lord Ewald, răspunse o voce.

Şi, vorbind, umbra deschidea uşa cu geamuri.

— Ah ! dragul meu lord, iertaţi-mă ! spuse Edison făcînd un pas pe bîjbîite, către un aprinzător

electric, trenurile circulă încă atît de încet că nu vă aşteptam decît peste trei sferturi de ceas.

— De aceea am şi cerut un tren special pus sub presiune pînă la ultima atmosferă a manometrului, spuse acelaşi glas, pentru a fi înapoi la New York în astă seară.

Trei lămpi oxhidrice, acoperite cu globuri colorate în albastru, sclipiră brusc, în plafon, în jurul unui soi de focar de electricitate strălucitoare, luminînd laboratorul ca un soare nocturn.

Personajul care rămăsese în picioare în faţa lui Edison era un bărbat tînăr de douăzeci şi şapte spre douăzeci şi opt de ani, înalt de statură şi de o rară frumuseţe virilă.

Era îmbrăcat cu o atît de desăvîrşită eleganţă încît era imposibil să spui în ce consta ea. Liniile taliei sale lăsau să se ghicească muşchii de o excepţională robusteţe, aşa cum îi pot forma exerciţiile şi regatele de la Cambridge sau Oxford. Chipul său cam rece, însă cu un contur graţios şi simpatic, era luminat de un surîs purtînd pecetea acelei tristeţi elevate care dezvăluie aristocraţia unui caracter. Trăsăturile sale, deşi de o regularitate greacă, atestau, prin calitatea fineţei lor, o energie de hotărîre suverană. Un păr fin şi des, o mustaţă şi nişte favoriţi uşori, de un blond ca aurul fluid, umbreau albul mat, de zăpadă, al tenului juvenil. Ochii săi mari, de un albastru deschis, plini de o linişte nobiliară, sub sprîncenele aproape drepte, se fixau asupra interlocutorului. În mîna sobru înmănuşată în negru ţinea o ţigară de foi stinsă.

Întreaga sa înfăţişare lăsa impresia că cele mai multe dintre femei trebuiau, la vederea lui, să se simtă ca în faţa unuia dintre zeii lor cei mai seducători. Părea atît de frumos încît avea în mod firesc aerul că acordă o favoare celui căruia îi vorbea. În primul moment ai fi zis că e un Don Juan de o răceală nepăsătoare. Însă, examinîndu-l o clipă, observai că purta, în expresia ochilor, acea melancolie gravă şi trufaşă a cărei umbră este întotdeauna dovada unei disperări.

— Dragul meu salvator ! spuse cu căldură Edison, făcînd un pas, cu mîinile întinse către străin. De cîte ori m-am gîndit la acel... providențial tînăr de pe drumul Bostonului, căruia îi datorez gloria, viața și averea !

— Ah ! dragul meu Edison, răspunse zîmbind lord Ewald, dimpotrivă, eu trebuie să mă consider obligat față de dumneavoastră în acea împrejurare, de vreme ce, prin dumneavoastră, am fost util întregii Omeniri. Ceea ce ați devenit o dovedește. Cei cîțiva galbeni la care faceți aluzie, cred, erau pentru mine neînsemnați : așadar, în mîinile dumneavoastră (mai ales atunci cînd vă erau necesari), nu-și aflau ei oare locul cu mult mai multă îndreptățire decît într-ale mele ? Vorbesc din punctul de vedere al acelui interes general pe care este de cea mai strictă datorie a oricărei conștiințe de a nu-l uita niciodată cu totul. Cîtă recunoștință datorez eu Destinului că mi-a acordat acea circumstanță atenuantă a averii mele ! Și iată, sosind în America, tocmai pentru a vă spune acest lucru, m-am grăbit într-atît să vă fac o vizită. Am venit să vă mulțumesc, eu, pentru că v-am întîlnit pe șoseaua aceea spre Boston.

Și lordul Ewald se înclină, strîngîndu-i mîinile lui Edison.

Puțin surprins de acest discurs, debitat cu un zîmbet flegmatic care aducea cu o rază de soare pe o întindere de gheață, energicul inventator îl salută pe tînărul său prieten.

— Cît ați crescut, dragul meu lord ! reluă vesel Edison indicînd un fotoliu lordului Ewald.

— Și dumneavoastră, chiar mai mult decît mine! răspunse tînărul așezîndu-se.

Examinîndu-și interlocutorul, a cărui față se afla acum în plină lumină, Edison observă umbra teribilă ce plutea pe această fizionomie.

— Milord, spuse el prevenitor, poate că iuțeala drumului spre Menlo Park v-a indispus... Am o băutură întăritoare...

— Nicidecum, răspunse tînărul ; de ce ?

După o clipă de tăcere, Edison spuse simplu :

— O impresie. Scuzați-mă.

— Ah ! zise lord Ewald, îmi dau seama ce v-a făcut să credeți asta. Nu e nimic fizic, vă asigur. Închipuiți-vă, este o amărăciune continuă care, cu timpul, a făcut ca privirea mea să capete un aer preocupat.

Și, potrivindu-și lornionul, aruncă o privire în jur :

— Cît vă felicit pentru soarta dumneavoastră, dragul meu savant, continuă el. Sînteți un ales și aveți aici un muzeu plin de promisiuni. E invenția dumneavoastră, lumina aceasta minunată ? Parcă ar fi o după-amiază de vară !

— Grație dumneavoastră, dragul meu lord.

— De fapt, adineauri, ați rostit cu siguranță un *Fiat Lux !*

— Ce-i drept, am descoperit două sau trei sute de mărunțișuri din acestea ; și sper chiar că nu mă voi opri prea repede pe drumul acesta. Lucrez tot timpul, chiar și în somn, chiar și în vis ! Sînt un fel de *Adormit treaz,* cum ar spune Șeherezada. Atît și nimic altceva.

— Știți că mă simt mîndru, cu adevărat, de întîlnirea noastră pe șoseaua aceea misterioasă ! Am ajuns să cred că era inevitabilă. Și, după cum spune Wieland, în al său *Pelerin nestatornic* „Nu există hazard noi trebuia să ne întîlnim — și ne-am întîlnit".

Frămîntarea ascunsă a tînărului lord se făcea resimțită chiar în timp ce rostea aceste afectuoase cuvinte. Fu un moment de tăcere.

— Milord, răspunse pe neașteptate Edison, ei bine ! îngăduiți-mi ca, la rîndul meu, să mă interesez de dumneavoastră în calitate de vechi prieten.

Lord Ewald își îndreptă privirea asupra lui.

— Mi-ați vorbit adineauri de o amărăciune a cărei amprentă o purtați în privire, într-adevăr, urmă electricianul. Or, nu știu cum să vă exprim, chiar de la început, dorința ce-o simt : deci, ia să vedem, nu vi se pare că povara frămîntărilor celor mai amare se ușurează dacă e împărtășită unei inimi devotate ?

Fără alt preambul, vreți să încercăm acest lucru împreună ? Cine știe !... Eu fac parte din acea rasă de medici foarte bizari care nu cred deloc în bolile fără leac.

Lord Ewald nu-și putu reține o ușoară mișcare de surpriză la această bruscă introducere.

— Oh ! durerea în chestiune, răspunse el, provine dintr-un accident foarte banal ; dintr-o pasiune într-adevăr foarte nefericită, care mă întristează pentru totdeauna. După cum vedeți, secretul meu este din cele mai simple, să nu mai vorbim despre el.

— Dumneavoastră ? O pasiune nefericită ? exclamă Edison uimit acum și el.

— Iertați-mă, întrerupse lord Ewald, dar nu cred că am dreptul să acaparez un timp prețios pentru toată lumea, dragul meu Edison, iar conversația noastră ar fi mult mai interesantă, îmi pare, dacă am reveni la dumneavoastră.

— Timpul meu ? Ei ! dar... toată lumea vi-l datorează într-un fel ! zise electricianul. Iar cei care mă admiră astăzi, atît de mult încît au fondat societăți cu capitalul de o sută de milioane pe creditul meu intelectual, sau pe descoperirile mele trecute ori viitoare, m-ar fi lăsat, în locul dumneavoastră, foarte bine să crăp ca un cîine ! Și mai păstrez ceva din amintirea acelui timp. Omenirea va aștepta : o cred superioară intereselor sale, după cum a spus un francez. Afecțiunea sinceră are drepturi la fel de sacre ca ale sale, dragul meu lord : calitatea afecțiunii mele mă îndeamnă să insist în legătură cu ceea ce solicitam adineauri din partea încrederii dumneavoastră, deoarece simt că suferiți.

Englezul spuse, după ce-și aprinse o țigară de foi :

— Într-adevăr, cuvintele dumneavoastră sînt atît de nobile, domnule inventator, că n-aș putea rezista multă vreme simpatiei ce-mi arătați. Am să vă mărturisesc, totuși, că mă aflam la o mie de leghe departe de a mă aștepta ca, abia așezat pe scaun, în casa dumneavoastră, să vă aleg drept confident. Se vede treaba că, la electricieni, totul se petrece urmînd pilda fulgerului. În sfîrșit, întrucît dumnea-

voastră ați vrut-o, iată : am nefericirea de a trece printr-o dragoste foarte penibilă, prima din viața mea (și, în familia mea, prima este aproape întotdeauna ultima, adică singura) pentru o foartę frumoasă, poftim, pentru *cea mai frumoasă persoană din lume,* cred ! și care se află în momentul de față la New York, la teatru, în loja noastră, unde face să sclipească nestematele din urechile sale ce par să asculte muzica din *Freischütz.* Asta e !... Iată-vă satisfăcut, îmi închipui, domnule curios !

La aceste cuvinte, Edison îl scrută pe lord Ewald cu o atenție ciudată. Nu-i răspunse imediat, ci, întunecîndu-se văzînd cu ochii, păru absorbit de un gînd tainic.

— Da, e dezastruos, într-adevăr, ceea ce-mi spuneți ! murmură el cu răceală.

Și privi în fața lui cu un aer distrat.

— O ! nici nu vă puteți măcar închipui în ce măsură ! murmură lord Ewald.

— Dragul meu lord, trebuie însă să-mi spuneți ceva mai mult ! reluă Edison după o clipă.

— Ah ! asta-i acum ! La ce bun ?

— Am, acum, un motiv în plus să v-o cer !

— Un motiv ?

— Da ; cred că am, poate, un mijloc *de a vă vindeca,* sau, cel puțin, de a...

— Vai ! E cu neputință !... spuse lord Ewald cu un surîs amar. Știința nu poate merge pînă acolo.

— Știința ? Eu sînt omul care nu știe nimic, care ghicește uneori, care află adesea, care uimește întotdeauna.

— De altfel, dragostea de care sufăr este de un ordin ce n-ar putea să pară decît straniu și de neconceput.

— Cu atît mai bine ! cu atît mai bine !... spuse Edison deschizînd din ce în ce mai mult ochii : numai, dați-mi cîteva detalii !

— Numai că... tare mi-e teamă să nu fie *de neînțeles,* chiar și pentru dumneavoastră !

— *De neînțeles ?...* Nu Hegel a spus oare : „Trebuie să înțelegem *Ininteligibilul ca atare ?*“ Vom în-

cerca, dragul meu lord ! exclamă electricianul. Şi veţi vedea cu cîtă limpezime vom clarifica punctul obscur al bolii dumneavoastre ! Dacă mă refuzaţi acum, ah ! poftim... vă... vă plătesc datoria !

— Iată povestea ! spuse lord Ewald, încălzit şi el de cordiala lipsă de stînjeneală a lui Edison.

XII

Alicia

> Ea umblă-n frumuseţea ei, asemeni nopţii din ţinuturile fără nori, cînd cerurile sînt pline de stele.
>
> *LORD BYRON, Melodii ebraice*

Încrucişîndu-şi picioarele, lord Ewald începu să vorbească între două fumuri de havană :

— Locuiam, de cîţiva ani, pe unul din cele mai vechi domenii ale familiei mele, în Anglia, la castelul Athelwold, din Stattfordshire, un foarte pustiu şi ceţos district. Castelul acesta, unul dintre puţinele rămase, înconjurat de lacuri, de păduri de pin şi de stînci, se înalţă la cîteva mile de Newcastle-under-Lyne ; trăiam acolo, de la întoarcerea mea din expediţia din Abisinia, o existenţă foarte retrasă, nemaiavînd părinţi, cu servitori buni, îmbătrîniţi în slujba noastră.

Datoria mea militară odată achitată faţă de ţară, mi-am rezervat dreptul de a trăi astfel, după placul meu. O seamă de reflecţii asupra spiritului vremurilor actuale îndemnîndu-mă să renunţ, foarte devreme, la orice carieră de stat, unele călătorii îndepărtate dezvoltînd în mine acel gust al singură-

tăţii care îmi este înnăscut, acea existenţă retrasă îmi satisfăcea ambiţiile pline de visare şi mă socoteam printre cei mai fericiţi oameni.

Între-timp, cu prilejul unei aniversări a încoronării împărătesei Indiilor, suverana noastră, şi în urma ordonanţei care mă convoca, împreună cu ceilalţi pairi, a trebuit să-mi părăsesc, într-o bună dimineaţă, senioria şi vînătorile pentru a merge la Londra. O împrejurare, pe cît de frivolă pe atît de banală, a acestui voiaj, m-a pus în prezenţa unei persoane atrasă de asemenea spre capitală de acea solemnitate. În ce împrejurări mi s-a întîmplat această aventură ? Iată în gara din Newcastle, vagoanele, aglomerate, nu mai făceau faţă. Pe peronul gării o femeie tînără părea mîhnită şi tristă că nu poate pleca. În ultimul moment, şi fără să mă cunoască, se apropie de mine, neîndrăznind să ceară un loc în compartimentul în care călătoream singur, amabilitate pe care, totuşi n-am putut să i-o refuz.

Aici, dragul meu Edison, fie-mi îngăduit să v-o spun pînă la această întîlnire, prilejurile a ceea ce se cheamă legături mondene nu mi-au lipsit ; nu le-am luat însă niciodată în seamă.

O sălbăticie a firii mele mă ferise mereu de aventurile amoroase, oricare ar fi fost ele. Dacă nu am avut niciodată o logodnică, era ceva hotărît de soartă pentru mine, într-adevăr, să nu pot iubi sau dori, nici măcar pentru o clipă, altă femeie decît pe aceea — necunoscută încă, însă menită, poate, să devină soţia mea.

Foarte „întîrziat", luam într-o mare măsură iubirea conjugală în serios. Aceia dintre vizitatorii mei cei mai apropiaţi care nu împărtăşeau ideile mele ridicole în această privinţă mă uimeau pe atunci. Dar, chiar şi astăzi, vai ! deplîng întotdeauna pe tinerii care, sub diferite pretexte laşe, trădează *dinainte* pe aceea pe care într-o zi o vor lua de soţie. De aici faima de răceală, ajunsă pînă şi la urechile reginei, datorată cîtorva rari prieteni intimi care încercaseră să mă ispitească prezentîndu-mi tot felul de rusoaice, italience şi creole.

Ei bine, lucrurile s-au petrecut astfel : în cîteva ceasuri m-am îndrăgostit pătimaş de această călătoare pe care o vedeam pentru prima oară ! La sosirea noastră la Londra, ajunsesem — fără măcar să-mi dau seama — la acea primă şi fără îndoială ultimă iubire, cum este tradiţia la ai mei. Pe scurt, în cîteva zile, între ea şi mine s-au stabilit legături intime ele mai durează încă şi în seara asta.

Întrucît dumneavoastră nu mai sînteţi, în acest moment, decît un misterios doctor căruia nu trebuie să-i ascunzi nimic, devine necesar, pentru înţelegerea însăşi a ceea ce trebuie să adaug, să vă zugrăvesc, mai întîi, din punct de vedere fizic, pe miss Alicia Clary. Nu mă voi feri aşadar de a mă exprima ca îndrăgostit şi chiar, dacă e posibil, ca poet, avînd mai întîi în vedere faptul că această femeie, în ochii artistului celui mai dezinteresat, ar fi de o frumuseţe nu numai incontestabilă, dar şi cu totul extraordinară.

Miss Alicia nu are mai mult de douăzeci de ani. E zveltă ca un plop argintiu. Mişcările ei sînt de o lentă şi delicioasă armonie ; trupul ei oferă un ansamblu de linii care ar surprinde chiar şi pe cei mai mari sculptori statuari. O caldă paloare de tuberoză îi acoperă formele desăvîrşite. E, cu adevărat, splendoarea lui *Venus victrix* umanizată. Părul ei greu şi brun are strălucirea unei nopţi din sud. Adesea, la ieşirea din baie, ea calcă pe acest păr lung, scînteietor, căruia nici apa nu reuşeşte să-i strice inelele, şi azvîrle, în faţa ei, de pe un umăr pe celălalt, luxuriantele întunecimi precum poalele unei mantii. Chipul ei prezintă ovalul cel mai seducător, gura ei crudă răsare ca o garoafă însîngerată, beată de rouă. Pe buzele ei joacă şi se odihnesc lumini umede atunci cînd, rîzînd, gropiţele descoperă, dîndu-le strălucire, dinţii candizi de animal tînăr. Iar sprîncenele ei freamătă la cea mai mică umbră ! lobul urechilor ei încîntătoare e rece ca o roză de aprilie ; nasul, fin şi drept, cu nări transparente, continuă nivelul frunţii pînă la cele şapte graţioase vîrfuri. Mîinile-i sînt mai degrabă păgîne decît aristocratice ;

picioarele ei au aceeași eleganță ca a marmurelor grecești. Acest trup e luminat de doi ochi mîndri, cu lumini negre, care privesc de obicei printre gene. Un cald parfum emană din sînul acestei flori omenești care îmbălsămează ca o savană și e o mireasmă ce arde, îmbată și vrăjește. Timbrul vocii lui miss Alicia, atunci cînd vorbește, e atît de pătrunzător, notele cîntecelor sale au inflexiuni atît de vibrante, atît de profunde, încît, fie că recită un pasaj tragic sau niște versuri nobile, fie că ea cîntă vreun magnific arioso, mă surprind totdeauna înfiorat fără voie de o admirație care este, după cum veți vedea, de o natură necunoscută.

XIII

Umbra

Un nimic...

Locuțiune omenească

— La Londra, în timpul serbărilor de la curte, cele mai strălucitoare fete din cuibul nostru de lebede trecură neobservate de ochii mei. Tot ce nu era prezența Aliciei nu era decît chin pentru mine: eram orbit.

Cu toate acestea, și chiar din primele zile, în zadar încercam să alung obsesia unei stranii evidențe care îmi apărea la această femeie. Voiam să mă îndoiesc de sentimentul pe care cuvintele și actele ei mi-l lăsau în legătură cu ea în fiecare clipă ! Mă acuzam mai degrabă de lipsă de inteligență decît să admit semnificația lor și recurgeam la toate circumstanțele atenuante oferite de judecată pentru a-i distruge importanța în mintea mea. O femeie ! Nu e

oare un copil tulburat de mii de neliniști, supus tuturor influențelor ? Și nu trebuie să primim întotdeauna cu îngăduința cea mai deplină și cu cel mai bun surîs al nostru manifestările înclinațiilor sale fantastice, nestatornicia atracției sale pentru o umbră la fel de schimbătoare ca sclipirile unui peisaj ? Instabilitatea aceasta face parte din farmecul feminin. O bucurie firească trebuie să ne îndemne, așadar, să dojenim cu blîndețe, să transfigurăm prin mii de tranziții lente — și pentru care ea ne iubește mai mult, ghicindu-le — să îndrumăm, în sfîrșit, o ființă fragilă, iresponsabilă și delicată care, ea însăși, și din instinct, cere sprijin. Era, așadar, înțelept să judec cu atîta grabă și fără rezerve o natură căreia iubirea putea curînd (și asta depindea de mine) să-i modifice ideile pînă la a le face oglinda ideilor mele ?

Desigur, îmi spuneam acest lucru ! Totuși, nu puteam uita că în orice ființă vie există un fond cu neputință de modificat, esențial, care dă tuturor ideilor, chiar și celor mai vagi, ale acestei ființe și tuturor impresiilor sale, schimbătoare ori statornice — și oricare ar fi modificările pe care le-ar putea suferi în exteriorul lor — aspectul, culoarea, calitatea, în sfîrșit *caracterul,* sub care îi este doar permis să simtă și să reflecteze. Să numim acest substrat *suflet,* dacă vreți.

Or, între trupul și sufletul lui miss Alicia, ceea ce descumpănea și neliniștea înțelegerea mea nu era, o disproporție era un *contrast.*

La acest cuvînt al lordului Ewald, s-ar fi zis că fața lui Edison se acoperi de o paloare bruscă avu o mișcare și o privire trădînd surpriză, ori mai degrabă stupoare. Dar nu riscă să rostească nici un cuvînt cu care să întrerupă.

— Într-adevăr, urmă tînărul lord, liniile frumuseții sale divine păreau că *îi* sînt străine ; cuvintele păreau rătăcite și stinghere în glasul ei. Ființa ei intimă se vădea parcă în contradicție cu forma sa. S-ar fi spus nu numai că felul ei de personalitate era lipsit de ceea ce filozofii numesc, cred, mediator plastic, dar că ea era constrînsă, printr-un fel de

osîndă ocultă, la dezminţirea perpetuă a trupului ei ideal. Uneori fenomenul (şi, numaidecît, voi încerca să vă redau senzaţia aceasta, printr-o analiză a faptelor) era atît de evident, pe moment, încît îl puteam considera... aş spune, aproape incontestabil. Da, uneori, mi se întîmpla să-mi imaginez, *în mod foarte serios,* că, în limburile Devenirii, această femeie se rătăcise în acel trup — care nu-i aparţinea.

— E o supoziţie cam excesivă, răspunse Edison ; totuşi, aproape toate femeile — *atîta timp cît* sînt frumoase, ceea ce le trece repede — evocă senzaţii analoge, îndeosebi la aceia care iubesc pentru prima oară.

— Dacă sînteţi dispus să aşteptaţi, spuse lord Ewald, veţi recunoaşte că lucrurile erau mult mai complicate şi că miss Alicia Clary putea să capete, în ochii mei, insolitele proporţii, dacă nu ale unei absolute *noutăţi* omeneşti, măcar ale tipului celui mai sumbru (aceasta e expresia, cred) al acestor neliniştitoare anomalii. Şi apoi, *durata* frumuseţii celei mai strălucitoare, de n-ar fi decît sclipirea unui fulger, dacă eu mor, fiind supus acestui fulger, va fi fost ea mai puţin eternă pentru mine ? Puţin importă cît durează frumuseţea cu condiţia de a fi apărut ! Iar cît despre rest, nu sînt oare obligat să iau niţel în serios ceea ce, în ciuda indiferenţei reci şi sceptice a raţiunii mele, îmi tulbură în acelaşi timp şi înţelegerea, şi simţurile şi inima ? Fiţi sigur, aşadar, dinainte, dragul meu doctor, că nu pentru a vă expune în amănunţime — complicîndu-mă cu naivitate — un caz de isterică demenţă oarecare, mai mult sau mai puţin banal, etichetat în toate manualele medicale, îmi asum răspunderea de a capta astfel toată atenţia dumneavoastră. Cazul este de un ordin fiziologic mai ciudat : fiţi liniştit.

— Iertaţi-mă : tristeţea dumneavoastră provine cumva de la faptul că frumoasa persoană nu v-a rămas fidelă ?

— Oh, de-ar fi vrut cerul ca aceasta să-i fi stat în putinţă ! răspunse lord Ewald. Atunci n-aş mai avea a mă plînge, *căci ea ar fi alta* ! De altfel băr-

batul vinovat de-a fi fost înşelat în dragoste nu s-ar putea plînge decît de ceea ce a meritat. Cum să porţi pică unei femei pentru faptul că nu ai ştiut s-o captivezi cît de cît ! Adevărul acestui lucru este, din instinct universal, cel care întotdeauna acoperă de ridicol întrucîtva plîngerile soţilor nenorocoşi. Fiţi încredinţat că dacă umbra unei fantezii, a unui capriciu pasional ar fi abătut-o vreodată de la fidelitate pe miss Alicia Clary, chiar eu aş fi favorizat această nestatornicie printr-o destul de orgolioasă neatenţie. Ea îmi acordă, dimpotrivă, — şi este evident — *singura iubire de care e capabilă*, iar eu o cred cu atît mai „sinceră", vai !, cu cît ea i se supune FĂRĂ VOIE.

— Nu vreţi, spuse Edison, să reluaţi, acum, relatarea logică a acestei aventuri, dragul meu lord, chiar de-acolo de unde v-am întrerupt ?

— După cîteva seri, am aflat de la această prietenă că făcea parte dintr-o familie destul de bună din Scoţia, înnobilată chiar în zilele noastre. Sedusă de logodnicul ei, apoi abandonată pentru averea alteia, Alicia tocmai îşi părăsise casa părintească ea îşi propunea să ducă existenţa independentă şi nomadă a unei virtuoze : mai tîrziu avea să renunţe la ea. Vocea, fizicul său, talentul său dramatic i-ar fi asigurat, dacă era să dea crezare unor opinii serioase, o bunăstare cel puţin suficientă pentru modestele ei necesităţi. Cît despre mine, spunea ea, se felicita pentru această întîlnire chiar în primul moment al evadării sale ! Nemaiputînd să se căsătorească, dar simţind atracţie pentru persoana mea, era gata să primească, fără altă pretenţie, iubirea pe care i-o dovedeam eu şi pe care spera s-o poată împărtăşi curînd.

— Luate laolaltă, întrerupse Edison, aceste dovezi indică din partea ei o anume demnitate sufletească, îmi închipui ?... Ce spuneţi ? Nu ?

Lord Ewald îl privi într-un fel indefinibil.

S-ar fi zis că atingea punctul cel mai penibil al confidenţei sale atît de amare.

XIV

De unde se vede că fondul se schimbă odată cu forma

Chipurile, aceeași idee :
Absenții nu au niciodată dreptate.

Înțelepciunea popoarelor

Ai prieteni devotați totuși...
dacă ai pleca ?...

GOETHE

Fără a schimba intonația, oaspetele urmă impasibil

— Da ; însă dumneavoastră ați ascultat traducerea mea și nu cuvintele însești ale Aliciei.

Alt stil, alte sentimente și văd că trebuie să vă dau în vileag textul însuși. A substitui prin stilul tău stilul unei persoane al cărei caracter pretinzi a-l expune, sub pretextul că ea s-a exprimat *aproximativ* astfel, înseamnă a plasa auditorul în situația unui călător care, rătăcit, în timpul nopții, pe un drum, întâlnește un lup crezînd că mîngîie un ciine.

Iată, așadar, cu *exactitate*, cuvintele sale Cel de care avea ea a se plînge nu era decît un foarte mărunt industriaș care nu prezentase niciodată alt avantaj decît averea sa. Nu-l iubise, desigur Cedase insistențelor lui, crezînd că-și grăbește prin aceasta căsătoria cu el i se supusese pentru a sfîrși cu existența de domnișoară putea fi acesta bărbatul ei ca și oricare altul. De altfel, el oferea o situație acceptabilă. Însă fetele tinere își fac prost socoteala. Asta avea s-o

învețe minte ca altădată să mai creadă în vorbe. Bunăoară, el era nespus de fericit că ea nu-i făcuse un copil. Măcar dacă aventura ar fi rămas tăinuită, ea ar fi încercat, totuși, *să se stabilească* la un nou pretendent oarecare.

Dar chiar rudele ei, dintr-un fel de nerozie poate, trîmbițaseră totul. Astfel că preferase să fugă de-acasă, atît de mult o supărase acest lucru. Neștiind ce să se facă, se hotărîse să se consacre teatrului. De aici prezența ei la Londra, unde micile economii îi îngăduiau să aștepte un angajament bun. Desigur, în cele din urmă o asemenea carieră ajungea să discrediteze o femeie însă păcatul pe care-l săvîrșise fiind cel mai grav cu putință, ce-o mai putea reține, măcar în privința aceasta ? Pe deasupra, avea să-și ia și ea un nume de împrumut. Întrucît unele persoane competente o asiguraseră că avea o voce extrem de frumoasă, după cum îi era și chipul, și că putea *să reprezinte* foarte bine, avea deci temeiuri să creadă că va avea „succes". Or, atunci cînd cîștigi bani, multe lucruri se aranjează. Odată ce avea să pună deoparte suficient de mulți, avea să părăsească „scena", să deschidă, bunăoară, o prăvălie, să se mărite și să trăiască onorabil. Pînă una alta, simțea că eu eram foarte pe gustul ei cîtă deosebire !... Vedea bine că avea de-a face cu un „mare senior". De altfel, eu eram un gentilom, „asta spunea totul".

Et caetera ; restul, pe potriva celor spuse.

Așadar, ce credeți dumneavoastră despre miss Alicia după versiunea aceasta ?

— Drace ! spuse Edison cele două conținuturi sînt atît de deosebite ca ton, într-adevăr, încît versiunea ei și traducerea dumneavoastră îmi par, acum, a fi enunțat două lucruri nemaiavînd între ele decît o legătură fictivă.

Se lăsă un moment de tăcere.

XV

Analiza

Hercule pătrunse în ascunzișul din codrul Erymantului, înșfăcă de gît enormul mistreț, și, tîrîndu-l afară din acele întunecimi, scoase, cu de-a sila, în orbitoarele raze ale soarelui, rîtul noroios al monstrului năucit.

Mitologie greacă

— Așadar, iată care a fost înlănțuirea ideilor mele îndată după examinarea sensului fundamental inclus în acest ansamblu de expresii, continuă lord Ewald, impasibil. Prin urmare, mi-am spus, o ființă tînără de o frumusețe atît de luminoasă pare, în primul rînd, să ignore în ce misterioasă măsură trupul ei atinge tipul ideal al formei umane. Numai prin *meșteșug* jocul ei teatral traduce, cu atît de puternice mijloace mimice, inspirațiile geniului; ea însă le găsește *deșarte*. Aceste mari, aceste singure realități ale spiritului, cum apar pentru toate sufletele de bun-simț, ea le numește, cu un surîs oarecare, lucruri *„poetice* și *eterate"*, și numai roșind, și constrînsă de împrejurări, ajunge, dacă stai s-o asculți, să se coboare (ca la niște născociri destul de rușinoase), interpretîndu-le.

De-ar fi bogată, toate acestea abia de-ar constitui o distracție pentru ea; ceva mai puțin interesantă, să zicem, decît jocul de cărți.

Glasul acela, revărsîndu-și vraja de aur asupra oricărei silabe, nu e decît un instrument găunos: este, după judecata ei, un mijloc de subzistență *mai puțin DEMN decît oricare altul*, de care nu se servește decît

în lipsa altora, fiind nerăbdătoare de a-l renega (după ce va fi dobîndit cu ajutorul lui o avere, cu abilitate). Iluzia divină a gloriei, entuziasmul, nobilele elanuri ale mulţimii nu sînt, pentru Alicia, decît admiraţia fără măsură a unor trîndavi, cărora ea consideră că marii artişti nu le servesc decît drept „jucării".

Acum, ceea ce regretă femeia aceasta în greşeala ei, departe de a fi cinstea propriu-zisă (această abstracţiune perimată), este doar beneficiul pe care îl poate aduce acest capital, conservat cu prudenţă.

Ajunge pînă acolo încît să calculeze avantajele pe care o prefăcută virginitate i le-ar fi oferit dacă aventura ei ar fi rămas necunoscută în ţinut. Nu simte, în nici un fel, că asemenea regrete constituie şi condiţionează singure adevărata dezonoare, cu mult mai mult decît un accident exterior al cărnii, de vreme ce acesta nu mai poate fi, de atunci, imaginat decît ca o fatalitate *inevitabilă*, virtual conţinută încă din faşă, în temperamentul unei fiinţe care se defineşte în acest chip.

Inconştienţa sa în legătură cu adevărata natură a ceea ce pretinde sau crede că a pierdut nu face oare INSIGNIFIANT, într-un cuvînt, faptul că acea întîmplare mai mult sau mai puţin trupească s-a petrecut sau nu ?

Aşadar, cînd a fost mai decăzută această tînără femeie ? Înainte sau după ?

Nu se mîndreşte ea, chiar acuzîndu-se de o „cădere", de vreme ce chipul în care deplînge această pretinsă cădere este mai impur decît căderea ? Cît despre virginitatea ei, afirm că nu a avut niciodată de pierdut, sub acest raport, decît un fel de neant, deoarece n-a avut nici măcar scuza iubirii.

Nesesizînd în nici un fel universul absolut care separă o fecioară sedusă de o femeie decăzută, ea confundă cu dezonoarea acel patologic eveniment în a cărui gravitate pur exterioară şi secundară firesc este ca demnităţile convenţionale să fie pentru totdeauna şi în mod automat circumscrise.

Căci, la urma urmei, o fată sedusă care, în faptul cinstei pierdute, n-ar regreta *decît numai Onoarea*, n-ar fi infinit mai de preţuit decît milioane de femei cinstite *care n-ar fi rămas astfel DECÎT DIN INTERES ?*

Ea face aşadar parte din acel număr imens de femei al căror calcul, foarte solid, este faţă de onoare ceea ce caricatura este faţă de chip, şi care ar defini cu dragă inimă aceeaşi onoare „un fel de lux pe care numai oamenii bogaţi şi-l pot îngădui şi pe care ţi-e îngăduit să-l cumperi, afişîndu-i preţul" ceea ce înseamnă că onoarea lor a fost întotdeauna la mezat, cu toate ţipetele de protest pe care ele le-ar putea scoate pentru a salva aparenţele. Aceste femei ar recunoaşte-o pe dată drept încă una de-a lor — după limbaj ! — şi şi-ar spune, cu un oftat, ascultînd-o : „Ce păcat că această copilă *a apucat-o pe căi greşite !*" Desigur, ea şi-ar putea atrage această monstruoasă compasiune, de care în taină ar fi flatată, reproşul, în conştiinţele de acest soi, neavînd ca obiect, de fapt, decît inabilitatea *păcălită* a unei prea neexperimentate novice.

Este atît de lipsită de orice simţ al ruşinii încît mă face să suport asemenea mărturisiri ! Un rest de tact feminin nu o avertizează în taină că, din chiar acest indecent punct de vedere, al calculului, distruge în inima mea orice simpatie, orice admiraţie pentru ea, prin înmărmuritoarea ei gafă !

Cum ! frumuseţea aceasta, atît de impresionantă, este îmbibată de atîta misterioasă mizerie morală !... Atunci renunţ. Pe scurt, această femeie este de o candoare cinică, a cărei inconştienţă nu pot decît s-o disprețuiesc, îndepărtîndu-mă, eu nefiind, am spus-o, dintre aceia care acceptă să posede un trup al cărui suflet le repugnă.

Răspunsul trebuia să fie deci o mie de guinee menite să-i facă indiferente cuvintele de despărţire cu care le voi însoţi.

XVI

Ipoteza

O, tu !... etc.

Poeții

— Astfel, continuă lord Ewald, tocmai mă hotărîsem să renunț la miss Alicia și să mă despart numaidecît de ea, cînd o neliniște mă făcu deodată să ezit.

Atunci cînd Alicia înceta să vorbească, chipul ei, nemaiprimind umbra pe care o proiectau asupra lui platele și dezonorantele cuvinte, marmura sa, rămasă divină, dezmințea limbajul dispărut.

Lîngă o persoană foarte frumoasă, dar de o desăvîrșire *comună*, n-aș fi încercat acea senzație de ininteligibil pe care mi-o provoca miss Alicia Clary. Din primul moment, un fleac, o strălucire, calitatea liniilor, asprimea părului, granulația pielii, încheieturile extremităților, o mișcare, totul m-ar fi avertizat despre firescul falsificat ! Mii de indicii insesizabile m-ar fi făcut să-i recunosc identitatea *cu ea însăși*.

În cazul acesta însă, v-o spun din nou, *non-corespondența* dintre fizic și intelectual se accentua în mod constant și în proporții paradoxale. Frumusețea ei, o pot afirma, era Ireproșabilul, sfidînd cea mai dizolvantă analiză. Pe dinafară — din creștet pînă-n tălpi — un fel de Venus Anadyomene pe dinăuntru, o personalitate cu totul STRĂINĂ de acel trup. Imaginați-vă această aparență conceptuală realizată o zeiță burgheză.

Am ajuns prin urmare să cred că toate legile fiziologice erau răsturnate în acest fenomen viu și hibrid, sau că mă aflam, pur și simplu, în fața unei ființe ale cărei tristețe și orgoliu atinseseră vreo treaptă superioară, și care se denatura cu bună-

știință, sub jocul cel mai amar, cel mai disprețuitor! Pe scurt, mi se păru imposibil de explicat această femeie fără a-i împrumuta sentimentalismul liric ce urmează.

Lord Ewald, după ce se reculese o clipă, continuă:

— Încă tremurînd toată de jignirea teribilă, înspăimîntătoare, ireparabilă, ce i se adusese a rămas cu încăpățînare cuprinsă de acel dispreț de gheață pe care prima trădare suferită îl varsă în inimile cele mai nobile. O neîncredere foarte sumbră și de care unii chiar nu se mai pot vindeca, o determină să deghizeze, sub aceste aparențe, o ironie suverană, nimeni nemaipărîndu-i capabil să conceapă suverana calitate a melancoliei sale. Și-a zis „De vreme ce doar gustul plăcerilor a distrus, se pare, orice sentiment nobil la aceste ființe omenești din ziua de azi (cu fețele prea mult plecate spre pămînt și printre care mă văd amestecată pentru puțină vreme), acest tînăr care-mi vorbește de tandrețe și de pasiune divină trebuie să fie pe potriva muritorilor acestui veac. Cu siguranță că și el gîndește asemeni celorlalte inimi din jur, care, refugiate exclusiv în senzualism, pentru a încerca să trăiască, cred, în decăderea lor, că pot măsura cu un sarcasm găunos toate tristețile, nemaiavînd forța de a-și închipui că există poate ființe definitiv neconsolabile. Mă iubește ?... Mai iubește oare cineva ! În sîngele lui arde tinerețea ; o manifestare năvalnică i-ar risipi dorința. Dacă i-aș da ascultare în seara asta, m-ar lăsa mîine și mai pustiită... Nu, nu ! Înainte de a încerca atît de repede speranța, eu, îndoliată încă, trebuie cel puțin să învăț ceva, vai ! din prima experiență. Să verific mai întîi dacă nu cumva și el recită un rol, căci nu înțeleg să acord nimănui dreptul de a zîmbi de nefericirea de care suferă întreaga mea ființă, și mai ales nici ca iubitul meu să poată crede vreodată că am uitat-o.

Piară totul mai degrabă decît această singură integritate ce mi-a mai rămas. Doresc să fiu de neuitat pentru acela care va fi alesul măreției mele umilite. Nu, nu mă voi trăda nici măcar printr-un sărut, sau

printr-un cuvînt față de acest nou străin, înainte de a mă fi asigurat că pot fi primită de cel căruia mă dăruiesc. Dacă vorbele sale profunde nu ascund decît un joc trecător, să și le păstreze împreună cu darurile lui, pe care indiferența mea neabătută nu le primește decît obosită de niște constrîngeri mult prea ingenioase. Eu vreau să fiu iubită așa cum nu mai iubește nimeni ! nu numai pe măsura frumusetii mele, ci și pe măsura nefericirii în care mă aflu.

Restul nu-i decît deșărtăciune. Întocmai ca marmura divină căreia îi semăn, singura mea datorie este de a-i face să simtă (ah, pentru totdeauna !) pe cei ce se apropie de mine, excepția pe care o reprezint. La lucru, deci ! Să fiu asemeni femeilor lor, asemeni celor pe care le doresc și le preferă ei, grosolanii trecători obișnuiți ! Nici o lumină originară să nu transpară în mine ! Nulitatea mediocră să-mi îndulcească vorbele ! Comediano, iată prima ta creație. Pune-ți masca joci pentru tine. Dacă ești o artistă plină de forță, aici triumful nu va fi gloria, ci dragostea. Încarnează-te în acest rol odios în care cea mai mare parte dintre femeile veacului acceptă să-și travestească firile, sub pretextul că le obligă MODA.

Va fi încercarea. Dacă, în pofida acestei sărăcii sufletești, a cărei mizerie o voi simula fără concesie și fără milă, el persistă *totuși* să mă dorească pentru iubire, aceasta *va însemna că nu este mai demn de mine decît* cutare *altul* și că eu nu reprezint pentru pasiunea sa decît o sumă de plăceri, decît o beție asemenea celei datorate vinului, că, în sfîrșit, el *și-ar rîde de realitatea mea dacă ar putea s-o presimtă.*

Atunci, îi voi spune «Te poți duce să te unești cu acelea doar pe care le poți dumneata iubi, cu acelea care au pierdut orice sentiment al unui alt destin. Adio !»

Dacă el vrea, dimpotrivă, să mă abandoneze fără a încerca măcar să mă posede, dacă se îndepărtează plin de deznădejde, și el, însă fără a avea măcar de gînd să profaneze visul pe care i-l voi fi inspirat pentru totdeauna, atunci, după acest indiciu, voi cu-

noaște că este... *că este de aceeași stirpe cu mine!* Voi vedea acel ceva imprecis, care este singurul lucru serios, străbătîndu-i privirea în care vor tremura lacrimi sfinte! Îmi voi da seama că merită toată iubirea mea, și puține clipe atunci vor fi deajuns, oh! pentru a ne dărui cerurile.

Dacă însă încercarea îmi demonstrează la el minciuna temută, dacă mă văd condamnată la singurătate, ei bine! singurătatea mai degrabă! Căci mă și simt reînsuflețită de chemări mai auguste decît acelea ale simțurilor și ale inimii. Nu mai vreau să fiu trădată! Numai Arta purifică și eliberează. Renunțînd așadar la *așa-zisele* legături reale cu lumea, voi supraviețui, fără păreri de rău, în acele ființe nepieritor de imaginare pe care le creează Geniul și le voi însufleți cu cîntecul meu misterios. Ele vor fi singurele mele tovarășe, singurele mele prietene, unicele mele surori. Și, întocmai ca pentru Maria Malibran, se va găsi vreun mare poet pentru a-mi imortaliza forma, glasul, sufletul și cenușa! Astfel, îmi voi ascunde melancolia în lumină și mă voi retrage în acele regiuni ale Idealului unde insulta oamenilor nu mai poate atinge."

— La dracu! spuse Edison.

— Da, reluă lord Ewald, aceasta a fost *imposibila* taină cu care, pentru a-mi explica această femeie, am încercat s-o învesmînt. Vă închipuiți că pentru a-mi părea demnă de așa ceva, trebuie să fie de o frumusețe cu totul prodigioasă, cu totul amețitoare, nu-i așa?

— Într-adevăr, dragul meu lord, dumneavoastră mă faceți să înțeleg că un lord se poate numi Byron! răspunse Edison zîmbind, și trebuie că vă opuneți din răsputeri deziluziei dacă ați recurs la toată această imposibilă poezie, mai degrabă decît să admiteți banala realitate. Ia să vedem, nu sînt oare toate acestea niște raționamente de înaltă fantezie? Care femeie le-ar putea concepe vreodată, în afară de

cîteva dintre ultimele ființe mistice ? Nu te pierzi astfel cu firea decît pentru un zeu.

— Scumpul și subtilul meu confident, am recunoscut prea tîrziu că într-adevăr acest sfinx era lipsit de enigmă sînt un visător pedepsit.

— Bine, spuse Edison, dar cum de o mai puteți iubi, după ce ați analizat-o pînă într-atît ?

— Ah ! deoarece trezirea nu atrage întotdeauna după sine uitarea visului și deoarece Omul se încătușează cu propria sa imaginație ! răspunse cu amărăciune lord Ewald. Iată ce s-a petrecut.

Pătruns de credința cu care îmi copleșeam iubirea, ea și cu mine ne-am dăruit repede unul altuia. Cîte evidențe mi-au fost atunci necesare pentru a-mi dovedi că actrița *nu juca nici o comedie !* În ziua cînd am recunoscut acest lucru de-a binelea, am dorit din nou să scap de această fantomă... Însă, trebuie să mărturisesc, legăturile Frumuseții sînt puternice și întunecate. Ignoram puterea lor *intrinsecă* atunci cînd, înșelat de himera mea, m-am aventurat în această pasiune. Legăturile acesteia intraseră deja în carnea mea întocmai ca lațul torționarului cînd, dezamăgit pentru totdeauna, am vrut să mă scutur de ele ! M-am trezit, precum Gulliver în Lilliput, prins sub un milion de fire. Atunci m-am simțit pierdut. În simțurile mele, aprinse de îmbrățișările Aliciei, energia slăbise. Dalila îmi tăiase părul în timpul somnului acesta. Am pactizat din lașitate. În loc să abandonez cu curaj trupul, am pus un văl peste suflet. Am devenit mut.

Ea nu a bănuit niciodată că-mi stîrnește porniri de adevărată turbare pe care le potolesc și le înăbuș în vinele mele. De cîte ori am fost gata s-o nimicesc și apoi să mă nimicesc și pe mine ! O concesiune interzisă, un miraj ! Ceva ce prin urmare m-a aservit acestei minunate forme moarte !... Vai ! miss Alicia nu mai reprezintă astăzi pentru mine decît obișnuința de-a o vedea în preajmă și Dumnezeu mi-e martor că mi-ar fi cu neputință astăzi s-o mai posed.

La aceste vorbe, la fulgerul care traversă privirea tînărului odată cu ultimul cuvînt, Edison avu ca un fel de misterioasă tresărire. Totuşi păstră tăcerea.

— Astfel, încheie lord Ewald, ea şi cu mine trăim împreună şi despărţiţi totodată.

XVII

Disecţia

Proştii se disting prin faptul de neiertat că se arată indulgenţi faţă de cei răi.

JEAN MARRAS

Lord Ewald terminase de vorbit.

— N-aţi vrea, scumpul meu lord, să-mi lămuriţi cîteva puncte ? Totul, aici, nu se sprijină decît pe nuanţe, interesante, într-adevăr. Ia să vedem : miss Alicia Clary nu e o femeie... *proastă*, nu-i aşa ?

— Desigur că nu, răspunse cu un zîmbet trist lord Ewald. La ea nici urmă din acea prostie aproape sfîntă, care, prin chiar faptul că e extremă, a devenit la fel de rară ca şi inteligenţa. O femeie lipsită de orice prostie, este oare altceva decît un monstru ? Ce e oare mai întristător, mai dizolvant decît abominabila fiinţă numită „femeie de *spirit*", dacă nu cumva perechea ei, flecarul ? Spiritul, în sensul monden, este duşmanul inteligenţei. În măsura în care, nu-i aşa, o femeie liniştită, cu credinţă în Dumnezeu, niţel *proastă* şi modestă şi care, cu minunatul ei instinct, înţelege adevăratul înţeles al unui cuvînt ca printr-un văl de lumină, în aceeaşi măsură, acea

femeie este o comoară supremă, este veritabila soție, după cum cealaltă este un flagel nesociabil !

Or, ca orice ființă mediocră, miss Alicia, departe de a fi *proastă*, nu e decît *stupidă*. Visul ei ar fi să pară, pentru toată lumea, o „femeie de spirit", din cauza aparențelor „strălucitore", a avantajelor pe care, găsește ea, acest lucru le oferă.

Această fantastică burgheză ar iubi masca aceea ca pe o toaletă, ca pe un divertisment agreabil, însă, totuși, puțin *serios*. Astfel încît găsește mijlocul de a rămîne încă o dată mediocră, chiar și în acest sec și morbid ideal.

— Care este genul ei de stupizenie în viața de fiecare zi ? întrebă Edison.

— E atinsă, răspunse lord Ewald, de acel pretins bun-simț negativ, derizoriu, care micșorează toate cele și ale cărui observații nu se sprijină niciodată decît pe realități insignifiante, pe acelea pe care pasionații lor zeloși le numesc în mod emfatic *terre à terre*. Ca și cum acele lucruri fastidioase, și admise în modul cel mai tacit posibil, ar trebui să absoarbă în asemenea măsură totalitatea preocupărilor la adevărații muritori !

O corespondență ocultă se stabilește între anumite ființe și lucrurile inferioare : de aici fireasca tendință, magnetul reciproc între astfel de ființe și acele lucruri. Ele se cheamă, se atrag, se amestecă. Oamenii acestor lucruri nu se îmbogățesc decît în van ; ei suferă și mor, în taină, de josnicia înnăscută de care se sufocă. Din punct de vedere fiziologic, asemenea cazuri de pozitivism inept, care se înmulțesc în zilele noastre, nu sînt decît forme bizare de ipohondrie. E un soi de demență care îi face pe bolnavi să repete, chiar și în timpul somnului, cuvinte cu aspect „important" și care li se pare lor că dau, *prin simplul lor enunț*, „greutate" vieții. De pildă, cuvintele : *„serios ! — pozitiv ! — bun-simț !..."* etc., proferate *totuși* la voia întîmplării. Maniacii noștri își închipuie, și adesea pe bună dreptate, că simpla virtute

a acestor silabe conferă celui care le articulează, chiar și într-o doară, un brevet de capacitate. Astfel încît au căpătat lucrativul și mașinalul obicei de a rosti, în mod constant, aceste vocabule, ceea ce, cu timpul, îi impregnează pe acești oameni cu isteria abrutizantă de care cuvintele însele sînt îmbibate. Lucrul cel mai uimitor este că ei pot păcăli pe unii, că ajung uneori să dispună de puterea guvernamentală în diverse state, chiar dacă surîzătoarea, suficienta și molcoma lor nulitate n-ar merita decît ospiciul. Ei bine, sufletul acestei femei pe care o iubesc, vai ! este sora lor : în viața cotidiană, miss Alicia este zeița Rațiune.

— Bine ! zise Edison. Să continuăm. Dacă v-am înțeles, miss Alicia Clary nu e o femeie *drăguță ?*

— Cu siguranță nu ! spuse lord Ewald. Căci, într-adevăr, dacă n-ar fi decît cea mai drăguță dintre femei, nu i-aș acorda atîta atenție, credeți-mă. Cunoașteți adagiul : dragostea de Frumos este oroarea de Drăgălaș. Or, chiar adineauri, fără ezitare, am crezut că pot evoca, în legătură cu ea, copleșitoarea formă a *Venerei victrix*. Simplă întrebare : omul care ar găsi-o pe *Venus victrix* „drăguță" ar fi oare inteligibil ? Prin urmare, aspectul unei ființe omenești în stare să suporte, fără să se încovoaie — pentru moment măcar —, povara unei comparații serioase cu o asemenea marmură n-ar putea, într-adevăr, prin nimic să producă într-o minte sănătoasă impresia pe care o lasă vederea unei „femei drăguțe". În ceea ce privește aspectul despre care realmente este vorba aici, aceasta din urmă este *în aceeași măsură* contrarul ei, ca și cea mai hidoasă dintre Eumenide. Ne-am putea închipui cele trei tipuri ale lor la extremitățile unui triunghi isoscel.

Singura nenorocire care a lovit-o pe miss Alicia este judecata ! Dacă ar fi lipsită de orice judecată, aș putea s-o înțeleg. *Venera* de marmură, într-adevăr, *nu are ce face cu Judecata*. Zeița este învăluită în mineral și în tăcere. Înfățișarea ei emană Verbul : „Eu sînt *numai* frumusețea însăși. Eu nu gîndesc

decît prin mintea celui care mă contemplă. În absolutul meu, orice concepție se anulează de la sine, deoarece ea își pierde limitele. Toate se năruie, amestecate, indistincte, identice, asemeni valurilor fluviilor la vărsarea în mare. Pentru cei care mă reflectă, eu *sînt* așa cum poate el să mă aprofundeze."

Acest tîlc al statuii pe care *Venus victrix* îl exprimă prin liniile sale, l-ar putea inspira și miss Alicia Clary, în picioare, pe nisip, în fața Oceanului, dar numai dacă ar tăcea și ar închide pleoapele. Însă cum să înțelegi o Venus victorioasă care, regăsindu-și brațele în bezna veacurilor și apărînd în mijlocul neamului omenesc, ar întoarce lumii tulburate, care ar veni să-i arate uluirea și admirația ei, o privire ursuză, piezișă și vicleană de matroană ratată al cărei intelect nu este decît răspîntia unde toate himerele acelui fals Bun-simț, căruia tocmai l-am dezumflat suficiența posacă, își ține cu gravitate inutilul lor sfat?

— Bine, spuse Edison, să continuăm. Spuneți-mi: miss Alicia nu este o *artistă*, nu-i așa?

— Dumnezeule mare! zise lord Ewald: cred și eu. Nu v-am spus că era o virtuoză? Iar virtuozul nu este oare dușmanul direct și de moarte al Genîului și al Artei însăși, prin urmare?

Arta nu are mai multă legătură, după cum știți, cu virtuozii, decît Geniul cu Talentul; diferența între ele fiind, în realitate, incomensurabilă.

Singurii muritori meritînd numele de Artiști sînt creatorii, cei care provoacă impresii intense, necunoscute și sublime. Ceilalți?... Ce contează! Cei care spicuiesc, mai treacă-meargă; dar acești virtuozi care vin să înfloreze, să nerozească, în sfîrșit, opera divină a Geniului? Acei nefericiți care, în arta Muzicii, de pildă, se ostenesc să „brodeze o mie de variațiuni", de „strălucitoare fantezii" pînă și după trîmbița Judecății de apoi?... Ce miros de maimuțe! Nu veți fi întîlnit oare niciodată personaje din acestea care, după o „ședință", își trec două degete

prin lungile lor plete și privesc în tavan, în tact, într-o manieră inspirată ? Asemenea fantoșe te fac să te rușinezi, într-adevăr. S-ar crede că nu au suflet decît la figurat, așa cum se spune sufletul unei viori. Ei bine, miss Alicia nu are decît acest soi de suflet!... Însă, mediocră înainte de toate, ea este lipsită pînă și de acel simț bastard care face ca virtuozii să creadă că Muzica e frumoasă ! lucru pe care totuși ei au mai puțin dreptul să-l spună decît ultimul dintre surzi. Astfel, vorbind despre vocea ei supranaturală, de miile de inflexiuni ale acesteia, despre magia timbrului său ideal, ea spune că posedă un „talent de agrement". Ea îi găsește pe oameni nițel „nebuni", dacă se interesează atîta de asemenea lucruri ! Entuziasmul îi face întotdeauna un pic milă, ca un lucru ce șade foarte rău *persoanelor distinse*. Astfel încît ea oferă mijlocul de a întări și mai mult, după cum vedeți, cele spuse în legătură cu prostia și suficiența virtuozilor. Atunci cînd cîntă, în urma insistențelor mele (căci lucrul acesta o plictisește, cîntatul nefiind pentru ea decît munca regretabilei sale meserii, *pentru care nu era, vai !, făcută)* i se întîmplă uneori să se întrerupă — dacă admirația mă face să închid ochii — și să-mi spună „că ea nu înțelege în ruptul capului cum e cu putință ca un gentilom *să se ambaleze pentru niște lucruri deșarte,* în loc să se gîndească *la ținuta pe care o reclamă rangul !...*" Vedeți așadar aici e vorba, pur și simplu, de rahitism intelectual.

— Nu este nici o femeie *bună ?* întrebă Edison.

— Cum ar putea fi, de vreme ce e o femeie stupidă ! Omul nu este bun decît atunci cînd e prost, spuse lord Ewald. O ! aș fi înțeles să fie criminală, rea, sumbră, cu simțăminte de împărătească romană, și aș fi preferat asta de o mie de ori ! Însă, fără a fi bună, ea nu are asemenea apetituri sălbatice, născute cel puțin dintr-un orgoliu puternic. Bună ! spuneți dumneavoastră ? În ea nu e nici urmă din acea augustă bunătate care transfigurează urîțenia și-și revarsă balsamul fermecat peste orice rană !

Nu. Mediocră înainte de toate, ea nu este nici *măcar* rea : este *blajină*, așa după cum este meschină, mai degrabă decît avară mereu în mod stupid, niciodată în mod prostesc. Are acea ipocrizie a sufletelor slabe și seci, ca lemnul uscat, care nu sînt mai demne, în sfîrșit, de serviciile pe care le fac decît de cele pe care le primesc. Prin urmare, cu ce simțire lăcrimoasă nu-și dublează ele amărăciunea lor indiferentă ? Iată, dragul meu Edison : într-o seară, la teatru, o observam pe miss Alicia Clary în timp ce asculta nu știu ce melodramă, ieșită de sub pana unuia din acei strîmbători de cuvinte, a unuia din acei prădători de litere care, cu jargonul lor de cîrpaci, cu banalitățile ficțiunii lor, cu scălîmbăielile lor de măscărici, atrofiază, într-o impunitate triumfătoare și lucrativă, simțul oricărei elevații în rîndul mulțimii. Ei bine ! am văzut minunații ochi ai acestei femei umplîndu-se de lacrimi la dialogurile acelea abjecte ! Și am privit-o plîngînd, așa cum privești ploaia. Moralmente, mi-ar fi plăcut mai mult o ploaie : fiziceşte, însă — ce vreți ? — trebuie să recunosc — chiar și acele lacrimi, pe chipul ei, erau splendide. Diamantele lor se scăldau în lumini : se rostogoleau pe sublimul chip palid, sub care nu somnola, cu toate acestea, decît nerozia emoționată ! Astfel încît nu puteam decît să admir cu melancolie acea simplă transsudație de animalitate.

— Bine ! zise Edison. Miss Alicia nu se poate să nu aparțină vreunei secte religioase, nu-i așa ?

— Da, spuse lord Ewald. M-am complăcut în analiza religiozității acestei neliniștitoare femei. Ea este mistică, dar nu dintr-o întrematoare iubire pentru un Dumnezeu Mîntuitor, ci pentru că acest lucru i se pare foarte cuviincios și pentru că este foarte „cum-se-cuvine". Vedeți, felul cum își ține cartea de rugăciuni cînd se întoarce de la slujbă de duminică se aseamănă, într-o altă ordine de idei, cu felul în care îmi spune că „sînt un gentilom" acest lucru produce o impresie care te face să roșești. Astfel, ea crede într-un Dumnezeu de o sublimitate luminată,

înţeleasă ; ea îşi populează paradisul cu martiri care nu exagerează în nimic, cu aleşi onorabili, cu sfinţi tacticoşi, cu fecioare practice, cu heruvimi cuviincioşi. Ea crede într-un cer de dimensiuni raţionale ! Idealul ei ar fi un cer *terre-à-terre*, în sfîrşit, căci soarele însuşi îi pare a fi prea în nori, „prea în *albastru*".

Fenomenul Morţii o şochează puternic. Acest lucru, de pildă, i se pare un exces pe care nu-l înţelege : asemenea lucru „nu i se mai pare potrivit cu epoca noastră". Iată ansamblul „ideilor sale mistice". Pentru a încheia, ceea ce te deconcertează la ea, este faptul că o frumuseţe aproape supraumană, înveşmîntă cu vălul ei divin un caracter de moderaţie plată, un spirit de vulgaritate, o consideraţie exclusivă şi nebunească pentru ceea ce în Aur, în Credinţă, în Iubire şi în Artă este strict exterior, adică van şi iluzoriu ; este sinistra reducere a intelectului, în sfîrşit, care aminteşte de rezultatele obţinute de locuitorii de pe malurile Orinocului, care strîng între scînduri craniul copiilor lor pentru a-i împiedica să se mai poată gîndi vreodată la lucruri prea elevate. Înveşmîntînd un asemenea fond de caracter cu o suficienţă placidă veţi şti, aproximativ, la cît se reduce impresia pe care o lasă despre sine miss Alicia Clary.

Pot spune că spectacolul abstract al acestei femei mi-a ucis bucuria, continuă lord Ewald după cîteva clipe de tăcere. Cînd o privesc şi o ascult, mă face să încerc senzaţia unui templu profanat, nu de rebeliune, de împietate, de barbarie şi de torţele lor însingerate, ci de ostentaţia interesată, de ipocrizia timorată, de vana şi maşinala fidelitate, de uscăciunea inconştientă, de superstiţia incredulă, şi ale cui ?, ale însăşi slujitoarei pline de căinţă a templului al cărui idol, sub ameninţarea blasfemiei, merită osteneala unui zîmbet şi a cărei legendă găunoasă ea mi-o debitează totuşi, necontenit, pe un ton grav şi aşezat.

— Înainte de a încheia, spuse Edison, oare nu mi-aţi spus dumneavoastră că era, în ciuda acestei lipse de vibraţie, o fată de neam ?

O imperceptibilă roşeaţă urcă în obrajii lordului Ewald la acest cuvînt.

— Eu ? Nu cred să fi spus aşa ceva, răspunse el.

— Aţi spus că miss Alicia Clary aparţinea unei oarecari „familii bune de origine scoţiană, înnobilată recent".

— Ah ! perfect, zise lord Ewald ; dar asta nu înseamnă acelaşi lucru. Nu e chiar un elogiu. Dimpotrivă. În acest secol, trebuie *să fii* — sau să te naşti — nobil, vremea cînd puteai să devii nobil fiind de mult trecută. Nobleţea, în ţările noastre, se conferă astăzi cu un zîmbet pe buze. Iar noi socotim că nu poate fi decît dăunătoare pentru esenţa, totuşi refractară, a anumitor spiţe, inocularea, nechibzuită, a acestui viciu îndoielnic şi devenit fad, cu care atîtea burghezii funciare nu sînt decît otrăvite.

Şi, pierdut parcă într-o meditaţie tainică, el adăugă, foarte încet, cu un zîmbet grav :

— Poate chiar aici se află *cauza*, spuse.

Edison, ca om de geniu (soi de oameni a căror nobleţe foarte specială va umili întotdeauna pe egalitari), răspunse de asemenea zîmbind :

— Adevărul e că nu devii un cal de rasă prin simplul fapt de a intra pe cîmpul de curse. Numai că, ceea ce este cu siguranţă de remarcat în fondul întregii analize, este că dumneavoastră nu vă daţi seama că această femeie ar fi *Idealul feminin pentru trei sferturi din Omenirea modernă* ! Ah ! ce existenţă minunată ar duce milioane de indivizi cu o asemenea metresă, fiind bogaţi, frumoşi şi tineri ca dumneavoastră !

— Mie ea îmi aduce pieirea, spuse lord Ewald ca pentru sine. Şi, prin analogie, este ceea ce, pentru mine, constituie deosebirea dintre un pur-sînge şi cai de rînd.

XVIII

Confruntarea

Sub acea apăsătoare povară de plumb, deznădăjduitul proferă acest unic cuvînt: „Nu mai pot !...“

DANTE, Infernul

Lord Ewald exclamă, deodată, cedînd unei iritări juvenile, pînă atunci stăpînită

— Ah ! cine îmi va putea scoate sufletul acela din trupul ei ! Încep să cred într-o inadvertență a Creatorului ! Nu-mi închipuiam că inima mea merită să fie legată la stîlpul unei astfel de ciudățenii ! Aveam eu nevoie de atîta frumusețe, cu prețul unei asemenea mizerii ? Nu. Am DREPTUL să mă plîng. O copilă cu inima simplă, cu chipul vioi, luminat de doi ochi iubitori și ingenui, și m-aș fi împăcat cu viața ; nu mi-aș fi chinuit într-atîta mintea în legătură cu ea. Aș fi iubit-o pur și simplu, așa cum se iubește. Femeia aceasta însă !... Ah ! este Iremediabilul. Cu ce drept n-are ea geniu, avînd o asemenea frumusețe ? Cu ce drept forma aceasta, fără seamăn, vine să aprindă, în străfundul sufletului meu, o iubire sublimă pentru a-i nega credința ? „Trădează-mă, mai degrabă, dar există ! *Fii* asemeni *sufletului formei tale !*“, îi spune fără încetare privirea mea, pe care ea n-o înțelege niciodată. Iată, un Dumnezeu apărînd aceluia care-l copleșește cu stăruințe, într-un elan de iubire, de fervoare și de extaz, iar acest Dumnezeu spunîndu-i, cu voce înceată „Eu nu exist !“ n-ar fi mai de neînțeles decît această femeie.

Nu sînt un amant, ci un prizonier. Decepția mea e îngrozitoare. Bucuriile pe care această muritoare posacă mi le-a dăruit au fost mai amare ca moartea.

Sărutul ei nu stîrnește în mine decît dorința sinuciderii. Nici nu mai văd altă eliberare.

Revenindu-și după o asemenea izbucnire, lord Ewald reluă de îndată cu glas mai potolit

— Am călătorit împreună cu ea. Gîndurile își schimbă uneori culoarea odată cu frontierele. Nu știu prea bine ce anume nădăjduiam o uimire poate, vreo oarecare diversiune salubră. O tratam ca pe o bolnavă, fără ca ea s-o știe.

Ei bine, nici Germania, nici Italia, nici stepele rusești, nici splendorile Spaniei, nici tînăra Americă nu au emoționat, nu au distrat sau interesat această misterioasă creatură ! Privea geloasă, la capodoperele care, credea ea, o privau pentru o clipă de atenția totală cuvenită ei, fără să înțeleagă că ea făcea parte din frumusețea acelor capodopere și că ele nu erau decît oglinzi pe care i le puneam în față.

În Elveția, în fața muntelui Rose, în zorii zilei, exclama (și cu un surîs la fel de frumos ca lumina acelei aurore pe zăpadă) : „Ah, mie nu-mi plac munții ; mă simt strivită".

La Florența, în fața minunilor din secolul lui Leon al X-lea, spunea cu un ușor căscat :

— Da, sînt foarte interesante toate astea.

În Germania, ascultînd Wagner, zicea :

— Nu se poate urmări o „arie", în muzica asta ! Dar e o *nebunie* !

De altfel, ea numește cu dispreț *stele* tot ceea ce nu e de-a dreptul stupid sau josnic.

Astfel, clipă de clipă, o aud murmurînd cu glasul ei divin :

— Tot ce dorești, dar fără *stele* ! Vezi dumneata, dragul meu lord, asta nu mai e ceva *serios*.

Aceasta e deviza ei favorită pe care o recită automat, netraducînd prin acest refren decît setea ei înnăscută de a coborî întotdeauna ceea ce depășește strictul nivel al pămîntului.

Iubirea ! e unul din acele cuvinte care au darul de a o face să zîmbească, și vă spun că ar face cu ochiul dacă chipul ei sublim ar da ascultare frivolei grimase

a sufletului său, de vreme ce pare să aibă unul. Şi am constatat că avea un suflet în singurele şi teribilele momente cînd *părea că simte nu ştiu ce teamă obscură şi instinctivă faţă de trupul ei fără seamăn !*

Odată, la Paris, s-a petrecut un fapt extraordinar. Îndoindu-mă de ochii mei, de judecata mea, am fost cuprins de gîndul nelegiuit — nebunesc, recunosc ! — al unei confruntări a acestei muritoare posace cu marea statuie, care este, vă spun, imaginea sa, cu VENUS VICTRIX. Da, am vrut să ştiu ce reacţie va avea această descurajantă femeie la vederea capodoperei. Într-o zi, aşadar, glumind, am condus-o la Luvru, spunîndu-i : „Scumpa mea Alicia, am să-ţi fac, cred, o surpriză". Am străbătut sălile şi am pus-o deodată în faţa marmurei eterne.

Miss Alicia îşi ridică voaleta, de data asta. Privi statuia cu oarecare uimire ; apoi, stupefiată, exclamă cu naivitate :

„Ia te uită, EU !"

După o clipă, adăugă :

„Da, dar eu am braţe şi am un aer mai distins."

Apoi o trecu parcă un fior : mîna ei, care îmi lăsase braţul pentru a se sprijini de balustradă, mi-l apucă din nou ; îmi spuse în şoaptă :

— Pietrele astea... zidurile astea... E frig aici. Să plecăm."

Ajunşi afară, cum mai păstra încă tăcerea, nutream nu ştiu ce speranţă într-un cuvînt nemaiauzit.

Într-adevăr, n-am fost dezamăgit ! Miss Alicia, care-şi urmărea firul gîndurilor, se lipi toată de mine şi-mi spuse :

„Dar, dacă se cheltuieşte atîta pentru statuia asta, atunci eu voi avea SUCCES ?"

Mărturisesc că vorbele ei mi-au dat ameţeli. Stupizenia (împinsă astfel pînă la ceruri) îmi apăru ca o damnaţiune. Năucit, m-am înclinat :

„Nădăjduiesc că da", i-am răspuns.

Am condus-o la locuinţa ei. Şi, cu datoria împlinită, m-am întors la Luvru.

Am intrat iar în sala sacră! Şi după o privire asupra Zeiţei, ale cărei linii cuprind Noaptea înstelată, ah! pentru prima oară în viaţa mea am simţit cum inima mi se umflă de unul din cele mai misterioase hohote de plîns care l-au podidit vreodată pe un muritor.

Astfel, această metresă, dualitate însufleţită care mă respinge şi mă atrage, mă reţine tocmai datorită acestui fapt, după cum cei doi poli ai unui magnet atrag, prin contradicţia lor, o bucată de fier.

Totuşi, eu nu sînt o fire capabilă să suporte vreme îndelungată atracţia (oricît de puternică ar fi ea) a ceea ce dispreţuieşte pe jumătate. Dragostea în care nici un sentiment, nici o inteligenţă nu se împleteşte cu senzaţia îmi pare o jignire faţă de mine însumi. Conştiinţa mea îmi strigă că o astfel de dragoste prostituează inima. Reflecţiile cele mai decisive pe care această *primă iubire* mi le-a inspirat, provocîndu-mi o mare repulsie faţă de toate femeile, m-au condus la *spleenul cel mai incurabil.*

Pasiunea mea, mai întîi arzătoare, pentru trăsăturile, pentru glasul, pentru parfumul şi farmecul EXTERIOR ale acestei femei, a devenit de un platonism absolut. Fiinţa ei morală mi-a îngheţat simţurile pentru totdeauna; ele au devenit astfel pur *contemplative.* A vedea în ea o amantă m-ar *revolta* astăzi! Nu mai sînt legat de ea decît printr-un soi de admiraţie îndurerată. Dorinţa mea ar fi să o contemplu moartă pe miss Alicia, dacă moartea n-ar aduce cu sine trista ştergere a trăsăturilor ei omeneşti! Într-un cuvînt, prezenţa formei ei, fie şi iluzorie, ar fi deajuns pentru indiferenţa mea înmărmurită, de vreme ce nimic nu o poate face pe această femeie să fie demnă de iubire.

M-am hotărît, în urma stăruinţelor ei, să-i înlesnesc accesul în teatru, la Londra: ceea ce înseamnă, cu alte cuvinte, că... *nu-mi mai pasă de viaţă.*

Acum, pentru a-mi dovedi că nu am fost un om cu totul nefolositor, am vrut să vin să vă revăd şi să vă string mîna înainte de a dispărea...

Iată povestea mea. Dumneavoastră mi-aţi cerut-o. Vedeţi, aşadar, că nu am nici o ieşire. Daţi-mi mîna deci şi adio.

XIX

Mustrarea

Nu ţi-ai mai putea *reveni* din această tulburare.

MONTAIGNE

— Dragă lord Ewald, spuse cu glas domol Edison, cum ? pentru o femeie ! Ce zic eu ! Pentru o asemenea femeie ? Dumneavoastră ?... Cred că visez !

— Şi eu, spuse lord Ewald cu un surîs trist şi foarte rece. Ce vreţi ! Femeia aceasta a fost pentru mine întocmai ca acele izvoare limpezi, cu murmure pline de vrajă, născute în ţinuturi însorite, la umbra unor codri străvechi. Dacă, primăvara, sedus de frumuseţea undei lor mortale, laşi să cadă acolo o frunză verde şi fremătînd încă de sevă, o scoţi pietrificată.

— E adevărat, zise Edison gînditor.

Şi, cum îl observa pe tînăr, văzu limpede cum sinuciderea plutea în privirea vagă şi profundă a lordului Ewald.

— Milord, spuse el, dumneavoastră sînteţi prada unei boli juvenile care se vindecă de la sine. Dumneavoastră uitaţi oare că totul se uită ?

— Oh ! spuse lord Ewald, fixîndu-şi din nou lornionul, mă luaţi oare drept un om lipsit de judecată ? Caracterul şi firea mea sînt astfel alcătuite încît, realizînd perfect absurditatea acestei „pasiuni", nu-i îndur mai puţin obsesia, suferinţa şi plictisul. Ştiu în

ce măsură sînt atins. S-a sfîrşit. Şi acum, prietene, de vreme ce confidenţa a fost făcută, să nu mai vorbim despre ea.

Edison îşi ridică fruntea şi-l cercetă din ochi cîteva clipe pe acest palid şi *prea* nobil tînăr, aşa cum un chirurg priveşte un bolnav abandonat.

Chibzuia ; ezita !

S-ar fi zis că-şi adună forţele şi gîndurile în vederea unui proiect straniu şi necunoscut.

— Să vedem ! Spuneam aşadar, reluă el, că dumneavoastră sînteţi unul din cei mai străluciţi seniori ai Angliei. Ştiţi că există soţii care înnobilează toate bucuriile vieţii, tinere fete cu suflet curat, a căror iubire nu se dăruieşte cu adevărat decît o dată da, există asemenea inimi sacre, asemenea fiinţe de aurora şi de ideal. Şi dumneavoastră, a cărui frunte răspîndeşte o atît de luminoasă inteligenţă, dumneavoastră care aveţi nobleţe, putere, o mare avere, un viitor strălucit, dacă astfel v-ar fi placul... iată-vă lipsit de forţă în faţa acestei femei. La o dorinţă, la un semn, alte o mie, la fel de frumoase, ar răsări în faţa dumneavoastră ! Printre ele s-ar găsi o sută de firi fermecătoare, a căror amintire nu lasă decît gînduri fericite şi însufleţitoare ! Printre acestea, zece femei cu suflet robust, cu numele fără pată, şi, din nou, printre acestea, o femeie demnă pe veci să-l poarte pe-al dumneavoastră, pentru că există întotdeauna o Hypermnestră la cincizeci de Danaide.

Graţie acesteia, proiectîndu-vă cu gîndul la treizeci sau patruzeci de ani de luminoase şi nobile bucurii — bucurii zilnice ! — vă puteţi vedea făcînd bilanţul unui trecut, fără îndoială, chiar ilustru, lăsînd Angliei nişte copii frumoşi, mîndri de numele dumneavoastră şi demni de spiţa voastră ! Şi, dispreţuind această armonioasă fericire pe care v-o oferă Destinul, copil răsfăţat al pămîntului, dispreţuind acest viitor pentru care atîţia alţi fii ai Evei şi-ar pune de o mie de ori viaţa în joc, ori s-ar consuma în lupte perseverente, dumneavoastră vreţi să vă stingeţi, vreţi să abdicaţi, să părăsiţi existenţa, şi

asta din cauza unei femei întîmplătoare, aleasă de fatalitate dintre cinci milioane de semene ale sale, pentru ca această operă nefastă să fie împlinită. Dumneavoastră luați această umbră în serios, atunci cînd amintirea ei n-ar mai fi, în cîțiva ani, pentru dumneavoastră, decît asemenea fumului îmbătător și negru ce iese din acele casolete uimitoare în care se arde hașiș ! Ah ! îngăduiți-mi să vă spun că dacă miss Alicia Clary preferă prin naștere paraua în locul galbenului, lucrul îmi pare a fi fost contagios pentru dumneavoastră, iar aceasta este, cu adevărat, o nenorocire.

— Prietene, răspunse lord Ewald, fiți mai puțin aspru cu mine, căci eu sînt mai aspru decît dumneavoastră și e în zadar.

— Eu vorbesc în numele acelei tinere fete care ar fi salvarea dumneavoastră, continuă Edison. Cui i-o lăsați în seamă ? Sîntem răspunzători de răul pe care îl provoacă binele pe care nu l-am săvîrșit.

— Vă repet că am mai fost frămîntat din cauza multor altor femei, răspunse lord Ewald ; însă e în firea mea să nu iubesc decît o dată. În familia mea, dacă o nimerești prost, dispari, fără tînguiri, nici discuții, asta e tot : noi lăsăm „nuanțele" și „concesiile" în seama celorlalți bărbați.

Edison părea să evalueze gravitatea bolii.

— Da, murmură el ca pentru sine, e foarte grav, într-adevăr ! Drace !

Apoi, după o meditație rapidă :

— Dragul meu lord, spuse, cum eu sînt probabil singurul medic de pe pămînt care ar putea face mult pentru reînvierea dumneavoastră, vă pretind, în numele recunoștinței ce v-o port, să-mi răspundeți într-un mod definitiv și peremptoriu. Pentru ultima oară, îmi afirmați că nu veți putea ajunge niciodată să considerați această aventură galantă, care nu e extraordinară decît pentru dumneavoastră, drept unul din acele capricii mondene, pasionale, dacă vreți, intense chiar, însă lipsite de cea mai mică importanță vitală, în sfîrșit ?

— Că miss Alicia Clary ar putea deveni, mîine, pentru mulţi alţii, o amantă de-o seară, e un lucru posibil. În ce mă priveşte, eu nu voi reînvia din cauza asta : eu nu văd decît forma sa pe fundalul vieţii.

— Dispreţuind-o astfel, persistaţi în a vă exalta în asemenea măsură în faţa frumuseţii ei, şi asta, într-un mod cu totul ideal, de vreme ce, după cum mi-aţi spus-o, simţurile dumneavoastră au devenit pentru totdeauna contemplative şi de gheaţă ?

— Contemplative şi de gheaţă !... Da, aşa este ! răspunse lord Ewald. Nu mai simt nici o dorinţă pentru ea. Ea este luminoasa obsesie a spiritului meu, asta-i tot. Sînt în puterea vrăjii ei, cum spuneau vrăjitorii evului mediu.

— Renunţaţi în mod deliberat să reintraţi în viaţa socială ?

— Da ! răspunse lord Ewald, ridicîndu-se. Şi cu asta, dragul meu Edison, urmaţi-vă viaţa ! Fiţi celebru ! Fiţi folositor neamului nostru în întregime ! Eu plec. Ahile a murit doar dintr-o rană la călcîi ! Şi acum, pentru ultima oară, adio. Nu am dreptul să abuzez mai mult, într-o discuţie vană şi personală, de nişte ceasuri preţioase pentru întreaga Omenire.

Spunînd acestea, lord Ewald, mereu corect şi rece, îşi luă pălăria, cu care orbise vremelnic un mare telescop de lîngă el.

Dar Edison se ridicase de asemeni.

— Ah, aşa ? exclamă el, dumneavoastră vă închipuiţi că am să vă las în linişte să vă zburaţi creierii, fără să întreprind nimic pentru a vă salva viaţa, în timp ce eu v-o datorez pe a mea şi tot ce e legat de ea ? De ce v-aş fi chestionat fără motiv ? Dragul meu lord, dumneavoastră sînteţi unul din acei bolnavi ce nu pot fi trataţi decît cu ajutorul veninului sînt hotărît, deci, toate dojenile fiind epuizate, să vă administrez medicamentul, dacă nu vă e cu supărare, într-un mod teribil, cazul dumneavoastră fiind excepţional. Leacul constă în *a vă realiza dorinţele !* (Al naibii să fiu dacă mă aşteptam, la o adică, să risc această primă experienţă pe dumneavoastră !...) mur-

mură, ca pentru sine, electricianul. Trebuie să constat că fiinţele şi ideile se atrag, şi e de crezut că vă aşteptam eu însumi, în mod inconştient, în seara asta ! Haide, îmi dau seama ! trebuie să încerc să vă salvez *fiinţa.* Şi, aşa cum există răni ce nu pot fi vindecate decît adîncindu-le, *vreau să vă împlinesc visul în întregime !* Milord Ewald, nu aţi exclamat oare adineauri, vorbind despre Ea : „Cine îmi va putea scoate sufletul acela din trupul ei ?"

— Da, murmură lord Ewald, puţin uluit.

— Ei bine, EU !...

— ... ?!

— Însă dumneavoastră, milord, îl întrerupse Edison pe un ton de o solemnitate bruscă şi gravă, să nu uitaţi că îndeplinindu-vă întunecata dorinţă, eu nu cedez... decît în faţa Necesităţii.

Cartea a doua
PACTUL

I
Magie albă

Ia seama! Jucîndu-te de-a fantoma, devii și tu fantomă.

Precept din Kabbala

Intonația și privirea cu care electricianul își întărise vorbele îl făcură pe interlocutorul lui să tresară : acesta îl privi cu insistență.

Oare Edison era în deplina posesiune a facultăților sale ? Într-adevăr, ceea ce tocmai afirmase depășea orice putere de înțelegere ! Cel mai înțelept lucru era să aștepte ca el să se explice.

Cu toate acestea, un magnetism irezistibil emanase din acele ultime cuvinte. Fără voie, lord Ewald i se supunea și încerca presentimentul unui iminent miracol.

Luîndu-și ochii de la Edison, își plimbă privirea, în tăcere, asupra obiectelor dimprejur.

Și, la lumina lămpilor, care le împrumuta o paloare teribilă, obiectele din jurul lui, un soi de monștri de pe un tărîm științific, căpătau configurații neliniștitoare și șocante. Laboratorul părea, cu certitudine, un loc magic ; aici firesc nu putea fi decît extraordinarul.

Mai mult, lord Ewald se gîndea că cele mai multe din descoperirile gazdei sale erau încă necunoscute : caracterul în mod constant paradoxal al celor despre care auzise vorbindu-se îl învăluia, în ochii săi, pe Edison într-un soi de halo magic-intelectual în centrul căruia apărea savantul.

Omul acesta era pentru el un fel de locuitor al regatelor Electricităţii.

După o bucată de vreme, se simţi cuprins de sentimente complexe, în care curiozitatea, stupoarea şi o foarte misterioasă speranţă de ceva *Nou* se împleteau în mod straniu. Şi de aceea vitalitatea fiinţei sale era, ca să spunem aşa, sporită.

— E vorba pur şi simplu de o... *transsubstanţiere,* spuse Edison. Însă am de luat unele măsuri chiar acum. De fapt... acceptaţi ?

— Aţi vorbit serios ?

— Da. Acceptaţi ?

— Desigur ! şi vă dau „mînă liberă" ! adăugă lord Ewald, cu un surîs de o tristeţe niţel mondenă deja.

— Ei bine, reluă Edison, aruncînd o privire asupra orologiului electric aşezat deasupra uşii, încep, nu-i aşa ? Căci timpul este preţios, şi am nevoie de trei săptămîni.

— Într-adevăr ? Vă acord o lună ! zise lord Ewald.

— Inutil ; şi apoi eu sînt punctual. Este, acum, să zicem, ora opt şi treizeci şi cinci de minute. Cam la aceeaşi oră, chiar aici, peste douăzeci şi una de zile, miss Alicia Clary vă va apărea, nu numai transfigurată, nu numai reprezentînd compania cea mai fermecătoare, nu numai de o elevaţie a spiritului dintre cele mai auguste, dar şi înveşmîntată într-un soi de nemurire. În sfîrşit, acea stupidă fiinţă năucitoare nu va mai fi o femeie, ci un înger ; nu o metresă ci o iubită ; nu va mai fi Realitatea, ci IDEALUL.

Lord Ewald privi cu atenţie la inventator cu o uimire neliniştită.

— Oh ! am să vă expun mijloacele mele de execuţie ! continuă acesta. Rezultatul îmi pare destul de

uimitor, prin el însuşi, pentru ca aparentele deziluzii ale analizei sale ştiinţifice să dispară în faţa bruştei şi profundei sale splendori ! Da, fie şi numai pentru a vă linişti în privinţa perfectei lucidităţi a judecăţii mele, am să vă pun la curent cu secretul meu, poftim, încă din seara asta. Dar, înainte de toate, la lucru ! Explicaţia va decurge de la sine pe măsură ce opera se va împlini. Ia să vedem ; miss Alicia Clary, după afirmaţia dumneavoastră, nu se află în acest moment la New York, la Teatru ?

— Ba da.

— Numărul lojei ?

— Numărul 7

— Nu i-aţi spus din cauza cărei vizite o lăsaţi singură ?

— Acest lucru ar fi interesat-o atît de puţin, încît am crezut de cuviinţă să-l trec sub tăcere.

— A auzit oare, vreodată, rostindu-se numele meu ?

— Poate... Dar l-a uitat, desigur.

— Foarte bine ! spuse Edison visător ; era un lucru important.

Şi, apropiindu-se de fonograf, îi ridică acul de înregistrare, aruncă o privire asupra şănţuleţelor punctate, puse în mişcare cilindrul pînă la cele pe care le dorea, repuse acul şi, apropiind pîlnia telefonului, dădu cu degetul un bobîrnac instrumentului vocal :

— Martin, eşti aici ? strigă fonograful în telefon. Nu se auzi nici un răspuns.

— Bun ! ticălosul s-a lungit pe patul meu ; pariez că sforăie ! bombăni Edison zîmbind.

Lipindu-şi urechea de receptorul unui microfon perfecţionat :

— Exact ! spuse el ; asta e : după ce şi-a băut grogul, după desert, conştiinţa lui reclamă o siestă, şi ticălosul, pentru a se bucura de ea fără teamă, întrerupe uneori soneria.

— La ce distanţă se află persoana cu care vorbiţi ? întrebă lord Ewald.

— Oh ! pur și simplu la New York, în apartamentul meu de pe Broadway, răspunse Edison, preocupat.

— Cum ! dumneavoastră auziți sforăitul unui individ de la douăzeci și cinci de leghe ?

— L-aș putea auzi și de la pol ! spuse Edison, după zgomotul pe care-l face, mai ales. Credeți oare că însuși Urechilă, cel din basmele dumneavoastră, ar îndrăzni să spună același lucru fără ca toți copiii, revoltați de lectura povestirii, să nu înceapă să strige : „A ! asta nu se poate !“ Totuși, se poate : iar mîine, acest lucru nu va mai uimi pe nimeni. Din fericire, am prevăzut cazul de față... Aș avea aici o anume bobină... dar nu : departe de mine dorința de a-l gîdila cu o scînteie ! Poftim, am acolo aerofonul meu de la capătul patului, căruia îi corespunde telefonul acesta : socot că va fi deajuns pentru el, adică pentru tot cartierul.

Zicînd acestea, aplică fonografului pîlnia cu învelitoare a unui aparat vecin cu primul.

— Numai să nu se cabreze caii, pe-acolo, pe stradă ! murmură el.

Instrumentul își repetă întrebarea.

După trei secunde, vocea de bas de adineauri, însă precipitată și provenind în mod vădit de la un om trezit brusc din somn, păru că iese din pălăria pe care lord Ewald o ținea încă în mînă și care atingea, din întîmplare, un condensator suspendat în preajma tînărului.

— Ha ! ce e ? A luat foc ?... țipa vocea complet buimăcită.

— Poftim ! zise Edison rîzînd : iată-l pe omul nostru în picioare.

Apucă pîlnia primului telefon, pe care o duse la propria-i gură de data aceasta.

— Nu, Martin ; nu, amice : avertizorul nu indică decît optsprezece grade ; liniștește-te. Numai că trebuie să faci să parvină, imediat, chiar, și în mînă, depeșa pe care am să ți-o trimit.

— Aştept, domnule Edison, răspunse vocea, mai liniştită.

Electricianul lovea deja, cu bătăi scurte şi rapide, manipulatorul aparatului Morse, pe coloană scria telegrafic.

— Citit ? întrebă apoi în telefon.

— Da ! mă duc chiar eu, personal, răspunse vocea.

Şi graţie unei mişcări distrate sau glumeţe a inginerului care pusese mîna pe comutatorul central al laboratorului, vocea aceea păru că sare din ungher în ungher, din toate părţile pe unde ea parcurgea condensatoarele. S-ar fi zis că o duzină de indivizi, ecouri fidele unii altora, vorbeau deodată în apartament. Lord Ewald privi în juru-i.

— Să-mi dai repede răspunsul ! adăugă Edison, cu tonul cu care urmăreşti un om ce se îndepărtează.

Apoi, întorcîndu-se spre tînărul lord :

— Totul e-n ordine, spuse.

Se opri, îl privi insistent ; apoi, cu un ton rece şi pe care trecerea bruscă îl făcea deosebit de impresionant :

— Milord, zise el, trebuie să vă previn că acum vom părăsi împreună domeniile (neexplicate, fără îndoială, însă prea bătute, nu-i aşa ?) ale vieţii normale, ale Vieţii propriu-zise, şi vom pătrunde într-o lume de fenomene pe cît de neobişnuite pe atît de impresionante. Vă voi da cheia lanţului lor. Cît despre explicarea, cu precizie, a naturii lucrului care îi pune în mişcare inelele, încep prin a mă declara incapabil odată cu întreaga Omenire (pentru moment cel puţin, şi, teamă mi-e, pentru totdeauna).

Noi vom constata, nimic mai mult. Fiinţa a cărei viziune o veţi îndura ţine de un mental indefinibil. Aspectul ei, chiar familiar, produce întotdeauna o oarecare impresie. Pentru noi, ea nu prezintă, însă, nici un pericol fizic ; cu toate acestea e de datoria mea să vă avertizez că, pentru a suporta prima vedere a ei

fără a risca o prăbuşire intelectuală, poate că n-ar fi de prisos să faceţi apel la întregul dumneavoastră sînge-rece... şi chiar la o parte din curaj.

Lord Ewald, după o clipă de tăcere, se înclină.

— Bine. Nădăjduiesc că-mi voi domina orice emoţie, spuse el.

II

Măsuri de siguranţă

Nu sînt acasă pentru *nimeni!*
Ai înţeles? Pentru NIMENI!

Comedia umană

Edison se duse la fereastra cea mare şi o închise, desfăcu obloanele interioare şi le fixă: franjurii grei ai draperiilor se uniră. Mergînd apoi la uşa laboratorului, îi puse zăvoarele.

Acestea făcute, apăsă pe butonul cu arc al unui far de semnalizare, cu o strălucire de un roşu intens, instalat deasupra pavilionului şi care indica de la distanţă primejdia pentru cel ce s-ar fi apropiat, avînd în vedere că aici se desfăşura o experienţă redutabilă.

O apăsare pe comutatorul izolatorului central făcu instantaneu surzi şi muţi toţi inductorii microtelefonici, cu excepţia soneriei legate de New York.

— Iată-ne izolaţi oarecum de lumea celor vii! zise Edison, care se aşezase din nou la telegraful său şi care, în timp ce aranja diverse fire cu mîna

stîngă, scria enigmatic o mulțime de linii și puncte cu mîna dreaptă, mișcîndu-și buzele.

— Nu cumva aveți asupra dumneavoastră o fotografie a lui miss Clary ? întrebă el scriind.

— Oh, ba da ! Uitasem ! spuse lord Ewald scoțînd un portofel din buzunar. Iat-o, în toată marmura ei pură ! Priviți-o și judecați dacă am exagerat îndepărtîndu-mă de realitate prin cuvintele mele.

Edison luă cartonașul, îl examină cu o privire rapidă :

— Uluitor !... Este într-adevăr faimoasa VENUS a sculptorului necunoscut ! exclamă el. E mai mult decît uluitor... e stupefiant, cu adevărat ! Mărturisesc !

Întorcîndu-se, el atinse regulatorul unei baterii de alături.

Scînteia, solicitată, se ivi între vîrfurile așezate față-n față ale unei duble tije de platină ; șovăi două secunde, căutînd parcă în toate părțile pe unde să fugă, și țiui cîntînd bizar.

Un fir albastru gata parcă înșeuat pentru Incomensurabil — se apropie de ea ; cealaltă extremitate a acestui fir se pierdea în pămînt.

Îndată ce curiera gîfîind toată își simți elful de metal, îi și sări în spinare și dispăru.

O clipă mai tîrziu, un zgomot sumbru se făcu auzit sub picioarele celor doi bărbați. Părea că se rostogolea din adîncul pămîntului, din adîncul unui abis către ei : era greu și neîntrerupt. S-ar fi zis că un mormînt, smuls beznelor de niște spirite, se dezgropa și urca la suprafața pămîntului.

Încă ținînd cartonașul fotografic în mînă și ochii ațintiți asupra unui punct de pe peretele din fața sa, la celălalt capăt al laboratorului, Edison părea îngrijorat și aștepta.

Zgomotul încetă.

Mîna electricianului se așeză pe un obiect pe care lord Ewald nu-l distingea bine...

— Hadaly ! chemă el în sfîrșit, cu glas tare.

III

Aparîţia

Cine se ascunde în spatele acestui văl ?...

Das verschleiertes Bild zu Sais
(Tabloul învăluit din Sais)

La acest nume misterios, o secţiune a zidului, de la extremitatea sudică a laboratorului, se răsuci în balamalele sale secrete, încet, dînd la iveală un intrînd nu prea larg practicat între pietre.

Întreaga strălucire a luminilor se concentră brusc asupra interiorului acelui lăcaş.

Acolo, lipite de pereţii concavi şi semicirculari, valuri de moar negru cădeau fastuoase dintr-o boltă de jad pînă pe marmura albă a podelei ; largile lor falduri erau fixate cu fluturi de aur înfipţi din loc în loc în profunzimea stofei.

În picioare sub acest baldachin, un fel de *Fiinţă*, al cărei aspect degaja o senzaţie de *necunoscut*, îşi făcea apariţia.

Vedenia părea să aibă un chip de beznă : o reţea de perle îi strîngea, în dreptul frunţii, volutele unui voal de doliu a cărui obscuritate îi ascundea tot capul.

O armură feminină, din foi de argint ars, de un alb luminos şi mat, accentua, mulat cu mii de nuanţe desăvîrşite, nişte forme zvelte şi virginale.

Poalele voalului se încrucişau sub guler în jurul grumăjerului de metal ; apoi, petrecute peste umeri, îşi înnodau la spate capetele uşoare. Acestea cădeau mai departe peste talia apariţiei, asemeni unor plete lungi, şi, de aici, ajungeau pînă la pămînt, amestecate cu umbra prezenţei sale.

O eşarfă de batist negru îi înfăşura mijlocul şi, înnodată în faţă ca un panio, lăsa să fluture, în

mers, niște franjuri negre ce păreau străbătute de o constelație de briliante.

Printre pliurile acestei cingători trecea fulgerul unei arme fără teacă, așezată oblic vedenia își sprijinea mîna dreaptă pe mînerul acestui pumnal, iar în mîna stîngă, atîrnînd, ținea o imortelă de aur. Pe toate degetele mîinilor ei scînteiau mai multe inele, cu pietre diferite, care păreau fixate pe finele ei mănuși metalice.

După un moment de nemișcare, ființa misterioasă coborî unica treaptă a pragului său și înaintă, în neliniștitoarea ei frumusețe, spre cei doi spectatori.

Deși mersul ei părea ușor, pașii îi răsunau pe sub lămpile ale căror puternice raze îi scînteiau pe armură.

La trei pași de Edison și de lord Ewald, apariția se opri ; apoi, cu o voce încîntător de gravă :

— Ei bine, dragul meu Edison, iată-mă ! zise ea.

Lord Ewald, neștiind ce să creadă despre ceea ce vedea, o privea în tăcere.

— A venit ceasul să prinzi viață, dacă dorești, miss Hadaly, răspunse Edison.

— Oh ! nu țin să trăiesc ! murmură încet vocea prin voalul înăbușitor.

— Tînărul de față tocmai a acceptat aceasta pentru tine ! continuă electricianul, aruncînd într-un receptor cartonul fotografic al lui miss Alicia.

— Facă-se deci voia lui ! zise Hadaly, după o clipă, făcînd o ușoară înclinare spre lord Ewald.

La aceste cuvinte Edison o privi ; apoi, reglînd unghiul unui întrerupător, provocă aprinderea unui mare eponj de magneziu la celălalt capăt al laboratorului.

Un puternic fascicul de lumină orbitoare țișni dirijat de un reflector, și se repercută pe obiectivul dispus în fața cartonașului fotografic al lui miss Alicia Clary. Dedesubtul acestui cartonaș, un alt reflector multiplica spre el refracția razelor sale penetrante.

Un pătrat de sticlă se coloră, aproape instantaneu, la centrul său, în obiectiv ; apoi sticla ieși singură din

lăcaşul ei şi intră într-un fel de celulă mecanică, avînd două orificii circulare.

Raza incandescentă traversă centrul impresionat al sticlei prin deschizătura din faţa ei, ieşi din nou, colorată, prin celălalt orificiu, mărginit de conul evazat al unui proiector şi apăru atunci, într-un vast cadru, pe o pînză de mătase albă, întinsă pe perete, în mărime naturală, luminoasa şi transparenta imagine a unei tinere femei, cu adevărat statuie carnală a *Venerei victrix*, dacă vieţuise vreodată una pe acest pămînt al dezamăgirilor.

— Într-adevăr, murmură lord Ewald, parcă visez !

— Iată forma în care vei fi încarnată, zise Edison, întorcîndu-se spre Hadaly.

Aceasta făcu un pas către imaginea luminoasă pe care păru s-o contemple o clipă de sub noaptea vălului ei.

— Oh !... atît de frumoasă ?... Şi să fiu obligată să trăiesc ! spuse ea cu glas încet şi ca pentru sine.

Apoi, înclinîndu-şi capul pe piept, cu un suspin adînc

— Fie ! adăugă ea.

Magneziul se stinse ; vedenia din cadru dispăru.

Edison întinse mîna în dreptul frunţii lui Hadaly.

Aceasta tresări uşor, îi întinse, fără o vorbă, simbolica floare de aur lordului Ewald, care o primi, nu fără o vagă înfiorare, apoi, întorcîndu-se, se îndreptă din nou, cu acelaşi mers somnambulic, către locul miraculos de unde venise.

Ajunsă la prag, se întoarse cu faţa înapoi : apoi, ducîndu-şi amîndouă mîinile la voalul negru de pe chip, trimise, cu un gest plin de graţie adolescentină, un sărut de la distanţă celor care o evocaseră.

Intră la loc, ridică marginea uneia din draperiile de doliu şi dispăru.

Zidul se închise în urma ei.

Se auzi acelaşi zgomot sumbru, însă de data aceasta afundîndu-se şi dispărînd în adîncurile pămîntului, apoi se stinse.

Cei doi bărbaţi se găseau din nou singuri sub lămpi.

— Cine este această fiinţă stranie ? întrebă lordul Ewald, fixîndu-şi la butonieră floarea emblematică primită de la miss Hadaly.

— *Nu este o fiinţă vie,* răspunse liniştit Edison, privind ţintă în ochii lordului Ewald.

IV

Preliminariile unui miracol

Fără fosfor, nici urmă de *gîndire.*

MOLESCHOTT

La această destăinuire, privind la rîndul său ţintă în ochii înspăimîntătorului fizician, lord Ewald păru că se întreabă dacă auzise bine.

— Vă încredinţez, reluă Edison, că acest metal care umblă, vorbeşte, răspunde şi ascultă, nu înveşmîntă pe *nimeni* în înţelesul obişnuit al cuvîntului.

Şi, cum lord Ewald continua să-l privească în tăcere :

— Nu, nu, pe *nimeni,* continuă el. Miss Hadaly nu este încă *în mod aparent* decît o entitate magneto-electrică. Este o *fiinţă de limburi,* o posibilitate. Dacă doriţi, vă voi dezvălui îndată tainele magicei sale naturi. Dar, continuă el, rugîndu-l cu un gest pe lord Ewald să-l urmeze, iată ceva care vă va putea lămuri mai bine asupra sensului cuvintelor pe care le-aţi auzit.

Şi, conducîndu-l pe tînăr prin labirint, îl apropie de masa de abanos pe care, înainte de vizita lordului Ewald, strălucise raza de lumină.

— Sînteţi atît de bun să-mi spuneţi ce impresie produce asupra dumneavoastră spectacolul acesta ? întrebă el arătînd spre palidul şi însîngeratul braţ feminin aşezat pe perna de mătase violacee.

Lord Ewald contemplă, nu fără o nouă uimire, neaşteptata relicvă umană luminată, în acel moment de lămpile miraculoase.

— Ce este asta ? zise el.

— Priviţi cu atenţie.

Tînărul ridică mîna.

— Ce înseamnă asta ? continuă el. Cum ! mîna aceasta... ? Dar e caldă încă !

— Prin urmare nu găsiţi altceva nimic *extraordinar* în braţul acesta ?

După o scurtă examinare, lordul Ewald scoase o exclamaţie, deodată :

— Oh ! murmură el, asta, mărturisesc, este o minune la fel de surprinzătoare ca şi *cealaltă,* şi de natură să-i tulbure pînă şi pe cei mai aşezaţi ! Fără rană, nu mi-aş fi dat seama că e o capodoperă !

Englezul părea fascinat ; apucase braţul şi compara mîna feminină cu propria sa mînă.

— Greutatea ! modeleul ! carnaţia însăşi !... continua el cu o vagă stupoare. Nu cumva ceea ce ating eu în acest moment este într-adevăr carne ? Carnea mea a avut o tresărire, pe cuvîntul meu !

— Oh, e ceva mai bun ! spuse simplu Edison. Carnea se ofileşte şi îmbătrîneşte : aceasta este un amestec de substanţe delicate, elaborate de chimie, în stare să pună în încurcătură suficienţa „Naturii". (Şi, între noi fie vorba, Natura e o cucoană mare căreia aş dori să-i fiu prezentat, căci toată lumea vorbeşte de ea şi nimeni nu a văzut-o niciodată !) Această *copie,* să zicem, după Natură (spre a mă sluji de acest cuvînt empiric), va îngropa originalul fără a înceta să pară vie şi tînără. Ea va pieri lovită de trăznet înainte să îmbătrînească. Este *carne artificială,* şi vă pot explica modul în care e fabricată : restul, citiţi-l pe Berthelot.

— Cum ? Ce spuneţi ?

— Spun : aceasta este carne artificială, şi cred că sînt singurul care o poate fabrica atît de desăvîrşită ! repetă electricianul.

Nemaifiind în stare să-şi exprime tulburarea în care aceste cuvinte îi aruncase gîndurile, lord Ewald examină din nou braţul ireal.

— Dar, întrebă el în sfîrşit, sideful acesta fluid, această grea strălucire carnală, *viaţa* aceasta intensă !... Cum aţi realizat miracolul acestei neliniştitoare iluzii ?

— O ! latura aceasta a chestiunii e un fleac ! răspunse Edison zîmbind. Pur şi simplu cu ajutorul Soarelui.

— Al Soarelui ?... murmură lord Ewald.

— Da. Soarele ne-a lăsat să-i descifrăm, în parte, taina vibraţiilor sale !... spuse Edison. Odată nuanţa albului dermal bine prinsă, iată cum am reprodus-o, graţie dispunerii unor obiective. Această suplă albumină solidificată, a cărei elasticitate se datoreşte presiunii hidraulice, am făcut-o sensibilă la o acţiune fotocromatică foarte subtilă. Aveam un model admirabil. În ce priveşte restul, humerusul de fildeş conţine o măduvă galvanică, în legătură constantă cu o reţea de fire de inducţie dispuse în felul nervilor şi al vinelor, ceea ce întreţine degajarea de energie calorică permanentă care v-a dat acea impresie de căldură şi de maleabilitate. Dacă doriţi să aflaţi unde sînt dispuse elementele acestei reţele, modul cum se alimentează, ca să spunem aşa, de la sine, modul în care fluidul static îşi transformă agitaţia în căldură aproape animală, pot să vă fac anatomia sistemului : nu mai rămîne aici, evidentă, decît chestiunea mîinii de lucru. Acesta este braţul unei Andreide concepută de mine, acţionată pentru prima oară de acel surprinzător agent vital pe care-l numim Electricitate, care îi dă, după cum vedeţi, aspectul firesc, supleţea, întreaga *iluzie* a Vieţii !

— O Andreidă ?

— O Imitație-Umană, dacă vreți. Pericolul pe care de acum înainte trebuie să-l evităm, este ca facsimilul să nu depășească, *fizicește*, modelul. Vă amintiți, dragul meu lord, de acei mecanici de odinioară care au încercat să făurească simulacre omenești ? Ha ! ha ! ha ! ha !...

Edison izbucni într-un rîs de Cabir în fierăriile din Eleusis.

— Nefericiții, în lipsa unor mijloace de execuție suficiente, n-au produs decît niște monștri derizorii. Albert cel Mare, Vaucanson, Maëlzel, Horner etc., etc., abia dacă au fost niște fabricanți de sperietori pentru păsări. Automatele lor sînt demne să figureze în cele mai hidoase muzee de ceară, în chip de obiecte dezgustătoare din care nu emană decît un puternic miros de lemn, de ulei rînced și de gutapercă. Acele lucrări, sicofanți informi, în loc să dea Omului sentimentul puterii sale, nu pot decît să te facă să-ți înclini fruntea în fața zeului Chaos. Amintiți-vă de acel ansamblu de mișcări sacadate și baroce, asemănătoare cu cele ale păpușilor de Nüremberg ! Acea absurditate a trăsăturilor și a tenului ! Acea impresie de vitrină de peruchier ! Acel zgomot produs de cheia mecanismului ! Acea senzație de vid ! Totul, în sfîrșit, în acele îngrozitoare măști, oripilează și stîrnește rușinea. Sînt rîsul și oroarea amalgamate într-o solemnitate grotescă. S-ar zice niște divinități din arhipelagurile australiene, niște fetișuri de-ale triburilor din Africa ecuatorială : iar acele manechine nu sînt decît o caricatură insultătoare a speciei noastre. Da, acestea au fost primele eboșe ale Andreidelor.

Chipul lui Edison se contractase vorbind : privirea lui fixă părea pierdută într-un întuneric imaginar ; tonul său devenise tăios, didactic și glacial.

— Astăzi însă, reluă el, a trecut vremea !... Știința și-a înmulțit descoperirile ! Concepțiile metafizice s-au rafinat. Instrumentele de decalc, de *identitate* au căpătat o precizie desăvîrșită. Astfel încît resursele de care Omul poate dispune în noi tentative de acest gen sînt *altele*, o ! cu totul altele decît odinioară ! Nu

este permis să REALIZĂM de-acum înainte puternice fantome, misterioase *prezenţe mixte* la care înaintaşii nici n-ar fi încercat să se gîndească, al căror simplu enunţ i-ar fi făcut să zîmbească îndureraţi şi să argumenteze că aşa ceva e imposibil ! Adineauri nu v-a fost oare greu să zîmbiţi de aspectul lui Hadaly ? Cu toate acestea, nu avem încă de-a face decît cu un diamant brut, vă asigur. Este *scheletul unei umbre* aşteptînd ca UMBRA să ia fiinţă ! Senzaţia pe care tocmai v-a produs-o un simplu mădular al unei andreide feminine nu vi s-a părut — nu-i aşa ? — întru totul analogă aceleia pe care aţi fi simţit-o la atingerea unui braţ de automat. Încă o experienţă : sînteţi bun să strîngeţi această mînă ? Cine ştie ? poate vă va răspunde.

Lord Ewald apucă degetele şi le strînse uşor.

O ! stupoare ! Mîna răspunse acestei presiuni cu o afabilitate atît de blîndă, *de îndepărtată*, încît tînărul avu impresia că ea aparţinea unui trup invizibil. Profund neliniştit, lăsă să cadă la loc lucrul întunericului.

— Într-adevăr ! murmură el...

— Ei bine ! continuă cu răceală Edison, toate acestea nu înseamnă încă nimic ! Nu ! nimic ! *(dar exact ceea ce se cheamă nimic ! vă spun)* în comparaţie cu opera posibilă. Ah ! Opera posibilă ! Dacă aţi şti ! Dacă aţi...

Brusc, se opri, pierdut parcă în imobilitatea unei idei neaşteptate şi atît de teribilă încît îi tăie dintr-o dată vorba.

— Cu siguranţă, exclamă lord Ewald privind încă o dată în juru-i, am impresia că mă aflu în casa lui Flamel, a lui Paracelsus ori a lui Raymond Lulle, în vremea magiştilor şi a suflorilor din evul mediu. Unde vreţi dumneavoastră să ajungeţi, dragul meu Edison ?

Aici marele inventator, care de cîteva clipe devenise foarte gînditor, se aşeză şi-l privi pe tînăr cu o atenţie sporită şi mai îngrijorată.

Spuse după un moment de tăcere :

— Milord, tocmai mi-am dat seama că, pentru un om înzestrat cu „imaginația" dumneavoastră, experiența ar putea avea un rezultat funest. Vedeți dumneavoastră, din pragul unui atelier de fierărie, abia zărești, prin ceață, fier, oameni și foc. Nicovalele răsună ; oamenii metalului, care execută bare, arme unelte, ignoră întrebuințarea *reală* ce se va da produselor lor. Acești fierari nu le pot numi decît cu numele lor convențional ! Eh ! sîntem în aceeași situație, cu toții ! Nimeni nu poate aprecia, cu exactitate, adevărata natură a obiectului pe care-l făurește, pentru motivul că orice cuțit poate deveni pumnal, și că *întrebuințarea ce se dă unui lucru îi dă un nou nume acestuia și îl transformă.* Numai incertitudinea ne face iresponsabili. Trebuie prin urmare să știm să ne ferim de ea, de nu, cine ar mai îndrăzni oare să înfăptuiască ceva !

Lucrătorul care toarnă un glonte își spune încet, în mod inconștient: „Acesta este încredințat întîmplării ! și *va fi, poate, plumb pierdut.*" Și își termină piesa al cărei suflet îi rămîne ascuns. Dacă, însă, ar vedea trecîndu-i brusc prin fața ochilor, larg deschisă și mortală, rana *omenească* pe care acest glonț, *printre altele, este CHEMAT, destinat,* s-o producă, și care, prin urmare, *face în mod virtual parte din metalul topit de el,* forma de oțel i-ar cădea din mîini, în cazul cînd ar fi un om de treabă, și poate că și-ar lipsi copiii de pîinea din acea seară, dacă pîinea aceea n-ar putea fi cîștigată decît cu prețul săvîrșirii acelui lucru, căci el ar ședea să se simtă *totuși* complice la omuciderea viitoare.

— Așadar ? îl întrerupse lord Ewald, unde vreți să ajungeți, Edison ?

— Așadar... eu sînt omul care ține metalul clocotind deasupra jărateculuí, și tocmai am avut impresia, adineauri, gîndindu-mă la temperamentul dumneavoastră, la inteligența dumneavoastră pentru totdeauna decepționată, că vedeam rana trecîndu-mi prin fața ochilor. Aceasta deoarece *lucrul despre care vreau să vă vorbesc* poate să vă fie ori folositor ori

MAI MULT decît mortal, vedeţi dumneavoastră! Decî eu sînt cel care şovăie, acum. Căci noi facem amîndoi parte din experienţa în chestiune ! Iar eu o consider mult mai primejdioasă, în realitate, pentru dumneavoastră cel puţin, decît părea la prima vedere. Pericolul, care este dintre cele mai oribile, vă ameninţă numai pe dumneavoastră ! Desigur, dumneavoastră sînteţi deja ţinta unei primejdii, întrucît faceţi parte dintre acele inimi pe care o pasiune fatală le duce aproape întotdeauna la un sfîrşit disperat ; desigur, de asemenea, eu risc să vă salvez !... Dar, dacă vindecarea nu va fi *cea pe care* o *aştept* eu, cred, *într-adevăr, da, cred că ar fi preferabil să ne oprim aici.*

— Deoarece vorbiţi pe un ton atît de ciudat de grav, dragul meu Edison, răspunse cu efort lord Ewald, nu-mi rămîne decît să vă previn de un lucru : eram pe cale de a sfîrşi în noaptea asta chiar, cu intolerabila mea umanitate.

Edison tresări.

— Aşadar, nu mai ezitaţi ! încheie foarte rece tînărul.

— Zarurile sînt aruncate ! murmură electricianul şi adăugă Va fi el ! Cine s-ar fi gîndit vreodată ?

— Pentru cea din urmă oară, fiţi atît de bun şi răspundeţi-mi : unde vreţi să ajungeţi ? întrebă din nou lord Ewald.

În clipa de tăcere care urmă, el crezu că simte, brusc, vîntul Infinitului atingîndu-i fruntea.

— Ah ! exclamă cu glas strident Edison, ridicîndu-şi ochii scînteietori, întrucît mă simt astfel sfidat de Necunoscut, fie ! Iată. Am de gînd să realizez pentru dumneavoastră, milord, ceea ce nici un om n-a cutezat vreodată să întreprindă pentru semenul său. Vă datorez viaţa ; deci încă o dată : e o nimica toată că încerc să v-o redau.

Bucuria dumneavoastră, fiinţa dumneavoastră sînt, după cîte spuneţi, prizoniere ale unei prezenţe umane, ale luminii unui zîmbet, ale strălucirii unui chip, ale dulceţii unui glas, nu ? O femeie vie vă mînă astfel, cu atracţia ei, către moarte, da ?

Ei bine ! de vreme ce această femeie vă este atît de scumpă... Îl VOI RĂPI PROPRIA PREZENȚĂ. Am să vă demonstrez, matematic și pe loc, felul în care, cu formidabilele resurse actuale ale Științei — iar asta într-un chip uluitor, poate, dar neîndoielnic —, felul în care pot, spun eu, să prind însăși grația gestului acestei femei, rotunjimile trupului, mirosul cărnii, timbrul glasului, mlădierea mijlocului, lumina din priviri, tot *ceea ce este de neconfundat* în mișcările și în mersul ei, personalitatea privirii, trăsăturile chipului, umbra ei pe pămînt, *felul de a se manifesta*, reflexul Identității ei, în sfîrșit. Voi fi ucigașul neroziei sale, asasinul animalității sale triumfătoare. Voi reîncarna, mai întîi, toată această exterioritate, care vă este atît de delicios fatală, într-o Apariție ale cărei asemănare și farmec OMENEȘTI vă vor întrece toate speranțele și toate visurile ! Pe urmă, *în locul acelui suflet, care vă dezgustă la femeia vie, voi insufla un alt soi de suflet*, mai puțin conștient de sine, poate (și totuși, ce știm noi despre asta ? și ce contează !), dar evocator de impresii de o mie de ori mai frumoase, mai nobile, mai elevate, adică înveșmîntate în acel caracter fără de care totul nu e decît comedie la muritori. Voi reproduce cu stricteță, o voi dedubla pe această femeie, cu ajutorul sublim al Luminii ! Și, proiectînd-o pe MATERIA sa RADIANTĂ, voi ilumina cu melancolia dumneavoastră sufletul imaginar al acestei creaturi noi, în stare să-i uimească pe îngeri. Voi doborî Iluzia ! O voi face prizonieră. Voi forța, în această viziune, Idealul însuși să se manifeste, pentru prima oară, *simțurilor dumneavoastră, PALPABIL, AUZIBIL ȘI MATERIALIZAT*. Voi opri, în cel mai intens zbor al său, primul ceas al acestui miraj fermecat, pe care îl veți căuta zadarnic în amintirile dumneavoastră. Și, fixîndu-l într-un fel aproape nemuritor, înțelegeți ?, în singura și adevărata formă în care ați întrezărit-o, *o voi trage pe muritoare într-un al doilea exemplar, transfigurată potrivit dorințelor dumneavoastră* ! Voi înzestra această Umbră

cu toată poezia din *Antonia* povestitorului Hoffmann, cu toată mistica pasionată a acelei *Ligeia* a lui Edgar Poe, cu toate seducţiile arzătoare ale lui *Venus* creată de puternicul muzician Wagner ! În sfîrşit, pentru a vă răscumpăra fiinţa, pretind că pot — şi pretind să vă dovedesc dinainte, încă o dată, că pot cu certitudine — să fac să iasă din lutul actualei Ştiinţe-Omeneşti o Fiinţă *făcută după chipul nostru* şi care va fi faţă de noi, prin urmare, *CEEA CE NOI SÎNTEM FAŢĂ DE DUMNEZEU.*

Şi electricianul, ridicînd mîna, făcu legămînt.

V

Stupoarea

Rămăsei încremenit de uimire.

THÉOPHILE GAUTIER

La aceste cuvinte, lord Ewald rămase parcă năuc în faţa lui Edison. S-ar fi zis că *nu voia* să înţeleagă ceea ce i se propunea.

După un minut de stupefacţie :

— Dar... o asemenea creatură n-ar fi niciodată decît o păpuşă insensibilă şi lipsită de inteligenţă ! exclamă el, pentru a spune ceva.

— Milord, răspunse grav Edison, v-o spun cu tărie: luaţi seama ca juxtapunînd-o modelului său şi ascultîndu-le pe amîndouă, *nu cumva cea vie să vă pară păpuşa.*

Fără a-şi fi revenit încă, tînărul zîmbea cu amărăciune, cu un fel de politeţe niţel stînjenită.

— Să lăsăm asta, spuse. Concepţia este copleşitoare opera însă va da tot timpul impresia de maşină ! Ce Dumnezeu, că doar nu procreaţi o femeie ! Şi mă întreb, ascultîndu-vă, dacă geniul...

— Fac jurămînt că, mai întîi, *nu le veți deosebi pe una de cealaltă!* întrerupse liniștit electricianul; și, pentru a doua oară, vă spun, sînt în măsură să v-o dovedesc dinainte.

— IMPOSIBIL, Edison.

— Mă angajez, pentru a treia oară, să vă furnizez *imediat,* dacă ați dori-o, demonstrația cea mai sigură, *punct cu punct* și *dinainte,* nu a posibilității faptului, ci a *certitudinii* lui matematice.

— Puteți dumneavoastră reproduce *IDENTITATEA* unei femei? Dumneavoastră, născut dintr-o femeie?

— De o mie de ori mai identică față de sine... decît ea însăși! Da, fără îndoială! Și asta pentru că nu trece o zi fără a modifica vreo linie a trupului omenesc, și pentru că știința fiziologiei ne demonstrează că acesta își reînnoiește în *întregime* atomii cam la șapte ani o dată. Oare trupul subzistă în aceeași măsură? Oare omul seamănă vreodată cu sine? Pe cînd femeia aceea, dumneavoastră și eu însumi, aveam vîrsta de o oră și douăzeci de minute, eram oare ceea ce sîntem astă seară? A fi asemenea! Ce e cu prejudecata asta din timpurile lacustre sau troglodite?

— O veți reproduce chiar cu frumusețea ei? cu carnea ei? cu vocea ei? cu înfățișarea ei, în sfîrșit?

— Cu ajutorul Electromagnetismului și al Materiei-radiante, aș putea înșela inima unei mame, cu atît mai mult pasiunea unui amant. Ei bine! o voi reproduce de o asemenea manieră încît dacă, peste doisprezece ani, îi va fi dat lui miss Alicia să-și vadă dublura ideală rămasă neschimbată, ea n-o va putea privi fără să plîngă de *invidie* — și de spaimă!

— Însă a purcede la crearea unei astfel de ființe, murmură lord Ewald după un moment, gînditor, mi se pare că înseamnă a-l ispiti... pe *Dumnezeu.*

— De aceea nu v-am îndemnat să acceptați! răspunse cu glas scăzut și foarte simplu Edison.

— Și îi veți insufla o inteligență?

— O inteligență? nu: *INTELIGENȚA,* da!

La aceste cuvinte titanice, lord Ewald rămase ca împietrit în fața inventatorului. Amîndoi se priviră în tăcere.

Se propunea o partidă a cărei miză era, științifio vorbind, un spirit.

VI

Excelsior!

În mîinile mele bolnavii își pot pierde viața; speranța niciodată!

Doctorul RYLLH

— Vă repet, dragul meu geniu, replică tînărul, desigur dumneavoastră sînteți de bună-credință; însă ceea ce spuneți nu-i decît un vis, pe cît de înspăimîntător pe atît de irealizabil! Fapt este că intenția inimii dumneavoastră m-a mișcat: vă mulțumesc.

— Ei, scumpul meu lord..., simțiți bine că e realizabil, de vreme ce șovăiți!

Lord Ewald își șterse fruntea.

— Miss Alicia Clary n-ar consimți niciodată, de altminteri, să se preteze la această experiență, și, într-adevăr, mărturisesc că acum aș șovăi eu însumi s-o angajez la așa ceva.

— Aceasta face parte din problemă așa că mă privește. Și apoi, *opera ar fi incompletă, adică ABSURDĂ*, dacă n-ar fi înfăptuită fără știrea chiar a atît de scumpei dumneavoastră miss Alicia.

— Dar, în sfîrșit, strigă lord Ewald, însemn și eu ceva în dragostea mea!

— Nici nu vă dați seama în ce măsură, vă asigur ! răspunse Edison.

— Ei bine, prin ce redutabile subtilități veți putea să mă convingeți, *pe mine,* de *realitatea* acestei Eve noi, presupunînd chiar că ați reușit ?

— Oh ! e o chestiune de impresie foarte directă, în care raționamentul nu intră decît ca un adjuvant foarte secundar. Oare judecăm sub vraja la care sîntem supuși ? De altfel, deducțiile pe care vi le voi prezenta nu vor fi decît exprimarea exactă a ceea ce încercați să ascundeți față de dumneavoastră înșivă. Eu sînt o ființă omenească. *Homo sum.* Opera va răspunde mult mai bine prin prezența sa.

— Voi putea discuta, nu-i așa — ah ! țin la asta — în cursul explicației ?

— Dacă *MĂCAR UNA* dintre obiecțiile dumneavoastră rămîne în picioare, vom refuza amîndoi să mergem mai departe.

Lord Ewald deveni din nou gînditor.

— Vai, ochii mei sînt clarvăzători, vă previn.

— Ochii dumneavoastră ? Spuneți-mi, nu credeți că vedeți, în mod distinct, această picătură de apă ? Și totuși, dacă o plasez între două foi de cristal, în fața reflectorului acestui microscop solar și dacă îi proiectez pur și simplu imaginea pe pînza de mătase albă de colo, unde adineauri v-a apărut încîntătoarea Alicia, ochii dumneavoastră nu vor tăgădui oare prima lor mărturie în fața spectacolului, mai intim acum, pe care îl va dezvălui aceeași picătură de apă ? Iar dacă ne gîndim la întregul indefinit al ocultelor realități pe care încă le tăinuiește această globulă lichidă, vom înțelege că însăși puterea instrumentului nostru, un fel de cîrjă a vederii, este insignifiantă : diferența între ceea ce el ne descoperă și ceea ce noi vedem fără ajutorul lui, în raport cu tot ce ne poate arăta, fiind aproape *inapreciabilă.* Prin urmare, să nu uitați că noi nu vedem din lucruri decît ceea ce le *sugerează* doar ochii noștri ; noi nu le concepem decît potrivit cu ceea ce ele ne lasă să întrevedem din entitățile lor misterioase ; nu posedăm din ele decît

ceea ce putem dovedi, fiecare potrivit naturii sale! Şi, Omul, veveriţă tragică, se agită zadarnic în temniţa mişcătoare a *EULUI* său, fără să poată evada din Iluzia în care-l ţin captiv simţurile lui derizorii! Aşadar, amăgindu-vă ochii, Hadaly nu va face altceva decît miss Alicia.

— Într-adevăr, domnule vrăjitor, răspunse lord Ewald, s-ar spune că, serios, mă credeţi capabil să *„mă îndrăgostesc"* de miss Hadaly?

— Acesta ar fi, într-adevăr, lucrul de care m-aş putea teme dacă aţi fi un muritor ca toţi ceilalţi! răspunse Edison. Confidenţele dumneavoastră, însă, m-au liniştit. Nu l-aţi luat de martor pe Dumnezeu, adineauri, că în dumneavoastră se anulase, pentru totdeauna, orice idee de posedare a frumoasei muritoare? O veţi iubi prin urmare, vă spun, pe Hadaly, aşa cum o merită, *numai:* ceea ce e mult mai frumos decît a fi îndrăgostit de ea.

— O voi *iubi*?

— De ce nu? Nu trebuie oare ea să se încarneze pentru totdeauna în singura formă în care dumneavoastră concepeţi Iubirea? Aşadar, materie pentru materie, de vreme ce tocmai ne-am amintit că trupul, nefiind niciodată acelaşi, aproape că nu există decît în închipuire. Şi *carne pentru carne;* cea produsă de ştiinţă e mai... serioasă... decît cealaltă.

— Nu iubim decît o fiinţă însufleţită! spuse lord Ewald.

— Şi? întrebă Edison.

— Sufletul înseamnă necunoscutul; o veţi însufleţi oare pe Hadaly a dumneavoastră?

— Putem însufleţi un proiectil cu o viteză X; or şi X este tot necunoscutul.

— Va şti ea cine este? Ceea ce este? vreau să spun.

— Ştim noi înşine oare prea bine cine sîntem şi ce anume sîntem? Veţi pretinde mai mult de la copie din ceea ce Dumnezeu n-a crezut de cuviinţă să acorde originalului?

— Întreb dacă creatura dumneavoastră va avea sentimentul de sine

— Fără îndoială ! răspunse Edison parcă foarte uimit de întrebare.

— Cum ? Ce spuneţi ?... exclamă lord Ewald, uluit.

— Spun fără îndoială ! de vreme ce asta depinde de dumneavoastră. Şi chiar pe dumneavoastră singur mă bizui pentru ca această fază a miracolului să fie înfăptuită.

— Pe mine ?

— Pe cine altul, mai interesat în această problemă, aş putea conta ?

— Atunci, spuse cu tristeţe lord Ewald, fiţi bun şi spuneţi-mi, dragul meu Edison, unde trebuie să merg pentru a răpi o scînteie din acel foc sacru cu care ne pătrunde Spiritul Universului ? Eu nu mă numesc Prometeu, ci, foarte simplu, lord Celian Ewald, şi nu sînt decît un muritor.

— Aş ! Orice om se numeşte Prometeu fără să ştie şi nici unul nu scapă de clonţul vulturului, răspunse Edison. Milord, cu adevărat vă spun una singură din acele scîntei, încă divine, ieşite din fiinţa dumneavoastră şi cu care aţi încercat, de atîtea ori (mereu în van !) să însufleţiţi neantul tinerei dumneavoastră admirate, va fi deajuns pentru a da viaţă umbrei sale.

— Dovediţi-mi acest lucru ! exclamă lord Ewald, şi poate...

— Fie, şi chiar pe loc. Dumneavoastră aţi spus, urmă Edison, că fiinţa pe care o iubiţi în cea vie, că fiinţa care, pentru dumneavoastră, este *unica REALĂ*, nu este cea care se dezvăluie în Alicia despre care mi-aţi vorbit, ci în aceea din Dorinţa dumneavoastră. Este cea care nu există în muritoarea aceea, mai mult, cea care *dumneavoastră ştiţi bine că nu există în ea* ! Căci nu vă lăsaţi înşelat nici de acea femeie, nici de dumneavoastră înşivă.

Cu bună ştiinţă închideţi ochii, pe aceia ai spiritului, împiedicaţi dezminţirea conştiinţei dumneavoastră, pentru a nu recunoaşte în metresă decît fantoma dorită. *Adevărata* personalitate a Aliciei nu este

așadar alta, pentru dumneavoastră, decît Iluzia, stîrnită în toată ființa dumneavoastră, de strălucirea frumuseții ei. Numai această Iluzie vă străduiți, *totuși*, s-o *VITALIZAȚI* în prezența iubitei, în ciuda neîncetatei dezamăgiri pe care v-o produce mortala, înspăimîntătoarea nulitate a realei Alicia.

Numai pe această *umbră* o iubiți pentru ea vă doriți moartea. Numai pe ea o recunoașteți, în mod absolut, ca *REALĂ* ! În sfîrșit, această viziune obiectivă a spiritului dumneavoastră o chemați, o vedeți, o *CREAȚI* în femeia dumneavoastră vie, *viziune care nu este decît sufletul dumneavoastră dedublat în ea.* Da, aceasta este iubirea dumneavoastră. Ea nu este, după cum vedeți, decît o perpetuă și mereu sterilă încercare de izbăvire.

Între cei doi bărbați se așternu din nou un moment de tăcere.

— Ei bine, încheie Edison, de vreme ce este vădit că încă de pe acum nu trăiți decît cu o Umbră, căreia îi împrumutați cu atîta căldură și în mod atît de fictiv ființa, eu vă propun să încercăm aceeași experiență asupra acestei umbre din spiritul dumneavoastră, concretizată doar ca înfățișare și atîta tot. Iluzie pentru iluzie, Ființa acestei prezențe mixte, care se numește Hadaly, depinde de voința liberă a aceluia care va *ÎNDRĂZNI* s-o conceapă. *SUGERAȚI-I CEVA DIN FIINȚA DUMNEAVOASTRĂ* ! Întăriți-o cu un pic din credința dumneavoastră vie, așa cum întăriți ființa, la urma urmei atît de relativă, a tuturor iluziilor care vă înconjoară. Suflați asupra acestei frunți ideale ! Și veți vedea în ce măsură Alicia, cea pe care o doriți, se va realiza, se va unifica, se va însufleți în această Umbră. Încercați, în sfîrșit, dacă vreo nădejde vă îndeamnă ! Și veți cîntări pe urmă, în adîncul conștiinței, dacă auxiliara Creatură-fantomă care vă va reda dorința de Viață nu este cu adevărat mai demnă de a purta numele de *FIINȚĂ UMANĂ* decît Viul-spectru a cărui așa-zisă și palidă „realitate" nu a știut niciodată să vă inspire decît setea de Moarte.

Taciturn, lord Ewald chibzuia.

— Deducţia este, într-adevăr, îmbietoare şi profundă, murmură el zîmbind, dar simt că m-aş afla totdeauna niţel prea *singur* în compania Evei dumneavoastră inconştiente.

— Mai puţin singur decît cu modelul ei : este demonstrat. De altfel, milord, asta ar fi din vina dumneavoastră, nu dintr-a ei. Trebuie să te simţi un Dumnezeu pe de-a-ntregul, ce naiba !, atunci cînd *ÎNDRĂZNEŞTI SĂ VREI lucrul despre care discutăm aici.*

Edison se opri.

— Apoi, adăugă el pe un ton bizar, nu vă daţi bine seama, presupun, de *noutatea* unor impresii pe care le veţi încerca încă de la prima conversaţie, afară, la soare, cu andreida-Alicia plimbîndu-se alături de dumneavoastră şi înclinîndu-şi umbrela în partea de unde bat razele, cu toată *naturaleţea* celei vii. Zîmbiţi ?... Credeţi că, chiar prevenite fiind, simţurile dumneavoastră vor descoperi imediat schimbul pe care-l ofer eu „Naturii" ? Ei bine, ascultaţi : miss Alicia Clary nu are cumva vreun ogar, vreun terra-nova la care ţine ? Călătoriţi cu vreun cîine preferat din haitele dumneavoastră ?

— Îl am pe cîinele meu Dark, un ogar negru, foarte credincios, şi care ne însoţeşte în călătorii.

— Bine. Acest animal, reluă Edison, este înzestrat cu un fler atît de puternic încît fiinţele vii reuşesc, ca să spunem aşa, să se descrie, prin emanaţiile lor, în centrul nervos al celor şapte-opt cornee de care dispune aparatul său nazal.

Vreţi să pariaţi cu mine că acest cîine — care şi-ar recunoaşte stăpîna dintr-o mie de alte fiinţe în întuneric — dacă îl îndepărtăm opt zile din preajma dumneavoastră, a amîndurora, şi îl aducem pe urmă în faţa lui Hadaly transfigurată în femeia vie, vreţi, spuneam, să pariaţi cu mine că acest animal chemat de fantomă, va da fuga vesel spre Iluzie şi fără şovăire, o va recunoaşte, la simpla adulmecare a veşmintelor pe care ea le va purta ? Mai mult chiar, dacă

vor apărea simultan, şi Umbra şi Realitatea, afirm că, în confuzia lui, el va lătra la Realitate şi va da ascultare numai Umbrei !

— Nu vă avîntaţi cam mult, aici ? murmură lord Ewald, deconcertat.

— Eu nu promit decît ceea ce pot înfăptui ; experienţa a reuşit deja pe deplin : ea este un fapt dobîndit de Ştiinţa fiziologiei. Prin urmare, dacă înşel, în asemenea măsură, organele (superioare alor noastre în acuitate) ale unui animal, cum să nu îndrăznesc să desfid simţurile umane ?

Lord Ewald nu se putu abţine să nu zîmbească în faţa ingeniozităţii bizare a electricianului.

— Şi apoi, încheie Edison, cu toate că Hadaly este foarte misterioasă, trebuie să ne-o închipuim fără nici o exaltare. Gîndiţi-vă : *ea nu va fi decît ceva mai însufleţită decît modelul său.* Atîta tot.

— Cum ? Decît modelul său ? întrebă lord Ewald.

— Desigur ! spuse Edison. Oare n-aţi admirat niciodată, pe o zi cu furtună, o tînără femeie frumoasă, brună, pieptănîndu-şi părul în faţa vreunei mari oglinzi albăstrii, într-o încăpere puţin întunecoasă, cu draperiile trase ? Din părul ei scapără şi strălucesc scînteile în magice apariţii, pe dinţii rari ai pieptenului de baga, ca mii de diamante desprinzîndu-se dintr-un val negru, pe mare, în timpul nopţii. Hadaly vă va oferi acest spectacol, dacă miss Alicia nu vi l-a oferit pînă acum. Brunele au multă electricitate în ele.

Şi după o clipă :

— Acum, acceptaţi să încercăm această *ÎNCARNARE,* milord ? întrebă Edison. Prin această floare de doliu, care este făcută dintr-un aur virgin şi dintr-un aliaj pur, Hadaly se oferă să salveze din naufragiul iubirii dumneavoastră puţină melancolie.

Lord Ewald şi teribilul său interlocutor se priviră, tăcuţi şi gravi.

— Trebuie să recunoaşteţi că este cea mai înspăimîntătoare propunere ce i s-a făcut vreodată unui deznădăjduit, zise cu glas încet tînărul, aproape vor-

bindu-şi sieşi. Şi, fără să vreau, îmi vine nemaipomenit de greu s-o iau în serios.

— Asta se va aranja cu timpul ! spuse Edison ; este treaba lui Hadaly.

— Un alt bărbat, fie şi din curiozitate, ar accepta imediat exemplarul pe care mi-l oferiţi !

— De aceea nu l-aş propune oricui, răspunse zîmbind Edison. În cazul cînd voi lăsa Umanităţii formula, îi plîng pe nefericiţii care vor prostitua acest ajutor, atîta tot.

— Să nu insistăm, spuse lord Ewald, pe acest teren, pînă la urmă cuvîntul sună ca un sacrilegiu : nu va fi oare niciodată prea tîrziu pentru a suspenda — execuţia ?

— O ! Ba asta chiar şi după desăvîrşirea operei, deoarece puteţi oricînd s-o distrugeţi sau s-o înecaţi, dacă socotiţi cu cale, *fără a stîrni prin aceasta Potopul.*

— Într-adevăr, spuse lord Ewald, profund visător ; mi se pare însă că *atunci* nu va mai fi acelaşi lucru.

— De aceea nu vă sfătuiesc cîtuşi de puţin să acceptaţi. Suferiţi : eu vă vorbesc de un leac. Numai că leacul este pe cît de eficient pe atît de primejdios. Sînteţi de o mie de ori liber să refuzaţi.

Lord Ewald părea să fi rămas perplex, şi asta cu atît mai mult cu cît i-ar fi fost cu neputinţă să precizeze din ce cauză.

— O ! Cît despre primejdie !... zise el.

— Dacă primejdia n-ar fi decît fizică, v-aş spune : Acceptaţi !

— Prin urmare, mi-ar fi ameninţată şi judecata ?

— Milord Ewald, reluă după o clipă Edison, desigur, sînteţi firea cea mai nobilă pe care am întîlnit-o sub cer. O stea foarte nefastă v-a atins cu raza ei şi v-a condus către lumea Dragostei ; aici, visul vi s-a prăbuşit, cu aripile frînte la răsuflarea unei femei decepţionante şi a cărei permanentă disonanţă scormoneşte, în fiecare clipă, urîtul ca pe o rană care coace şi arde şi din care veţi muri negreşit. Da, dumneavoastră sînteţi dintre ultimii mari întristaţi care

nu găsesc de cuviinţă să supravieţuiască unei astfel de încercări, în pofida exemplului, dat în jurul lor, de către toţi aceia care luptă cu boala, cu mizeria şi cu dragostea. Durerea primei decepţii a fost atît de mare, la dumneavoastră, încît vă socotiţi chit cu semenii, căci îi dispreţuiţi pe motivul că ei se resemnează să trăiască, sub biciul unor astfel de destine. Spleenul v-a azvîrlit linţoliul peste gînduri şi iată că acest rece sfetnic al Morţii-voluntare rosteşte la urechea dumneavoastră cuvîntul ce convinge. Sînteţi la un pas de moarte. Pentru dumneavoastră nu mai e decît o chestiune de ore, mi-aţi declarat-o limpede ; ieşirea din criză nu mai este nici *măcar* îndoielnică. Dacă treceţi acest prag, înseamnă moartea : ea transpare, iminentă, din întreaga dumneavoastră persoană.

Fără să răspundă, lord Ewald, scuturâ cu vîrful degetului mic scrumul havanei.

— În acest moment, eu vă ofer din nou viaţa, dar cu ce preţ, oare ? Cine ar putea să-l evalueze în clipa asta ? Idealul v-a mînţit ? „Adevărul" v-a nimicit dorinţa ? O femeie v-a îngheţat simţurile ? Să spunem adio, aşadar, pretinsei Realităţi, anticei înşelătoare.

Eu vă propun să încercăm *ARTIFICIALUL* şi incitaţiile sale noi !... Dar dacă nu-l veţi putea domina ?... Iată, dragul meu lord, noi doi formăm un simbol etern : eu reprezint Ştiinţa cu atotputerea mirajelor ei : dumneavoastră, Umanitatea şi cerul ei pierdut.

— Alegeţi deci pentru mine ! spuse liniştit lord Ewald.

Edison tresări.

— E cu neputinţă, milord, răspunse el.

— În sfîrşit, *în locul meu* aţi accepta să vă angajaţi în această nemaipomenită, absurdă şi în acelaşi timp tulburătoare aventură ?

La aceste cuvinte Edison îl privi pe tînăr cu fixitatea sa obişnuită care, de data asta, se agrava evident din cauza gîndului tăinuit pe care nu voia să-l exprime.

— Eu aş avea, spuse el, alte raţiuni decît majoritatea oamenilor pentru a-mi motiva opţiunea personală, şi n-aş pretinde nimănui să se ia după mine.

— Ce aţi alege ?

— Pus în această alternativă, aş alege ieşirea care mi se pare cea mai puţin primejdioasă, *în ceea ce mă priveşte.*

— În sfîrşit, ce alegere aţi face ?

— Milord, nu vă îndoiţi de ataşamentul sfînt, de profunda şi tandra afecţiune pe care vi le-am arătat ? Ei bine, cu mîna pe conştiinţă...

— Ce aţi alege, Edison ?

— Între moarte şi tentativa în chestiune !

— Da !

Teribil, marele elctrician se înclină în faţa lordului Ewald :

— Eu mi-aş zbura creierii, spuse el.

VII

Ura! Savanţii acţionează rapid!

> Cine vrea oare să schimbe nişte lămpi vechi pe altele noi ?...
>
> *ALADIN SAU LAMPA FERMECATĂ*
> *(O mie şi una de nopţi)*

După un moment, lord Ewald îşi privi ceasul ; fruntea i se înnegurase din nou.

— Mulţumesc, zise el cu un suspin de gheaţă. De astă dată ne despărţim.

Un sunet de clopoţel răsună în umbră.

— Ah ! vă pot spune că e cam tîrziu, reluă Edison. După primele dumneavoastră cuvinte, *eu am şi început.*

Şi lovi energic fonograful, cu palma, ca pe un cîine culcat la picioarele sale.

— Ei, ce este ? lătră fonograful în aparatul său telefonic.

Vocea de bas a mesagerului invizibil răsună în mijlocul laboratorului, cu intonaţia unui om care tocmai a sosit gîfîind :

— Miss Alicia Clary, din loja nr. 7 a Teatrului Mare, părăseşte sala şi va lua expresul de douăsprezece şi jumătate spre Menlo Park ! strigă vocea.

La auzul acelui nume vociferat astfel şi a acestei ştiri neaşteptate, lord Ewald avu o tresărire.

Cei doi bărbaţi se priveau în tăcere : între ei vibra deja ceva ameninţător, ca o sfidare.

— Numai că, zise lord Ewald, n-am reţinut un apartament în Menlo Park pentru noaptea asta.

În timp ce el vorbea, Edison acţionase manipulatorul aparatului Morse : firele zbîrnîiau.

— Numai o clipă, spuse el.

Şi aplică pe receptor o foaie de hîrtie care, după zece secunde, sări afară din cadru.

— Apartamentul, spuneţi ? Într-adevăr, era prevăzut ! Iată-l ! exclamă el cu răceală, citind ceea ce se imprimase pe foaia de hîrtie. Chiar acum am închiriat pentru dumneavoastră o vilă cu totul încîntătoare, destul de izolată chiar, la douăzeci de minute de aici, unde veţi fi aşteptat toată noaptea. Veţi rămîne la cină, nu-i aşa, împreună cu miss Alicia Clary ? Ne-am înţeles. La sosirea trenului, pentru a evita irosirea timpului, gromul meu, înarmat cu această fotografie nouă, unde nu e reprodusă decît faţa lui miss *Venus victrix*, îi va oferi trăsura mea din partea dumneavoastră şi o va conduce. Nu avem a ne teme de nici o eroare, de nici o neînţelegere : aproape nimeni nu coboară aici la acea oră... Prin urmare, nu fiţi îngrijorat de nimic.

În timp ce vorbea, extrăsese un cartonaş-medalion

dintr-un obiectiv îl aruncă într-o cutie fixată în perete, după ce acoperise cartonul cu două rînduri scrise în grabă, cu creionul.

Cutia era în legătură cu gura unui tub pneumatic : o mică sonerie, de alături, anunţă că mesajul fusese primit şi că ordinul va fi executat.

Întorcîndu-se la aparatul Morse, Edison continuă să telegrafieze, fără îndoială, alte ordine.

— Am terminat, spuse el brusc. Apoi, privindu-l cu atenţie pe lord Ewald : Milord, adăugă, se înţelege de la sine că, dacă doriţi, nici nu vom mai aminti de proiectul de adineauri.

Lord Ewald îşi ridică fruntea ; privirea lui albastră străluci :

— Într-adevăr, ar însemna să şovăim prea mult, spuse el simplu. De data asta accept, şi în mod definitiv, dragul meu Edison.

Grav, Edison se înclină.

— Bine, răspunse el. *Socot prin urmare, milord, că-mi veţi face cinstea de a trăi douăzeci şi una de zile, căci eu nu-mi calc cuvîntul.*

— *De acord însă nici o zi mai mult !* spuse tînărul cu glaciala şi liniştita intonaţie a unui englez care face o constatare şi care nu va mai reveni asupra aprecierii sale.

Edison privi secundarul ceasului electric :

— La orele nouă seara, în ziua convenită, vă voi oferi pistolul eu însumi dacă nu vă voi putea cîştiga pentru viaţă, spuse el. Doar dacă, pentru a vă nimici, nu veţi prefera să recurgeţi la proaspătul nostru captiv, bătrînul *trăznet :* cu el nimeni nu dă greş. Apoi, îndreptîndu-se spre telefon : Şi acum, adăugă electricianul, deoarece vom întreprinde, începînd chiar din acest moment, un voiaj destul de periculos, îngăduiţi-mi să-mi îmbrăţişez copiii : căci copiii înseamnă ceva.

La aceste din urmă cuvinte, oricît de stăpîn pe emoţiile sale, tînărul lord se cutremură.

Edison apucase deja cordonul telefonului dintre draperii şi strigă două nume în aparat.

Afară, în vîntul nopții, din fundul parcului, îi răspunse un sunet de clopot, înăbușit prin draperii.

— *Many thousand kisses !*[1], rosti pe un ton patern Edison în pîlnia instrumentului, trimițînd mai multe sărutări.

Atunci se petrecu un lucru straniu.

În jurul celor doi căutători de necunoscut, al celor doi aventurieri ai umbrei, izbucniră, de pretutindeni, în zona luminoasă a lămpilor (grație bobîrnacului pe care Edison îl dăduse vreunui comutator), o veselie, o ploaie de sărutări din partea unor copii fermecători care strigau cu glasurile lor naive :

— Poftim, tăticule ! Uite, tăticule ! încă o dată !

Edison își lipea de obraz pîlnia telefonului care îi aducea acele sărutări naive.

— Acum, dragul meu lord, sînt gata, spuse el.

— Nu ! rămîneți pe loc, Edison ; spuse cu tristețe lord Ewald ; eu sînt inutil ; e mai bine să înfrunt singur, dacă e posibil...

— Să pornim ! spuse electricianul avînd în priviri sclipirea geniului sigur de sine.

VIII

Timpul de oprire

— Dar gîndul celălalt, gîndul *dinapoia capului !...*

PASCAL

Pactul era încheiat.

Ochind două mari blănuri de urs atîrnate în cuiere de perete, sumbrul inginer oferi una lordului Ewald.

[1] Mii de sărutări (engl.)

— E frig pe drum, zise. Puneți-vă asta.

Lord Ewald acceptă în tăcere, apoi, nu fără un zîmbet vag, spuse :

— Ar fi o indiscreție să vă întreb la cine mergem ?

— La Hadaly, în trăznet ; adică în mijlocul unor scîntei de trei metri șaptezeci, răspunse Edison preocupat, în timp ce-și punea veșmîntul său de samoied.

— Să ne grăbim ! murmură, pe un ton aproape vesel, lord Ewald.

— Apropo, nu mai aveți să-mi comunicați nici o cît de mică reținere, nu-i așa ? întrebă Edison.

— Nici una, răspunse tînărul lord. Sînt grăbit să conversez puțin, mărturisesc, cu acea drăguță creatură voalată, al cărei neant mi-e simpatic. Cît despre frivolele observații care-mi vin în minte, vom mai avea vreme.

La aceste din urmă cuvinte, Edison își înălță capul sub lămpile strălucitoare și, retrăgîndu-și brusc brațul din greaua mînecă mițoasă, exclamă :

— Cum ? uitați oare, dragul meu lord, că eu mă numesc Electricitate și că lupt împotriva Judecății dumneavoastră ? Trebuie să vorbim *numaidecît*. Destăinuiți-mi acele frivole neliniști, sau nu voi ști împotriva a ce lupt ! Și așa nu-i o treabă ușoară să începi lupta corp la corp cu un Ideal ca al dumneavoastră. Vă spun că, într-adevăr, Iacob însuși ar cumpăni bine înainte de a purcede la fapte în beznă. Haideți ! spuneți absolut totul medicului care-și propune să vă aline durerea.

— O ! aceste gînduri nu mai pornesc de-acum decît... de la niște *nimicuri*, spuse tînărul.

— Pe naiba ! strigă electricianul, cum puteți vorbi ! „*DECÎT* de la niște *nimicuri*“ ? Dar un *nimic* uitat și s-a sfîrșit cu Idealul ! Amintiți-vă de vorba acelui francez : „Dacă nasul Cleopatrei ar fi fost un pic mai scurt, toată fața pămîntului s-ar fi schimbat“. Un *nimic* ? Dar, chiar și în zilele noastre, de ce depind lucrurile care par cele mai serioase din

lume ? Alaltăieri, un regat a fost pierdut din cauza unei mișcări de evantai ; ieri — un imperiu, din cauza unei pălării neridicate în chip de salut. Îngăduiți-mi să evaluez nimicurile — neanturile — la justa lor valoare. Neantul ! Dar e un *lucru* atît de util încît Dumnezeu însuși n-a pregetat să recurgă la așa ceva pentru a face lumea : și ne dăm îndeajuns seama de acest lucru în fiecare zi. Fără Neant, Dumnezeu declară, implicit, că i-ar fi fost aproape cu neputință să *creeze* Devenirea lucrurilor. Noi nu sîntem decît un „nemaifiind" perpetuu. Neantul este Materia negativă, *sine qua non*, ocazională, fără de care nu ne-am afla aici să discutăm, în seara asta. Și mai ales în ceea ce ne preocupă, am motive să mă țin în gardă. Precizați care sînt *nimicurile* care vă îngrijorează ? Vom pleca după aceea. Drace ! adăugă inginerul, nu avem decît timpul strict necesar înainte ca muritoarea dumneavoastră să sosească și ca eu să-i scot toată împăunarea. Abia trei ore și jumătate.

Spunînd acestea își lăsă blana să cadă alături de fotoliu, se așeză, își sprijini liniștit cotul pe o veche pilă de Volta, își încrucișă picioarele și, cu ochii fixați în ochii tînărului, aștepta.

Lord Ewald, după ce-l imită pe interlocutorul său, îi răspunse :

— Mă întrebam, mai întîi, pentru ce m-ați chestionat atît de amănunțit în legătură cu caracterul intelectual al subiectului nostru feminin ?

— Deoarece aveam nevoie să știu sub ce aspect principal concepeți dumneavoastră însăvă Inteligența, răspunse Edison. Gîndiți-vă că cel mai puțin dificil lucru este reproducerea fizică, și că, în sfîrșit, dacă e vorba mai întîi ca Hadaly să fie pătrunsă de paradoxala frumusețe a muritoarei dumneavoastră, partea grea a miracolului constă în aceea ca Andreida, departe de a vă dezamăgi precum modelul său, să fie demnă, în ochii dumneavoastră, de trupul sublim în care va fi încarnată. Lucru fără de care schimbarea n-ar merita osteneala.

— Cum veţi proceda pentru a o convinge pe Alicia să se preteze la această experienţă ?

— Mă însărcinez s-o conving în această privinţă în cîteva clipe, în seara asta, în timpul cinei : asta, veţi vedea, chiar de-ar fi nevoie să folosesc *Sugestia* pentru a o... hotărî. Dar, nu : va fi deajuns convingerea. Pe urmă, va fi o treabă de vreo douăsprezece şedinţe, în prezenţa unei mari eboşe de lut care o va înşela. Ea nici n-o va vedea pe Hadaly şi nu va avea habar de opera noastră.

Acum, deoarece pentru a căpăta înfăţişare omenească, Hadaly se exilează din această atmosferă aproape supranaturală în care se realizează ficţiunea entităţii sale, este indispensabil, nu-i aşa, ca, acest soi de Walkyrie a Ştiinţei să-şi însuşească, pentru a rămîne între noi, modele, maniere, aspectul, în sfîrşit, tot ce e legat de femeile şi de vestimentaţia secolului prezent.

De aceea, în decursul amintitelor şedinţe, croitorese, mănuşărese, corsetiere, modiste şi cizmăriţe (vă voi da stofa minerală pentru tălpile izolatoare şi pentru tocuri) vor face copia exactă a întregii toalete a lui miss Alicia Clary, care, fără măcar să-şi dea seama, o va ceda frumoasei sale umbre, îndată ce aceasta va veni cu adevărat pe lume. Odată luate măsurile unei toalete complete, veţi putea să comandaţi alte o mie de tot felul, fără măcar să fie necesară probarea lor.

Se înţelege de la sine că Andreida va folosi aceleaşi parfumuri ca şi modelul său, avînd, după cum v-am spus, aceeaşi emanaţie.

— Şi cum va călători ea ?

— A, ca oricare alta ! răspunse Edison. Există călători mult mai ciudaţi !... Miss Hadaly fiind *avertizată* despre călătorie, se va purta ireproşabil. Puţin somnolentă şi taciturnă poate, în sfîrşit, neverbînd decît numai cu dumneavoastră, foarte încet şi la intervale rare ; cu condiţia să fie aşezată alături de dumneavoastră, este complet inutil chiar ca ea să-şi coboare voaleta. O ! fie zi, fie noapte. De altfel, veţi

călători singuri, presupun, dragul meu lord ? Ei bine ! ce dificultate vedeţi ? Ea va desfide orice priviri omeneşti.

— Nu s-ar putea oare prezenta vreo împrejurare cînd i s-ar putea adresa în mod legitim cuvîntul ?

— În care caz veţi răspunde că doamna este străină şi nu cunoaşte „limba ţării", ceea ce închide incidentul. Totuşi, cînd se află la bord, de pildă, cum simpla problemă a echilibrului este deja foarte serioasă şi pentru noi înşine, vă voi spune că miss Hadaly nu are, înscrise în ea, astfel de traversări de lungă durată... în cursul cărora mulţi dintre muritorii noştri, dacă tangajul e puternic, rămîn ca neînsufleţiţi în hamacurile lor, zguduiţi, în mod lamentabil, de crize îngrozitoare, pînă la ridicol. Străină de aceste infirmităţi, Hadaly, pentru a nu umili, prin seninătatea ei, organismele defectuoase ale umanelor tovarăşe de drum, nu călătoreşte pe mare decît în felul morţilor.

— Cum ! într-un sicriu ? întrebă lord Ewald surprins.

Edison înclină, grav, capul într-o tăcere afirmativă.

— Însă, nu cusută într-un giulgiu, îmi închipui ? murmură tînărul.

— Oh ! vie operă de artă, ce nu a cunoscut niciodată scutecele — ea nu are ce face cu linţoliul. Da, Andreida posedă, printre alte comori, un greu sicriu de abanos, capitonat cu satin negru. Interiorul acestui simbolic scrin va fi tiparul exact al formei feminine pe care îi este menit s-o ia. Aceasta e zestrea ei. Batantele superioare se deschid cu ajutorul unei cheiţe de aur în formă de stea, şi a cărei încuietoare e plasată sub căpătîiul celei adormite.

Hadaly ştie să intre singură în el, goală sau gata îmbrăcată, să se culce acolo, să se lege cu nişte benzi laterale din batist solid, fixate în interior în aşa fel ca stofa pereţilor nici să nu-i atingă umerii. Chipul îi este voalat ; capul rămîne sprijinit în păr, pe o pernă, iar fruntea e ţinută de o diademă, o legătură

care-i fixează imobilitatea. Fără respiraţia sa mereu egală şi uşoară, ar putea fi luată drept miss Alicia Clary, decedată dimineaţa.

Pe uşiţele închise ale acestei închisori este aplicată o placă de argint pe care numele lui Hadaly e gravat chiar cu literele iraniene în care el înseamnă IDEALUL. Acesta va fi surmontat de străvechiul dumneavoastră blazon, care va consfinţi această captivitate.

Frumosul sicriu trebuie să fie aşezat într-o ladă din lemn de camfor căptuşită în întregime cu vată şi a cărei formă pătrată n-ar putea da naştere nici unei bănuieli. Această temniţă a visului dumneavoastră va fi gata în trei săptămîni. Acum, la întoarcerea la Londra, o vorbă spusă directorului vămilor de pe Tamisa va fi deajuns pentru a obţine libera trecere a misteriosului dumneavoastră colet.

Atunci cînd miss Alicia Clary va primi răvaşul de despărţire, dumneavoastră vă veţi afla în castelul Athelwold, unde veţi putea să treziţi la viaţă umbra ei... celestă.

— În castelul meu ?... Da, de fapt, acolo, e cu putinţă, murmură lord Ewald ca pentru sine şi înnebunit de o teribilă melancolie.

— Numai acolo, pe acel domeniu ceţos, înconjurat de păduri de pin, de lacuri pustii şi de stînci uriaşe, acolo veţi putea, în deplină siguranţă, să deschideţi închisoarea lui Hadaly. Aveţi, cred, în acel castel, vreun apartament spaţios şi splendid al cărui mobilier datează din vremea reginei Elisabeta ?

— Da, răspunse lord Ewald cu un surîs amar : şi m-am ocupat eu însumi, odinioară, de înfrumuseţarea lui cu tot felul de opere minunate şi de ornamente preţioase.

Vechiul salon nu vorbeşte spiritului decît despre trecut. Marea, unica fereastră cu vitralii, acoperită de draperii supraîncărcate de seculare flori de aur întunecat, se deschide spre un balcon de fier a cărui balustradă, încă strălucitoare, a fost forjată sub

domnia lui Richard al III-lea. Niște trepte, acoperite de mușchi, coboară de acolo pînă în bătrînul nostru parc, iar, mai departe, alei pierdute, sălbatice, se pierd pe sub frunzișul stejarilor. Destinasem această suverană reședință logodnicei vieții mele, dacă aș fi întîlnit-o.

După un fior întunecat, lord Ewald, continuă :

— Ei bine, fie ! Voi încerca să ispitesc Imposibilul : da, voi duce acolo, cu mine, această iluzorie apariție, această speranță galvanizată ! Și, neputînd s-o mai iubesc, nici s-o doresc, nici s-o posed pe *cealaltă* — pe cealaltă fantomă —, doresc ca această formă vidă să poată deveni abisul, trist contemplat, în vîrtejul căruia se vor spulbera ultimele mele vise.

— Da, cred că acel castel este mediul care se potrivește cel mai bine Andreidei, spuse cu gravitate Edison. Vedeți : deși prea puțin visător din fire, eu mă asociez cu îndrăzneala firii dumneavoastră, care pentru mine, de altfel, este sfîntă. Numai acolo, Hadaly va fi un fel de misterioasă somnambulă, rătăcind pe malul lacurilor, sau pe pajiștile interzise. În acel vechi donjon pustiu, în care bătrînii dumneavoastră servitori, cărțile, vînătorile, instrumentele dumneavoastră muzicale vă așteaptă, ființele și obiectele se vor obișnui foarte repede cu noua venită.

Respectul și tăcerea îi vor crea o aureolă insolită, servitorii primind ordinul de a nu i se adresa niciodată, întrucît, de pildă (dacă e necesară legitimarea acestui lucru), în focul unei mari primejdii din care ați fi smuls-o, această solitară însoțitoare și-ar fi exprimat dorința de a nu vă mai răspunde decît numai dumneavoastră.

Acolo, cîntecul ei de nemuritoare, prin glasul care vă este scump, acompaniat de orgă sau, dacă l-ați prefera, de un puternic pian din America, se va împleti, în măreția nopților de toamnă, cu tînguirile vîntului. Accentele sale vor face mai profund farmecul amurgurilor de vară, vor țîșni, în frumusețea zorilor, laolaltă cu concertul păsărilor. O legendă va lua naștere din faldurile lungii sale rochii, atunci

cînd, peste ierburile parcului, va fi văzută trecînd singură în razele soarelui ori sub clarul unui cer înstelat. Foarte înspăimîntător spectacol, a cărui taină nu o va cunoaşte nimeni, în afară de dumneavoastră singur. Voi veni poate, într-o bună zi, să vă vizitez în acea semisingurătate în care acceptaţi să sfidaţi clipă de clipă două primejdii : demenţa şi pe Dumnezeu.

— Veţi fi singurul oaspete pe care-l voi primi, răspunse lord Ewald. Dar, de vreme ce posibilitatea prealabilă a acestei aventuri este acum stabilită, să examinăm dacă miracolul însuşi este posibil şi mijloacele de neînchipuit de care vă veţi servi pentru a-l înfăptui.

— Fie, spuse Edison : trebuie să vă previn, totuşi, că misterele plăsmuirii nu vă vor dezvălui modul în care ea va deveni fantomă, aşa după cum scheletul inclus în miss Alicia Clary nu v-ar putea explica modul în care mecanismul său se idealizează, îmbinat cu frumuseţea cărnii, ajungînd să pună în mişcare acele linii din care s-a născut dragostea dumneavoastră.

IX

Glume ambigue

Ghiceşte, sau te înghit.

Sfinxul

— Torţa are nevoie de o feştilă, continuă electricianul. Oricît de grosolan ar fi, în sine, acest procedeu al luminii, el nu devine oare admirabil cînd lumina se produce ? Acela care, dinainte, la vederea

acestui mijloc de a lumina, s-ar îndoi de posibilitatea luminii, şi, scandalizîndu-se astfel, nici n-ar mai încerca s-o producă, ar fi oare demn de-a o vedea ? Nu, nu-i aşa ? Or, lucrul despre care vom vorbi acum nu este decît *maşina umană* a lui Hadaly, cum spun medicii noştri. Dacă aţi cunoaşte deja farmecul Andreidei *venită pe lume,* aşa cum îl cunoaşteţi pe acela al modelului ei, nici o explicaţie nu v-ar împiedica să fiţi subjugat de el, tot aşa cum aspectul, de pildă, al ecorşeului frumoasei femei vii nu v-ar împiedica s-o mai iubiţi, dacă ea vi s-ar înfăţişa, după aceea, în faţa ochilor, *aşa cum este cu adevărat.*

Mecanismul electric al lui Hadaly nu este *ea* — după cum osatura prietenei dumneavoastră nu este *persoana sa.* Pe scurt, nu cutare articulaţie, nici cutare nerv, nici cutare os, nici cutare muşchi sînt ceea ce iubim la o femeie, cred eu ; ci numai ansamblul fiinţei sale, străbătut de fluidul său organic, atunci cînd, privindu-ne, ea transfigurează toată această asamblare de minerale, de metale şi de vegetale fuzionate şi sublimate în trupul ei.

Numai unitatea, într-un cuvînt, care învăluie aceste mijloace de a lumina, este misterioasă. Să nu uităm, aşadar, dragul meu lord, că vom vorbi despre un proces vital la fel de derizoriu ca şi al nostru, şi care nu ne poate şoca decît prin... noutatea sa.

— Bine, răspunse lord Ewald, cu un surîs grav. Am să încep deci. Mai întîi, pentru ce această armură ?

— Armura ? zise Edison, păi v-am dat de înţeles : este aparatul plastic peste care se va suprapune, penetrantă şi pătrunsă de unitatea fluidului electric, carnaţia totală a idealei dumneavoastră prietene. El cuprinde, fixat înăuntrul său, organismul interior comun tuturor femeilor.

Îl vom studia peste cîteva clipe, pe Hadaly însăşi, care va fi foarte încîntată şi amuzată, fără îndoială,

să lase să se întrevadă misterele luminoasei sale entități.

— Andreida vorbește întotdeauna cu vocea pe care am auzit-o ? întrebă lord Ewald.

— Cum puteți oare să-mi puneți o astfel de întrebare, dragul meu lord ? se miră Edison. Nu, fără îndoială că nu ! Oare, odinioară, glasul lui miss Alicia Clary nu s-a schimbat ? Vocea pe care ați auzit-o, la Hadaly, este vocea sa de copil, cu totul spirituală, somnambulică, nu încă feminină ! Ea va avea vocea lui miss Alicia Clary așa cum va avea și tot restul. Cîntecele și vorbirea Andreidei vor fi pe veci acelea pe care i le va fi dictat, fără s-o vadă, și în mod inconștient, atît de frumoasa prietenă a dumneavoastră, ale cărei accent, timbru și inflexiuni, pînă la milionimi de vibrații aproape vor fi înscrise pe foile celor două fonografe de aur, perfecționate de minune, astăzi, de mine, avînd adică o fidelitate de sunet al vocii cu adevărat... *intelectuală !* și care sînt plămînii lui Hadaly. Scînteia pune în mișcare acești plămîni întocmai cum scînteia Vieții îi pune în mișcare pe ai noștri. Trebuie chiar să vă avertizez că acele cîntece nemaiauzite, acele scene cu totul extraordinare și acele cuvinte necunoscute — rostite mai întîi de virtuoza vie, apoi înregistrate și refractate cu sinceritate, imediat, de fantoma ei andreidiană — sînt tocmai ceea ce constituie miracolul și de asemeni pericolul de care v-am prevenit.

La aceste cuvinte lord Ewald tresări. Nu se gîndise la această explicație a *Vocii,* a acelei voci feciorelnice pe care o avea frumoasa fantomă ! Se îndoise. Simplitatea soluției îi întuneca zîmbetul. Obscura posibilitate — foarte tulbure încă, fără îndoială, dar, în sfîrșit, posibilitate — a miracolului total i se înfățișă, pentru prima oară, cu claritate.

Hotărît, așadar, mai mult ca oricînd să afle pînă unde putea să meargă extraordinarul inventator, reluă :

— Două fonografe de aur, spuneți ? În definitiv, trebuie să fie mai frumos decît niște plămîni adevărați. Ați preferat aurul ?

— Aurul pur, chiar ! spuse rîzînd Edison.

— De ce ? întrebă lord Ewald.

— Deoarece, înzestrat cu o rezonanță sonoră mai feminină, mai sensibilă, mai delicată, mai ales cînd e tratat într-un anume fel, aurul este minunatul metal care nu se oxidează. E de remarcat că m-am văzut constrins, pentru a alcătui o femeie, să recurg la substanțele cele mai rare și cele mai prețioase, ceea ce înseamnă elogiul sexului încîntător, adăugă cu galanterie electricianul. Totuși, a trebuit să folosesc și fierul la articulații.

— Ah ? zise lord Ewald visător : în articulații ați folosit fierul ?

— Desigur, continuă Edison : nu se află el printre elementele constitutive ale sîngelui nostru ? ale corpului nostru ? Doctorii ni-l prescriu în nenumărate împrejurări. Era deci firesc să nu fie omis, căci fără el Hadaly n-ar fi fost cu desăvîrșire... umană.

— De ce tocmai în articulații ? întrebă lord Ewald.

— Articulația se compune din ceea ce încastrează și din ceea ce este încastrat ; or, ceea ce încastrează, în membrele lui Hadaly, este magnetul multiplicat de electricitate ; și, cum metalul pe care magnetul îl domină și-l atrage cel mai bine (mai bine, în sfîrșit, decît nichelul sau cobaltul) nu este altul decît fierul, a trebuit să folosesc fierul oțelit la ceea ce se încastrează.

— Adevărat ? spuse foarte liniștit lord Ewald. Dar fierul oțelit se oxidează, articulația va rugini.

— Lucrul acesta e valabil pentru încheieturile noastre ! zise Edison. Iată, pe etajera aceea, un flacon greu cu ulei de trandafir, foarte consistent, închis ermetic, și care va fi sinovia dorită.

— Uleiul *de trandafir ?* întrebă lord Ewald.

— Da : este singurul care, astfel preparat, nu se evaporă, spuse Edison. Şi apoi, parfumurile sînt de domeniul feminin. În fiecare lună, veţi introduce conţinutul unei linguriţe între buzele lui Hadaly, în timp ce ea pare aţipită (ca între buzele unei bolnave interesante). După cum vedeţi, este Umanitatea însăşi. Balsamul subtil se va răspîndi de aici în organismul magneto-metalic al lui Hadaly. Acest flacon e suficient pentru un secol şi mai mult ; nu cred aşadar, dragul meu lord, că va fi cazul să reînnoim provizia ! încheie electricianul cu o nuanţă de uşurătate sinistră în glumă.

— Spuneţi că respiră ?

— Tot timpul ; ca şi noi, spuse Edison dar fără a consuma oxigen ! Noi, care sîntem întrucîtva nişte maşini cu vapori, comburăm : dar Hadaly aspiră şi respiră aerul prin mişcarea automată şi indiferentă a pieptului ei care se ridică, întocmai ca acela al unei femei ideale care ar fi mereu sănătoasă. Aerul trecînd printre buzele ei şi făcînd să-i palpite nările, se parfumează, uşor încălzit de electricitate, cu efluvii de ambră şi de trandafiri, a căror amintire i-o lasă electuariul oriental.

Atitudinea cea mai firească a viitoarei Alicia — vorbesc de cea *reală*, nu de cea vie — va fi aceea de a sta aşezată şi sprijinită într-un cot, cu obrazul rezemat în palmă, ori de a sta întinsă pe o dormeză, sau pe un pat, întocmai ca o femeie.

Ea va rămîne astfel, fără altă mişcare decît respiraţia sa.

Pentru a o trezi la enigmatica-i existenţă, va fi de ajuns să-i luaţi mîna, făcînd să acţioneze fluidul unuia din inelele sale.

— Unul din inelele sale ? întrebă lord Ewald.

— Da, spuse Edison, cel de la arătător ; este inelul ei nupţial.

El arătă spre masa de abanos.

— Ştiţi oare din ce cauză mîna aceea surprinzătoare a răspuns la apăsarea dumneavoastră, adineauri ? adăugă el.

— Nu, desigur, răspunse lord Ewald.

— Pentru că, strîngînd-o, aţi impresionat inelul, zise Edison. Or, Hadaly, dacă aţi remarcat, are inele la toate degetele, iar diversele nestemate din monturile lor sînt toate *sensibile*. În afara acelor lungi scene nepămînteşti — cu confidenţe, cu senzaţii ameţitoare — scene în care nu va trebui deloc să vă ocupaţi de ea, întrucît ea va purta ore *întregi* de asemenea scene înscrise în forma sa şi constituind, ca să spunem aşa, personalitatea sa, există momente de tăcere cînd, fără a evoca în ea acele ceasuri sublime, veţi dori să-i cereţi pur şi simplu cutare sau cutare lucru.

Ei bine, în acele momente, aşezată sau culcată, ea se va ridica uşor dacă, prinzînd-o de mîna dreaptă, atingeţi simpaticul ametist al inelului de la arătător, spunîndu-i : „Vino, Hadaly". Ea va veni mai repede decît cea vie. Apăsarea pe inel trebuie să fie vagă, şi *firească*, întocmai ca atunci cînd strîngeţi uşor şi cu un pic de suflet mîna modelului. Intenţia aceasta, însă, nu e necesară decît în vederea iluziei.

Hadaly va umbla, drept înainte şi fără a fi sprijinită, în urma solicitării rubinului din degetul mijlociu al mîinii sale drepte, sau, apucînd braţul şi sprijinindu-se de el languroasă, va urma mişcările unui prieten, nu doar ca o femeie, ci *exact* în acelaşi fel ca miss Alicia Clary. Concesia făcută, prin aceste inele, *maşinii umane* nu trebuie să vă scandalizeze. Gîndiţi-vă la cîte alte *rugăminţi*, cu mult mai umilitoare, recurg uneori îndrăgostiţii pentru a obţine o palidă clipă de dragoste... la cîte ipocrizii însuşi Don Juan ştie să se coboare pentru a aduce cutare răutăcioasă graţie feminină la o aparenţă de supunere... Acestea sînt inelele celor vii.

La persuasiva tulburare a inelului din inelar, a turcoazei, ea se va așeza. În plus, ea poartă un colier în care toate perlele au fiecare corespondența lor. Un foarte explicit Manuscris — o carte de vrăji foarte clară ! unică, într-adevăr, sub cer și pe care ea v-o va oferi în dar — vă va indica obiceiurile caracterului său. Cu puțină obișnuință (ah ! știți ! pe o femeie trebuie s-o cunoști !) totul va deveni *firesc*

Gravitatea lui Edison în timpul acestei expuneri fu absolut imperturbabilă.

— Cît despre alimentarea ei... reluă el.

— Poftim ? întrerupse lord Ewald, privind fix, de data asta, în ochii luminoși ai electricianului.

— Păreți surprins, milord ? zise Edison. Nu cumva aveți de gînd să lăsați să moară de inaniție această amabilă creatură ? Ar fi mai mult decît un omucid.

— Dar ce înțelegeți prin alimentarea ei, dragul meu vrăjitor ? întrebă lord Ewald. De data asta, mărturisesc, lucrul depășește visele cele mai fanteziste !

— Iată hrana pe care trebuie s-o primească, o dată sau de două ori pe săptămînă, Hadaly, răspunse Edison. Am, în cufărul acela vechi, anumite cutii cu pastile și mici tablete pe care și le asimilează foarte bine singură, strania fată ! E deajuns să așezi un coșuleț plin pe vreo consolă, la o distanță anume față de dormeza ei obișnuită, și să i-l arăți, atingînd una din perlele colierului său.

E un copil în privința lucrurilor pămîntești ; ea nu știe nimic. Trebuie învățată ; noi toți sîntem la fel. Numai că ea pare că de-abia își amintește. Adesea uităm noi înșine, pînă și de mîntuirea noastră.

Ea bea dintr-o cupă subțire de jasp, făcută pentru ea, și exact în același chip în care bea modelul său. Cupa aceasta va fi plină cu apă limpede, mai întîi filtrată prin cărbune, adică foarte pură, apoi amestecată cu cîteva săruri a căror formulă o veți găsi în Manuscris. În privința pastilelor și tabletelor,

acestea sînt pastile de zinc, tablete de bicromat de potasiu și, uneori, de peroxid de plumb. Și noi înghițim astăzi cu toții o mulțime de lucruri împrumutate de la chimie. Ea se limitează numai la atît. După cum vedeți, e foarte sobră. Nu înghite decît ceea ce-i este necesar. Fericiți cei care își iau ca model cumpătarea ei! De pildă, cînd nu găsește aceste alimente la îndemînă în clipa cînd le *dorește*, leșină; sau, mai bine zis, moare.

— Moare?... murmură tînărul lord zîmbind.

— Da, pentru a oferi alesului ei plăcerea într-adevăr divină de a o reînvia.

— Ce delicată atenție! răspunse cu destul umor lord Ewald.

— Atunci cînd rămîne nemișcată și cu ochii închiși, îi sînt deajuns un strop de apă foarte limpede și cîteva tablete sau pastile pentru a-și reveni în simțiri. Totuși, cum ea n-ar avea forța să le ia singură, trebuie ca turmalina din degetul mijlociu să fie pusă în legătură cu curentul unei pile faradice. Asta e suficient. Primul cuvînt, în timp ce-și deschide ochii la lumină, ea îl rostește pentru a cere apă pură. Acum, din cauza puternicului miros metalic pe care l-ar păstra, în ea, apa închisă într-un urcior ermetic de cristal, nu trebuie să uitați să saturați prima înghițitură din cupă cu reactivele ale căror formulă și dozaj le veți găsi în Manuscris. Efectul lor asupra acelei ape violacee este instantaneu. Plasați pe urmă firul de inducție pe diamantul negru din degetul mic (adică pe piatra al cărei întrerupător automat e reglat așa fel încît să poată dezizola un curent capabil să încingă la roșu o tijă de platină, într-o secundă), apoi lăsați să cadă la loc, în generatorul *dumneavoastră* personal, cărbunele ce rămăsese suspendat în timp ce transferați firul. Nu omiteți să vă serviți, aici, de creionul excitator.

Or, dumneavoastră cunoașteți, desigur, faptul că sticla, călită chiar după procedeele obișnuite, poate suporta, fără a se sparge, temperatura plumbului

topit. Sticla mea ar suporta-o pe aceea a platinei topite, chiar de-ar avea numai jumătate din grosimea peretelui acelui urcior de cristal fixat în interior, între plămînii Andreidei. Or, energia calorică trimisă înăuntrul acestui cristal prin intermediul diamantului e de o *calitate* care face ca acolo să urce, brusc, temperatura la circa patru sute de grade. Ceea ce e suficient pentru a vaporiza foarte rapid apa sterilizată. Pe de altă parte, reactivele despre care vă vorbesc, acţionînd asupra particulelor atomice ale metaloidelor al căror lichid este colorat, le disociază şi le transmută, în cîteva secunde, într-un fel de pulbere, de altfel foarte albă, aproape impalpabilă. În clipa următoare, frumoasa noastră Hadaly suflă, printre buzele pe jumătate închise, uşoare panaşe de fum palid, irizat în acea pulbere, care nu are alt miros decît acela al aburilor încinşi, niţel parfumat chiar, datorită trecerii sale pe deasupra uleiului din esenţă de trandafir, despre care v-am vorbit. În zece secunde, cristalul interior a devenit transparent şi pur. Hadaly înghite atunci o cupă mare de apă limpede şi cîteva din pastilele în chestiune, şi iat-o vie ca dumneavoastră şi ca mine, gata să dea ascultare tuturor inelelor şi tuturor perlelor sale, aşa cum noi cedăm tuturor dorinţelor noastre.

— Cum ! ea suflă printre buze nouraşi de aburi ? întrebă lord Ewald.

— Întocmai cum facem şi noi înşine, în permanenţă, răspunse Edison arătînd havanele aprinse pe care le ţineau între degete. Numai că ea nu păstrează în gură nici un atom de pulbere metalică şi nici de fum. Fluidul consumă şi risipeşte totul într-o clipă. Ea îşi are narghileaua sa, de altfel, dacă ţineţi să justificaţi...

— Am văzut bine sau mi s-a părut că are un pumnal la centură ?

— E o armă a cărei lovitură nimeni nu o poate para, iar fiecare lovitură e mortală. Hadaly o utilizează spre a se apăra dacă, în timp ce domnul şi stă-

pînul ei nu se află în preajmă, vreun musafir ar încerca să abuzeze de somnul ei aparent. Nu iartă nici cea mai mică ofensă ; nu-l recunoaşte decît pe alesul ei.

— Nu vede, totuşi ? întrebă lord Ewald.

— Aş ! Cine ştie ! răspunse Edison. Noi înşine vedem oare chiar atît de bine ?... În orice caz, ea ghiceşte sau cel puţin aşa dă dovadă. Hadaly este, v-o repet, o copilă cam sumbră, care, nepăsătoare faţă de moarte, o împarte cu uşurinţă.

— Totuşi, n-ar putea să-i ia această armă primul venit ?

— În privinţa asta, răspunse rîzînd Edison, aş desfide nu numai pe toţi herculii din lume, ci şi toată fauna văzduhului, a pămîntului şi a mărilor.

— Cum aşa ? întrebă lord Ewald.

— Pentru că, la dorinţă, în mînerul acestei arme se înmagazinează o putere de fulgerare din cele mai cumplite, răspunse inginerul. Un imperceptibil opal, din degetul mic din stînga, formează un contact automat şi, reglat, pune lama în legătură cu un curent foarte puternic. Carnaţia înăbuşă troznetul scînteii care măsoară circa trei decimetri. Un fulger perfect. Astfel încît nepăsătorul, *petrecăreţul*, în sfîrşit, care ar intenţiona „să răpească un sărut", de pildă, acestei *Frumoase din pădurea adormită*, s-ar rostogoli — cu faţa înnegrită, cu picioarele zdrobite, pălmuit de un trăznet tăcut — la picioarele lui Hadaly, înainte chiar de a-i fi atins veşmintele. Este o prietenă credincioasă.

— Ah ! da ! într-adevăr ! murmură lord Ewald, impasibil. Prin sărutul acelui galant s-ar forma un întrerupător.

— Iată bagheta la a cărei atingere un beril neutralizează curentul opalului şi face să cadă pumnalul, inofensiv. Este făcută din acea sticlă călită, dură ca metalul, căreia cred că i-am regăsit formula, pierdută sub împăratul Neron.

Şi, apucînd o vergea lungă, strălucitoare, de alături, Edison lovi cu violenţă în masa de abanos. Nu-

iaua de sticlă batavică sună ; spița părui că se îndoaie, dar nu se frînse.

Interveni un moment de tăcere : apoi, ca o glumă :

— Face și baie ? întrebă lord Ewald.

— Chiar zilnic, *firește !* răspunse inginerul, părînd uimit de întrebare.

— Ah ! spuse englezul. Cum așa ?

— Știți bine că toate copiile fotocromice trebuie să stea, cel puțin cîteva ceasuri, într-o apă preparată, care le întărește. Or, aici, acțiunea fotocromică de care v-am vorbit este de neșters, cu condiția ca epiderma, care este în întregime saturată, să fie supusă unui procedeu cu floruri care o acoperă cu o peliculă definitivă și o impermeabilizează. O mică perlă de marmură trandafirie, în stînga triplului colier, pe piept, aduce interpunerea interioară a unor pahare a căror aderență ermetică împiedică apa băii să pătrundă în organismul naiadei. Veți găsi în Manuscris numele parfumurilor pe care le va folosi, pentru băile sale, această femeie semivie. Voi grava pe Cilindrul Mișcărilor magnifica aruncare înapoi a părului, despre care mi-ați vorbit, atunci cînd iese din baie iubita dumneavoastră : Hadaly, cu prestigiul fidelității sale obișnuite, o va reproduce... textual.

— Cilindrul Mișcărilor ? întrebă lord Ewald.

— A ! lucrul acesta... am să vi-l arăt acolo jos, zise Edison, cu un zîmbet. Trebuie să-l avem în fața ochilor pentru a vi-l explica. Vedeți deci, ca să încheiem, că Hadaly este, în primul rînd, o colosală mașină de viziuni, aproape o făptură — o similitudine uluitoare. Defectele pe care i le-am lăsat, din deferență față de Umanitate, constau doar în aceea că există mai multe genuri de femei în ea, ca la toate muritoarele. (Dar pot fi șterse.) E multiplă, în sfîrșit, întocmai ca lumea viselor. Însă numai în tipul suprem ce domină aceste viziuni, HADALY este, dacă îndrăznesc să spun așa, desăvîrșită. Celelalte tipuri sînt jucate : este o minunată comediană, înzestrată, credeți-mă, cu un talent mai omogen, mai sigur, și mult mai serios decît miss Alicia Clary.

— În sfîrșit. nu este o *ființă*, totuși ! spuse lord Ewald cu tristețe.

— Oh ! cele mai mari spirite s-au întrebat întotdeauna ce este ideea de Ființă, luată în sine. Hegel. în prodigiosul său proces antinomic, a demonstrat că în Ideea pură de Ființă, deosebirea dintre aceasta și Neantul pur nu era decît o simplă *părere :* Hadaly va rezolva clar, ea singură, problema *FIINȚEI sale,* v-o promit.

— Prin cuvinte ?

— Prin cuvinte.

— Dar, *fără suflet,* ar putea avea o conștiință ?

Edison îl privi pe lord cu uimire.

— Să avem iertare : *nu este exact ceea ce cereați exclamînd : „CINE ÎMI VA SCOATE SUFLETUL ACELA DIN TRUPUL EI ?“* Ați *chemat* o fantomă, identică cu tînăra dumneavoastră prietenă, *MINUS conștiința de care aceasta vi se părea atinsă :* Hadaly a venit la chemarea dumneavoastră atîta tot.

Lord Ewald rămase gînditor și grav.

X

Così fan tutte

> O femeie nu-și separă stima de gust.
>
> LA BRUYÈRE

— De altfel. reluă cu ușurătate Edison, credeți că ar fi o mare pierdere, pentru miss Hadaly, faptul de a fi lipsită de o conștiință de genul aceleia a modelului său ? Nu cîștigă ea oare, tocmai dimpotrivă ?

cel puţin, în ochii dumneavoastră, de vreme ce, „conştiinţa" lui miss Alicia Clary vă apare ca un prisos deplorabil, ca Păcatul originar al capodoperei trupului ei ? Şi apoi, „conştiinţa" unei femei ! — a unei *mondene*, vreau să spun !... Oho ! cum vă avîntaţi ! Ideea aceasta a fost în stare să facă să şovăie un conciliu. O femeie nu discerne decît potrivit veleităţilor sale şi se conformează, în „judecăţile" sale, spiritului celui care îi este simpatic. O femeie poate să se recăsătorească de zece ori, să fie mereu sinceră şi de zece ori diferită. Conştiinţa ei, spuneţi ?... Dar acest dar al Sfîntului Duh, Conştiinţa, se traduce în primul rînd prin atitudinea Prieteniei intelectuale. Orice tînăr care, în vremea vechilor republici, nu putea dovedi, la douăzeci de ani, că are un prieten, un al doilea eu, era declarat lipsit de conştiinţă, *infam*, într-un cuvînt. Sînt citate, în Istorie, mii de exemple de admirabili *prieteni :* Damon şi Pitias, Pilade şi Oreste, Ahile şi Patrocle etc. Citaţi-mi două femei *prietene*, în toată Istoria omenirii ! Lucru imposibil. De ce ? Tocmai fiindcă femeia se recunoaşte prea inconştientă, în semena ei, pentru a se lăsa înşelată vreodată. E deajuns să remarcăm, să cercetăm mai îndeaproape privirea cu care o femeie modernă, întorcînd capul, apreciază rochia celei care a trecut pe lîngă ea, pentru a ne convinge de acest lucru pentru totdeauna. Deoarece în ea, din punct de vedere pasional, o vanitate a vanităţilor primează sau viciază intim cele mai frumoase mobiluri, şi deoarece a fi iubită nu este (în ciuda tuturor protestelor sale), aproape în toate cazurile, decît un fapt secundar pentru ea. Să fie *preferată*, este ceea ce doreşte ea. Iată unicul cuvînt al acestui sfinx. Din această cauză fiecare dintre frumoasele noastre civilizate, cu puţine excepţii, îl dispreţuieşte niţel pe cel care o iubeşte, pentru că acesta e vinovat, prin acest simplu fapt, de crima de neiertat *de a nu o mai putea compara cu altele*. În fond, dragostea modernă,

dacă nu este numai (așa cum pretinde întreaga Psihologie actuală) o simplă chestiune de mucoase, este, din punctul de vedere al științei fizice, o chestiune de echilibru între un magnet și un fluid electric. Așadar, Conștiința, fără a fi cu totul străină de acest fenomen, nu este, poate, indispensabilă decît la unul din cei doi poli : axiomă pe care mii de fapte, îndeosebi Sugestia, o demonstrează zi de zi. Prin urmare, dumneavoastră veți fi deajuns. Mă opresc însă, încheie Edison rîzînd. Ceea ce spun îmi pare impertinent pentru multe muritoare. Din fericire sîntem singuri.

— Oricît de îndurerat aș fi din cauza unei femei, găsesc că vorbiți despre Femeie cu multă severitate, murmură lord Ewald.

XI

Cuvinte cavalerești

Consolatrix afflictorum.
(Mîngîiere pentru cei loviți)

Litanii creștine

Electricianul își ridică fruntea.

— O clipă, dragul meu lord ! spuse el. Remarcați că aici nu mă aflu situat pe terenul dragostei, ci pe al „îndrăgostiților" ! Dacă transpunem problema, dacă ieșim din sfera Dorinței carnale, o ! atunci mă voi exprima cu totul altfel. Dacă, dintre femeile rasei noastre (...) care nu mai au în sîngele lor asemănarea cu vita și cu sclava, ne referim la acele femei purificate, consfințite și justificate prin demnitatea

persistentă a datoriei, a abnegației, a liberului devotament, m-aș considera, într-adevăr, destul de ciudat eu însumi, de nu m-aș înclina în fața acelora ale căror flancuri, nefiind decît niște șolduri, binevoiesc să se sfîșie neîncetat pentru ca nouă să ne fie îngăduit să gîndim ! Căci aș putea oare să uit că pe grăuntele acesta stelar, pierdut într-un punct al Hăului fără margini, pe acest invizibil atom rătăcit, palpită atîtea inimi alese ale lumii superioarei Iubiri, că există atîtea bune tovarășe de viață ! Chiar fără a ne mai aminti de miile de nume ale acelor fecioare de odinioară, surîzîtoare în mijlocul flăcărilor și în furia supliciilor, pentru vreo credință prin care instinctul lor se transfigura în suflet, printr-o selecție sublimă ; chiar trecînd sub tăcere acele eroine misterioase — între care strălucesc pînă și eliberatoare de patrii — și pe acelea care, tîrîte în lanțuri, în sclavia unei înfrîngeri, afirmau, muribunde, soților lor, printr-un dulce și însîngerat sărut, că pumnalul nu doare ; chiar omițînd pe acele inteligente femei, fără număr, care trec, traversînd umilințe necunoscute, aplecate asupra celor lipsiți, asupra suferinzilor, a celor părăsiți și care nu așteaptă, drept unică răsplată, decît zîmbetul nițel batjocoritor al acelora care nu le imită, există, vor exista întotdeauna femei care sînt și vor fi întotdeauna cu prisosință inspirate de ceva mai înalt decît de Instinctul plăcerii. *Acestea nu au ce căuta — nu-i așa ? — nici în acest laborator, nici în problema noastră.* Să exceptăm aceste nobile flori umane, strălucitoare, din *adevărata* lume a Dragostei, și vă voi prezenta, fără nici o altă rezervă, teza pe care o susțineam adineauri (în privința celor ce pot fi cumpărate sau cucerite), ca de nezdruncinat și definitivă. Ceea ce ne îngăduie să conchidem încă o dată cu un cuvînt al lui Hegel : „Este același lucru să spui un lucru o dată ori să-l repeți mereu".

XII

Călători spre ideal, răspîntie!

'Agressi sunt Mare Tenebrarum quid in eo esset exploraturi.
(Au ajuns la Marea Tenebrelor fiindcă aici aveau de gînd să exploreze.)

PTOLEMEU HEPHESTION, Geograful nubian

La aceste din urmă cuvinte, lord Ewald se ridică fără să răspundă, îmbrăcă enorma blană, își puse pălăria, își butonă mănușile, își fixă lornionul, apoi aprinzînd liniștit o havană :

— Aveți răspuns la orice, dragul meu Edison, spuse el. Putem porni cînd doriți.

— Atunci, chiar în clipa asta ! zise Edison ridicîndu-se și el și imitîndu-l pe tînărul englez. Căci iată, s-a și dus o jumătate de ceas. Trenul de la New York spre Menlo Park pornește peste o sută cincizeci și șase de minute — adică ceva mai mult de două ore și jumătate — și îi mai trebuie aproape o oră și trei sferturi pentru a ne aduce obiectul experienței noastre.

Sala locuită de Hadaly e situată sub pămînt, destul de departe chiar. Înțelegeți că nu puteam să las Idealul la îndemîna oricui. În pofida nopților îndelungate și a anilor de muncă pe care această Andreidă mi le-a pretins între alte lucrări ale mele, ea a rămas taina mea.

Iată. Am descoperit, la cîteva sute de picioare sub această locuință, două subterane foarte vaste, antice obituarii ale imemorialelor triburi algonquine ce populau, în depărtate veacuri, regiunea. Acești *tumuli* nu sînt rari în Statele Unite, îndeosebi în sta-

tul New-Jersey. Am pus să se căptușească cu un strat solid de bazalt, provenit din vulcanii Anzilor, pereții de pămînt ai subteranei principale. Am strămutat cu pioșenie în cealaltă subterană mumiile și oasele colbuite ale sachemilor noștri ; am pus să se astupe — fără îndoială pentru totdeauna — deschizătura funerară a acesteia din urmă.

Prima sală este așadar odaia lui Hadaly și a păsărilor ei (căci n-am vrut s-o las singură, dintr-o ultimă superstiție, pe această fată intelectuală). Acolo este un fel de împărăție a basmului. Totul se petrece pe bază de electricitate. E un loc în care te simți întocmai ca în țara fulgerelor, înconjurat de curenți acționați de cele mai puternice generatoare ale mele. Da, acolo locuiește taciturna noastră Hadaly. Ea, încă o persoană și eu, numai noi trei cunoaștem drumul. Deși traversarea oferă, totdeauna, după cum veți vedea, unele prilejuri de necazuri celor care se aventurează s-o execute, ar fi de mirare să ni se întîmple vreo nenorocire astă-seară. În rest, blănurile noastre ne vor feri de pneumonia pe care parcurgerea lungului tunel subpămîntean ar putea să ne-o provoace fără această precauție. Vom zbura ca săgeata.

— E de-a dreptul fantastic ! spuse zîmbind lord Ewald.

— Dragul meu lord, încheie Edison, cercetîndu-și interlocutorul, iată deci un pic de umor deja regăsit ! Semn bun !

Amîndoi stăteau nemișcați, cu havana aprinsă în gură, cu lungile blănuri încheiate pînă la gît. Își traseră marile glugi peste pălării.

Electricianul o luă înaintea lordului Ewald : amîndoi se îndreptară spre acea parte întunecoasă a laboratorului, spre zidul, acum închis și impenetrabil, de unde apăruse Hadaly.

— Am să vă mărturisesc, continuă Edison, că, în momentele cînd am nevoie de singurătate, mă duc la această zînă bună care-mi oferă alinarea tuturor grijilor ! Mai ales atunci cînd balaurul unei descope-

riri îmi atinge spiritul cu aripa-i nevăzută. Mă duc să visez acolo, pentru a nu fi auzit decît numai de ea, dacă vorbesc singur în şoaptă. Apoi, mă întorc pe pămînt, cu probelma rezolvată. Pentru mine, este nimfa mea Egeria.

Rostind aceste cuvinte pe un ton glumeţ, electricianul atinsese rotiţa unui aparat ; ţişni o scînteie ; cele două porţiuni ale zidului se redeschiseră magic.

— Să coborîm ! reluă Edison, deoarece, hotărît lucru, se pare că, pentru a afla Idealul, trebuie să treci mai întîi prin împărăţia cîrtiţelor.

Apoi, arătînd cu un gest spre draperii :

— După dumneavoastră, dragul meu lord ! murmură el cu un salut grav şi uşor.

Cartea a treia
EDENUL DE SUB PĂMÎNT

I
Facilis descensus averni

(E ușor de coborît în infern)

MEFISTOFEL : — Coboară sau urcă e totuna !

GOETHE, Al doilea *Faust*

Trecură amîndoi pragul luminos.

— Țineți-vă de acest suport, spuse Edison arătînd un inel de metal lordului Ewald, care îl apucă.

Strîngînd apoi mînerul unei torsade de fontă ascunsă printre moaruri, inginerul îl trase cu o zmucitură violentă.

Lespedea albă ceda sub pașii lor ; luneca în jos cuprinsă în dreptunghiul celor patru montanți de fier ; aceasta era așadar piatra funerară artificială care o adusese din adîncul pămîntului pe Hadaly.

Edison și lord Ewald coborîră astfel cîteva clipe ; lumina de sus scădea. Excavația era, într-adevăr, adîncă.

„Surprinzător mod de a merge în căutarea Idealului !" gîndea lord Ewald, în picioare lîngă taciturnul său însoțitor.

Soclul pe care şedeau continua să se afunde sub pămînt.

În curînd se treziră amîndoi în întunericul cel mai adînc, într-o beznă opacă şi umedă, cu exhalaţii de pămînt în care suflarea îngheţa.

Marmura mobilă nu se mai oprea. Iar lumina de sus nu mai era decît o stea ; trebuie să se fi aflat acum destul de departe de acea ultimă lumină a Umanităţii.

Steaua dispăru : lord Ewald se simţi ca într-un abis.

Se abţinu, totuşi, să tulbure tăcerea pe care o păstra, alături de el, electricianul.

Acum, iuţeala coborîrii se acceleră într-atît încît suportul lor părea că se prăvăleşte sub ei, străbătînd întunericul cu un zgomot monoton.

Lord Ewald deveni, deodată, atent ; i se părea că aude, în jurul său, o voce melodioasă, amestecată cu rîsete şi cu alte voci.

Puţin cîte puţin, viteza se micşoră, apoi urmă un şoc uşor...

Un pridvor luminos se răsuci în tăcere în faţa celor doi călători, ca şi cum vreun „Sesam, deschide-te !" l-ar fi făcut să ruleze pe nişte balamale fermecate. În aer plutea un parfum de trandafiri, de kief şi de ambră.

Tînărul se afla în faţa unei subterane spaţioase, asemănătoare celor pe care, odinioară, sub palatele din Bagdad, le împodobea fantezia califilor.

— Intraţi, dragul meu lord, aţi fost prezentat, spuse Edison, care fixa rapid inelele vehicolului de două grele grătare de fontă împlîntate în stîncă.

II

Vrăjí

Aerul e atît de blînd încît te împiedică să mori.

GUSTAVE FLAUBERT, Salammbô

Lord Ewald înaintă pe blănurile roşcate care acopereau podeaua şi cercetă cu privirea acest sălaş necunoscut.

O lumină puternică de un albastru palid inunda imensa încăpere circulară.

Stîlpi enormi susţineau, din loc în loc, circumferinţa interioară a domului de bazalt, formînd astfel o galerie la dreapta şi la stînga intrării pînă la hemiciclul sălii. Decoraţia lor, în care reîntinerea gustul sirian, reprezenta, de la bază şi pînă sus, mari jerbe şi volburi de argint avîntate pe fonduri albăstrii. În centrul boltei, la extremitatea unei lungi tije de aur, atîrna o puternică lampă, un astru ale cărui raze electrice erau estompate de un glob azuriu. Iar bolta concavă, de un negru simplu şi de o înălţime monstruoasă, stătea suspendată, cu profunzimea unui mormînt, peste lumina acelei stele fixe era imaginea Cerului, aşa cum apare el, negru şi întunecat, dincolo de orice atmosferă planetară.

Hemiciclul care forma fundul sălii, în faţa pragului, era dominat de fastuoşi versanţi amenajaţi în chip de grădini ; aici, ca sub mîngîierea unei brize imaginare, unduiau mii de liane şi de trandafiri orientali, de flori din insulele sudului, cu petale presărate cu o rouă de parfum, cu pistile luminoase, cu frunze montate în stofe fluide. Strălucirea acestei Niagare de culori te orbea. Un stol de păsări din Florida şi de pe meleagurile de miazăzi ale Uniunii sclipea peste

toată această floră artificială, al cărei arc de cerc multicolor curgea, în această parte a sălii, cu scînteieri şi prisme, precipitîndu-se de la jumătatea înălţimii aparente a pereţilor circulari, pînă la baza unui bazin rotund de alabastru, centru al grădinii înflorite, şi în care un svelt jet de apă cădea înapoi într-o ploaie albă ca zăpada.

Pornind de la prag pînă la punctul unde, din cele două laturi, începeau pantele de flori, despărţiturile din bazalt ale zidurilor (de la circumferinţa boltei pînă la blănurile de pe duşumea) erau îmbrăcate în piele groasă de Cordoba, încrustată cu fine desene de aur.

Lîngă un stîlp, Hadaly, tot în voaluri lungi, stătea în picioare, cu braţul sprijinit de marginea unui pian negru, modern, cu lumînările aprinse.

Cu o graţie juvenilă, ea făcu o uşoară mişcare de bun venit către lord Ewald.

Pe umărul ei, o pasăre a Paradisului, de o imitaţie fără pereche, îşi legăna egreta de nestemate. Cu un glas de paj tînăr, pasărea părea să converseze cu Hadaly într-un idiom necunoscut.

O masă lungă, tăiată într-un porfir dur, era aşezată sub marea lampă de argint aurit şi îi absorbea razele ; la una dintre extremităţile ei era fixată o pernă de mătase, asemănătoare celei care susţinea, sus, braţul luminos. O trusă garnisită cu instrumente de cristal strălucea deschisă, pe o măsuţă de ivoriu aflată în preajmă.

Într-un colţ îndepărtat, un brasero cu flăcări artificiale, reverberate cu ajutorul unor oglinzi de argint, încălzea acest splendid loc de şedere.

Nici o mobilă, în afară de o dormeză din satin negru, un gheridon între două scaune, un mare cadru de abanos acoperit cu stofă albă şi surmontat de o rozà de aur, pe unul din pereţii incintei, la înălţimea lămpii.

III

Cîntecul păsărilor

Nici cîntul păsărilor dimineţii, nici noaptea şi solemna ei pasăre...

MILTON, Paradisul pierdut

Pe straturile verticale ale taluzurilor înflorite, o mulţime de păsări, legănîndu-se pe corole, batjocoreau Viaţa, pînă într-atîta încît unele se lustruiau cu un cioc artificial şi-şi ungeau penele ; altele înlocuiau ciripitul prin rîsete omeneşti.

Lord Ewald abia de înaintă cîţiva paşi că toate păsările îşi întoarseră capul spre el, îl priviră, mai întîi în tăcere, apoi izbucniră, toate odată, într-un hohot de rîs în care se amestecau timbruri de glasuri bărbăteşti şi feminine astfel încît o clipă se crezu în faţa unei adunări omeneşti.

La această primire neaşteptată, tînărul se opri, privind spectacolul.

„Îmi închipui că trebuie să fie vreun coş întreg de demoni, pe care vrăjitorul de Edison i-a închis în aceste păsări !“ gîndea el privind prin lornion la zburătoarele care rîdeau.

Electricianul, rămas în întunericul din tunel, termina fără îndoială de strîns frînele ascensorului său fantastic

— Milord, strigă el, uitasem ! Veţi fi salutat cu un concert. Dacă aş fi fost prevenit la timp de ceea ce ni se întîmplă amîndurora în seara asta, v-aş fi scutit de acest derizoriu spectacol, întrerupînd curentul pilei care însufleţeşte zburătoarele. Păsările lui Hadaly sînt condensatori înaripaţi. Am crezut de cuviinţă să substitui în ele prin cuvîntul şi rîsul omenesti cîntul demodat şi fără semnificaţie al păsării normale.

Lucru ce mi s-a părut mai potrivit cu spiritul Progresului. Păsările reale repetă atît de prost lucrurile învățate ! Mi s-a părut nostim să las înregistrate pe fonograf cîteva fraze admirative sau curioase ale musafirilor mei întîmplători, pentru a le transporta apoi în aceste păsări cu ajutorul electricității, grație unei descoperiri încă necunoscută *acolo sus*. De altminteri, Hadaly le va face să înceteze. Nu le acordați decît o atenție dispreţuitoare, cît timp eu amarez ascensorul. Înțelegeți, n-ar fi de dorit să ne joace festa de a urca fără noi la suprafața destul de îndepărtată a Pămîntului.

Lord Ewald o privea pe Andreidă.

Respirația liniștită a lui Hadaly îi ridica palidul argint al pieptului. Pianul atacă, deodată, singur, un preludiu în bogate armonii clapele coborau sub atingerea unor degete invizibile.

Iar vocea blîndă a Andreidei, astfel acompaniată, începu să cînte, sub voal, cu inflexiuni de o feminitate supranaturală :

Salut tînăr nepăsător !
Speranța plînge la a mea poartă ;
M-a blestemat în Cer Iubirea :
Fugi ! Pleacă ! 'Ntoarce-ți dar privirea !
Nu prețuiesc nici cît o floare moartă.

La acest cîntec neașteptat, lord Ewald se simți cuprins de un fel de surpriză teribilă.

Atunci, pe versanții înfloriți, începu o scenă de sabat, de o absurditate ameţitoare şi avînd parcă un caracter infernal.

Glasurile înspăimîntătoare ale unor vizitatori oarecare țîșneau, toate deodată, din gîtlejul păsărilor : erau strigăte de admirație, întrebări banale sau curioase, aplauze zgomotoase, chiar, suflarea nasului în batiste, oferte de bani.

La un semn al lui Hadaly, această reproducere a Gloriei încetă pe loc.

Lord Ewald îşi îndreptă din nou privirea asupra Andreidei, în tăcere.

Deodată glasul pur al unei privighetori se avîntă în umbră. Toate păsările amuţiră, asemeni celor dintr-o pădure, la trilurile prinţesei nopţii. Totul părea o vrăjitorie. Pasărea plină de patimă cînta aşadar sub pămînt ? Marele voal negru al lui Hadaly îi sugera fără îndoială noaptea, iar ea lua lampa drept clar de lună.

Revărsarea fermecătoarei melodii sfîrşi într-o ploaie de note melancolice. Glasul păsării, venit din natură şi amintind codrii, cerul şi imensitatea, părea straniu în locul acela.

IV

Dumnezeu

> Dumnezeu este locul spiritelor, întocmai cum spaţiul este locul corpurilor.
>
> *MELEBRANCHE*

Lord Ewald asculta.

— E frumos glasul acesta, nu-i aşa, milord Celian? spuse Hadaly.

— Da, răspunse lord Ewald privind ţintă la neagra figură de nepătruns a Andreidei ; este opera lui Dumnezeu.

— Atunci, zise *ea*, admiraţi-o dar nu încercaţi să aflaţi *cum* se produce.

— Care ar fi pericolul, dacă aş încerca ? întrebă zîmbind lord Ewald.

— Dumnezeu s-ar retrage din cîntec ! murmură liniștită Hadaly.

Edison tocmai intra.

— Să ne scoatem blănurile ! spuse el, căci aici temperatura este potrivită și plăcută ! Aici este Edenul pierdut... și regăsit.

Cei doi călători își lepădară greoaiele blănuri de urs.

— Dar, continuă electricianul (cu tonul bănuitor al unui Bartolo care-și vede pupila conversînd cu un Almaviva), ați ajuns deja, cred, la dialoguri intime ? O ! nu mă luați în seamă ! Continuați ! Continuați !

— Ciudată idee ați mai avut, dragul meu Edison, să-i dați o privighetoare adevărată unei Andreide ?

— Privighetoarea ? zise rîzînd Edison. Ah ! Ah ! asta pentru că sînt un iubitor al Naturii. Îmi plăcea nespus cîntul acelei păsări iar decesul ei, acum două luni, mi-a produs, vă asigur, multă tristețe...

— Cum ? zise lord Ewald, privighetoarea asta care cîntă aici e moartă de două luni ?

— Da, spuse Edison i-am înregistrat ultimul cîntec. Fonograful care-l reproduce aici se află, în realitate, la douăzeci și cinci de leghe depărtare. Este plasat într-o cameră din casa mea de la New York, pe Broadway. I-am anexat un telefon al cărui fir trece pe sus, prin laboratorul meu. O ramificație a lui vine pînă în aceste cavouri, iată, pînă în ghirlandele de colo, și ajunge la floarea aceea.

Uitați-vă, ea este cea care cîntă : o puteți atinge. Tija e izolată ; este un tub din sticlă dură ; caliciul, în care vedeți tremurînd acea luminiță, este și el tot un condensator ; este o orhidee artificială, destul de bine imitată... mai strălucitoare decît toate cele care parfumează aburii luminoși ai aurorei pe platourile Braziliei și ale regiunilor înalte din Peru.

Spunînd acestea, Edison își aprinse din nou havana de la miezul de foc al unei camelii roz.

— Cum ! E adevărat că privighetoarea aceasta, căreia îi aud sufletul, e moartă ? murmură lord Ewald.

— Moartă ! spuneţi ? Nu de tot... de vreme ce am înregistrat acest suflet, spuse Edison. Eu îl evoc cu ajutorul electricităţii : asta înseamnă spiritism adevărat. Ce spuneţi ? Iar expresia fluidului nemaifiind aici decît energie calorică, vă puteţi aprinde havana la această scînteie inofensivă, în aceeaşi falsă floare parfumată în care cîntă, licăr melodios, sufletul acelei păsări. Vă puteţi aprinde havana de la sufletul acelei privighetori.

Şi electricianul se îndepărtă pentru a apăsa diferite butoane de cristal numerotate într-un mic cadru aplicat pe perete, aproape de uşă.

Dezorientat de explicaţie, lord Ewald rămăsese întristat, cu o rece strîngere de inimă.

Deodată, simţi o atingere pe umăr ; se întoarse : era Hadaly.

— Ah ! spuse ea foarte încet, cu un glas atît de trist încît el tresări, iată ce s-a întîmplat !... DUMNEZEU *s-a retras din cîntec.*

V

Electricitate

Hail holy light ! Heaven daughter ! first born !
(Te salut, lumină sacră ! Cerească fiică ! cea dintîi născută !)

MILTON, Paradisul pierdut

— Miss Hadaly, spuse Edison înclinîndu-se, noi venim tocmai de pe Pămînt, iar călătoria ne-a făcut sete !

Hadaly se apropie de lord Ewald

— Milord, spuse ea, doriţi *ale* sau *sherry* ?

Lord Ewald ezită o clipă :

— *Sherry*, vă rog, zise el.

Andreida se depărtă, se duse sa ia, de pe o etajeră, o tavă pe care străluceau trei pahare de Veneţia, colorate cu un abur de opal, alături de o sticlă cu vin de culoarea paiului şi de o cutie parfumată cu grele ţigări de foi cubaneze.

Ea aşează tava pe o mescioară, turnă de sus vechiul vin spaniol, apoi, ridicînd două pahare cu mîinile-i scînteietoare, veni să le ofere musafirilor săi.

Pe urmă, ducîndu-se să umple ultimul pahar, se întoarse cu o mişcare graţioasă. Rezemîndu-se de una din coloanele subteranei, îşi ridică braţul deasupra capului voalat, spunînd cu glasul ei de melancolie :

— Milord, pentru iubirea dumneavoastră !

Îi fu cu neputinţă lordului Ewald să-şi încrunte sprîncenele la aceste cuvinte, atît de încîntătoare şi măsurată fu intonaţia gravă cu care, în mijlocul tăcerii, fu rostit acest toast, mai presus de orice convenienţă gentilomul rămase mut de admiraţie.

Hadaly aruncă, cu graţie, către lampa astrală, vinul din paharul ei. Licoarea Jerez-des-Chevaliers căzu în stropi iluminaţi, ca o rouă de aur lichid, peste perii sălbatici ai blănurilor leonine care acopereau pardoseala.

— Aşadar, spuse Hadaly pe un ton uşor înveselit, eu beau, în gînd, prin Lumină.

— Dar, în sfîrşit, dragul meu vrăjitor, murmură lord Ewald, cum se face că miss Hadaly poate să răspundă la *ceea ce îi spun eu ?* Mi se pare cu totul imposibil ca o fiinţă oarecare să fi prevăzut întrebările mele, astfel încît, mai ales, să aibă gravate dinainte răspunsurile pe vibrante foi de aur. Fenomenul acesta, găsesc eu, este capabil să umple de stupefacţie pe omul cel mai „pozitiv", cum ar spune o persoană despre care am discutat astă-seară.

Edison îl privi pe tînărul englez fără să răspundă pe loc.

— Îngăduiți-mi să păstrez taina lui Hadaly, măcar o vreme, răspunse el.

Lord Ewald se-nclină ușor : apoi, ca un om care, înconjurat de miracole, renunță să se mai mire de ceva, bău paharul de *sherry*, îl așeză gol pe un gheridon, își aruncă havana stinsă, luă alta din cutia de pe tava lui Hadaly, o aprinse liniștit de la o floare luminoasă, urmînd pilda lui Edison, apoi se așeză pe unul din taburetele de fildeș, așteptînd ca una, ori cealaltă, din gazdele sale să binevoiască a încerca să-i dea o oarecare lămurire.

Însă Hadaly își sprijinise, din nou, coatele pe pianul ei negru.

— Vedeți lebăda aceea ? reluă Edison are, în ea, vocea lui Alboni. Într-un concert, în Europa, fără știrea cîntăreței, am fonografiat, pe noile mele instrumente, rugăciunea *Normei*, *„Casta diva“*, pe care o cînta acea mare artistă. Ah ! cît regret că n-am fost pe lume pe vremea lui Malibran !

Membranele sonore ale tuturor acestor așa-zise zburătoare sînt montate ca niște cronometre de Geneva. Sînt puse în mișcare de fluidul ce aleargă prin ramurile florilor din jur.

Ele conțin, în volumele lor neînsemnate, o enormă sonoritate, mai ales dacă le multiplicăm cu ajutorul Microfonului meu. Această pasăre a Paradisului ar putea, cu tot atîta inteligență cît au la un loc cîntăreții a căror voce e prizonieră în ea, să vă ofere, singură, o audiție a lui *Faust* de Berlioz (orchestră, coruri, cuartete, solo-uri, bisuri, aplauze, rechemări și vagi comentarii nedeslușite ale mulțimii). Pentru intensitatea sunetului total, ar fi suficient, de pildă, să-l multiplicăm cu ajutorul Microfonului. Astfel încît, culcat într-un apartament de hotel, în călătorie, dacă așezați pasărea pe o masă iar conductorul microfonic la ureche, veți putea, singur, să faceți această audiție fără a vă trezi vecinii. O larmă imensă, demnă

de o sală de operă, şi-ar lua zborul *pentru dumneavoastră* din acest mic cioc roz, atît de adevărat este că auzul omenesc e o iluzie, ca tot restul.

Această pasăre-muscă ar putea şi ea să vă recite *Hamlet*-ul lui Shakespeare, de la un cap la altul şi fără sufleur, cu intonaţiile celor mai buni tragedieni actuali.

Păsările acestea, în gîtlejul cărora eu n-am respectat decît glasul privighetorii (singura care îmi pare a avea dreptul de a cînta în natură), păsările acestea sînt muzicienii şi comedienii obişnuiţi ai lui Hadaly. Înţelegeţi, aproape tot timpul singură, la sute de picioare sub pămînt, nu trebuia oare s-o înconjur cu cîteva distracţii ? Ce spuneţi de colivia asta mare de păsări ?

— Dumneavoastră aveţi un soi de pozitivism ce-ar face să pălească fantezia din *O mie şi una de nopţi !* exclamă lord Ewald.

— Dar şi ce Şeherezadă e Electricitatea ! răspunse Edison. ELECTRICITATEA, milord ! Se ignoră, în lumea elegantă, paşii imperceptibili şi atotputernici pe care ea îi face în fiecare zi. Gîndiţi-vă ! În curînd, graţie ei, nu vor mai exista autocraţii, nici tunuri, nici cuirasate, nici dinamite şi nici armate !

— Lucrul acesta e un vis, cred, murmură lord Ewald.

— Milord, nu mai există vise ! răspunse încet marele inginer.

Rămase gînditor o clipă.

— Acum, adăugă electricianul, deoarece doriţi aceasta, vom examina într-un mod serios organismul făpturii celei noi, electro-umană, al acestei VIITOARE EVE, în sfîrşit, care, ajutată de GENERAŢIA ARTIFICIALĂ (deja foarte la modă în ultima vreme), îmi pare că trebuie să satisfacă din plin dorinţele secrete ale speciei noastre, înainte de împlinirea unui secol — cel puţin la popoarele iniţiatoare. Să uităm,

așadar, pentru moment, toate problemele străine de aceasta. Digresiunile, nu găsiți ?, trebuie să fie precum acele cercuri pe care copiii par să le arunce la voia întîmplării, foarte departe, dar care, grație unei mișcări esențiale de întoarcere, imprimată la lansare, revin în mîna care le-a proiectat.

— Fiți bun, înainte de orice, și îngăduiți-mi o ultimă întrebare, Edison ! spuse lord Ewald. Căci ea îmi pare, în clipa aceasta, mai interesantă chiar decît examenul despre care vorbiți.

— Cum ! Chiar și aici ? Chiar înainte de experiența convenită ? spuse Edison surprins.

— Da.

— Care ? Timpul ne zorește : să ne grăbim.

Lord Ewald îl privi foarte fix, deodată, pe electrician.

— Ceea ce mi se pare și mai enigmatic, zise el, decît această creatură incomparabilă, *este motivul care v-a determinat s-o creați.* Aș dori, înainte de toate, să știu cum v-a fost inspirată această concepție nemaiauzită.

La aceste cuvinte atît de simple, Edison, după o lungă tăcere, răspunse rar :

— A ! îmi cereți prin urmare taina *mea ?*

— V-am dezvăluit-o pe-a mea numai în urma stăruințelor dumneavoastră ! răspunse lord Ewald.

— Ei bine, fie ! exclamă Edison. De altfel, e logic. Hadaly, exterioară, nu este decît consecința intelectualei Hadaly care a precedat-o în mintea mea. Cunoscînd ansamblul de reflecții din care emană, o veți înțelege și mai bine atunci cînd, îndată, ea ne va permite să-i studiem abisurile. Scumpă miss, adăugă el întorcîndu-se brusc spre Andreida nemișcată, fii drăguță și lasă-ne cîteva clipe singuri, pe milord Ewald și cu mine cele ce am să-i povestesc netrebuind să fie auzite de o tînără fată.

Fără să răspundă, Hadaly se retrase, încet, spre profunzimile subterane, ridicînd în aer, pe degetele ei de argint, pasărea Paradisului.

— Aşezaţi-vă pe perna aceea, dragul meu lord, urmă electricianul : povestea va dura vreo douăzeci de minute, dar este, cred, într-adevăr *interesantă.*

Şi după ce tînărul se aşeză sprijinindu-şi coatele pe masa de porfir, Edison continuă :

— Iată pentru ce am creat-o pe Hadaly !

Cartea a patra
TAINA

I
Miss Evelyn Habal

Dacă diavolul te-a prins de-un fir de păr, roagă-te ! Că de nu, îţi ia şi capul.

Proverbe

Se reculese un moment.

— Aveam odinioară, în Louisiana, spuse el, un prieten, domnul Edward Anderson, un tovarăş din copilărie. Acest tînăr era înzestrat cu un bun simţ vrednic de stimă, cu o fizionomie simpatică şi cu o inimă devotată. Şase ani i-au fost deajuns pentru a se elibera, cu demnitate, de Sărăcie. Am fost martor la nunta lui fericită ; se căsătorea cu o femeie pe care o iubea de multă vreme.

Au trecut doi ani. Afacerile lui prosperau. În lumea negoţului, era socotit ca unul din creierele cele mai echilibrate şi un bărbat activ. Era şi inventator : domeniul său fiind industria bumbacului, el găsise mijlocul de a unge cu gumă şi de a calandra pînza printr-un procedeu mai economic cu şaisprezece şi jumătate la sută faţă de procedeele cunoscute. A făcut avere.

O situaţie consolidată, doi copii, o soţie devotată, vitează şi fericită, însemnau, pentru acest tînăr vrednic, fericirea deplină, nu-i aşa ? Într-o seară, la New

York, la sfîrşitul unui banchet unde se anunţase, în urale, rezultatul faimosului Război de Secesiune, doi dintre vecinii săi de masă făceau propunerea să-şi termine petrecerea la teatru.

Ca soţ exemplar şi ca lucrător matinal, Anderson nu întîrzia de obicei în oraş, decît foarte rar şi întotdeauna fără plăcere, departe de al său *home*. Însă, chiar în dimineaţa aceea, se ivise un norişor de menaj, fără importanţă : o discuţie din cele mai zadarnice, între mistress Anderson şi el, mistress Anderson manifestîndu-şi dorinţa *ca el să nu asiste* la acel banchet, şi asta fără a-şi putea motiva dorinţa. Deci, vrînd să dea dovadă de „caracter", Anderson, distrat, acceptă să-i însoţească pe acei domni. Atunci cînd o femeie iubitoare ne roagă, *fără un motiv precis*, să nu facem un lucru, eu zic că lucrul cel mai potrivit pentru un bărbat întreg este să ia în seamă această rugăminte.

Se juca *Faust* de Charles Gounod. La teatru, niţel năucit de lumini şi enervat de muzică, soţul se lăsă cuprins de toropeala acelui soi de stare plăcută pe care o degajă asemenea seri.

Datorită unor remarci făcute în loja de alături, privirea sa, rătăcitoare şi vagă, fu atrasă de o adolescentă roşcată ca aurul şi foarte drăguţă, dintre figurantele din balet. După ce-o privi prin lornion o secundă, îşi îndreptă din nou atenţia asupra piesei.

În antract, nu se putu defel sustrage de a-i urma pe cei doi amici. Aburii *sherry*-ului îl împiedicară chiar să-şi dea pe deplin seama de un lucru : că urcau pe scenă.

Nu văzuse niciodată o scenă : era o curiozitate ; spectacolul îl uimi nespus.

O întîlniră pe miss Evelyn, roşcata cea nostimă. Cei doi domni acostînd-o, schimbară cu drăgălaşa copilă cîteva banalităţi de circumstanţă, mai mult sau mai puţin glumeţe. Anderson, distrat, privea în juru-i fără să acorde cea mai mică atenţie dansatoarei.

Cîteva clipe mai tîrziu, amicii săi, căsătoriţi de mai multă vreme, între timp dedublîndu-şi menajul

după cum e moda, aduseră vorba, foarte normal, despre stridii și despre o anumită marcă de șampanie.

De data aceasta, Anderson refuză, cum era și firesc, și se pregătea să-și ia rămas bun, în ciuda amabilelor insistențe din partea acelor domni, cînd absurda amintire a micii neînțelegeri din acea dimineață, exagerată de excitația ambiantă, îi reveni în minte.

„Dar, de fapt, acum mistress Anderson trebuia să fi adormit deja!

Nu era chiar preferabil să se întoarcă ceva mai tîrziu? Ia să vedem! Era vorba să mai omoare un ceas, două! Cît despre compania galantă a lui miss Evelyn, asta era treaba amicilor săi, nu a lui. *Nici nu știa de ce,* dar fata aceea îi displăcea destul de mult, ca fizic.

Neprevăzutul festivității naționale justifica, la nevoie, inconsecvența unei escapade de acest ordin... etc."

Ezită totuși două secunde. Aerul foarte rezervat al lui miss Evelyn îl decise. Plecară prin urmare să supeze, fără alt motiv.

Odată la masă, miss Evelyn, observînd cu atenție purtarea puțin comunicativă a lui Anderson, se folosi cu abilitatea cea mai voalată de cele mai seducătoare atenții. Purtarea modestă dădea figurii ei o înfățișare atît de încîntătoare, încît la al șaselea pahar de spumos, ideea... o! nu fu decît o scînteie!... dar, în sfîrșit, vaga posibilitate a unui capriciu trecu prin mintea prietenului meu Edward.

„Iar asta exclusiv (mi-a spus el mai tîrziu) din cauza *efortului* — pe care-l resimțea, printr-un joc al simțurilor — de a găsi (în ciuda aversiunii lui inițiale, în general, față de liniile lui miss Evelyn) o plăcere posibilă la gîndul de a o poseda, *tocmai din cauza acestei aversiuni.*"

Totuși, era un om onest: își adora fermecătoarea soție, și alungă gîndul, fără îndoială stîrnit de sclipirea acidului carbonic în creierul său.

Dar gîndul revenea, tentația, sporită de mediu și de ceasul tîrziu, strălucea și îl privea!

Vru să se retragă; însă dorința lui se și ascuțise în acea luptă zadarnică și îi dădea aproape senzația unei arsuri. O simplă glumă despre austeritatea moravurilor sale îl făcu să mai rămînă.

Numai că, puțin obișnuit cu treburile nopții, observă destul de tîrziu că, din cei doi amici, unul alunecase sub masă (găsind după toate aparențele covorul mai comod decît patul său depărtat), și că celălalt, brusc devenit livid (după cîte îi spuse, rîzînd, miss Evelyn), părăsise petrecerea fără explicație.

Iar cînd negrul veni să anunțe trăsura lui Anderson, miss Evelyn se invită blînd, cerîndu-i, lucru destul de legitim, să aibă amabilitatea de a o conduce acasă.

Uneori poate părea un lucru dur — doar dacă nu ești un bădăran înveterat — să te porți brutal cu o fată drăguță, mai ales cînd ai glumit două ceasuri cu ea și cînd ea și-a jucat cum se cuvine scena de bună-cuviință.

„De altminteri, asta nu însemna nimic, el avea s-o lase la un anumit portal și cu asta totul se va termina."

Prin urmare plecară împreună.

Aerul rece, întunericul, liniștea străzilor sporiră ușoara ameteală a lui Anderson pînă la indispoziție și somnolență. Astfel încît se trezi (visa oare?) bînd o ceașcă de ceai fierbinte, pe care i-l oferea, acasă la ea, și cu mîinile ei albe, miss Evelyn Habal — acum în capot de satin roz, în fața unui foc bun, într-o odaie călduță, parfumată și îmbietoare.

Cum de se întîmplase așa ceva? Revenindu-și complet, el se mulțumi să-și ia în grabă pălăria, fără alte explicații. Ceea ce văzînd, miss Evelyn îi declară că, întrucît îl crezuse mai indispus decît era de fapt, dăduse drumul trăsurii.

El răspunse că avea să găsească alta.

La aceste cuvinte, miss Evelyn își plecă drăgălașul ei căpșor ce devenea palid și două lacrimi discrete

îi luciră între gene. Flatat, oricum, Anderson vru să îndulcească bruscheţea despărţirii prin „cîteva cuvinte rezonabile".

Credea că aşa ar fi fost mai „gentleman".

La urma urmei, miss Evelyn avusese grijă de el.

Timpul trecea ; Anderson scoase o bancnotă şi o puse, pentru a isprăvi, pe gheridonul pentru ceai. Miss Evelyn luă hîrtia, fără prea multă ostentaţie, ca distrată, apoi, cu o ridicare din umeri şi cu un surîs, o aruncă în foc.

Purtarea aceasta îl nedumeri pe excelentul manufacturier. Nu ştia ce să creadă. Gîndul că nu s-a purtat ca un „gentleman" îl făcu să roşească. Se nelinişti, temîndu-se că a rănit-o desigur pe graţioasa lui gazdă. Imaginaţi-vă, după aceste amănunte, starea lui de spirit. Rămase în picioare, nehotărît, cu capul greu.

Atunci miss Evelyn, încă îmbufnată, avu faţă de el nebunească amabilitate de a arunca pe fereastră cheia odăii, după ce o răsucise în broască.

De data aceasta bărbatul serios se trezi cu totul în Anderson. Se înfurie.

Dar hohotul ei de plîns, înăbuşit într-o pernă de dantele, îi înmuie indignarea îndreptăţită.

„Ce să facă ? Să spargă uşa cu o lovitură de picior ? Nu. Ar fi fost ridicol. Orice hărmălaie la acea oră nu putea, de altfel, decît să dăuneze. Nu era oare mai bine, la urma urmei, să se decidă să facă haz de necaz ?"

Deja gîndurile sale luaseră o întorsătură anormală şi cu totul neobişnuită.

„Dacă se gîndea bine, aventura ar fi fost de o infidelitate destul de vagă.

Mai întîi, i se tăiase retragerea.

Pe urmă, CINE PUTEA SĂ AFLE ? Nu avea a se teme de nici un fel de consecinţe. Şi apoi, era o bagatelă ! Un diamant drept cadou, şi nu se va mai arăta.

Solemnitatea întîlnirii putea explica multe lucruri, la întoarcerea sa, a doua zi, presupunînd, admiţînd

chiar că... A ! desigur, va trebui să se gîndească la vreo mică minciună oficioasă şi neînsemnată pentru mistress Anderson ! (Şi, de pildă, tocmai asta îl agasa ; asta... Dar, gata ! se va gîndi mîine.) De altfel, în seara aceea era prea tîrziu. Se înţelege, îşi făgăduia pe onoarea lui că nici un alt răsărit nu-l va mai surprinde în acea odaie... etc., etc..."

Aici ajunsese cu gîndurile sale cînd miss Evelyn, apropiindu-se în vîrful picioarelor, îşi azvîrli braţele în jurul gîtului său cu o uitare de sine încîntătoare şi rămase astfel atîrnată, cu pleoapele pe jumătate închise, cu buzele aproape atingîndu-i-le pe ale lui. Ce mai ? aşa îi era scris. Să sperăm, nu-i aşa, că Anderson a ştiut să profite, ca un galant şi înflăcărat cavaler, de ceasurile încîntătoare pe care Destinul i le oferea cu o atît de dulce violenţă.

Morala : Jalnic soţ este bărbatul lipsit de înţelepciune. Un pahar de *sherry*, miss Hadaly, te rog ?

II

Latura serioasă a capriciilor

> La cuvîntul „bani" ea avu o privire care trecu întocmai ca fulgerul loviturii de tun prin fumul exploziei.
>
> *H. DE BALZAC, Verişoara Bette*

— Continuaţi, zise lord Ewald, devenit foarte atent.

— Iată părerea mea asupra acestui soi de capricii sau slăbiciuni, răspunse Edison, în timp ce Hadaly, revenind, turna în tăcere vin de Spania celor doi

musafiri ai săi, apoi se îndepărta. Eu cred și susțin că rareori se întîmplă ca măcar una din aceste ușoare aventuri (cărora bărbații nu cred că le consacră decît un ceas, o remușcare și o sută de dolari), să nu influențeze într-un mod funest tot restul zilelor. Or, Anderson dăduse, de prima dată, peste aventura fatală, deși nu părea decît cea mai banală și mai neînsemnată dintre toate.

Anderson nu știa să ascundă nimic. Totul i se citea în priviri, pe chip, în atitudine.

Mistress Anderson, o copilă curajoasă care, conformîndu-se tradițiilor, veghease întreaga noapte, doar îl privi a doua zi cînd el intră în sufragerie. Prietenul meu tocmai se întorcea acasă. Acea privire fu deajuns pentru instinctul soției, care avu o strîngere de inimă. Tristă și rece.

Făcînd semn valeților să se retragă, îl întrebă cum se simțise din ajun. Anderson îi răspunse, cu un zîmbet nesigur, că, fiind ușor emoționat către sfîrșitul banchetului, fusese nevoit să-și petreacă noaptea acasă la unul din partenerii săi de afaceri, unde se continuase petrecerea. La care mistress Anderson răspunse, palidă ca marmura : „Dragul meu, n-am să dau infidelității tale mai multă importanță decît o merită obiectul ei ; numai că prima ta minciună să fie și ultima. Tu ești mai vrednic decît fapta ta, nădăjduiesc. Iar chipul tău, în această clipă, mi-o dovedește. Copiii tăi sînt sănătoși. Ei dorm acum, în camera lor. Să te ascult mai departe ar însemna să nu-ți arăt nici un respect și unica rugăminte pe care ți-o adresez, în schimbul iertării mele, este să nu mă mai obligi la așa ceva."

Acestea spuse, mistress Anderson se întoarse în camera ei, sufocîndu-se, și se închise înăuntru.

Justețea, clarviziunea și demnitatea acelui reproș nu făcură decît să rănească îngrozitor amorul-propriu al prietenului meu Edward, lovitură cu atît mai

primejdioasă cu cît ea atingea sentimentele de dragoste adevărată pe care Anderson le avea față de nobila lui soție. Începînd de a doua zi căminul lui deveni mai rece. După cîteva zile, după o împăcare afectată și glacială, el simți că nu mai vedea în mistress Anderson decît pe „mama copiilor săi". Neavînd altceva mai potrivit la îndemînă, începu s-o viziteze din nou pe miss Evelyn. Curînd acoperișul conjugal, prin simplu fapt că se simțea vinovat acolo, îi deveni mai întîi plicticos, apoi insuportabil, apoi odios ; este cursul obișnuit al lucrurilor. Prin urmare, în mai puțin de trei ani, Anderson, compromițînd, printr-un șir de neglijențe și de pierderi enorme, mai întîi propria sa avere, apoi pe aceea a familiei sale, apoi pe aceea a indiferenților care îi încredințaseră interesele lor, se văzu deodată amenințat de un faliment fraudulos.

Atunci miss Evelyn Habal îl părăsi. Nu e oare un lucru de neînchipuit ? Și, într-adevăr, mă întreb și eu pentru ce. Doar îi arătase pînă atunci atîta dragoste adevărată !

Anderson se schimbase. Nu mai era, nici ca fizic, nici ca moral, omul de altădată. Slăbiciunea inițială se întinsese în el. Chiar și curajul lui, se pare, luase încetul cu încetul drumul aurului în cursul acestei legături ; fu doborît de ruptura aceea pe care „nimic nu părea s-o justifice", mai ales, spunea el, „în timpul crizei financiare prin care trecea". Dintr-un soi de rușine deplasată, el încetă să se mai adreseze vechii noastre prietenii, care, cu siguranță, ar mai fi încercat să-l smulgă din mlaștina aceea îngrozitoare. Ajuns la o extremă iritabilitate nervoasă — atunci cînd se văzu astfel îmbătrînit, dezorganizat, anihilat, desconsiderat și singur — nefericitul păru că se trezește și — puteți să vă-nchipuiți ! — într-un acces de frenezie desperată își puse, pur și simplu, capăt zilelor.

Aici, îngăduiți-mi să vă amintesc din nou, dragul meu lord, că înainte de a-și întîlni elementul dizol-

vant, Anderson era o natură dintre cele mai echilibrate, dreaptă şi bine călită. Eu constat nişte fapte. Nu judec pe nimeni. Îmi amintesc că, pe cînd era încă în viaţă, un prieten de-al lui, comerciant, îl blama cu multă ironie pentru purtarea sa, pe care o găsea de neînţeles şi îşi lovea fruntea arătînd spre el şi, pe ascuns, îl imita. Să nu mai insistăm deci. Vreau să spun doar că la ceea ce ni se întîmplă contribuim şi noi niţel, atîta tot.

Statisticile ne furnizează, în America şi în Europa, o medie crescîndă ce ajunge la zeci de mii de cazuri identice sau aproape, pe an. Adică de exemple, răspîndite în toate oraşele, fie de tineri inteligenţi şi harnici, fie de trîndavi trăind în îndestulare, fie de excelenţi taţi de familie, cum se spune, care, sub deprinderea căpătată dintr-o slăbiciune de acest ordin, sfîrşesc în acelaşi mod, desconsiderînd cel mai elementar bun-simţ, căci această „deprindere" produce efectele de aservire ale opiului.

Adio familie, copii şi soţie, demnitate, datorie, avere, cinste, ţară şi Dumnezeu ! Respectiva contagiune pasională avînd ca efect atacarea lentă a oricărui sens al acestor vocabule în creierele inoculate, viaţa se restrînge, în scurt timp, la un simplu spasm pentru galanţii noştri dezertori. Remarcaţi, nu-i aşa ?, că această medie nu se referă decît la cei care mor din această cauză ; că nu e vorba, în sfîrşit, în cifrele amintite, decît de sinucigaşi, asasinaţi sau executaţi.

Restul — putrezesc în ocne sau umplu puşcăriile : este plevuşca. Media de care vorbim (şi care a fost cu aproximaţie, de vreo cincizeci şi două sau cincizeci şi trei de mii, numai pentru ultimii ani) este într-un asemenea progres, încît sînt de aşteptat cifre duble pentru anii ce vin, pe măsură ce micile teatre apar în micile oraşe... pentru a ridica nivelul artistic al mulţimilor.

Deznodămîntul înclinaţiei coregrafice a prietenului meu Anderson m-a afectat, totuşi, atît de profund, m-a impresionat atît de puternic, încît m-am simţit

obsedat de ideea de a analiza, cît mai precis, natura seducţiilor ce putuseră să-i tulbure inima, simţurile şi conştiinţa — pînă l-au dus la sfîrşitul de care vorbeam.

Neavînd niciodată prilejul s-o văd cu ochii mei pe dansatoarea prietenului meu Edward, am încercat să ghicesc dinainte şi, pur şi simplu, să deduc după opera ei, printr-un calcul al probabilităţilor — al *presentimentelor,* dacă preferaţi — CUM ARĂTA EA CA FIZIC. Desigur, puteam să aberez, cum se spune, cred, în astronomie. Însă eram curios să aflu dacă voi nimeri, pornind de la o semicertitudine. Într-un cuvînt, am încercat să ghicesc acest lucru, dintr-un motiv analog, dacă vreţi, celui care l-a determinat pe Leverrier să nu-şi mai ţină tot timpul ochiul lipit de lentila unui telescop, efectuînd calculul care a prezis, aproape la minut, apariţia lui Neptun, ca şi punctul precis din eter unde astrul e neapărat necesar, oferind o clarviziune cu mult mai sigură decît aceea a tuturor telescoapelor din lume.

Miss Evelyn îmi reprezenta X-ul unei ecuaţii din cele mai elementare, la urma urmei, de vreme ce-i cunoşteam doi termeni Anderson şi moartea lui.

Mai mulţi dintre eleganţii săi amici îmi declaraseră (pe cuvînt de onoare !) că acea creatură era cea mai drăgălaşă şi mai iubitoare copilă pe care o dorişeră vreodată, în taină, sub cer. Din nenorocire (vedeţi cum sînt eu !), nu le recunoşteam nici o calitate pentru a da crezare, chiar şi sub forma cea mai dubitativă, la ceea ce ei se grăbeau să-mi jure cu atîta certitudine. Remarcînd, eu însumi, caracterul ravagiilor pe care le provocase, la Anderson, frecventarea acelei fete, eram neîncrezător în pupilele prea rotunde ale acestor entuziaşti. Şi astfel am ajuns, cu ajutorul unui grăunte de analiză dialectică (adică nepierzînd din vedere genul de om pe care-l cunoscusem înainte de dezastru, în Anderson, şi rememorînd ciudăţenia impresiei pe care mi-o lăsase mărturisirea dragostei sale), am ajuns, să zicem, să presimt o atît

de singulară diferență între ceea ce toți îmi declarau despre miss Evelyn Habal și CEEA CE TREBUIA SĂ FIE EA ÎN REALITATE, încît mulțimea acelor apreciatori sau cunoscători îmi dădea impresia unei triste colecții de nătărăi isterici. Și iată de ce.

Neputînd uita că la început Anderson găsise această femeie „insignifiantă" și că numai aburii unei petreceri îl făcuseră vinovat de a fi trecut, pentru cîteva clipe, în joacă, peste aversiunea lui inițială și instinctivă față de ea, pretinsele farmece personale pe care acei domni le atribuiau *din capul locului*, corifeei (și anume : grația, picanteria, irezistibilul și indiscutabilul dar de a plăcea etc.), neputînd fi decît relative la calitatea foarte individuală a simțurilor acelor domni, *trebuiau*, spun eu, prin acest simplu fapt, să-mi pară deja o realitate suspectă. Căci dacă nici un criteriu absolut al gusturilor, sau al nuanțelor nu este imaginabil în domeniul senzualității, eu tot trebuia să prevăd cu tristețe, în chip foarte logic, o *realitate* a farmecelor capabilă să corespundă IMEDIAT simțurilor leproase și mai mult decît decăzute ale acelor veseli și reci petrecăreți ; astfel încît certificatul de seducții pe care ei i-l eliberau, fără ezitare ȘI LA PRIMA VEDERE, nu-mi atesta decît sordida înrudire a naturii lor cu a ei, certificîndu-mi, adică, la miss Evelyn Habal, o foarte perversă *banalitate* de ansamblu, mentală și fizică. Mai mult, mărunta chestiune a vîrstei ei (pe care Anderson o evitase tot timpul) părîndu-mi-se de o oarecare utilitate, a trebuit să mă informez. Iubitoarea copilă nu împlinea decît treizeci și patru de primăveri.

Cît despre „frumusețea" de care se putea prevala ea — presupunînd că Estetica ar avea vreo legătură cu amorurile de acest soi — vă închipuiți ce gen de frumusețe trebuia să m-aștept să descopăr la această femeie, date fiind îngrozitoarele degradări pe care posedarea ei prelungită le produsese într-o natură ca aceea a lui Anderson ?

III

Umbra upei

Îi veți cunoaște după roadele lor.

Evanghelia

Să luminăm, mai întîi, mi-am spus, interiorul acestei pasiuni, îndreptînd pur și simplu asupra ei principiul luminos al atracției contrariilor și să pariem, la nevoie, pe conștiința unui moralist oficial contra unui penny că vom ghici adevărul.

Gusturile și plăcerile prietenului meu, chiar la simpla analiză a fizionomiei sale și după mii de indicii bine studiate, neputînd fi decît dintre cele mai simple, dintre cele mai primitive, dintre cele mai firești, nu trebuiau, am presupus eu, să fi fost sterilizate și corodate în asemenea măsură decît *prin vraja contrariilor lor*. O asemenea entitate nu se putea să fi fost anulată pînă într-atît decît de neant Numai vidul trebuia să-i fi dat acest *gen* de ameteală.

Așadar, oricît de puțin riguroasă putea să pară concluzia mea, *trebuia* ca în pofida tămîii arse pe altarele ei, această miss Evelyn Habal să fie, pur și simplu, o persoană a cărei înfățișare ar fi fost capabilă să pună pe fugă în hohote de rîs sau cuprinși de spaimă chiar pe aceia (dacă ar fi avut sub pleoapele lor cu ce s-o privească o singură dată cu atenție) care îmi ardeau în favoarea ei, pe sub nas, acea fadă tămîie.

Negreșit că fuseseră cu toții înșelați de o iluzie — împinsă fără îndoială pînă la un oarecare punct de aparență insolită ! — dar de o simplă iluzie ; că, într-un cuvînt, ansamblul atracțiilor acestei ciudate copile era, de departe, *supraadăugat* la penuria

intrinsecă a fiinţei sale. Era vorba deci, pur şi simplu, de frauda fermecătoare, sub care această nulitate de atracţii se disimulase, care trebuia să pervertească astfel prima şi superficiala privire a trecătorilor. Cît despre iluzia mai durabilă a lui Anderson, nu numai că nu era extraordinară, dar era inevitabilă.

Fiinţele feminine de soiul acesta — adică acelea care nu sînt înjositoare şi fatale *decît* pentru bărbaţi de o aleasă şi dreaptă natură —, ştiu într-adevăr din instinct să-i gradeze *acestui* iubit descoperirile tuturor vacuităţilor lor în modul cel mai ingenios : simplii trecători neavînd măcar timpul să le remarce numărul şi gravitatea. Ele îi obişnuiesc privirea, prin insesizabile degradări de nuanţe, cu o lumină dulceagă care îi depravează retina morală şi fizică. Ele au acea tainică însuşire de a-şi putea declara toate urîţeniile lor cu asemenea tact încît acestea devin avantaje. Şi izbutesc, în cele din urmă, să strecoare, pe nesimţite, realitatea lor (adesea îngrozitoare) în viziunea iniţială (adesea încîntătoare) pe care au oferit-o. Urmează apoi obişnuinţa, cu nenumăratele ei văluri, care ascunde totul în ceaţă ; aşa se înstăpîneşte ilüzia : şi vraja devine iremediabilă.

Pare această operă să indice o mare subtilitate de spirit, o inteligenţă din cele mai abile ? Nu ! Aici e vorba doar de-o iluzie la fel de mare ca şi cealaltă.

Fiinţele de soiul acesta nu ştiu decît atîta, nu pot decît atîta, nu înţeleg decît atîta. Ele sînt străine de orice altceva, care nu le interesează. Este animalitate pură.

Iată : albina, castorul, furnica fac lucruri minunate, însă nu fac decît atît şi nu au făcut niciodată altceva. Animalul este exact, naşterea îi conferă odată cu viaţa această fatalitate. Geometrul n-ar putea să introducă un singur compartiment în plus într-un fagure, iar forma acestui fagure este tocmai aceea care, în minimum de spaţiu, poate cuprinde maximum de compartimente. Etc. Animalul nu se înşeală, nu bîjbîie ! Omul, dimpotrivă (şi aici se află

ceea ce constituie misterioasa lui *noblețe,* selecția lui divină), este supus dezvoltării și erorii. El e interesat de toate lucrurile și uită de sine în ele. El privește mai sus. Simte că el singur, în univers, nu e desăvîrșit. Are aerul unui zeu care a uitat. Dintr-o pornire firească — și sublimă! — el se întreabă *unde se află;* se străduiește să-și reamintească *unde* e începutul său. Își sondează inteligența cu îndoielile sale, ca după nu SE știe ce cădere imemorială. Acesta este Omul real. Or, specificul ființelor ce țin încă de universul instinctiv, în Umanitate, este de a fi desăvîrșire într-o singură privință, dar *cu totul* mărginite la aceasta.

Astfel sînt aceste „femei", un fel de Stimfalide moderne pentru care cel cuprins de pasiune este pur și simplu o pradă destinată aservirii totale. Ele dau ascultare, în mod fatal, oarbei, obscurei satisfaceri a esenței lor maligne.

Aceste ființe ale decăderii, pentru Om, aceste aținătoare de rele dorințe, aceste inițiatoare de petreceri blestemate, se pot strecura neobservate, și chiar lăsînd o amintire plăcută, în brațele a mii de oameni indiferenți al căror capriciu le atinge în treacăt: *ele nu sînt înspăimîntătoare decît pentru cine le consacră timpul în exclusivitate, pînă la a contracta în suflet josnica nevoie a îmbrățișării lor.*

Vai de cei ce se obișnuiesc cu legănatul acestor adormitoare de remușcări! Nocivitatea lor se întemeiază pe cele mai insidioase, pe cele mai paradoxale, pe cele mai anti-intelectuale mijloace de seducție pentru a intoxica încetul cu încetul, cu farmecul lor mincinos, punctul slab al unui suflet integru și pur, pînă la biruința lor blestemată.

Desigur, în orice bărbat stau adormite, virtuale, toate dorințele murdare pe care le zămislesc aburii sîngelui și ai cărnii! Desigur, de vreme ce prietenul meu Edward Anderson s-a lăsat ispitit, înseamnă că germenul se afla în inima sa ca într-un fel de limburi — și eu nu-l scuz, nici nu-l judec! Eu declar însă, înainte de toate, pasibilă de pedeapsa capitală

ființa pestilențială al cărei rol a fost de a făce să înflorească din acel germen, cu bună știință, hidra cu o mie de capete. Nu, pentru el, ființa aceea nu a fost deloc acea Evă ingenuă pe care dragostea, fatală, fără îndoială !, dar, în sfîrșit, pe care dragostea a împins-o într-o ispită care, credea ea, trebuia să-l înalțe pînă la starea divină pe tovarășul ei de paradis !... Ea a fost intrusa conștientă, dorind în mod tainic și instinctiv — ca să spunem așa *fără voia ei,* în sfîrșit — simpla regresiune către cele mai sordide sfere ale Instinctului și întunecarea sufletească definitivă a aceluia... pe care ea nu-l ispitea decît pentru a-i putea contempla, într-o bună zi, cu un aer de infatuată satisfacție, decăderea, suferințele și moartea.

Da, așa sînt femeile acestea ! jucării fără importanță pentru cel în trecere, dar redutabile pentru acești singuri bărbați, deoarece, odată orbiți, mînjiți, seduși de lenta isterie ce se degajă din ele, aceste „ușuratice" — îndeplinindu-și funcția lor tenebroasă, prin care le-ar fi cu neputință să nu se realizeze ele însele — îi conduc *forțamente,* sporind, cu fiecare ceas, nebunia acestor amanți, fie pînă la anemia cerebrală și la rușinoasa vlăguire în ruină, fie pînă la sinuciderea năucă a lui Anderson.

Ele își concep singure ansamblul proiectului. Ele oferă, mai întîi, ca pe un măr insignifiant, un simulacru de plăcere *necunoscută* — dezonorant prin el însuși, oricum ! — și pe care Bărbatul, în fond, nu acceptă să-l comită decît cu un zîmbet slab și tulbure și, *dinainte,* cu o remușcare. Cum să te arăți neîncrezător — pentru atît de puțin lucru ! — față de aceste ilecebrante, dar detestabile prietene, care sînt, fiecare din ele pentru fiecare din ei, *aceea, dintre toate, care nu trebuie întîlnită* ! Protestele și insistențele lor — atît de subtile, atît de artificioase încît nu mai poți deosebi meșteșugul — îl obligă, *aproape* (ah ! spun *aproape ! ;* totul e cuprins în acest cuvînt, pentru mine !) — să se așeze împreună cu ele la acea masă, unde, curînd, demonul esenței lor

maligne le CONSTRÎNGE, dacă e să spunem totul, şi pe ele, să nu toarne acelui bărbat decît otravă. Începînd din acel moment, s-a zis cu el opera e începută ; maladia îşi va urma cursul. Singur Dumnezeu îl mai poate salva. Printr-un miracol.

Ca o concluzie la astfel de fapte, analizate cum se cuvine, să edictăm următorul decret draconic

Acele femei neutre a căror întreagă „gîndire" începe şi sfîrşeşte la centură, şi a căror caracteristică este, prin urmare, de a reduce la punctul precis unde se încheie această centură, TOATE gîndurile Omului, chiar dacă centura respectivă nu încinge, în mod desfrînat (şi tot timpul !), decît un calcul plin de răutate sau interesat, acele femei, spun eu, se află la mai mică depărtare, în REALITATE, de specia animală decît de a noastră. Aşadar, ţinîndu-se seama de *un scrupul*, bărbatul demn de a se numi bărbat are dreptul de viaţă şi de moarte asupra acestui soi de fiinţe feminine, în aceeaşi calitate în care şi-l arogă asupra celorlalte exemplare ale regnului animal.

Deci, constatînd faptul, şi anume că — prin folosirea anumitor mijloace frauduloase — una din aceste femei, profitînd de unul din acele întîmplătoare momente de slăbiciune maladivă în care orice muritor, chiar viril, se poate afla fără apărare, a reuşit să facă să decadă, cu timpul, după aceea, pînă la orbirea pasională, un bărbat frumos, tînăr, curajos, conştient de îndatoririle sale, după ce-şi cîştigase averea, înzestrat cu o inteligenţă superioară şi cu o iniţială demnitate a plăcerilor pînă atunci ireproşabilă — da, eu declar că mi se pare echitabil a nega acestei femei liberul DREPT de a abuza de mizeria umană pînă la a-l împinge pe acel bărbat, în mod conştient sau nu, acolo unde făptura iadului despre care vorbesc l-a împins pe prietenul meu.

Or, cum este în firea persoanelor de acest soi, la fel de nule pe cît de muritoare, *de a abuza totuşi, cu orice preţ* (de vreme ce în principiu ele nu pot fi, după cum am mai spus, decît înjositoare şi, ceea ce

e mai rău, contagioase), eu conchid că dreptul, liber şi natural de asemeni, al acelui bărbat asupra ei — dacă, printr-un miracol, îi este dat să observe la timp *primejdia* ce-l ameninţă — este moartea sumară, aplicată în modul cel mai ocult şi cel mai sigur, şi asta fără scrupule, şi fără nici o altă judecată, pe bunul motiv că nu se discută cu vampirul mai mult decît cu vipera.

Să mergem mai departe cu examinarea acestor fapte e important. Prin accidentala incidenţă, să zicem, a unei tulburări mentale datorate aburilor cutărui „supeu" (unică, poate, în viaţa acelui bărbat), iată că pînditoarea aceasta înnăscută îşi recunoaşte posibila pradă, îi ghiceşte senzualitatea virtuală, nestîrnită încă, îşi ţese pînza ei de hazarduri prevăzute, se aruncă asupra ei, o înlănţuie, o minte şi o îmbată după cum îi e meşteşugul şi, răzbunîndu-se, în sinea sa, şi pe aceea care, acasă, ireproşabilă, harnică şi castă, cu copii frumoşi, îl aşteaptă neliniştită pe bărbatul ei nebuneşte întîrziat pentru prima oară, iată, zic eu, că ea corodează, într-o singură noapte, cu o picătură din veninul ei arzător, sănătatea fizică şi morală a acelui bărbat.

A doua zi, dacă vreun judecător ar putea-o interoga, ea ar răspunde, fără teamă de urmări, „că măcar după ce s-a trezit la realitate, acel bărbat e liber să se apere nemaiîntorcîndu-se la ea..." (chiar dacă ştie prea bine — de vreme ce în adîncul redutabilului ei instinct ea nu ştie decît atît — că *acel* bărbat, şi *numai acela*, deja nu se mai poate detaşa cu totul de ea fără un efort extrem al voinţei, de care el nu-şi dă seama şi pe care fiecare revenire — provocată fără încetare de ea, în mod obscur, — îl va face din ce în ce mai dificil). Iar judecătorul, într-adevăr, n-ar şti ce să răspundă şi nici ce să hotărască. Iar femeia, continuîndu-şi opera odioasă, va avea oare DREPTUL să-l mîne, cu orice preţ şi zi de zi pe orbul său adorator către prăpastie ?

Fie. Numai că n-au fost oare executate mii de femei pentru atentate mai puţin mîrşave ? Iată de ce,

bărbaţii fiind solidari între ei, dacă prietenul meu nu a fost justiţiarul acelei „irezistibile“ otrăvitoare, eu trebuia să ştiu ce aveam de făcut.

Unele spirite aşa-zise moderne, adică tarate de cel mai sceptic egoism, ar exclama ascultîndu-mă : „Aşa ? Ce te-a apucat ? Asemenea accese de morală nu sînt oare de-a dreptul perimate ? La urma urmei, femeile de care vorbeşti sînt frumoase, sînt drăguţe ; ele se folosesc, cu ştirea tuturor, de asemenea mijloace pentru a face avere, ceea ce, în zilele noastre, constituie o latură pozitivă a vieţii, mai ales atunci cînd „organizarea noastră socială“ nu le mai lasă prea multe de ales. Şi apoi ? De ce nu ? Asta e marea luptă pentru existenţă. *Ucide-mă ori te ucid* al vremurilor de azi. Fiecare să se păzească ! Prietenul dumitale nu a fost, la urma urmelor, decît un naiv şi, mai mult, un om indiscutabil vinovat, în toate privinţele, de o slăbiciune, de o demenţă şi de o senzualitate *ruşinoase :* şi, fără îndoială, un „protector“ plicticos, pe deasupra. Pe legea mea, *requiescat !* [1]“

Bine. Se-nţelege de la sine că asemenea afirmaţii care, întotdeauna, nu par raţionale decît din cauza unor exprimări inexacte, nu numai că nu diferă prea mult, după părerea mea, ca valoare şi greutate, în chestiunea care ne preocupă, de cele de mai jos, bunăoară : „Nu plouă ?...“ sau : „Cît e ceasul ?“, dar dezvăluie, la aceşti binevoitori, şi fără ca ei să ştie, nişte cazuri de seducere similare cu acela al lui Anderson.

„Femeile acelea *sînt frumoase !...*“ ricanează aceşti trecători.

Haida de — FRUMUSEŢEA e un lucru ce priveşte Arta şi sufletul omenesc ! Acelea dintre femeile galante ale acestui veac, împodobite, într-adevăr, cu un anume văl de frumuseţe reală, nu produc, nu au produs niciodată asemenea rezultate *asupra unor bărbaţi ca acela despre care vorbesc eu,* şi nu au de

[1] *...in pace* (lat.) = formulă de cult catolic, echivalentă cu : fie-i ţărîna uşoară.

ce să se preteze, pentru a-i ispiti, la fandoseli care, în primul rînd, le-ar părea niște zorzoane nelalocul lor. Ele nu-și dau atîta osteneală — și sînt infinit mai puțin primejdioase, minciuna lor nefiind niciodată totală ! Majoritatea, chiar, sînt înzestrate cu o simplitate care le face accesibile la anumite senzații elevate, la devotamente chiar ! *Dar singurele care pot înjosi într-un asemenea grad și pînă la un asemenea deznodămînt pe un bărbat ca Anderson* nu pot să fie *frumoase,* într-un sens *acceptabil* al cuvîntului.

Dacă se găsesc printre ele unele ce *par* frumoase, la prima vedere, eu afirm că chipurile sau trupurile lor *trebuie,* negreșit, să ofere anumite trăsături infame, abjecte, care dezmint restul și prin care se trădează ființa lor. Viața și excesele îngroașă curînd aceste diformități, iar ceea ce trebuie spus, acum, *este că, dat fiind genul de pasiune pe care ele îl aprind, atunci cînd acest gen de pasiune trebuie să ducă la acele întunecate consecințe,* pernicioasele lor puteri asupra amantului nu provin cîtuși de puțin din iluzoria lor frumusețe, *ci numai din singurele trăsături odioase* care-l fac pe acest amant doar *să tolereze* puțina frumusețe admisă pe care ele o dezonorează. Trecătorul poate să dorească aceste femei pentru picătura lor de frumusețe *amantul ?* niciodată.

„Femeile acelea *sînt drăguțe !*“ mai decretează gînditorii noștri.

Chiar acordînd sensul foarte relativ al acestui cuvînt, ceea ce nu se adaugă este că se ignoră *cu ce preț sînt ele drăguțe,* îndată ce-au făcut trei pași în viață, dincolo de prima tinerețe. Iar eu pretind că prețul contează ceva în afacere, de data asta.

Căci *drăgălășenia* lor nu întîrzie să devină de o calitate cel mai adesea *artificială,* și FOARTE ARTIFICIALĂ cu timpul. Desigur, e dificil s-o recunoști dintr-o privire *dar acest lucru există.* „Ce contează (exclamă filozofii noștri) dacă ansamblul oferă o impresie plăcută ? Sînt ele oare altceva, pentru noi, decît niște momente agreabile care trec ? Dacă sa-

voarea persoanei lor, condimentată cu acele ingrediente şi adausuri noi, nu ne displace, ce contează cum îşi pregătesc ele bucatele alese pe care le oferă !"

Cred că vă voi dovedi îndată că asta contează ceva mai mult decît presupun nepăsătorii noştri amatori. Apoi, dacă le privim în ochi pe aceste îndoielnice adolescente (atît de *drăguţe !)* vom desluşi, în aceşti ochi, străfulgerarea pisicii obscene ce veghează în ele, iar această apercepţie va dezminţi, pe loc, ceea ce cruditatea unei tinereţi factice le poate împrumuta ca farmec.

Dacă, cerînd iertare pentru sacrilegiu, punem alături de ele, de pildă, una din acele foarte simple tinere fete ai căror obraji capătă culoarea rozelor matinale la primele cuvinte sfinte ale iubirii adolescentine, vom găsi, fără efort, că vorba „drăgălăşenie", într-adevăr, este niţel cam măgulitoare dacă e vorba să calificăm ansamblul banal al unei pudre, al unui fard, al cutărui sau cutărui dinte fals, al cutărei sau cutărei vopsele, al cutărei sau cutărei meşe, roşcată, blondă sau brună, — şi al acelui zîmbet fals, al acelei priviri false, al acelei iubiri false.

Prin urmare, este inexact să afirmăm despre aceste femei că sînt frumoase, ori urîte, ori drăguţe, ori tinere, ori blonde, ori bătrîne, ori brune, ori grase, ori slabe, presupunînd chiar că ar fi cu putinţă s-o aflăm şi s-o afirmăm, înainte ca vreo oarecare modificare nouă să iasă la iveală în înfăţişarea lor. *Secretul farmecului lor nefast nu se află aici* — ba dimpotrivă !

Lucrul ce-ţi poate tulbura judecata, axioma ce se desprinde din aceşti *vîrcolaci* feminini, care fac pereche cu bărbatul, *este că acţiunea fatală şi morbidă asupra victimei* LOR *este în funcţie directă de cantitatea de artificial, în sens moral şi în sens fizic, cu care îşi pun în valoare — cu care ele îşi alungă, mai degrabă — puţinul de seducţii naturale pe care par să-l posede.*

Într-un cuvînt, fapt este că, FIE drăguţe, frumoase sau urîte etc., etc., amantul lor (acela care urmează să moară din asta) face pasiune şi este orbit de ea ! Şi nicidecum *din cauza acelor calităţi personale*. Iată unicul punct pe care ţineam să-l lămurim cum se cuvine, dat fiind că este singurul important.

Eu trec, aici, drept un om destul de inventiv : în realitate, însă (pot, acum, să v-o mărturisesc), imaginaţia mea, chiar şi surmenată de aversiunea ce-o nutream, recunosc, faţă de miss Evelyn Habal, nu putea — nu ! nu ! — nu-mi putea sugera pînă în ce grad năucitor şi aproape inimaginabil, axioma aceasta trebuia să fie confirmată de... ceea ce vom vedea, vom auzi şi vom pipăi îndată.

Acum, o comparaţie, pentru a încheia, înainte de a trece la demonstraţie.

Toate fiinţele îşi au *corespondenţele* lor într-un regn inferior din natură. Această corespondenţă, care e, într-un fel, chipul realităţii lor, le clarifică în ochii metafizicianului. Pentru a o recunoaşte, e suficientă cercetarea rezultatelor produse în jurul acelor fiinţe prin prezenţa lor. Ei bine ! corespondenţa acestor întunecate Circe în lumea *vegetală* (deoarece, în ciuda formelor lor umane, nefăcînd ele însele parte decît din lumea animală, trebuie să privim mai jos pentru a le preciza corespondenţa), nu e alta decît arborele Upa, faţă de care ele reprezintă, prin analogie miriadele de frunze veninoase.

El apare ca muiat în aur de soare. Umbra lui, după cum ştiţi, ameţeşte, îmbată cu halucinaţii febrile şi, dacă rămîi o vreme sub influenţa sa, aceasta devine mortală.

Aşadar, frumuseţea arborelui trebuie să fie *de împrumut*, ea constituind *un adaus* din afară.

Într-adevăr, curăţaţi upa de milioanele sale de omizi pestifere şi strălucitoare şi nu va mai fi decît un copac mort, cu flori de un roz murdar şi căruia soarele nu-i mai smulge nici un reflex. Virtutea sa ucigaşă, chiar, dispare dacă îl transplantăm în afara

terenului propice acţiunii sale, şi el nu va întîrzia să piară, lipsit de îngrijirile omului.

Omizile îi sînt necesare. Upa şi le *însuşeşte*. Şi amîndouă se atrag între ele, ea şi nenumărata omidă, din cauza acţiunii funeste prin care trebuie să se realizeze ansamblul lor, care le *cheamă* în unitatea sa sintetică. Aceasta este upa, mansenilierul, dacă vreţi. Anumite iubiri ţin de umbra sa.

Ei bine ! curăţînd de atracţiile lor, pe cît de artificiale pe atît de vătămătoare, pe majoritatea dintre aceste femei a căror umbră e mortală, nu mai rămîne din ele... decît ceea ce rămîne din upa curăţat de omizi.

Înlocuiţi soarele cu imaginaţia celui ce le priveşte, şi iluzia, tocmai din cauza efortului tainic pe care îl necesită, apare cu atît mai sclipitoare şi atrăgătoare ! Priviţi-le, examinînd, la rece, *ceea ce dă naştere* acestei iluzii ; ea se va spulbera pentru a face loc acelui invincibil dezgust din care nici o excitaţie n-ar putea să producă o dorinţă.

Miss Evelyn Habal devenise aşadar pentru mine subiectul unei experienţe... neobişnuite. M-am hotărît s-o caut, nu pentru a-mi proba teoria (ea e probată de o veşnicie), ci pentru că mi se părea interesant s-o constat în condiţiile *naturale* şi *complete*, aşa cum *trebuiau* ele să fie.

„Miss Evelyn Habal ! îmi spuneam ce putea oare să însemne ASTA ?"

Am încercat să-i dau de urmă.

Delicioasa copilă se afla la Philadelphia, unde ruina şi moartea lui Anderson îi făcuseră o reclamă din cele mai strălucitoare. Era foarte frecventată. M-am dus şi am făcut cunoştinţă cu ea în cîteva ceasuri. Era destul de suferindă... O boală o rodea cu încetul ; o boală fizică bineînţeles. Astfel că nici nu supravieţui decît puţină vreme scumpului ei Edward.

Da. Moartea ne-a răpit-o acum cîţiva ani.

Totuşi, am avut vreme, înainte de decesul ei, să-mi verific prin ea presentimentele şi teoriile. Şi, pe

deasupra, moartea ei nici nu prea contează : am s-o fac să apară, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

Apetisanta balerină vă va face un număr de dans acompaniată de cîntecul ei, de daireaua și de castanietele ei.

Rostind aceste din urmă cuvinte, Edison se ridicase și trăsese de un cordon ce atîrna din plafon de-a lungul unei draperii întunecate.

IV

Dansul macabru

Și grea e meseria de-a fi mereu frumoasă.

CHARLES BAUDELAIRE

O lungă bandă din pînză cauciucată, încrustată cu o mulțime de bucăți de sticlă înguste, cu transparențe colorate, se întinse lateral între două tije de oțel în fața focarului luminos al lămpii astrale. Această fîșie de pînză, trasă de la unul din capete printr-un mecanism de ceasornic, începu să alunece, foarte rapid, între lentila și pîlnia unui puternic reflector. Acesta, reflectă brusc — pe marea pînză albă, întinsă în fața lui, în cadrul de abanos surmontat de roza de aur — imaginea în mărime naturală a unei foarte drăguțe și destul de tinere femei roșcate.

Apariția, cu pielea transparentă, miraculos fotocromată, dansa, în costum de paiete, un fel de dans popular mexican. Mișcările se accentuau o dată cu estomparea Vieții însăși, grație procedeelor fotografiei succesive, care, de-a lungul unei panglici de șase coți, poate înregistra zece minute din mișcările unei

ființe, pe sticle microscopice, reflectate apoi de un puternic lampascop.

Edison, atingînd o canelură din ghirlanda neagră a cadrului, scăpără o scînteie în centrul rozei de aur.

Brusc o voce plată și parcă scrobită, o voce prostească și aspră se auzi ; dansatoarea cînta *alza* și *olé*-ul *fandango*-ului său. Daireaua se porni să duruie sub brațul ei iar castanietele să răpăie.

Gesturile, privirile, mișcarea buzelor, jocul șoldurilor, clipirea pleoapelor, intenția zîmbetului erau reproduse întocmai.

Lord Ewald privea prin lornion la această vedenie cu o surpriză mută.

— Nu-i așa, dragul meu lord, că era o copilă încîntătoare ? întrebă Edison. Ehei ! Dacă e s-o luăm astfel, pasiunea prietenului meu Edward Anderson n-a fost de neînțeles. Ce șolduri ! Ce frumos păr roșcat ! Aur întunecat, într-adevăr ! Dar tenul de o paloare atît de caldă ? Dar ochii alungiți, atît de ciudați ? Ghearele acestea mici ca niște petale de trandafiri în care parcă a plîns aurora, atît sînt de strălucitoare ! Dar aceste frumoase vine, care transpar în excitația dansului ? Și ce strălucire juvenilă a brațelor și a gîtului ! Zîmbetul acesta numai perle, cînd îi joacă sclipiri umede pe frumoșii dinți ! Dar gura aceasta roșie ? Și sprîncenele subțiri, de aur roșcat, atît de frumos arcuite ? Și nările acestea atît de vii, palpitînd ca aripile unui fluture ! Acest corsaj, de o atît de fermă plenitudine, pe care o ghicești sub satinul stînd gata să plesnească ! Gambele atît de ușoare, de o formă atît de sculpturală ! Și piciorușele atît de spiritual cambrate !... Ah !... încheie Edison cu un suspin adînc, frumoasă e natura, orice s-ar spune ! Și iată o bucățică de-a dreptul regească, după cum spun poeții !

Electricianul părea pierdut într-un extaz de îndrăgostit s-ar fi zis că se înduioșa el însuși.

— Da, desigur, spuse lord Ewald, puteți *lua peste picior Natura*, dacă socotiți de cuviință. E adevărat că această drăgălașă persoană dansează mai bine de-

cît cîntă ; în faţa atîtor farmece, îmi închipui, totuşi, că, dacă plăcerea senzuală era deajuns inimii prietenului dumneavoastră, această tînără femeie îi va fi părut dintre cele mai demne de a fi iubite.

— Ah ! făcu Edison visător, cu o intonaţie ciudată şi privindu-l pe lord Ewald.

Se îndreptă spre draperia neagră şi făcu să alunece culisa de la cordonul lămpii ; panglica de pînză cu sticlele colorate ieşi din raza reflectorului. Imaginea vie dispăru. O a doua bandă heliocromică se întinse sub prima, într-o clipită, porni să alunece prin faţa lămpii cu viteza fulgerului, iar reflectorul trimise în cadru năluca unei mici fiinţe livide, vag feminină, cu membre pipernicite, cu obrajii scofîlciţi, cu gura ştirbă şi aproape fără buze, cu ţeasta aproape cheală, cu ochii spălăciţi şi înfundaţi în orbite, cu pleoapele flasce, cu chipul ridat, foarte slabă şi întunecată. Vocea ei răguşită de vin cînta un cuplet obscen, şi toată această arătare dansa, ca şi imaginea precedentă, cu aceeaşi dairea şi cu aceleaşi castaniete.

— Dar... acum ? spuse Edison, zîmbind.

— Ce-i cu vrăjitoarea asta ? întrebă lord Ewald.

— Dar, spuse liniştit Edison, este aceeaşi ; doar că *e cea adevărată*. Este cea care se afla sub înfăţişarea celeilalte. Văd că nu v-aţi dat niciodată seama cu adevărat de progresele în Arta toaletei în epoca modernă, dragul meu lord ! Apoi reluîndu-şi tonul entuziast : *Ecce puella !* exclamă el. Iat-o pe copilă, pe radioasa Evelyn Habal eliberată, deparazitată de celelalte seducţii ale sale. Nu-i aşa că se poate muri de dorul ei ? Ah ! *povera innamorata !* Ce sclipitoare este astfel ! Ce vis încîntător ! Ce pasiuni, ce nobilă iubire simţim că ar putea ea să aprindă ori să inspire ! Nu-i oare lucru frumos simpla Natură ? Vom putea noi rivaliza vreodată cu aşa ceva ? Am motive să fiu deznădăjduit. Îmi plec capul. Ei ! ce părere aveţi ? !... Numai graţie persistenţei sugestiei fixe am putut obţine această imagine. O batjocură ! Credeţi oare că, dacă Anderson ar fi văzut-o astfel de prima dată, nu s-ar mai afla el şi astăzi aşezat în

fața căminului său, lîngă soția și copiii săi, ceea ce, la urma urmei, făcea cît tot restul. Ce este „toaleta", totuși ? Femeile au niște degete de zîne ! Și, odată prima impresie produsă, eu vă spun că Iluzia e tenace și se hrănește cu cele mai odioase defecte, ajungînd pînă la a se crampona, cu ghearele ei de himeră înnebunită, de urîțenie, fie ea și *dintre cele mai* respingătoare.

E suficient pentru o ființă prefăcută, vă repet, să știe cum să-și afirme tarele, pentru a-și face din ele o podoabă provocatoare și pentru a stîrni astfel dorința la nepricepuții orbiți pe nesimțite. Totul nu mai este decît o chestiune de vocabular ; slăbiciunea trupului devine sveltețe, urîțenia picanterie, murdăria neglijență, duplicitatea subtilitate et caetera, et caetera. Și, din nuanță în nuanță, se ajunge deseori... unde a ajuns amantul acestei copile. La o moarte blestemată. Citiți miile de jurnale care, pretutindeni și zi de zi, constată acest lucru, și veți recunoaște că, departe de a-mi exagera cifrele, eu le subevaluez.

— Îmi garantați, dragul meu Edison, că cele două viziuni nu reproduc decît una și aceeași femeie ? murmură lord Ewald.

La această întrebare, Edison îl privi din nou pe tînărul său interlocutor, acum, însă, cu o expresie de melancolie gravă.

— Ah ! dumneavoastră într-adevăr purtați idealul adînc înfipt în inimă ! exclamă el în cele din urmă. Ei bine ! întrucît așa stau lucrurile, am să vă conving, de data asta ! Pentru că, într-adevăr, mă văd obligat s-o fac. Priviți, milord : iată, în realitate, pentru ce și-a distrus sărmanul Edward Anderson demnitatea, trupul, onoarea, averea și viața.

Și, trăgînd din perete un mare sertar sub imaginea luminoasă care-și continua sinistrul dans :

— Iată, urmă el, rămășițele acestei seducătoare, arsenalul acestei Armide ! Vrei să ai amabilitatea de a ne lumina, miss Hadaly ?

Andreida se ridică, apucă o torță puternic parfumată, o aprinse în caliciul unei flori oarecare ; apoi,

luîndu-l de mînă pe lord Ewald, îl trase încetișor spre Edison.

— Da, continuă inginerul, dacă ați găsit *firești* farmecele primei ipostaze a lui miss Evelyn Habal, îmi închipui că veți reveni asupra acestei impresii ; căci, în privința înfățișării defectuoase pînă la paradox, aceea era, dimpotrivă, efigia, moneda de aur, etalonul tip suprem, față de care celelalte femei de genul ei nu pot fi, slavă Domnului, decît palidul mărunțiș ! Dar mai bine priviți.

La aceste cuvinte, Hadaly, ridicîndu-și torța deasupra capului acoperit de voal, rămase dreaptă, alături de sumbrul sertar, asemeni unei statui alături de un mormînt.

V

Exhumarea

Lugete, o Veneres, Cupidonesque ! (Plîngeți, o, Venere, și voi, Cupidoni !)

CATULLUS

— Iată, vorbea pe nas Edison cu glasul unui prețuitor oficial la o licitație ; priviți aici odihnesc centura lui Venus, eșarfa Grațiilor, săgețile lui Cupidon.

Iată, mai întîi, pletele arzătoare ale Herodiadei, fluidul metal stelar, razele soarelui în frunzișul toamnei, vraja umbrei roșietice pe mușchiul pădurii, amintirea Evei celei blonde, străbuna tînără, cea în veci luminoasă ! Ah ! să resfiri aceste raze ! Ce beție ! Ce spuneți ?

Și el răsfira, într-adevăr, în aer, o oribilă coadă de meșe postișe și decolorate, în care se vedeau fire de argint ieșite cu vremea la iveală, adausuri violacee,

un sordid curcubeu din fire de păr măcinate și îngălbenite de acțiunea acizilor.

— Iată pielea de crin, trandafirii pudorii virginale, vraja buzelor fremătătoare, umede, ispititoare de dorinți, înflăcărate de iubire !

Și el alinia pe o margine circulară a peretelui, vechi flacoane destupate și umplute cu un suliman roșu, recipiente cu farduri groase de teatru, de toate nuanțele, pe jumătate folosite, cutii cu aluniță false etc.

— Iată grandoarea calmă și magnifică a ochilor, arcul pur al sprîncenelor, umbra și cearcănul pasiunii și insomniilor din dragoste ! și apoi frumoasele vene ale tîmplelor !... rozul nărilor înfiorate, respirînd precipitat, gîfîind de bucurie la auzul pașilor amantului cel tînăr !

Și arătă ace de păr înnegrite de fum, creioane albastre, pensule cu carmin, batoane de China, estompe, cutii cu khol de Smyrna etc.

— Iată frumoșii dinți luminoși, atît de copilăroși și atît de proaspeți ! Ah ! primul sărut pe vraja provocatoare a surîsului seducător care-i descoperea !

Și făcea să clămpănească, cu zgomot, resorturile unei încîntătoare proteze asemănătoare cu cele expuse în vitrinele dentiștilor.

— Iată strălucirea, luciul satinat, culoarea sidefie a gîtului, aspectul juvenil al pielii umerilor și brațelor fremătătoare : transparențele de alabastru ale frumosului gît unduitor !

Și ridica, unul cîte unul, fiecare piesă a lugubrului mecanism al înfrumusețării.

— Iată frumoșii sîni zvîcnind ai Nereidei, îmbălsămați de valurile aurorei ! Un salut, prin spumă și prin raze, acestor divine contururi zărite în cortegiul Anadyomenei !

Și agita bucăți de vată cenușie, bombate, scămoșate ca funinginea și cu un miros nespus de rînced.

— Iată șoldurile nimfei, ale bacantei amețite, ale frumoasei fete moderne, mai desăvîrșită decît statuile Atenei — și care dansează cu nebunia ei !

Şi agita deasupra capului „forme", „turnùri" din vergele de oţel, balene răsucite, balene de corset cu curburi ortopedice, resturile a două-trei vechi corsete complicate şi care, cu şireturile şi nasturii lor, semănau cu nişte vechi mandoline stricate, ale căror coarde atîrnă şi foşnesc cu un sunet ridicol.

— Iată gambele cu forme atît de pure, atît de delicios pătimaşe, ale balerinei !

Şi fîlfîia în aer, agitîndu-le cu braţul întins cît mai departe cu putinţă, două grele şi fetide maiouri, fără îndoială roz, odinioară, cu tricoul umplut cu nişte cîlţi repartizaţi cu artă.

— Iată transparenţele diamantine ale unghiilor de la mîini şi picioare, briliantul micilor gheare delicate. Ah ! Orientul ! Tot de acolo ne vine şi această lumină !

Şi arătă interiorul unei cutii solide zisă de rozeină sau de nakaret, cu pensulele ei uzate, mînjite încă de diferite resturi.

— Iată mlădierea călcăturii, cambrura, sveltеţea unui picior feminin, în care nimic nu vădeşte intruziunea unei rase servile, laşe şi interesate.

Şi lovea, unul de celălalt, nişte tocuri înalte ca nişte dopuri mari — nişte tălpi terminîndu-se sub puntea piciorului şi înşelînd astfel ochiul în privinţa dimensiunilor reale ale extremităţilor infame —, bucăţi de plută simulînd o cambrură etc.

— Iată FINISAJUL surîsului ingenuu, răutăcios, calin, celest sau melancolic, inspiratorul farmecului şi al expresiilor „irezistibile" ale chipului.

Şi arăta o oglindă măritoare de buzunar, în care dansatoarea îşi studia, pînă la cea mai neînsemnată zbîrcitură, „valorile" fizionomiei sale.

— Iată mirosul sănătos al Tinereţii şi al Vieţii, aroma personală a acestei flori însufleţite !

Şi aşeza, cu delicateţe, ca pe nişte eşantioane, alături de farduri şi de creioane, fiole conţinînd acele uleiuri tari, elaborate de farmaceutică pentru combaterea regretabilelor emanaţii ale naturii.

— Iată, acum, cîteva flacoane, mai serioase, provenite din aceeaşi oficină : mirosul lor, culoarea lor

iodurată, etichetele lor răzuite ne fac să presimţim ce fel de buchete de *nu-mă-uita* putea să ofere preferaţilor ei sărmana copilă.

Iată cîteva ingrediente şi cîteva obiecte, cu forme cel puţin bizare, a căror întrebuinţare probabilă, din deferenţă faţă de scumpa noastră Hadaly, o vom trece sub tăcere, nu-i aşa ? Ele destăinuie că această naivă creatură era oarecum versată în arta de a stîrni elanuri inocente.

Şi, pentru a încheia, adăugă Edison, iată cîteva mostre de plante medicinale ale căror virtuţi speciale sînt foarte cunoscute ; ele ne atestă că miss Evelyn Habal, în modestia ei, nu se simţea făcută pentru bucuriile familiei.

Terminîndu-şi cu aceasta enumerarea, sinistrul inginer închise la loc, talmeş-balmeş, în sertar, tot ceea ce dezgropase ; apoi, după ce lăsă să cadă capacul ca o lespede funerară, îl împinse la loc în zid.

— Sper, dragul meu lord, că sînteţi edificat acum, conchise el. Eu nu cred, nu vreau să cred că a existat vreodată, printre cele mai prefăcute şi mai palide frumoase galante ale noastre, o femeie mai... recomandată... decît miss Evelyn ; însă ceea ce jur, ceea ce afirm eu cu tărie este *că toate sînt, sau vor fi mîine (cîteva excese contribuind la asta), mai mult sau mai puţin din familia ei.*

El se apropie apoi de un ibric, pentru a-şi înmuia şi a-şi şterge pe urmă degetele.

Lord Ewald rămase tăcut, profund surprins, scîrbit de moarte şi gînditor.

O privea pe Hadaly, care îşi stingea în linişte torţa în pămîntul aflat în hîrdăul unui portocal artificial.

Edison se apropie de el.

— Înţeleg că, la rigoare, se mai poate îngenunchia în faţa unei cripte sau a unui mormînt, zise el ; dar în faţa acestui sertar şi în faţa unor asemenea mani !... E dificil, nu-i aşa ? Totuşi, nu aici se află *adevăratele ei oseminte ?*

Şi, trăgînd pentru ultima oară de cordonul cercurilor fotocromice, viziunea dispăru, cîntecul încetă şi discursul funebru era încheiat.

— Sîntem departe de Daphnis și Chloe, spuse el. Apoi, în chip de concluzie liniștită :

— Haida de, adăugă el, era acesta un motiv să devii necinstit, să-i lipsești pe ai tăi, să uiți cu totul de vechiul sprijin prietenesc, nelimitat, la nevoie și să te arunci, cu capu-n jos, în nu știu ce josnică sinucidere... pentru ce ? *Pentru conținutul acestui sertar.*

Ah ! oamenii prea pozitivi ! Ce poeți devin atunci cînd încep să dorească, și ei, să călărească pe nori ! Și cînd te gîndești că media anuală de cincizeci și două, cincizeci și trei de mii de asemenea cazuri (desigur, cu mult mai puțin monstruoase, deși, analizate niței, aproape identice, în felul lor, cu acesta), este în creștere în America și în Europa, și că majoritatea victimelor — cel puțin ale urîțeniei morale aparținînd „irezistibilelor" noastre executoare — sînt, în cea mai mare parte, oameni înzestrați cu bunul-simț cel mai *terre-à-terre*, cel mai practic, și foarte disprețuitori față de toți aceia ce se hrănesc cu himere și care, din adîncul solitudinii lor predilecte, privesc țintă la ei.

VI

Honni soit qui mal y pense![1]

Și, de departe-aruncîndu-și priviri atîtate,
Cele două sexe vor muri fiecare-ntr-o parte.

ALFRED DE VIGNY, *Les Destinées*

— Atunci, urmă Edison, după ce-am adunat astfel dovezi cum că nefericitul meu prieten nu strînsese niciodată în brațe decît o sumbră himeră și că,

[1] Afurisit să fie cel ce gîndește la rele. Deviza Ordinului Jartierei, înființat de regele Eduard al III-lea al Angliei, după bătălia de la Crécy (1346).

sub o tehnică fără pereche, ființa hibridă a pasiunii sale se dovedea a fi la fel de falsă ca și dragostea ei — ea nemaifiind la urma urmei decît *Artificialul* dînd iluzia vieții —, mi-am spus următoarele De vreme ce în Europa și în America există, în fiecare an, atîtea și atîtea mii de bărbați cu judecată care — abandonînd femei adevărate, admirabile, cel mai adesea — se lasă asasinați astfel de Absurd în mii de cazuri *aproximativ* identice cu acesta...

— O ! întrerupse lord Ewald, gîndiți-vă că prietenul dumneavoastră a dat peste cea mai incredibilă excepție din lume și că nefericita lui dragoste nu poate fi scuzabilă sau imaginabilă decît ca rezultat al unei demențe evidente și demne de a fi tratată medical. Atîtea alte ucigașe au un farmec atît de real încît a dori să extragi din aventura nefericitului de Anderson o lege generală îmi pare un lucru paradoxal.

— Am stabilit aceasta de la început, răspunse Edison. Totuși, uitați că dumneavoastră înșivă ați găsit naturală prima înfățișare a lui Evelyn Habal ; și fără a mai insista asupra laboratorului de toaletă al tuturor elegantelor noastre (în care sanctuar un proverb ne învață că nici soțul nici amantul nu trebuie să pătrundă niciodată), vă voi spune că hidoșenia morală a acelora care provoacă asemenea dezastre compensează cu vîrf și îndesat puținele trăsături nu atît de respingătoare pe care ele par să le aibă în ceea ce privește fizicul. Căci, fiind lipsite chiar și de facultatea de a se atașa, cu care sînt înzestrate pînă și animalele, și neavînd curaj decît pentru a distruge sau a înjosi, prefer să nu exprim tot ce cred eu despre genul de boală pe care ele o provoacă și pe care unii o numesc dragoste. Iar o parte a răului provine din faptul că se folosește acest cuvînt, dintr-un soi de decență nepotrivită, în locul celui *real*. Așadar, m-am gîndit eu, dacă Artificiul asimilat, amalgamat mai degrabă, ființei omenești, poate provoca asemenea catastrofe, și întrucît,

prin urmare, pe o treaptă sau alta, fizică sau morală, orice femeie care le cauzează are mai mult sau mai puțin ceva dintr-o andreidă, ei bine, himeră pentru himeră, de ce nu Andreida însăși ? De vreme ce este imposibilă, în pasiunile de acest fel, ieșirea din iluzia strict personală, și de vreme ce ele țin, toate, de Artificial, de vreme ce, într-un cuvînt, Femeia însăși ne oferă pilda, înlocuindu-se cu artificialul, s-o scutim, dacă se poate, de această osteneală. Anumite femei vor ca buzele noastre să se înroșească în contact cu ale lor, și ca, din ochii noștri să țîșnească lacrimi amare atunci cînd capriciile sau moartea lor ne lipsesc de cutare sau cutare borcănaș de ceruză ? Să încercăm să înlocuim minciuna ! Va fi mai comod și pentru ele și pentru noi. Pe scurt, dacă crearea unei ființe electro-umane, capabilă să ofere o înșelătorie salubră sufletului unui muritor, poate fi redusă la o formulă, să încercăm a obține de la Știință o ecuație a Iubirii care, în primul rînd, nu va provoca maleficele demonstrații inevitabile fără acest adaus anexat, deodată, speciei umane ; și care va delimita incendiul.

Odată această formulă aflată și răspîndită în lume, eu voi salva, poate, peste puțini ani, mii și mii de existențe.

Și nimeni nu mă va putea acuza de insinuări impudice, întrucît specificul Andreidei este de a anula, în cîteva ceasuri, în inima cea mai pătimașă, ceea ce aceasta poate cuprinde — în privința modelului uman — ca dorințe josnice și degradante și asta prin simplul fapt că le umple de o solemnitate necunoscută, al cărei efect irezistibil cred că nimeni nu și-l poate închipui înainte de a-l fi simțit.

M-am așternut deci pe treabă ; m-am luptat cu problema, idee cu idee ! La sfîrșit — ajutat de un fel de vizionară cu numele de Sowana, despre care vă voi vorbi mai tîrziu — am descoperit formula visată și, dintr-odată, am trezit-o la viață, din beznă, pe Hadaly.

VII

Uluirea

Filozofia rațională cîntărește posibilitățile și exclamă :
— Nu se poate descompune lumina.
Filozofia experimentală o ascultă și tace în fața ei timp de secole : apoi, deodată, arată prisma și spune :
— Lumina se descompune.

DIDEROT

De cînd s-a trezit la viață, în aceste cavouri neștiute, așteptam să găsesc un bărbat destul de sigur pe inteligența lui și destul de deznădăjduit pentru a înfrunta prima experiență ; iar dumneavoastră sînteți cel căruia îi datorez realizarea acestei opere, dumneavoastră care ați venit, dumneavoastră care, posedînd, poate, cea mai frumoasă dintre femei, sînteți dezgustat de ea într-atît încît să vă doriți moartea.

Terminîndu-și astfel fantastica relatare, electricianul se întoarse către lord Ewald, arătînd spre Andreida tăcută, ale cărei mîini lipite de voal păreau că vor să ascundă și mai mult invizibilul chip.

— Acum, adăugă el, tot mai doriți să știți *felul cum* fenomenul acestei viziuni viitoare se poate înfăptui ? Sînteți sigur că iluzia dumneavoastră voluntară va da dovadă de suficientă tărie pentru a rezista acestei explicații ?

— Da, spuse lord Ewald, după o clipă de tăcere. Apoi privind la Hadaly : S-ar putea spune că suferă ! adăugă el, gata să se preteze, dintr-o curiozitate gravă, la fantasmagoria metafizică și totuși plină de realitate pe care o contempla.

— Nu, zise Edison : ea a luat poziția copilului pe cale de a se naște ; își ascunde fruntea în fața vieții.

Se scurse un moment de tăcere.

— Vino, Hadaly ! strigă el deodată.

La acest cuvînt, Andreida se îndreptă, voalată și tenebroasă, către masa de porfir.

Tînărul privi la electrician : acesta, aplecat peste trusa strălucitoare, își aranja în ordine marile bisturie de cristal.

Ajunsă lîngă marginea mesei, Hadaly se întoarse și, plină de grație, încrucișîndu-și mîinile înapoia capului spuse :

— Milord, fiți îngăduitor față de umila mea irealitate și, înainte de a-i disprețui visul, *amintiți-vă de soția umană care vă obligă să recurgeți chiar și la o fantomă, pentru a vă răscumpăra Iubirea.*

La aceste cuvinte, un fel de fulger brăzdă armura însuflețită a lui Hadaly. Edison, captîndu-l cu ajutorul unui fir prins într-un lung clește de sticlă, îl făcu să dispară.

Fu ca și cum sufletul acelei fantome omenești ar fi fost smuls.

Masa se înclină : Andreida se afla acum cu spatele lipit de ea, cu capul rezemat pe pernă.

Electricianul se aplecă, desfăcu două legături de oțel fixate în acea lespede, le trecu pe sub picioarele lui Hadaly, apoi împinse la loc masa care își reluă poziția orizontală, de data asta cu Andreida culcată pe ea asemeni unei moarte pe lespedea unui amfiteatru.

— Vă amintiți tabloul lui André Vesale ? spuse zîmbind Edison ; cu toate că sîntem numai doi, noi realizăm un pic ideea lui în acest moment.

Atinse unul din inelele lui Hadaly. Armura feminină se întredeschise încet.

Lord Ewald tresări și păli puternic.

Pînă în acel moment îl chinuise, fără voia lui, îndoiala.

În ciuda asigurărilor formale ale interlocutorului său, îi fusese cu neputință să admită că Ființa care îi dăduse, în asemenea grad, iluzia unei femei vii închisă într-o armură, era o ființă cu totul fictivă, zămislită de Știință, din răbdare și geniu.

Se afla în fața unei minuni ale cărei evidente posibilități, aproape depășind închipuirea, îi dovedeau, uluindu-i înțelegerea, pînă unde poate să cuteze cel care vrea ceva.

Cartea a cincea
HADALY

I
Prima apariţie a maşinii în omenire

Solus cum solo, in loco remoto, non cogitabuntur orare PATER NOSTER.
(Singur cu tine însuţi, într-un loc izolat, nu te gîndeşti să spui *Tatăl Nostru)*

TERTULLIAN

Edison deznodă voalul negru de la centură.

— Andreida, spuse el impasibil, se subdivide în patru părţi :

1. Sistemul însufleţit, interior, care cuprinde Echilibrul, Mersul, Glasul, Gestul, Simţurile, Expresiile viitoare ale chipului, Mişcarea de reglare intimă, sau, mai bine spus, „Sufletul".

2. Mediatorul plastic, adică învelişul metalic, izolat de Epidermă şi de Carnaţie, un fel de armură cu articulaţii flexibile în care se află solid fixat sistemul interior.

3. Carnaţia (sau carnea artificială propriu-zisă) suprapusă Mediatorului şi aderentă la el, care — pene-

trantă și pătrunsă de fluidul însuflețitor — cuprinde Trăsăturile și Liniile trupului imitat, odată cu emanația particulară și personală a trupului reprodus, formele Osaturii, reliefurile Venoase, Musculatura, Sexualitatea modelului, toate proporțiile corpului etc.

4. Epiderma sau pielea umană, care cuprinde și comportă Tenul, Porozitatea, Contururile, strălucirea Surîsului, Încrețiturile imperceptibile ale Expresiei, precisa mișcare labială a cuvintelor, Părul și întregul Sistem capilar, Ansamblul ocular, cu individualitatea Privirii, Sistemele dentar și unghinal.

Edison debitase aceste lucruri cu tonul monoton cu care se expune o teoremă de geometrie al cărei *quod erat demonstrandum* — ceea ce era de demonstrat — este virtualmente conținut în expunerea însăși. Lord Ewald simțea, în glasul acela, nu numai că inginerul avea să rezolve, cel puțin teoretic, postulatele pe care acea serie de afirmații monstruoase le stîrnea în spirit, dar că el le și rezolvase și se pregătea să ofere dovada acestui lucru.

Iată de ce nobilul englez, impresionat peste măsură de aplombul teribil al electricianului, simți cum frigul Științei îi îngheață inima la acea extraordinară expunere. Totuși, ca un om calm, nu rosti nici un cuvînt.

Glasul lui Edison devenise ciudat de grav și melancolic.

— Milord, spuse el, măcar aici n-am să vă ofer nici o surpriză. La ce bun! Realitatea, după cum veți vedea îndată, este suficient de surprinzătoare pentru a-i face inutilă învăluirea într-un alt mister decît al ei. Veți fi martorul copilăriei unei ființe ideale, deoarece veți asista la explicarea organismului intim al lui Hadaly. Care Julietă ar suporta un asemenea examen fără ca Romeo să leșine?

Într-adevăr, dacă am putea vedea, într-o manieră retrospectivă, începuturile *reale* ale celei pe care o iubim și *care era forma sa atunci cînd a mișcat pentru prima dată*, cred că cei mai mulți dintre îndrăgostiți și-ar simți pasiunea năruindu-se într-o senzație în

care Lugubrul ar concura cu Absurdul și cu Inimaginabilul. Andreida însă, chiar la începuturile ei, nu oferă nici o clipă nimic din îngrozitoarea impresie pe care o dă spectacolul *procesului vital* al organismului nostru. În ea, totul e bogat, ingenios și sumbru. Priviți.

Și atinse cu bisturiul aparatul central fixat la înălțimea vertebrelor cervicale ale Andreidei.

— Acesta este locul centrului vieții la Om, urmă el. Este locul vertebrei în care se elaborează măduva alungită. O împunsătură de ac aici, după cum știți, este suficientă pentru a ne lichida în aceeași clipă. Într-adevăr, tijele nervoase de care depinde respirația noastră își au rădăcinile în acest punct: așa încît, dacă înțepătura le atinge, murim sufocați. Observați că am respectat exemplul Naturii, aici: acești doi inductori, izolați în punctul acesta, corespund cu mișcarea plămînilor de aur ai Andreidei.

Să examinăm mai întîi, într-o vedere generală, cum se spune, ansamblul acestui organism: amănuntele vi le voi explica ulterior.

Grație misterului elaborat tot în aceste discuri de metal, și care se degajă din ele, căldura, mișcarea și forța sînt distribuite în trupul lui Hadaly prin păienjenișul acestor fire strălucitoare, copii exacte ale nervilor noștri, ale arterelor și venelor noastre. Grație acestor mici discuri de sticlă călită, care se interpun — printr-un joc foarte simplu și al cărui sistem vi-l voi clarifica îndată — între curent și diversele rețele ale acestor fire, grație lor, deci, mișcarea începe ori se oprește într-unul din membre sau în tot trupul. Aici se află motorul electro-magnetic, dintre cele mai puternice, pe care l-am redus la aceste dimensiuni și greutate, și la care sînt racordați *toți* inductorii.

Și scînteia, lăsată moștenire de Prometeu, scînteia ce aleargă, neîmblînzită, în jurul acestei baghete cu adevărat magice, produce respirația prin impresionarea acelui magnet, situat vertical între cei doi sîni, și care atrage lama aceasta de nichel, anexată la acest eponj de oțel care, în fiecare clipă, revine la locul ei,

din cauza interpunerii regulate a izolatorului de aici. M-am gîndit chiar și la suspinele adînci pe care tristețea le smulge inimii : Hadaly, avînd un caracter blînd și taciturn, nu le ignoră, și farmecul lor nu-i este străin. Toate femeile vă vor încredința că imitarea acelor melancolice suspine e ușoară. Toate comedianele le vînd cu duzinile, și cît mai frumos ambalate, pentru iluzia noastră.

Iată cele două fonografe de aur, înclinate în unghi spre centrul pieptului și care constituie cei doi plămîni ai lui Hadaly. Ele își trec unul altuia foile metalice cu conversațiile ei armonioase — și aș spune *celeste* —, cam în felul cum presele de tipar își treo foile de tras. O singură panglică de staniol poate cuprinde șapte ceasuri cu cuvintele ei. Acestea sînt imaginate de cei mai mari poeți, de cei mai subtili metafizicieni și de romancierii cei mai profunzi ai acestui secol, genii cărora m-am adresat și care mi-au oferit, împărătește onorate, aceste minuni în veci inedite.

Iată pentru ce afirm că Hadaly înlocuiește o inteligență cu Inteligența.

Vedeți aici cele două imperceptibile ace din oțel pur, tremurînd pe canelûri, care se rotesc pe loc, grație acelei fine mișcări neîncetate ale misterioasei scîntei : nu așteaptă decît glasul lui miss Alicia Clary, vă asigur. Ele îl vor capta de departe, fără ca ea s-o știe, în timp ce va recita, ca o actriță deosebită, scenele, de neînțeles pentru ea, din rolurile minunate și necunoscute în care trebuie să se încarneze pentru totdeauna Hadaly.

Dedesubtul plămînilor se poate vedea Cilindrul pe care vor fi înscrise în relief gesturile, umbletul, expresiile chipului și atitudinile ființei adorate. Este analogia exactă a cilindrilor acelor orgi perfecționate, numite flașnete, și pe care sînt încrustate, întocmai ca pe acesta, mii de mici asperități din metal. Or, întocmai cum fiecare dintre ele, dispuse după un calcul muzical, cîntă exact (fie în optimi întregi, fie în sferturi de optimi și ținînd seamă de pauze), toate

notele unei duzini de arii de dans sau de operă — după cum e plasată fiecare, după rangul său și mai mult sau mai puțin apropiată de o alta, sub dinții vibratori ai pieptenului de armonie —, tot astfel, aici, Cilindrul, sub același pieptene care adună extremitățile tuturor nervilor inductori ai Andreidei, *cîntă* (și vă voi spune cum) *gesturile, umbletul, expresiile chipului și atitudinile celei încarnate în Andreidă*. Inductorul acestui cilindru este, ca să zicem așa, marele simpatic al miraculoasei noastre fantome.

Într-adevăr, Cilindrul acesta conține comanda a circa șaptezeci de mișcări generale. Este, aproximativ, suma acelora de care o femeie bine crescută poate și trebuie să dispună. Mișcările noastre, exceptînd pe acelea ale anumitor oameni convulsivi sau prea nervoși, sînt aproape întotdeauna aceleași ; diversele împrejurări ale vieții le nuanțează și le fac să pară diferite. Eu însă am calculat, descompunînd derivatele lor, că douăzeci și șapte sau douăzeci și opt de mișcări, cel mult, constituie deja o rară personalitate. De altminteri, ce este o femeie care gesticulează din cale-afară ? O ființă insuportabilă. Nu trebuie surprinse, aici, decît mișcările armonioase, celelalte fiind șocante sau inutile.

Or, cei doi plămîni și marele simpatic ale lui Hadaly sînt legați prin una și aceeași mișcare impulsionată de fluid. Douăzeci de ceasuri vorbite, sugestive, captivante sînt înscrise pe acest album de foi, care nu se pot șterge, grație galvanoplastiei, iar *Corespondențele* lor *expresive* sînt de asemenea înscrise pe asperitățile acestui cilindru, încrustate și măsurate cu micrometrul. Într-adevăr, nu trebuie oare ca mișcarea celor două fonografe, îmbinate cu cea a cilindrului, să producă omogenitatea gestului și cuvîntului ca și a mișcării labiale ? și a privirii și a nuanțelor unor expresii atît de subtile ?

Vă dați seama că ansamblul lor, în fiecare scenă, este reglat astfel cu o precizie desăvîrșită. Desigur, este o treabă anevoioasă, din punct de vedere tehnic,

să înscrii o melodie și acompaniamentul ei, cu acordurile ei cele mai complicate, pe cutare sau cutare cilindru de flașnetă instrumentele noastre, însă, vă spun, au devenit, vă rog să mă credeți, atît de fine și atît de sigure (mai ales ajutate de lentilele noastre inflexibile), încît, cu un pic de răbdare și de calcul diferențial, o scoți la capăt fără prea mult chin.

Acum, eu *citesc* gesturile pe acest Cilindru la fel de curent ca un meșter tipograf care citește de-a-ndoaselea, o pagină de plumb (chestiune de obișnuință): voi corecta, să spunem, acest șpalt după mișcările lui miss Alicia Clary operația aceasta nu e din cale-afară de dificilă, grație fotografiei succesive căreia tocmai i-ați văzut o aplicare adineauri.

— Dar, întrerupse lord Ewald, o scenă, după cum spuneți, presupune un interlocutor ?

— Ei ! exclamă Edison, nu veți fi oare chiar dumneavoastră acel interlocutor ?

— În ce fel v-ar fi cu putință să prevedeți ceea ce voi întreba sau ce îi voi răspunde eu Andreidei ? continuă tînărul lord.

— Oh ! spuse Edison, un singur raționament vă va convinge de simplitatea problemei, pe care nu o puneți cu totul exact, cred eu.

— O clipă oricare ar fi acel raționament, el îmi va răpi libertatea, în însăși gîndirea și dragostea mea, dacă îmi voi obliga spiritul să-l recunoască ! exclamă lord Ewald.

— Ce contează, dacă el vă asigură REALITATEA visului ? zise Edison. Și apoi cine este liber ? Îngerii din vechea legendă, poate ! Și numai ei își vor fi cucerit titlul de ființe libere, într-adevăr !, căci sînt eliberați în sfîrșit de Ispită... după ce-au văzut în ce prăpastie au căzut aceia care au vrut să gîndească.

La aceste cuvinte, cei doi interlocutori se priviră în tăcere.

— Dacă înțeleg bine, reluă lord Ewald cu stupoare, ar trebui ca *eu însumi* să-mi învăț *partitura* cu întrebările și răspunsurile mele ?

— N-aţi putea oare să le modificaţi mereu, *întocmai ca în viaţă*, şi cît de ingenios veţi dori, în aşa fel ca, totuşi răspunsul aşteptat să se potrivească ?... În realitate, *orice, vă asigur, poate să răspundă la orice :* acesta e marele caleidoscop al vorbelor omeneşti. Date fiind culoarea şi tonul unui subiect ce-l avem în minte, oricare vocabulă poate oricînd să i se potrivească într-un sens oarecare, în eternul aproximativ al existenţei şi al conversaţiilor omeneşti. Există atîtea cuvinte vagi, sugestive, de o elasticitate intelectuală atît de stranie ! şi a căror vrajă şi profunzime depind, pur şi simplu, de lucrul la care ele vin în chip de răspuns !

Un exemplu presupun că un cuvînt solitar... cuvîntul „deja !“ ar fi cuvîntul pe care va trebui să-l rostească — în cutare moment — Andreida. Iau acest unic cuvînt în locul unei fraze oarecare. Dumneavoastră aşteptaţi acest cuvînt, care va fi rostit cu vocea blîndă şi gravă a lui miss Alicia Clary, şi însoţită de cea mai frumoasă privire a ei pierdută în ochii dumneavoastră.

Ah ! gîndiţi-vă la cîte întrebări sau la cîte gînduri acest cuvînt unic poate să răspundă magnific. Aşadar dumneavoastră trebuie să creaţi profunzimea şi frumuseţea răspunsului *în întrebarea însăşi.*

E ceea ce vă străduiţi să faceţi, în viaţă, cu femeia vie numai că, atunci cînd de la ea aşteptaţi tocmai acest cuvînt, într-o anumită împrejurare cînd el ar fi de o atît de nobilă armonie cu gîndul dumneavoastră încît aţi vrea să i-l puteţi *sufla,* ca să zicem aşa, acelei femei, ea nu-l rosteşte NICIODATĂ. MEREU va fi o disonanţă amară, *un alt cuvînt, în sfîrşit,* ce-i va fi dictat de firea ei chibzuită. pentru ca să vi se strîngă inima.

Ei bine, cu viitoarea Alicia, cu Alicia cea reală, Alicia din sufletul dumneavoastră, nu veţi mai îndura aceste sterile necazuri... Ea va răspunde exact cu cuvîntul *aşteptat,* a cărui frumuseţe va depinde de însăşi sugestia dumneavoastră ! „Conştiinţa“ ei nu va

mai reprezenta negarea conştiinţei dumneavoastră, ci va dobîndi înfăţişarea sufletească dorită de melancolia dumneavoastră. Veţi putea evoca în ea prezenţa radioasă *a singurei dumneavoastră iubiri*, fără a vă teme, de data asta, că ea v-ar putea dezminţi visul! Cuvintele ei nu vă vor înşela niciodată aşteptările! Ele vor fi totdeauna pe atît de sublime... pe cît va şti inspiraţia dumneavoastră să le declanşeze. Aici, cel puţin, nu veţi mai avea a vă teme că nu veţi fi înţeles, ca în cazul femeii vii: va trebui doar să fiţi atent la timpul gravat între cuvinte. Va fi chiar inutil să articulaţi, dumneavoastră, cuvinte! Vorbele ei vor răspunde gîndurilor dumneavoastră, tăcerilor dumneavoastră.

— Ah! dacă ceea ce-mi propuneţi este *în asemenea măsură* o comedie pe care va trebui s-o joc veşnic, răspunse lord Ewald, atunci trebuie să v-o declar că nu pot decît să refuz oferta dumneavoastră!

II

Nimic nou sub soare

Şi am recunoscut că *şi aceasta* era tot deşertăciune.

Eclezíastul

La aceste cuvinte, Edison puse pe masă, alături de Andreidă, instrumentul luminos care-i era suficient pentru autopsia creaturii sale, şi ridicîndu-şi fruntea, spuse:

— O comedie, dragul meu lord? Dar oare nu acceptaţi s-o jucaţi tot timpul cu originalul, de vreme

ce, potrivit propriilor dumneavoastră mărturisiri, nu puteți decît să-i ascundeți ori să-i tăinuiți pentru totdeauna, din politețe, intenția dumneavoastră ?

O ! cine oare ar putea fi atît de ciudat, sub soare, încît să încerce să-și închipuie că el nu joacă teatru pînă la moarte ? Numai cei care nu-și știu rolurile pretind contrariul. Toată lumea se preface, în mod inevitabil ! Și fiecare față de sine. A fi sincer ? Iată singurul vis cu totul irealizabil. Sincer ! Cum oare să fie cu putință, de vreme ce nu știm nimic ?, de vreme ce nimeni nu este cu adevărat convins de nimic ?, de vreme ce nu ne cunoaștem pe noi înșine ? Am vrea să-l convingem pe aproapele nostru că sîntem noi înșine convinși de un lucru (chiar dacă, în conștiința prost disimulată, se aude, se vede, se simte ceea ce e îndoielnic în chiar acel lucru !). Și pentru ce ? Pentru a ne împăuna cu o credință, de altminteri cu totul fictivă, asupra căreia nimeni nu se lasă înșelat o secundă și pe care interlocutorul nu se preface a o admite... decît pentru a i se plăti deîndată cu aceeași monedă. Comedie, vă spun ! Dar dacă am putea fi sinceri, nici o societate n-ar dăinui nici măcar un ceas ; fiecare nefăcînd de-a lungul existenței altceva decît să-și dea neîncetate desminți, după cum știți ! Îl desfid pe omul cel mai franc să fie sincer un minut fără să ajungă cu mutra zdrobită, ori în situația de a o stîlci pe aceea a semenilor săi. Încă o dată, ce știm noi, pentru a îndrăzni să emitem o opinie asupra vreunui lucru, care să nu fie determinată de o mie de influențe de secol, de mediu, de stări de spirit etc. ? În dragoste ? Ah ! dacă doi îndrăgostiți ar putea să se vadă vreodată *realmente, așa cum sînt,* și să știe, cu adevărat, ce gîndesc *precum și felul în care sînt imaginați unul de către celălalt,* pasiunea lor ar dispărea într-o clipă ! Din fericire pentru ei, ei uită mereu această lege fizică ineluctabilă „doi atomi nu pot să se atingă". Și ei nu se pătrund decît în acea nesfîrșită iluzie a visului

lor, întrupată în copil, și prin care se perpetuează neamul omenesc.

Fără iluzie, totul piere. Nimeni nu o evită. Iluzia înseamnă lumina ! Priviți cerul de deasupra straturilor atmosferice, la numai patru-cinci leghe înălțime veți vedea un abis de culoarea cernelii, presărat cu tăciuni roșii fără nici o strălucire. Așadar, norii, simboluri ale iluziei, sînt cei care ne făuresc Lumina ! Fără ei, Tenebrele. Însuși cerul nostru joacă prin urmare comedia Luminii — iar noi trebuie să urmăm pilda lui sfîntă.

Cît despre cei care se iubesc, de îndată ce *cred* doar că se cunosc, ei nu mai rămîn legați unul de altul decît datorită obișnuinței. Ei țin la ansamblul ființelor și închipuirilor lor de care s-au pătruns în mod reciproc ; ei țin la fantoma pe care au conceput-o și unul și celălalt, în ei înșiși, acești veșnic străini !, dar nu mai țin unul la altul *după ce s-au văzut așa cum sînt în realitate*. Comedie inevitabilă ! vă spun. Iar în legătură cu aceea pe care o iubiți, întrucît nu e decît o comediană, întrucît pentru dumneavoastră nu e demnă de admirație decît atunci cînd „joacă teatru", și întrucît nu vă farmecă, cu desăvîrșire, decît în clipele acelea, ce altceva puteți cere mai bun decît andreida ei, care nu vă va oferi decît acele clipe oprite printr-o mare vrăjitorie ?

— E foarte ademenitor, spuse cu tristețe tînărul. Dar... să auzi mereu aceleași cuvinte ! să le vezi mereu însoțite de aceeași expresie, fie ea și admirabilă ! Cred că această comedie îmi va părea foarte repede... monotonă.

— Eu afirm, răspunse Edison, că între două ființe care se iubesc, orice aspect nou nu poate decît să antreneze scăderea prestigiului, să altereze pasiunea, să ducă la dispariția visului. De aici acea saturație a amanților, atunci cînd își dau seama, cu timpul, de adevărata lor fire reciprocă, degajată de sub vălurile artificiale cu care fiecare dintre ei se împodobea pen-

tru a plăcea celuilalt. Ceea ce constată ei, în acest caz, nu e decît o *deosebire* față de visul lor ! Și aceasta e suficient pentru ca ei să ajungă deseori la dezgust și la ură. Pentru ce ? Pentru că dacă ne-am aflat bucuria într-un singur mod de a ne închipui ceea ce dorim, în adîncul sufletului, totul e s-o păstrăm neumbrită, așa cum este ea, fără s-o simplificăm și fără s-o diminuăm ; căci mai-binele este dușmanul binelui și *numai noutatea este cea care ne dezamăgește.*

— Da, e-adevărat ! murmură lord Ewald, cu un surîs îngîndurat.

— Ei bine ! Andreida, am spus, nu înseamnă decît primele ceasuri, imobilizate, ale Iubirii, ceasul Idealului, ceas prizonier pe veci : și vă și plîngeți că el nu-și va mai putea desface aripile-i statornicite pentru a vă părăsi din nou ! O, fire omenească !

— Gîndiți-vă, de asemenea, răspunse lord Ewald zîmbind, că acest agregat de minuni, întins pe această marmură, nu e decît o asamblare vană și moartă de substanțe fără conștiința coeziunii lor și nici a miracolului viitor ce trebuie să se degaje din ea.

Îmi puteți tulbura ochii, simțurile și spiritul cu ajutorul acestei magice viziuni : dar voi putea eu oare să uit că ea nu este decît impersonală ? Cum să iubesc un zero ? îmi strigă, la rece, conștiința mea.

Edison îl privi pe englez.

— V-am demonstrat, răspunse el, că în Iubirea-pasiune, totul nu era decît deșertăciune peste minciună, iluzie peste inconștiență, boală peste miraj. Să iubiți un zero, spuneți ? Vă întreb încă o dată : ce contează, de vreme ce dumneavoastră sînteți unitatea plasată înaintea acestui zero, așa cum și sînteți, încă de pe acum, înaintea tuturor zerourilor vieții și de vreme ce acesta este, în sfîrșit, singurul care nu vă dezamăgește și nici nu vă trădează ?

Orice idee de posesiune nu este așadar stinsă și moartă în inima dumneavoastră ? Eu nu vă ofer, v-am specificat, decît o transfigurare a frumoasei

dumneavoastră muritoare, adică ceea ce ați cerut exclamînd : „Cine îmi va scoate sufletul acela din trupul ei !“ Și iată că deja vă temeți, dinainte, de monotonia propriei dumneavoastră dorințe realizate. Dumneavoastră vreți, acum, ca Umbra să fie la fel de schimbătoare ca Realitatea ! Ei bine ! am să vă dovedesc, pe loc, pînă la evidența cea mai incontestabilă, că dumneavoastră sînteți cel care, aici, *încercați de data aceasta să vă amăgiți*, căci nu puteți ignora, dragul meu lord, că *Realitatea* însăși nu e atît de bogată în mobilități, în noutăți sau în diversități, pe cît vă străduiți s-o credeți ! Am să vă aduc aminte că limbajul fericirii în Dragoste, ca și expresiile sale asupra trăsăturilor muritoare nu sînt atît de variate pe cît o *tainică dorință de a vă păstra, totuși, deznădejdea deja meditativă* vă inspiră să le presupuneți încă !

Electricianul se reculese o clipă — apoi continuă :

— Să eternizezi un singur ceas de iubire — pe cel mai frumos —, pe acela, de pildă, în care mărturisirea reciprocă s-a pierdut sub fulgerarea primului sărut, o ! să-l oprești din zbor, să-l fixezi și să te limitezi la el !, să-ți încarnezi în el spiritul și ultima dorință ! n-ar fi oare visul tuturor ființelor omenești ? Numai pentru a încerca să prindem din nou acel ceas ideal continuăm să iubim încă, în ciuda deosebirilor și a scăderilor aduse de ceasurile următoare. Oh ! să-l ai din nou pe acela, pe acela singur ! Iar celelalte nu sînt dulci decît în măsura în care ele îl amplifică și-l reamintesc ! Cum să ostenești vreodată încercînd iar și iar acea unică bucurie : marele ceas monoton ! Ființa iubită nu mai reprezintă decît acea oră ce trebuie veșnic recucerită și pe care zadarnic ne înverșunăm dorind s-o reînviem. Celelalte ceasuri nu fac decît să multiplice acea oră de aur ! Dacă am putea s-o întărim cu clipele cele mai frumoase, dintre cele din nopțile ulte-

rioare, ea ar apărea ca idealul realizat al deplinei fericiri.

Acest lucru stabilit în principiu, spuneți-mi dacă iubita dumneavoastră v-ar propune să se încarneze pe vecie în ceasul care vi s-a părut cel mai frumos — acela în care vreun zeu i-a inspirat cuvintele pe care ea nu le înțelegea — cu condiția de a i le *repeta, și dumneavoastră, numai pe acelea care au făcut parte constitutivă din acel ceas, ați socoti că „jucați teatru" acceptînd acest pact divin?* N-ați disprețui oare restul cuvintelor omenești? Iar femeia aceasta vi s-ar părea oare monotonă? În sfîrșit, ați regreta ceasurile ce-au urmat, în care ea vi s-a părut atît de diferită încît erați gata să muriți din pricina aceasta?

Cuvintele ei, privirea, frumosul ei surîs, glasul, însăși persoana ei, așa cum a fost ea în acel ceas, nu v-ar fi deajuns? V-ar trece măcar prin minte ideea de a cere Destinului *restituirea* celorlalte cuvinte întîmplătoare, fatale sau insignifiante mai totdeauna, clipe trădătoare ce urmară iluziei dispărute? Nu. Cel ce iubește nu-i *repetă* el oare, în fiecare clipă, iubitei sale, cele două cuvinte atît de fermecător de sfinte pe care i le-a mai spus de o mie de ori? Și ce anume îi cere el, dacă nu ecoul celor două cuvinte, ori o tăcere gravă, plină de bucurie?

Și, într-adevăr, simțim că cel mai bine este să *auzim iarăși* singurele cuvinte care pot să ne farmece, tocmai pentru că ele ne-au mai fermecat o dată. Se întîmplă aici, desigur, pur și simplu ceea ce se întîmplă cu un tablou frumos, cu o statuie frumoasă în care descoperi în fiecare zi frumusețe, profunzimi noi; cu o muzică frumoasă pe care vrei s-o reasculți preferînd-o uneia noi; cu o carte frumoasă pe care o recitești fără să te plictisești, preferînd-o altor o mie, pe care nu dorești nici măcar să le deschizi. Căci un singur lucru frumos conține sufletul simplu al tuturor celorlalte. O singură fe-

meie le conține pe toate celelalte femei pentru cel care o iubește. Și atunci cînd avem parte de unul din acele ceasuri absolute, sîntem astfel făcuți că *nu mai dorim altele*, și ne petrecem viața încercînd, în zadar, să-l evocăm iarăși — ca și cînd am putea să-i smulgem Trecutului prada sa.

— Da, așa e ! spuse cu amărăciune lord Ewald. Totuși, domnule vrăjitor, să nu poți niciodată *improviza* un cuvînt firesc, simplu... Asta poate îngheța foarte repede bunăvoința cea mai hotărîtă.

— A improviza !... exclamă Edison : dumneavoastră credeți așadar că orice se improvizează ? Că nu se *recită* tot timpul ? Dar, în sfîrșit, atunci cînd vă rugați lui Dumnezeu, oare nu este aranjat totul, zi cu zi, în acele cărți de rugăciuni pe care, copil fiind, le-ați învățat pe de rost ? Într-un cuvînt oare nu citiți, sau nu recitiți, mereu, *aceleași* rugăciuni de dimineață și de seară, care au fost compuse, *o dată pentru totdeauna și cît mai bine*, de aceia care au avut calitatea s-o facă ? Și cine se pricepea ? În sfîrșit, oare nu Dumnezeu însuși v-a dat formula spunîndu-vă : „Cînd te vei ruga, te vei ruga ASTFEL etc". Oare, de aproape două mii de ani, toate celelalte rugăciuni sînt ele altceva decît niște palide diluări ale celei pe care El ne-a lăsat-o ?

Chiar și în viață, toate conversațiile moderne nu au oare aerul unor finaluri de scrisori ?

Într-adevăr, orice cuvînt nu este și nu poate fi decît o repetare : și nu e nevoie de Hadaly pentru a vă afla, tot timpul, între patru ochi cu o fantomă.

Fiecare îndeletnicire omenească își are ansamblul ei de fraze, în care fiecare om se învîrte și se sucește pînă la moarte iar vocabularul său, care i se pare atît de întins, se reduce la cel mult o sută de fraze tip, neîncetat repetate.

Desigur, n-ați avut niciodată preocuparea și nici n-ați simțit plăcerea de a calcula, de pildă, numărul de ore pe care un frizer de șaizeci de ani, făcîndu-și

meseria de la optsprezece ani, le-a irosit spunînd fiecărei bărbii pe care o rade : „E vreme frumoasă... ori urîtă !“ ca să înceapă conversaţia care (dacă i se răspunde) se învîrte cinci minute în jurul acestui subiect, pentru a fi *în mod automat* reluată la bărbia următoare, şi aşa mai departe, şi pentru a începe de la capăt a doua zi ? Asta face ceva mai mult de patrusprezece ani compacţi din viaţa lui, adică aproape a patra parte, din totalitatea zilelor lui ; restul e folosit pentru naştere, văicăreală, creştere, băut, mîncat, dormit şi votat într-un mod luminat.

Şi ce vedeţi că se improvizează, Dumnezeule ! ? Ce încă n-a fost debitat de miliarde de guri ? Se trunchiază, se ajustează, se banalizează, se bîiguie, atîta tot. Merită astea să fie repetate, să fie spuse, ascultate ? Oare Moartea, cu pumnul ei de ţărînă, nu va amuţi, mîine, toată această vorbărie insignifiantă, toată această pritoceală în care ne complacem crezînd că „improvizăm“ ?

Şi cum oare aţi ezita să preferaţi, pentru economie de timp, admirabilele condensări verbale, compuse de cei ce deţin meşteşugul cuvîntului, obişnuinţa gîndirii, şi care pot exprima, doar ei singuri, senzaţiile întregii Umanităţi ! Aceşti oameni-lumi au analizat cele mai subtile nuanţe ale pasiunilor. Ei au păstrat numai esenţa, pe care o exprimă condensînd mii de volume în adîncul unei singure pagini. Ei sînt noi înşine, oricine am fi. Sînt încarnările zeului Proteu care veghează în inimile noastre. Toate ideile noastre, cuvintele, sentimentele noastre, cîntărite la carat, sînt etichetate, în minţile lor, cu cele mai depărtate ramificaţii, acelea la care nu cutezăm să coborîm, să ne aventurăm ! Ei ştiu, dinainte şi cel mai bine, tot ceea ce pasiunile noastre ne pot sugera ca intensitate, ca vrajă şi ca ideal. Noi nu vom putea face ceva mai bun, vă asigur : şi eu nu văd pentru ce ne-am da osteneala de a vorbi mai prost, dorind

să fim pe potriva neîndemînării noastre, sub pretextul că ea măcar este *personală*, chiar dacă lucrul acesta, vedeți bine, nu este decît încă o iluzie.

— Să continuăm deci anatomia frumoasei dumneavoastră neînsufleţite ! răspunse lord Ewald, după o tăcere meditativă : cedez în faţa discursului dumneavoastră.

III

Mersul

Incessu patuit dea.
(Prin mers se arată că este o zeiţă.)

VERGILIU

La îndemnul prietenului său, apucînd din nou marele cleşte de sticlă, inginerul vorbi :

— Ceasul ne zoreşte, într-adevăr, şi abia de voi avea vreme să vă dau o idee generală despre posibilităţile lui Hadaly ; această idee va fi însă deajuns, restul nefiind decît o chestiune de manoperă. Ceea ce e bine să constatăm, este simplitatea, cu adevărat fabuloasă, a mijloacelor de care m-am servit în tentativa mea.

Într-un cuvînt, mi-am sacrificat orgoliul ca *să-mi dovedesc*, aici, ignoranţa în faţa admirabililor savanţi ce ne onorează specia.

Priviţi : Idolul are picioare de argint, întocmai ca o noapte frumoasă. *Manierismul* lor nu aşteaptă decît derma albă ca zăpada, modelarea maleolelor, un-

ghiile trandafirii și vinele picioarelor — nu-i așa ? — ale frumoasei dumneavoastră cîntăreţe. Plinătatea lor interioară e realizată prin fluiditatea grea a argintului viu. Acest maiou ermetic din platină, care le continuă, e umplut cu metalul lichid și urcă, îngustîndu-se, pînă la baza pulpei, astfel încît toată greutatea se sprijină pe laba piciorului însuși. Pe scurt, aceștia sînt doi conduri de 50 de livre și totuși de o vioiciune aproape copilărească. Ei par ușori ca două păsări, într-atît puternicul electro-magnet, care îi inspiră și le însufleţește mișcarea crurală, se joacă cu aceste două perfecţiuni viitoare.

Armura este întreruptă la talie, pe care acest voal negru o acoperea adineauri, de această linie mlădioasă, compusă dintr-un număr de zale inelare de oţel, foarte scurte și foarte fine, care leagă, sub coaste, sistemul crural cu talia însăși și cu extremitatea abdomenului. Centura aceasta, după cum vedeţi, nu este circulară ea are forma unui oval înclinat în față, ca linia inferioară a unui corset prelungită pînă la vîrf.

Acest lucru oferă taliei Andreidei (acoperită de carnea sa rezistentă și flexibilă totodată) acea curbură grațioasă, acea unduire fermă, acel vag în umblet, care sînt atît de seducătoare la o simplă femeie. Remarcaţi că ele sînt convexe în talie și concave în partea dinainte a trupului, ceea ce, graţie tensiunii acestor vergele, în jurul șalelor, nu numai că nu o împiedică de fel să se ţină dreaptă ca un plop svelt, dar permite toate mișcările laterale familiare modelului său. Toate inegalităţile acestor zale inelare sînt calculate ; fiecare dintre ele este supusă impresiunii curentului central, urmînd unduirile torsului viu care le va dicta mlădierile proprii după încrustaţiile lor de pe Cilindrul-motor.

Veţi fi surprins de *identitatea* farmecului pe care ele îl răspîndesc în atitudini ! Dacă vă îndoiţi de faptul că „graţia" feminină ţine de un lucru atît de

neînsemnat, examinați corsetul lui miss Alicia Clary și constatați cît de diferit este umbletul, *linia* trupului, în sfîrșit, fără acest ghid artificial! Observați, există ceva din aceste flexibilități inegale la toate articulațiile, îndeosebi la cele ale brațelor, ale căror mici gesturi lenețe m-au costat lungi nopți nedormite.

Observați articulațiile gîtului: îmbinate cu mișcările transmise prin firele impresionate, ele sînt, cred, de o delicatețe a mlădierii ireproșabile. Este lebădă: gradul de afectare se măsoară cu exactitate.

Oare toată această osatură de fildeș nu este de o perfecțiune încîntătoare? Fermecătorul schelet este prins de armură prin aceste inele de cristal, în care fiecare os joacă, potrivit cu amplitudinea mișcării dorite.

Înainte de a vă spune cum se ridică Andreida, s-o presupunem stînd în picioare și nemișcată. Vă exprimați dorința să meargă pînă la o distanță prevăzută, înscrisă pe Cilindru, potrivit cu lungimea pașilor ei. Am spus că va fi deajuns să porunciți unuia dintre inele, ametistului, pentru ca scînteia-ocultă să se manifeste în mișcare.

Iată, mai întîi, expunerea brută, *fără comentariu*, a teoremei fizice prezentate de figurile următoare ale Andreidei Acestea sînt *mijloacele* mersului ei, a cărui evidentă posibilitate va trebui să reiasă *pe urmă* în demonstrația, pe care o voi face în continuare.

La extremitatea colului fiecărui femur, se vede o rondelă de aur, ușor concavă, destul de asemănătoare cu carcasa unui ceas de buzunar și de dimensiunea unui dolar forte.

Amîndouă sînt imperceptibil înclinate una spre cealaltă și montate pe o lungă tijă mobilă, care e inclusă în osul femural.

În repaus, capătul de sus al celor două tije depășește colurile femurale cu circa doi milimetri, ceea

ce provoacă *non-aderența celor două mici discuri de aur la coluri.*

B-urile diametrelor lor — care vin în A-ul șoldului *intern* al Andreidei — sînt legate prin această culisă foarte concavă, din lamele de oțel, care se pretează mersului datorită continuei lor mișcări de revenire, și în mijlocul căreia se găsește, în acest moment, în stare liberă, acest sferoid de cristal. Globul acesta are o greutate de circa opt livre din cauza centrului său ermetic umplut cu argint-viu. La cea mai mică mișcare a Andreidei, el alunecă neîncetat, în culisa aceasta, de la unul la celălalt, între cele două discuri de aur.

Priviți acum cu atenție la capătul de sus al fiecărei gambe, această mică bielă de oțel, frîntă în două și ale cărei părți, deschizîndu-se dedesubt, se mișcă în voie într-un centru, sau miez, de oțel. O extremitate a acestuia este solid ancorată în punctul de sciziune dorsală internă a armurii (adică *deasupra* centurii de flexibilitate), cealaltă — de marginea anterioară internă a fiecărei gambe.

Andreida fiind culcată, cele două biele se află, în acest moment, pliate, spre centrele lor, în unghi ascuțit, și asta în partea din trupul ei care e divinizată în Venus Callipyge. Notați că acest miez de oțel, care formează vîrful unghiului, se află *mai jos* decît cele două extremități ale bielelor.

Remarcați cele două solide întrețesături de fire, care trag spatele interior al armurii, din dreptul plămînilor, și care ajung, fiecare, în punctul unde partea anterioară a bielelor se sudează de fiecare gambă.

Aici, firele acestea formează o torsadă iar aceasta alunecă, în chip de lat, pe partea *din față* a bielei.

Cînd armura e închisă, aceste bare pectorale din oțel, convexe, montate în felul unui sistem costal în partea din față, internă, a armurii, întind și reținе cele două întrețesături, izolîndu-le de toate celelalte aparate printre care ele trec pe sub fonografe.

În fond, este *aproape* procesul fiziologic al mersului omenesc, și, deși sînt mai oculte în noi, aceste mijloace de locomoție nu diferă decît *prin simpla lor* APARENȚĂ *în ochii noștri. Ce contează, de altfel ! Numai să meargă Andreida.*

Întreţesăturile acelor fire de oţel sînt suficiente pentru a atrage greutatea torsului *mai întîi uşor înainte,* atunci cînd e solicitat mersul.

Deasupra unghiului dintre biele, se văd magneţii legaţi fiecare cu cîte un fir şi iată, acum, Firul generator al Mersului ; este legat direct cu aparatul dinamo-electric de care nu e despărţit decît prin trei centimetri, exact grosimea izolatorului, atunci cînd acesta se interpune între curent şi fir.

Inductorul acesta se prelungeşte pînă la înălţimea toracelui. Aici, cele două fire ce corespund magneţilor fiecărei gambe aşteaptă de la el impulsia curentului dinamic : fiecare o primeşte, *numai pe rînd, pentru că nici unul nu se electrizează decît declanşînd interpunerea izolatorului celuilalt.*

Exceptînd momentele cînd Andreida stă culcată, sau cînd izolatorul este interpus între Firul generator şi magneţi, sferoidul de cristal se află tot timpul în mişcare, de la un disc de aur la celălalt, ţinut captiv în concavitatea culisei care se întinde şi se îndoaie după mişcarea gambelor. Gamba care primeşte cristalul pe rondela sa se întinde, prin urmare, prima.

Acest lucru stabilit, iată demonstraţia necesară pentru înţelegerea expunerii.

Să presupunem că, graţie uşoarei dar fermei mişcări interne, imprimată prin comanda electrică a ametistului, sferoidul se plasează pe discul piciorului drept, după *hazardul* imponderabil care îl solicită aici.

Discul, prin inaderenţa sa, se înclină sub greutatea globului; lunga sa tijă reintră în osul femural, provocînd astfel aderenţa discului la colul femurului. Extremitatea de jos a acestei tije dezizolează, înclinîn-

du-se, firul inductor al acestui picior. Care primește, prin urmare, acțiunea generatorului.

Fluidul ajunge la magnetul articulației crurale superioare și îi multiplică instantaneu forța. Magnetul atrage deci cu violență articulația centrală internă a bielei, miezul de *fier*-oțel biela se întinde, ca urmare — în linie dreaptă și în aceeași clipă —, cu o forță calculată determinînd astfel întinderea piciorului de care e sudată. Acesta se întinde pe articulația sa, însă ar rămîne suspendat în aer dacă greutatea corpului, atras de lațul torsadei din firele de alamă (care se întinde peste partea anterioară a bielei) nu s-ar deplasa înainte către gamba aflată în mișcare aceasta, solicitată de greutatea condurului și a labei piciorului, și sub apăsarea torsului, așază, în mod necesar, piciorul pe pămînt, printr-un pas de circa patruzeci de centimetri. Am să vă spun numaidecît de ce nu cade Andreida într-o parte sau alta.

Exact în momentul cînd piciorul atinge pămîntul, o emisie dinamică ajunge la magneții articulației de fier-oțel a genunchiului genunchiul se întinde așadar, la rîndul său, în rotulă.

Nici o mișcare bruscă în *ansamblul* acestei duble întinderi, *întrucît ea se continuă !* Odată cu gamba, *acoperită de carnația ei, avem însăși mișcarea omenească.* Există o anume bruscheță în detenta femurului nostru, ea este însă atenuată de relaxarea genunchiului care nu se întinde decît ulterior, ca și la Andreidă. Mișcați articulațiile unui schelet, ele vi se vor părea bruște și *automate*. Încă o dată, carnea și veșmintele, de asemeni, sînt cele care atenuează toate acestea.

Odată cu piciorul pus pe pămînt, Andreida ar rămîne imobilă în această poziție, dacă faptul însuși al întinderii genunchiului n-ar împinge afară, cu circa trei centimetri deasupra osului femural, tija rondelei de aur pe care a rămas globul de cristal. Rondela,

ridicată în felul acesta, și nemaifiind menținută în echilibru deasupra centrului său de marginile colului femural, basculează ușor, ridicîndu-se, și din cauza formei sale înclinate, către rondela din stînga. Globul cade prin urmare pe culisa de oțel, alunecă pe ea spre rondela aceasta și greutatea sa, sporită de căderea imperceptibilă, de înclinare și de viteză, lovește rondela de aur a femurului din stînga și se oprește acolo.

Aceasta abia s-a înclinat la rîndul ei, sub greutatea sferoidului, că izolatorul din dreapta se și interpune iar, magneții încetînd de-a mai fi impresionați de curent, miezul bielei din dreapta, mai greu decît cele două umpluturi, cedează și recade, de la sine, în unghi ascuțit, în lăcașul său de argint, în timp ce biela din stînga, întinzîndu-se la rîndul ei și aducînd, cu o imperceptibilă *încetineală*, pe gamba sa, greutatea torsului, *reproduce fenomenul pasului Andreidei — și așa mai departe, la nesfîrșit, pînă la numărul de pași înscris pe Cilindru, sau pînă la solicitarea unui inel.*

Trebuie remarcat că izolarea unuia dintre genunchi nu se produce decît după întinderea genunchiului opus, altminteri gamba izolată *s-ar îndoi prea repede*. Lucru care nu se întîmplă atunci cînd, de pildă, Andreida îngenunchează, părînd pierdută într-un extaz mistic asemănător cu cel al somnambulilor pe care hipnotizatorii lor îi pun să pozeze, în stare cataleptică, ori cu cele obținute de la isterici apropiind, la zece centimetri de vertebrele lor cervicale, un flacon cu apă de cireșe închis ermetic.

Succesiunea acestor flexiuni și întinderi e cea care dă mersului Andreidei acea simplitate umană.

Cît despre ușorul zgomot continuu al cristalului pe culisă și pe rondele, el e în întregime înăbușit de vraja Carnației. Chiar și sub armură el nu s-ar putea auzi decît la microfon.

IV

Eternul feminin

CAIN: — Sînteţi voi fericiţi?
SATAN: — Sîntem puternici.

LORD BYRON, Cain

Lord Ewald, pe fruntea căruia luceau broboane de sudoare ce aduceau cu lacrimile, privea la chipul, glacial acum, al lui Edison simţea că sub acest badinaj strident şi pozitiv, în gîndul ascuns, unic şi infinit, care învăluia această demonstraţie, se ascundeau două lucruri.

Primul dragostea faţă de Umanitate.

Al doilea unul din cele mai violente strigăte de deznădejde — cel mai rece, cel mai intens, cel mai prelungit pînă la Ceruri, poate ! — care a fost scos vreodată de un muritor.

Într-adevăr, ceea ce spuneau, în realitate, cei doi bărbaţi, unul cu calculele sale literar transfigurate, celălalt cu tăcerea sa de adeziune, nu însemna altceva decît următoarele cuvinte, adresate în mod inconştient marelui X al Cauzelor iniţiale :

„Tînăra prietenă pe care tu ai binevoit să mi-o trimiţi, odinioară, în primele nopţi ale lumii, îmi pare astăzi ajunsă simulacrul perechii făgăduite, şi nu mai recunosc îndeajuns pecetea ta, în ceea ce-i însufleţeşte forma deşartă, pentru a o socoti drept soaţă. Ah ! exilul devine şi mai greu, dacă trebuie s-o privesc doar ca pe o jucărie a simţurilor mele de argilă pe aceea al cărei farmec alinător şi sfînt trebuia să trezească — în ochii mei atît de obosiţi de priveliştea unui cer pustiu ! — amintirea a ceea ce am pierdut. După atîtea veacuri şi mizerii, veşnica minciună a acestei umbre mă sufocă, nimic mai mult ! Şi nu mă mai simt îndemnat să mă tîrăsc în Instinct, unde ea mă ademeneşte şi mă atrage,

pînă la a mă sili să cred, mereu și în zadar, că ea este iubirea mea.

Iată de ce, trecător de-o clipă și neștiind de unde vin, mă aflu aici, în noaptea asta, într-un cavou, încercînd — cu un rîs ce cuprinde toate melancoliile omenești — și ajutîndu-mă, cum pot și eu, cu bătrîna Știință oprită, să fixez cel puțin mirajul, nimic altceva decît mirajul, vai !, al aceleia pe care misterioasa ta Îndurare m-a tot lăsat s-o aștept."

Da, cam acestea erau gîndurile care învăluiau, în realitate, analiza întunecatei capodopere.

În acest timp electricianul, atingînd un punct de pe o mică urnă transparentă, închisă, plină cu apă foarte pură, situată în dreptul sternului Andreidei, puternica tabletă de cărbune, care se afla introdusă în ea și pe care un șurub neobservat aproape că o scosese din acel lichid, se cufundă din nou în el. Curentul începu să vuiască.

Interiorul armurii păru deodată un organism uman, scînteietor și ceţos, străbătut în întregime de fire de aur și de fulgere.

Edison continuă :

— Acest abur înmiresmat și de culoarea perlei, care circulă ca o vată pe sub voalul negru al lui Hadaly, este pur și simplu aburul apei asimilate de pilă și pe care o expulzează astfel, arzînd-o cu atomii săi liliachii, fulguraţia toridă pe care o vedeți alergînd precum Viaţa în noua noastră prietenă. Fulgerul acesta, care circulă astfel prin ea, este prizonier aici și inofensiv. Priviți !

Spunînd acestea, Edison apucă zîmbind mîna Andreidei, în vuietul acum asurzitor al scînteii orbitoare răspîndită prin miile de fire nervoase ale lui Hadaly.

— Vedeți : *e un înger !* adăugă el pe același ton grav, dacă, așa cum ne învaţă Teologia noastră, *îngerii nu sînt decît foc și lumină !* Oare nu baronul de Swedenborg își permite chiar să adauge că sînt „hermafroditi și sterili" ?

După un moment de tăcere :

— Să trecem acum la problema Echilibrului. El oferă două aspecte Echilibrul lateral şi Echilibrul circular. Cunoaşteţi, nu-i aşa, cele trei feluri de echilibru în fizică : cel stabil, cel instabil şi cel indiferent ? Unitatea lor menţine mobilitatea Andreidei. Veţi vedea îndată că, pentru a o face pe Hadaly să cadă, ar fi nevoie de un brînci mai puternic decît pentru noi, doar dacă nu cumva *doriţi* cu tot dinadinsul să cadă !

V

Echilibrul

Fiica mea, stai dreaptă.

Sfaturile unei mame

— Echilibrul, deci, se produce astfel, urmă acest *deus ex machina*. Iată mai întîi echilibrul lateral ; celălalt, inclus în însăşi armura dorsală, se obţine în acelaşi mod.

În primul rînd, daţi fiind fluidul electric şi magneţii, Echilibrul era necesarmente posibil.

Aşadar

1. Oricare ar fi poziţia Andreidei, perpendiculara trece de la clavicula presupusă la vertebra proeminentă, iar de la aceasta ajunge la maleola internă, *ca şi în cazul nostru.*

2. Oricare ar fi mişcarea acestor două picioare „adorabile", ele constituie în permanenţă cele două extremităţi ale unei drepte orizontale pe mijlocul căreia cade întotdeauna o verticală, pornită din centrul de greutate *real* al Andreidei, oricare ar fi poziţia ei ; iată de ce

Şoldurile lui Hadaly sînt aidoma cu ale Dianei vînătoriţa ! Dar cavităţile lor de argint conţin cele

două ulcioare vasculare din platină, a căror utilitate o voi specifica numaidecît. Marginile, deşi glisante, sînt cuasi-aderente la pereţii cavităţilor iliace, datorită formei lor sinuoase.

Fundurile acestor recipiente — a căror deschizătură superioară are forma pereţilor despre care v-am vorbit — se termină prin nişte conuri rectangulare, care sînt la rîndul lor, înclinate în jos, unul către celălalt, făcînd astfel un unghi de patruzeci şi cinci de grade faţă de nivelul înălţimii lor. Astfel că cele două vîrfuri ale acestor vase, dacă s-ar prelungi, s-ar uni între gambe, exact în dreptul genunchilor Andreidei.

Cele două vîrfuri formează prin urmare vîrful fictiv răsturnat al unui triunghi dreptunghi a cărui ipotenuză ar fi o orizontală imaginară tăind torsul în două.

Linia Ecuatorului pămîntesc nu *există* ca *este!* Mereu ideală, imaginară, şi totuşi la fel de *reală* ca şi cînd ar fi tangibilă, nu-i aşa? Astfel sînt liniile despre care am să vă vorbesc, şi a căror *realitate* Echilibrul nostru o subînţelege, în fiece clipă, în noi înşine de asemenea.

Calculînd cu precizie diversele greutăţi ale aparatelor fixate deasupra acestei linii ideale şi dispunîndu-le potrivit cu înclinaţia dorită, eu pretind că *sensul* tuturor acestor greutăţi ar putea fi şi el formulat printr-un al doilea triunghi dreptunghi suprapus primului, cu vîrful de asemenea în jos, şi că vîrful acesta ar ajunge pînă la centrul fictiv al ipotenuzei primului triunghi. Astfel, baza triunghiului superior ar fi formată de o a doua orizontală, la nivelul umerilor. Vîrfurile unghiulare ale fiecărui triunghi dreptunghi ar fi aşadar plasate în sensul vertical corespunzător.

Pînă în prezent, toată greutatea trupului, plasat, de pildă, în picioare şi nemişcat, ar fi prin urmare cuprinsă în verticala ideală care, pornind din mijlocul frunţii Andreidei, ar ajunge la însuşi centrul unei linii trase între cele două tălpi ale picioarelor.

Cum însă orice deplasare ar determina o cădere într-o parte sau cealaltă, cele două vase de platină largi și adînci sînt umplute *exact* numai pe jumătate cu greutatea lichidă a argintului viu. Chiar la jumătate sub nivelul acestui metal, ele sînt legate unul cu celălalt prin întreţesătura orizontală a celor două tubulùri flexibile din oţel căptușite cu platină, pe care le vedeţi plasate sub Cilindrul motor.

În centrul discului superior, care închide ermetic fiecare din cele două recipiente, este fixată extremitatea unui fel de arc, tot dintr-un oţel foarte pur, foarte sensibil, foarte puternic. Cealaltă extremitate e fixată și foarte solid sudată de partea superioară a cavităţii de argint a șoldului, care constituie lăcașul, *numai APROAPE aderent,* al acestor două aparate. Arcul acesta nu numai că e întins de greutatea specifică a argintului viu, douăzeci și cinci de livre, dar mai este forţat, în întinderea sa, de greutatea *UNUI SINGUR CENTIMETRU* de mercur în plus faţă de nivelul interior al fiecărui ulcior. Arcul ar avea deci tendinţa de a le readuce de la acest centimetru în plus către partea superioară a cavităţii iliace, *dacă el n-ar fi menţinut, întins numai la înălţimea greutăţii nivelului de mercur, de către acest mic șnur de oţel pe care alunecarea ulciorului îl întîlneşte chiar la această înălţime pe pereţii cavităţii.*

Prin urmare, tensiunea arcului rămîne *CONSTANTĂ,* graţie acestui obstacol. Aderenţa laterală a discului superior al fiecăruia dintre cele două ulcioare la șnurul de oţel este deci perfectă atunci cînd nivelul argintului viu pe care-l conţin este egal în aceste două recipiente.

Or, la fiecare mișcare a Andreidei, acest nivel flotant se schimbă și oscilează, straniul metal aflîndu-se într-o stare de fluctuaţie permanentă de la un ulcior la celălalt, graţie celor două tuburi care, la cea mai mică înclinare într-o parte sau alta, precipită greutatea excedentară de argint viu în ulciorul din partea unde echilibrul este *pe punctul* de a se rupe.

Sinuosul vas de platină, cedînd şi alunecînd, sub această creştere în greutate, în peretele care mulează forma sa, forţează, din ce în ce mai mult, întinderea arcului. Această erupţie a argintului viu în partea în care se apleacă Andreida ar determina o cădere şi mai rapidă chiar în această parte, dacă vîrful conic al ulciorului metalic, începînd de la *al doilea* centimetru de creştere a nivelului său de mercur, n-ar întîlni, cedînd sub această greutate, şi dezizolîndu-se, tocmai din această cauză, curentul dinamic. Acesta, animînd astfel detenta treptată a acestui sistem de magneţi fixat de peretele fiecărui ulcior, face să scadă *cu forţa, ca să spunem aşa, în ulciorul opus, cantitatea de argint viu strict necesară contragreutăţii dorite. Mişcarea cuprinsă în această contradicţie e cea care, FĂRĂ ÎNCETARE, în afară de momentele de repaus, redresează clătinarea FUNDAMENTALĂ a trupului.* Datorită dispunerii unghiulare a conurilor vasculare, centrul de greutate al Andreidei *nu este decît APARENT,* nu e decît instabil *în nivelul mercurului.* Fără acest lucru, Andreida ar cădea, în ciuda bruştei denivelări a metalului. Însă centrul de greutate *real,* graţie acestei dispuneri a conurilor (şi e vorba de un calcul de triangulaţie extrem de simplu, cu totul elementar), se află plasat *ÎN AFARA* Andreidei, în interiorul unei verticale care, pornind din partea superioară a deschiderii conului — din punctul, aş spune, de pe această deschizătură cel mai îndepărtat de centrul vizibil, *aparent,* al Andreidei — se prelungeşte *alături de ea,* de-a lungul piciorului ei imobil, pînă la pămînt : ceea ce contrabalansează lateral greutatea piciorului în mişcare.

Oscilarea aceasta, această denivelare a metalului, deplasarea aceasta a centrului de greutate sînt permanente ca şi curentul care le animă şi care reglează acest fenomen. Tensiunile arcului sînt tot timpul în alertă la cea mai mică mişcare a Andreidei, iar nivelul flotant al argintului viu este neîncetat în devenire. Cele două tuburi de oţel constituie deci pentru ea, *balansierul unui acrobat.* În exterior, însă, nici o

clătinare nu trădează această luptă interparietală din care rezultă primul echilibru ; nimic, nu mai mult decît în cazul nostru.

În privința echilibrului total, vedeți, de la clavicule pînă la extremitățile vertebrelor lombare, acest sistem complicat de sinuozități în care argintul viu circulă fără încetare, contracarîndu-și greutatea prin translații instantanee datorate unor foarte fine sisteme dinamo-magnetice. Sinuozitățile acestea permit Andreidei să se ridice, să se culce, să se aplece, să stea dreaptă și să meargă ca noi. Grație jocului lor complex, o veți putea vedea pe Hadaly culegînd flori fără să cadă.

VI

Înfiorarea

Înțeleptul nu rîde decît cutremurîndu-se.

Proverbe

V-am indicat doar în linii mari posibilitatea fenomenului : minutele ce ne mai rămîn... (ne apropiem de miezul nopții) nu-mi îngăduie decît să pomenesc în fugă detaliile.

Numai prima Andreidă era greu de realizat. Avînd formula generală pe hîrtie, totul nu mai este de-acum, dați-mi voie să v-o repet, decît o chestiune de meșteșugar : nu încape îndoială că se vor fabrica în curînd mii de exemplare ca acestea — și că primul industriaș va deschide o manufactură de idealuri !

La această glumă, lord Ewald, de fapt foarte surescitat, începu să rîdă, la început ușor, apoi, văzînd

că Edison rîdea și el, fu cuprins de ilaritatea cea mai stranie locul, ceasul, subiectul exprienței, ideea însăși care îi frămînta pe amîndoi, totul i se păru, pentru un moment destul de lung, pe cît de absurd, pe atît de înspăimîntător astfel încît, fără îndoială, pentru prima oară în viața lui, el avu un veritabil acces de rîs nebun, ale cărui ecouri răsunară în acel Eden sepulcral.

— Sînteți un zeflemist teribil, spuse el.

— Acum, reluă electricianul, să ne grăbim. Am să vă explic felul în care trebuie să procedez pentru a transporta asupra acestei Posibilități mișcătoare întreaga înfățișare exterioară a favoritei dumneavoastră.

La atingerea sa, armura se închise încet la loc. Masa de porfir se înclină.

Hadaly stătea în picioare între cei doi creatori ai ei.

Nemișcată, acoperită de voal, tăcută, s-ar fi zis că îi privea de sub tenebrele ce-i ascundeau chipul.

Edison atinse unul din inelele de pe mănușa de argint a lui Hadaly.

Andreida se cutremură toată ea redevenea apariție fantoma se reînsufleți.

Impresia de deziluzie pe care explicația de adineauri o lăsase în spiritul lordului Ewald slăbi la această priveliște.

Curînd tînărul, redevenit grav, o privi din nou cercetător, în ciuda rațiunii sale revoltate, cu sentimentul nedesluși pe care i-l trezise ea, cu un ceas înainte.

Visul reîncepea, reintrînd pe făgașul acelei obișnuințe care dura de un ceas.

— Ai reînviat ? o întrebă cu răceală Edison pe Andreidă.

— *Poate !* răspunse Hadaly de sub voalul ei de doliu și cu minunatul ei glas de vis.

— Ce cuvînt ! murmură tînărul lord.

Mișcarea respirației făcea deja să se ridice sînul Andreidei.

Deodată, încrucișîndu-și mîinile și înclinîndu-se spre lord Ewald, ea îi spuse cu voce rîzătoare :

— Și, în schimbul ostenelii mele, îmi îngăduiți să vă cer o favoare, milord ? spuse ea.

— Cu plăcere, miss Hadaly, răspunse tînărul.

Și, în timp ce Edison își aranja bisturiele, ea se îndepărtă către pantele înflorite ale subteranei ; apoi, zărind o pungă de bani mare și neagră, cu pliuri de mătase și catifea, asemănătoare cu cele pentru chetă, și care atîrna de baierele ei pe un arbust, se întoarse către englezul surprins.

— Milord, zise ea, orice seară frumoasă de petrecere în societate nu e completă, cred, decît dacă se răscumpără printr-o faptă bună, disimulată sub atracțiile ei. Prin urmare, îngăduiți-mi să vă solicit mărinimia pentru o tînără femeie foarte de treabă — o văduvă tînără — și pentru cei doi copii ai ei !

— Ce înseamnă asta ? îl întrebă lord Ewald pe Edison.

— Nici eu nu prea îmi dau seama ! spuse Edison. S-o ascultăm, dragul meu lord ; deseori îmi face asemenea surprize și mie.

— Da, continuă Andreida, cu multă umilință, vă cer ajutorul pentru acea sărmană femeie pe care numai lipsurile îndurate de copiii ei o mai obligă să rămînă în viață. Fără datoria de a le aduce pîinea zilnică, n-ar mai suporta această viață nici o singură zi. Căci nefericirea nemeritată i-a înnobilat sufletul pînă la setea de Moarte. Un fel de extaz continuu o înalță deasupra acestei lumi și o face la fel de neputincioasă în a-și cîștiga existența pe cît e de indiferentă față de privațiunile cele mai penibile — excepție făcînd doar pentru copiii ei. Ea s-a deprins să trăiască într-o stare de spirit care nu o lasă să vadă decît cele ce țin de veșnicie, pînă la a-și uita numele pămîntesc pentru un altul, spune ea, pe care niște *voci*, niște *voci ciudate* ! i l-au dat, deseori, în vise. Sînteți atît de bun ca, la prima mea rugăminte, dumneavoastră, care veniți din lumea celor vii, să binevoiți a vă adăuga pomana dumneavoastră — *LA A MEA ?*

Spunînd acestea, se duse şi luă de pe o etajeră apropiată cîteva monezi de aur pe care le lăsă să cadă în pungă.

— Despre cine vorbiţi, miss Hadaly ? întrebă lord Ewald apropiindu-se de Andreidă.

— Despre mistress Anderson, milord Celian, despre soţia acelui nefericit *care a murit din pasiune pentru — ştiţi bine — pentru toate acele triste obiecte, de adineauri.*

Şi arătă cu degetul locul sertarului funebru, din zid.

Oricît era de stăpîn pe sine, lord Ewald se retrase cîţiva paşi din faţa lui Hadaly înclinată, cu punga aceea religioasă în mînă.

Imaginaţia pe care o dovedea ea i se părea cea mai sinistră dintre toate şi ceva din cheta aceea atingea, în el, sentimentul Umanităţii.

Fără să răspundă un cuvînt, aruncă aşadar mai multe bancnote în punga neagră.

— Mulţumesc, în numele celor doi orfani, milord Celian ! spuse Hadaly, dispărînd printre coloanele siriene.

VII

Nigra sum, sed formosa

Există taine ce nu vor să fie dezvăluite.

EDGAR POE

Lord Ewald o privea cum se depărtează.

— Nu pot decît să rămîn din cale-afară de surprins, dragul meu Edison, spuse el, de un fapt cu osebire enigmatic pentru mine. Şi anume că Andreida dumneavoastră poate să-mi vorbească, să-mi

spună pe nume, să-mi răspundă, să se deplaseze printre diverse obstacole aici ca și sus. Eu spun că aceste fapte sînt cu totul de neconceput, prin aceea că ele presupun un discernămînt oarecare la ea. Nu îmi veți explica acum că niște fonografe pot vorbi înainte ca un glas omenesc să fi avut cînd să graveze pe ele răspunsuri atît de precise, și nici că un motor cilindric ar putea dicta, de la sine, unei fantome metalice, atitudini și pași nedeterminați, dinainte, după un calcul foarte îndelungat, foarte complicat — posibil, fie ! —, dar care reclamă exactitatea cea mai scrupuloasă.

— Ei bine, eu vă declar că particularitățile pe care le semnalați sînt, relativ, *cele mai ușor de realizat dintre toate celelalte*. Am să v-o dovedesc, vă promit. Ați rămîne și mai uimit de simplitatea explicației lor, dacă v-aș da-o pe loc, decît sînteți acum în fața aparentului mister al lor. V-am spus, însă în interesul Iluziei necesare, mi se pare util să amîn revelarea acestei taine. Dar ia stați nițel ! Nu remarcați oare un lucru cu mult mai extraordinar, dragul meu lord : și anume că nu m-ați chestionat *asupra naturii chipului actual al Andreidei*.

Lord Ewald se cutremură.

— De vreme ce e voalat, spuse el, m-am gîndit că ar fi oarecum o indiscreție să cer informații despre el.

Edison îl privi pe lord Ewald cu un zîmbet grav.

— Îmi închipuiam, răspunse el, că nu țineați să vă creați o amintire ce-ar fi putut să tulbure viziunea pe care v-am promis-o chipul care v-ar fi apărut în seara asta v-ar fi rămas fixat în amintire și ar fi transpărut pentru dumneavoastră de sub chipul viitor care, el singur, vă este speranța. Iar amintirea aceasta v-ar fi stînjenit iluzia trezind neîncetat o obsesie a dualității. Iată de ce, chiar dacă voalul acela ar ascunde chipul unei Beatrice ideale, *dumneavoastră nu țineți să-l vedeți*, și aveți dreptate. Tot dintr-un motiv analog nu pot nici eu să vă dezvălui, astăzi, taina despre care vorbiți.

— Fie, răspunse lord Ewald.

Apoi, dorind parcă să alunge gîndul stîrnit de electrician

— O veţi înveşmînta aşadar pe Hadaly, zise el, într-o carnaţie identică cu cea a iubitei mele ?

— Da, răspunse Edison ; remarcaţi, nu-i aşa, dragul meu lord, că aici nu e încă vorba de Epidermă, care este lucrul capital ! ci numai de... carne

VIII

Carnaţia

Carne a femeii, argilă ideală,
o, miracol !

VICTOR HUGO

— Vă amintiţi braţul şi mîna a cărei atingere v-a surprins, sus, în laborator ? Voi folosi aceeaşi substanţă.

Carnea lui miss Alicia Clary se compune din anumite părţi de grafit, de acid nitric, de apă, de diverse alte corpuri chimice recunoscute la examinarea ţesuturilor subcutanate. Lucrul acesta nu vă explică pentru ce o iubiţi. Tot astfel, reconstituirea elementelor din carnea andreidiană n-ar aduce, aici, nici o lumină, pentru dumneavoastră, avînd în vedere faptul că presa hidraulică, coagulîndu-le în mod omogen (întocmai aşa cum Viaţa plămădeşte elementele cărnii noastre), le-a transfigurat literalmente *individualitatea* într-o sinteză ce nu se analizează, dar care se simte.

Nu vă puteţi închipui în ce măsură, de pildă, impalpabila pulbere de fier redus, magnetizată, răspîndită în stare albă, în această Carnaţie, o face sensibilă la acţiunea electrică. Extremităţile capilare ale

firelor de inducţie, ce străbat orificiile imperceptibile ale armurii, se împletesc cu substanţa fibroasă aplicată a cărnii, căreia membrana diafană a Epidermei, aderentă, i se supune de minune. Fluctuaţii ale curentului, treptate şi foarte sensibile impresionează aceste particule de fier ; carnea le *traduce* atunci, în mod obligatoriu, prin retractilităţi imperceptibile, potrivit cu cutare încrustaţii micrometrice de pe Cilindru există chiar încrustaţii adăugate peste altele ; armonia succesiunilor lor provine chiar din compartimentările lor, care aici nu s-ar putea numi decît *întîrzieri instantanee*. Continuitatea domoală a curentului neutralizînd posibilitatea oricărei mişcări sacadate, se ajunge, graţie lor, la nuanţe ale zîmbetului, la rîsul de pe chipul Giocondei, la înseninări ale expresiei, la identităţi cu adevărat... înspăimîntătoare.

Această carne, care se pretează la pătrunderea unei călduri moderate produsă de elementii mei, dă la atingere impresia miraculoasă, fiorul, onctuoasa elasticitate a Vieţii, sentimentul nedefinit al *afinităţii omeneşti*.

Cum ea trebuie să transpară, cu o strălucire atenuată de Epidermă, nuanţa sa este cea a zăpezii colorate uşor de un abur de ambră şi de roze pale, şi de o strălucire vagă, pe care mica dintr-o slabă doză de amiant pulverizat ştie să i-o dea. Acţiunea fotocromică o îmbibă cu nuanţa definitivă. De aci, Iluzia.

Mi-am îngăduit, prin urmare, s-o conving în seara asta pe miss Alicia Clary să consimtă la experienţa noastră — şi fără s-o cunosc — cu toată complezenţa imaginabilă ; şi vă declar că dată fiind vanitatea feminină, sarcina mea va fi extrem de uşoară, după cum singur veţi putea aprecia.

După cum se şi cuvine, primul meu asistent este tot o femeie, o mare sculptoriţă necunoscută care, mîine chiar, în laboratorul meu, va începe lucrarea. Iubita dumneavoastră nu va avea, în nuditatea ei indispensabilă, altă transpuitoare decît această artistă profundă, care nu idealizează, ci copiază, şi, pentru

a prinde forma matematică a trupului muritoarei dumneavoastră, va debuta prin a lua, foarte rapid, sub privirea mea vigilentă și rece — cu instrumente de cea mai desăvîrșită precizie — talia, înălțimea, grosimea, măsurile exacte ale picioarelor și mîinilor, ale feței și ale trăsăturilor, ale gambelor și brațelor, ca și greutatea exactă a trupului tinerei dumneavoastră prietene. Totul va dura o jumătate de ceas.

Hadaly, invizibilă, în picioare, ascunsă în spatele celor patru mari obiective, își așteaptă încarnarea.

Și iată că această substanță carnală, strălucitoare și umană se unifică, grație unor minuțioase precauții, cu armura andreidiană, după formele naturale ale frumoasei muritoare. Cum această substanță se pretează, sub niște foarte fine instrumente, la o cizelare de o fineță ideală, vagul eboșei dispare foarte repede : modeleul se accentuează, apar trăsăturile, însă fără ten și fără nuanțe ; e statuia așteptîndu-l pe Pygmalion creatorul. Capul singur cere la fel de multă muncă și atenție susținută cît tot restul trupului, din cauza jocului pleoapelor, a lobului rece al urechilor, a freamătului dulce al nărilor în timpul respirației, a transparențelor viitoare, a venelor de la tîmple, a răsfrîngerii buzelor, care sînt dintr-o substanță și mai muncită de presa hidraulică decît cea mai mare parte a celorlalte părți ale trupului. Gîndiți-vă la ce magneți minusculi (ascunși chiar în miile de puncte luminoase indicate de vastele probe fotografice ale zîmbetului, de pildă) trebuie conectată, micrometric, o întreagă rețea de imperceptibili inductori izolați între ei!... Desigur, am tot materialul și formele generale, însă *indispensabila* perfecțiune a asemănării cere aici o migală constantă și scrupuloasă : șapte zile cel puțin, ca și pentru crearea lumii. Gîndiți-vă că puternica Natură, cu toate resursele ei, mai are și astăzi nevoie de șaisprezece ani și nouă luni pentru a confecționa o femeie frumoasă ! Și cu prețul cîtor eboșe ! Neîncetat modificată, zi de zi, pentru a dura atît de puțin ! și pe care o maladie o poate mătura ca o pală de vînt.

Acest lucru terminat, atacăm asemănarea *ABSOLUTĂ* a trăsăturilor și a liniilor trupului.

Cunoașteți rezultatele obținute prin Fotosculptură. Se poate într-adevăr ajunge la o transpunere a înfățișării. Eu am unele instrumente noi, de o perfecțiune miraculoasă, executate după desenele mele cu mulți ani în urmă. Cu ajutorul lor, reușim să copiem identitatea reliefurilor și a celor mai neînsemnate denivelări aproape la zecimi de milimetru ! Miss Alicia Clary va fi așadar fotosculptată direct pe Hadaly, adică pe schița, sensibilizată în acest scop, în care Hadaly va fi început deja să se încarneze în tăcere.

Orice linie vagă dispare, atunci ; orice excedent sare-n ochi ! Microscopul e prezent, de altfel. Căci e *nevoie,* în această refracție, de fidelitatea oglinzii. Un mare artist, căruia i-am transmis entuziasmul pentru arta specială de a-mi reexamina fantomele, va veni să facă un ultim retuș.

Gama de tonuri se perfecționează ; căci Epiderma, ce urmează a fi aplicată, este de o frăgezime, de o subțirime pe cît de translucidă, pe atît de satinată, și există anumite degradeuri de nuanțe ce trebuiesc prevăzute și fixate dinainte în mod independent, chiar, de resursele solare de care ne vom folosi îndată.

Acest lucru terminat, ne vom afla în prezența unei Alicia Clary văzută prin ceața unei seri londoneze.

Acesta este exact momentul — adică înainte de a ne ocupa de Epidermă și de tot ce comportă ea — în care se cuvine să ne îngrijim de intima, vaga și personala emanație, amestecată cu parfumurile ei obișnuite, ce plutesc în jurul celei pe care ați iubit-o.

Aceasta este, ca să spunem așa, atmosfera plină de vrajă a prezenței ei, *l'odor di femina* din poezia italiană. În sfîrșit, fiecare floare feminină își are parfumul ei caracteristic.

Ați amintit de un cald parfum a cărui vrajă vă tulbura, altădată, și vă fermeca sufletul. În fond, este atracția, particulară pentru dumneavoastră, ascunsă

în frumusețea acelei tinere femei, care însuflețea astfel cu ideal vraja acelui parfum carnal, deoarece un indiferent ar fi rămas insensibil.

Este vorba, așadar, în primul rînd, de a putea stăpîni complexitatea mirosului carnal în *realitatea sa chimică* (restul fiind treaba sentimentalismului dumneavoastră). Noi procedăm, o ! pur și simplu întocmai cum procedează fabricantul de parfumuri pentru a reproduce diversele arome de fructe și de flori. Se obține identitatea. Veți vedea îndată în ce fel.

IX

Gura de trandafir și dinții de perle

Frumoasa doamnă de X... pentru care s-a ucis în duel elita tinerimii noastre de aur, și-a datorat, în parte, farmecul gurii sale abia înflorite folosirii zilnice a apei de Botot.

Reclame de odinioară

— Mai întîi, o întrebare, dacă-mi permiteți, dragul meu lord miss Alicia Clary binevoiește să aibă dantura întreagă ?

Lord Ewald, după un gest de surpriză, dădu afirmativ din cap.

— O aprob în această privință, continuă Edison, cu toate că e o gravă nesocotire a modei americane. Aici, după cum știți, toate frumoasele noastre misses, cu adevărat elegante, chiar de-ar avea în gură

toate perlele Pacificului, încep, cu destul de rare excepţii, prin a le extirpa, înlocuindu-le cu proteze de o mie de ori mai *uniforme*, mai perfecte, mai uşoare decît danturile lor naturale.

Oricum ar sta miss Alicia Clary în privinţa asta, milord (în sfîrşit, un accident se poate întîmpla oricînd !...), dentiţia sa organică va fi reprodusă cu o fidelitate... încîntătoare.

Într-adevăr, acel excelent doctor Samuelson, însoţit de dentistul W*** Pejor, vor fi prezenţi în laboratorul meu în ziua celei de a şasea şedinţe.

Cu ajutorul unui anestezic preparat de mine şi foarte inofensiv, pe care miss Alicia Clary îl va înspira fără să-şi dea seama, îi vom provoca o sincopă totală, în timpul căreia va fi luat tiparul sipetului radios al întregii ei guri, ca şi acela al limbii ei, ale căror copii exacte vor fi transpuse în gura geamănă a lui Hadaly.

Aţi vorbit despre unele efecte de lumină pe dinţi, în timpul zîmbetului. Nu le veţi putea deosebi unele de celelalte, adaptarea odată terminată.

X

Efluvii corporale

...rozele purtate
De vînt, spre mare s-au dus toate...
Tu suflă peste mine mireasma amintirii.

MARCELINE DESBORDES-VALMORE

— Cînd frumoasa dumneavoastră prietenă se va trezi, îi vom spune că şi-a pierdut cunoştinţa, atîta tot : lucru care se întîmplă oricărei femei „distinse“ şi, pentru a preveni orice nou accident de

acest gen, Samuelson îi va prescrie, printr-o savantă rețetă, cîteva băi de aer cald pe care le aplică într-un stabiliment fondat de el.

Miss Alicia Clary va pleca acolo chiar a doua zi. Odată transpirația obținută, el va culege, așa cum se culeg acizii cu ajutorul hîrtiei de turnesol, în aparate foarte sensibile, vaporii totali ai emanațiilor corporale ale acestei tinere femei, și asta din creștet pînă-n tălpi, izolînd fiecare din părțile ce transpiră.

Apoi, cu mintea limpede, el va analiza, în laborator, precipitatele. Odată echivalenții chimici relevați, el va reduce pur și simplu în formule diversele parfumuri ale acestei creaturi încîntătoare. Nici o îndoială că va ajunge la aproximații infinitezimale, la o dozare cu totul exactă.

Acest rezultat corect obținut este fluidificat și cu el se saturează Carnația printr-un procedeu de volatilizare, totul, mădular cu mădular și în conformitate cu nuanțele Naturii, întocmai cum, am mai spus-o, un abil fabricant de parfumuri saturează o floare artificială cu mirosul corespunzător. Astfel, partea de sus a brațului este îmbălsămată cu parfumul călduț și personal al modelului său.

Începînd din acel moment, Carnația, astfel îmbibată cu acele parfumuri, iar acestea — odată acoperite de Epidermă — rămîn acolo mai bine păstrate decît într-o pungă. Restul, Idealul, îl veți furniza dumneavoastră înșivă. Și vă spun că acest diavol de Samuelson a înșelat, de mai multe ori pînă acum, sub ochii mei, mirosul unui animal, prin *adevărul* dozajelor sale : l-am văzut silind un basset să se înverșuneze, lătrînd, și să muște dintr-o bucată de carne artificială frecată cu niște simpli echivalenți chimici ai mirosului de vulpe.

Un nou acces de ilaritate al lordului Ewald îl întrerupse pe electrician.

— Nu luați în seamă, dragul meu Edison, exclamă el ; continuați, continuați. E uluitor ! Visez !

Nu mă pot abține, și, cu toate acestea, n-am deloc chef de rîs.

— Ah! vă înțeleg și vă împărtășesc impresia! răspunse melancolic Edison; gîndiți-vă însă cu prețul căror *nimicuri*, adăugate unele altora, se realizează, uneori, un tot irezistibil! Gîndiți-vă de ce *nimicuri* ține însăși dragostea!

Natura se schimbă, dar Andreida nu. Noi ceilalți trăim, vom muri, desigur, Andreida, însă, nu cunoaște nici viața, nici boala, nici moartea. Ea este deasupra tuturor imperfecțiunilor și a tuturor servituților. Ea păstrează frumusețea visului. Este o *inspiratoare*. Ea vorbește și cîntă ca un geniu, chiar mai bine, căci ea rezumă, în cuvintele ei minunate, gîndirea mai multor genii. Sufletul ei rămîne pururi neschimbat: ea nu are suflet. Datoria dumneavoastră, așadar, va fi de a o distruge în ceasul morții. Un cartuș de nitroglicerină, ceva mai puternic, sau de panclastită, va fi deajuns pentru a o transforma în pulbere și a-i azvîrli forma în cele patru vînturi ale bătrînului spațiu.

XI

Urania

Steaua aceea strălucind ca o lacrimă.

GEORGE SAND

Hadaly își făcu apariția în fundul subteranei trecea printre arbuștii înfloriți ce nu cunoșteau iernile.

Învești mîntată în simple și lungi falduri de satin negru și cu pasărea paradisului pe umăr, se întorcea la vizitatorii ei tereștri.

Ajunsă în dreptul bufetului, umplu din nou două pahare cu *sherry* și veni, tăcută, să le ofere.

După ce oaspeții îi mulțumiră cu un gest, ea se duse să pună la loc cele două pahare pe tava de argint aurit.

— E ora douăsprezece și treizeci și două de minute, murmură Edison. Repede, să ne ocupăm de Ochi! Apropo de ochii dumitale viitori, Hadaly, spune-mi... poți s-o vezi, de aici, *cu ai dumitale*, pe miss Alicia Clary?

La aceste cuvinte, Hadaly păru că se reculege o clipă.

— Da, spuse ea.

— Ei bine! descrie-ne toaleta ei, spune-ne ce face, unde se află?

— E singură, într-un vagon în mers, cu depeșa dumneavoastră în mînă, încercînd s-o recitească; iat-o că se ridică pentru a se apropia de lampă; însă trenul merge atît de repede... încît ea recade pe locul ei nu se mai poate ține pe picioare!

Și, la aceste cuvinte, Hadaly izbucni într-un rîs ușor la care luă parte, foarte zgomotos, și cu un timbru de puternic tenor, și pasărea paradisului.

Lord Ewald înțelese că Andreida îi demonstra că știa să și rîdă de muritori.

— De vreme ce aveți astfel o a doua vedere, miss Hadaly, spuse el, sînteți atît de bună să vă uitați cum este ea îmbrăcată?

— Poartă o toaletă de un bleu atît de deschis încît rochia ei pare verde la lumina lămpii, răspunse Hadaly; și își face vînt, acum, cu un evantai de abanos, cu aripile încrustate cu flori negre. Pe stofa evantaiului e înfățișată o statuie...

— E ceva ce depășește închipuirea, murmură lord Ewald; e adevărul punct cu punct. Telegramele dumneavoastră sînt foarte rapide!

— Milord, răspunse inginerul, o veți putea întreba chiar dumneavoastră pe miss Alicia Clary dacă, la trei minute de la plecarea din New York

spre Menlo Park, nu i s-a întîmplat ceea ce tocmai ne-a relatat Hadaly. Dar, sînteţi bun să discutaţi o clipă cu ea, cît timp eu am să mă duc să aleg cîteva eşantioane de ochi neasemuiţi ?

Şi îndreptîndu-se spre adîncurile subteranei, se apropie de prima coloană, făcu să se deplaseze un bloc de piatră şi păru că se cufundă în examinarea diferitelor obiecte ascunse în acel loc.

— Sînteţi atît de amabilă să-mi spuneţi, miss Hadaly, spuse lord Ewald, la ce va fi folosind instrumentul acela, atît de complicat la vedere, aşezat pe etajera de acolo ?

— Da, milord Celian, răspunse Hadaly după ce se întoarse, ca pentru a privi, prin voalul său, obiectul despre care îi vorbea tînărul. E tot o invenţie a prietenului nostru. Serveşte la măsurarea căldurii unei raze stelare.

— Ah ! îmi amintesc că am auzit vorbindu-se prin gazetele noastre, răspunse lord Ewald cu un calm fantastic.

— Ştiţi doar, reluă Hadaly. Cu mult înainte ca Terra să fi fost măcar o nebuloasă, astrele străluceau parcă de-o veşnicie, însă vai ! atît de depărtate, atît de departe de ea, încît lumina lor radioasă, străbătînd aproape o sută de mii de leghe pe secundă, n-a ajuns decît recent la locul ocupat de Terra în Cer. Şi aşa se face că mai multe dintre acele astre s-au stins de multă vreme, înainte ca muritorii lor să fi putut zări acest pămînt. Totuşi, raza pornită din acele astre răcite avea să le supravieţuiască. Ea şi-a continuat goana ei irevocabilă prin nemărginire. În felul acesta raza unora din acele focare devenite cenuşă a ajuns astăzi pînă la noi. Astfel încît omul care contemplă Cerul admiră adesea pe el sori care nu mai există şi pe care el îi zăreşte totuşi, datorită acelei raze fantomă, în Iluzia universului.

Ei bine ! aparatul acesta, milord Celian, este atît de sensibil, încît măsoară căldura aproape inexis-

tentă, aproape imaginară, a unei raze din stele de felul amintit. Există chiar unele atît de îndepărtate încît lumina lor nu va ajunge pînă la Terra decît atunci cînd aceasta se va fi stins așa cum s-au stins și ele, și va fi pierit fără măcar să fi fost cunoscută de acea rază întristată.

Cît despre mine, adesea, în nopțile frumoase, cînd parcul locuinței e pustiu, mă înarmez cu acest instrument miraculos; vin sus, mă aventurez pe iarbă, mă așez pe banca de pe Aleea stejarilor, și acolo mă desfăt, singură, cu măsurarea razelor care vin de la stelele moarte.

Hadaly tăcu.

Lord Ewald simțea că amețește; începea să se deprindă cu ideea că ceea ce vedea și auzea, tocmai din pricină că era imposibil, nu putea fi decît foarte firesc.

— Iată Ochii! exclamă Edison, apropiindu-se de lord Ewald, cu un sipet în mînă.

Andreida, la aceste cuvinte, se duse să se întindă pe dormeza neagră, ca pentru a nu lua în nici un fel parte la conversație.

XII

Ochii spîrîtului

Copila-mi are ochii întunecați și vești,
Ca tine,-ntinsă Noapte, de foc brăzdați ca tine!

CHARLES BAUDELAIRE

Lord Ewald îl privi țintă pe Edison:

— Dumneavoastră mi-ați spus: dificultățile pe care le prezintă crearea unei ființe electro-magnetice sînt ușor de rezolvat: *numai rezultatul e mis-*

terios. Într-adevăr, v-aţi ţinut de cuvînt ; căci, rezultatul mi se pare aproape cu totul străin de mijloacele folosite pentru obţinerea lui.

— Remarcaţi, vă rog, milord, răspunse Edison, că nu v-am dat explicaţii, mai mult sau mai puţin concludente, ele însele, decît abia atingînd unele prime enigme fizice ale lui Hadaly ; însă v-am prevenit că, deodată, unele fenomene de un ordin superior aveau să se manifeste la ea, şi că numai prin aceasta devenea ea *EXTRAORDINARĂ !* Or, printre aceste fenomene, există unul căruia nu pot decît să-i constat surprinzătoarele manifestări fără să-mi pot da seama ce anume le produce.

— Nu despre fluidul electric este vorba ?

— Nu, milord ; despre un alt fluid sub acţiunea căruia Andreida se află în acest moment. Acestui fluid îi simţi efectul fără a-l putea analiza.

— Deci nu graţie unui joc savant de telegrame Hadaly mi-a descris, adineauri, toaleta lui miss Alicia Clary ?

— Dacă aşa ar fi stat lucrurile, aş fi început prin a vi-l explica, dragul meu lord. Eu nu păstrez din Iluzie decît ceea ce e strict necesar pentru ca visul dumneavoastră să poată prinde viaţă.

— Totuşi, nu pot să cred că nişte fiinţe invizibile ar accepta să facă oamenilor serviciul de a-i informa asupra călătorilor.

— Nici eu, spuse Edison. Totuşi, doctorul William Crookes — care a descoperit o a patra stare a *„Materiei"*, starea radiantă, chiar dacă noi nu le cunoaştem decît pe cea solidă, lichidă şi gazoasă — ne povesteşte, bazîndu-se pe mărturiile celor mai serioşi savanţi din Anglia, din America şi din Germania, ceea ce el a văzut, a atins şi auzit, odată cu docta adunare care îl asista în experienţele sale spiritualiste : iar relatările lui, găsesc eu, dau de gîndit.

— În sfîrșit, nu puteți susține că, de aici sau din altă parte, această stranie creatură inconștientă ar fi zărit femeia despre care vorbim. Iar detaliile pe care ea le-a precizat, în legătură cu toaleta lui miss Alicia Clary, sînt, totuși, exacte. Oricît de miraculoși ar fi ochii pe care-i aduceți în sipetul acesta, eu nu le presupun o asemenea putere.

— Tot ce trebuie să vă răspund, *vorbind de prezent, cel puțin*, în această privință, este următorul lucru *ACEL CEVA* ce vede, în mod cert, la distanță și prin toate obstacolele, de sub voalul lui Hadaly, vede fără ajutorul electricității.

— Îmi veți spune ceva mai mult, în legătură cu asta, într-o zi ?

— V-o făgăduiesc : și ea vă va explica misterul ei cîndva într-o seară tăcută și înstelată.

— Bine dar ceea ce spune ea seamănă cu acele umbre din gîndurile pe care spiritul le ascultă în vise și care se destramă sub cugetarea de după trezire, spuse lord Ewald. Astfel adineauri, vorbindu-mi de astrele pe care Știința le numește, cred, saci cu cărbuni, miss Hadaly s-a exprimat, dacă nu de o manieră *cu totul* inexactă, cel puțin ca și cum „judecata“ ei se conduce *după un fel de logică diferit de al nostru*. O voi putea oare înțelege ?

— Mai bine decît pe mine însumi ! spuse Edison. Puteți fi sigur de asta, dragul meu lord. Cît despre felul ei de a concepe, în astronomie... Dumnezeule, logica ei nu e mai prejos decît a altora. Întrebați pe un savant cosmograf, iată, de pildă, despre *motivul diversității de înclinare a axelor din același sistem solar, sau, pur și simplu, oare ce-ar putea fi inelele lui Saturn ?* și veți vedea dacă știe el multe în legătură cu aceste lucruri.

— Ascultîndu-vă, dragul meu Edison, ar trebui să cred că această Andreidă are noțiunea Infinitului ! murmură lord Ewald zîmbind.

— Nici nu are altceva decît asta, răspunse grav inginerul : dar pentru a fi mai sigur, trebuie s-o chestionaţi potrivit cu ciudăţenia naturii ei. Adică fără nici o solemnitate a cuvîntului, ca *în joacă*, într-un cuvînt. Discursul ei stîrneşte atunci o impresie intelectuală cu mult mai puternică decît ideile de o gravitate sau chiar de un sublim convenţionale.

— Daţi-mi un exemplu de o întrebare de acest fel ! ceru lord Ewald. Dovediţi-mi că ea poate ascunde, în mod real, sub aparenţa ei, într-un fel oarecare, noţiunea de Infinit ?

— Cu plăcere, zise Edison.

Şi, apropiindu-se de dormeză :

— Hadaly, spuse el, dacă am presupune că, prin imposibil, un soi de dumnezeu — de genul celor de odinioară — ţîşnind, invizibil şi nemărginit, în eterul transuniversal, ar năpusti, brusc, pe lîngă lumile noastre, vreun fulger de aceeaşi natură cu cel care te însufleţeşte pe dumneata, dar de o mărime fără pereche şi conţinînd o energie capabilă să neutralizeze legea atracţiei şi să facă să explodeze întregul sistem solar în abis, întocmai ca un sac cu mere ?

— Ei bine ? zise Hadaly.

— Ei bine ! ce-ai crede dumneata despre un asemenea fenomen, dacă ţi-ar fi îngăduit să-i contempli înspăimîntătoarea performanţă ? încheie Edison.

— Oh ! răspunse Andreida, cu vocea ei gravă şi făcînd să urce pe degetele-i de argint pasărea paradisului. Cred că evenimentul acesta s-ar pierde, în inevitabilul Infinit, fără să i se acorde cu mult mai multă importanţă decît acordaţi dumneavoastră milioanelor de scîntei care sar şi recad în vatra unui ţăran.

Lord Ewald o privi pe Andreidă, fără să rostească un cuvînt.

— Vedeţi, aşadar, spuse Edison întorcîndu-se spre el : Hadaly pare să înţeleagă anumite noţiuni la fel de bine ca dumneavoastră şi ca mine ; însă ea nu le traduce decît prin impresia foarte singulară, ca să spunem aşa, pe care cuvintele ei o lasă în spirit cu ajutorul unor imagini.

După un moment, lord Ewald, spuse :

— Eu unul renunţ să ghicesc numele a ceea ce se petrece în jurul meu, dragul meu vrăjitor, şi mă las cu totul în seama dumneavoastră.

— Iată deci Ochii ! spuse electricianul apăsînd pe un resort al sipetului.

XIII

Ochii fizici

Ochii tăi *de safir migdalaţi.*

Poeţii

Interiorul acelei cutii enigmatice păru că arunce mii de priviri asupra tînărului englez.

— Iată, cu siguranţă, nişte ochi care ar umple de invidie multe gazele din valea Nourmajad, continuă Edison. Sînt nişte giuvaeruri înzestrate cu o sclerotică atît de pură, cu o pupilă atît de umedă, încît sînt neliniştitori, nu-i aşa ? Arta marilor ocularişti a ajuns în zilele noastre să depăşească Natura.

Solemnitatea acestor ochi dă, cu siguranţă, senzaţia de suflet.

Acţiunea fotografiei în culori le adaugă o nuanţă personală ; însă asupra irisului trebuie transferată individualitatea însăşi a privirii. O întrebare : aţi văzut mulţi ochi frumoşi prin lume, milord ?

— Da, zise lord Ewald ; în Abisinia îndeosebi.

— Faceţi distincţie între strălucirea ochilor şi frumuseţea privirii, nu-i aşa ? reluă Edison.

— Desigur ! spuse lord Ewald. Femeia pe care o veţi vedea în seara asta are nişte ochi de cea mai strălucitoare frumuseţe, atunci cînd priveşte, neatentă, în depărtare, drept înainte însă, atunci cînd privirea i se îndreaptă asupra vreunui lucru pe care-l remarcă, privirea, ah ! e deajuns pentru a te face să uiţi ochii.

— Iată un lucru care simplifică orice dificultate ! exclamă Edison. În general expresia privirii omeneşti se amplifică printr-o mie de incidenţe exterioare prin imperceptibilul joc al pleoapelor, prin imobilitatea sprîncenelor, prin lungimea genelor, şi, mai ales, ca urmare a ceea ce spuneam, a împrejurării în care ne aflăm, a anturajului, chiar, care se reflectă în ochi. Toate acestea întăresc expresia *naturală* a ochiului. În zilele noastre, femeile cu o bună educaţie au dobîndit o privire unică, mondenă, convenţională, şi cu adevărat încîntătoare (acesta e cuvîntul), în care fiecare găseşte expresia dorită şi care le permite să se gîndească la preocupările lor intime, sub un aer de atenţie profundă.

Această privire se poate copia, de vreme ce ea însăşi nu e decît un clişeu, nu-i aşa ?

— Întocmai, spuse, zîmbind, tînărul.

— Dar, continuă inginerul, problema e de a prinde, în experienţa de care ne ocupăm, nu atenţia privirii, ci, dimpotrivă, *VAGUL* ei ! Iar dumneavoastră mi-aţi spus că miss Alicia Clary priveşte în mod obişnuit printre gene.

Ei bine ! Iată cum am să procedez

Vă vorbeam, adineauri, despre fenomenul recent constatat al stării radiante a Materiei graţie *vidului* celui mai desăvîrşit, aproape absolut, care se poate produce (vid obţinut într-un anume sferoid

al cărui aer interior a fost supus unei temperaturi extraordinar de ridicate), s-a dovedit că se pot revela, în acest vid cît se poate de abstract, mișcări datorate prezenței unei Materii insesizabile. Niște tije de inducție fiind sudate de pereții sferoidului, scînteia vibrează în acest vid, și putem crede că *Începutul* Mișcării fizice *aici se află.*

Or, iată niște Ochi fictivi, ovoizi, și de o transparență de izvor. Voi găsi, desigur, perechea analoagă în ochii prietenei dumneavoastră.

Odată relevat, în pupilele lor, ceea ce pictorii numesc punct vizual, cum interiorul va fi fost supus la temperatura necesară pentru a opera în el vidul mai sus amintit, în centrul pupilelor, la extremitatea unui conductor de o subțirime infimă, voi face să strălucească, în acest vid, grăuntele de lumină — dar vag și aproape invizibil — al Electricității : minunata lucrare a irisului conferă acestui grăunte viu iluzia totală a personalității, în punctul vizual. Cît despre mobilitatea ochiului însuși, ea rezultă din cîteva invizibile și aproape nervoase suspensii din cel mai pur oțel, pe care el tremură, alunecă sau rămîne nemișcat după cum îi dictează Aparatul central al Andreidei. Fiindcă privirea, jocul pleoapelor, cuvintele și gestul sînt înscrise acolo *laolaltă,* după cum v-am spus. Lucrul acesta nu se vede în exterior mai mult decît ar transpare în expresia aparentă realele *mobiluri* ale unei priviri sentimental feminine. Carnația, frumusețea, îndulcesc întreg acest mecanism într-o armonie ideală. Odată munca de rectificare bine revăzută la microscop, oh ! ce mai ! , veți vedea dacă nu pot să vă sfidez, dragul meu lord, *să găsiți mai mult neant viu în privirea lui miss Alicia Clary decît în aceea a fantomei sale !* Iar frumusețea strălucitoare a ochilor lor va fi, cu toate acestea, identică.

XIV

Părul

Vitta corcebat positos sine lege capillos.
(O panglică strîngea părul ciufulit.)

OVIDIU

— În privinţa părului, reluă el, înţelegeţi că imitaţia aproape absolută este într-adevăr prea uşor de obţinut ca să mai fie nevoie să insistăm.

Supunînd copia, aleasă în mod ştiinţific, a acestui păr la acţiunea uleiurilor odorante pe care le foloseşte miss Alicia Clary, şi niţel la volatilizarea parfumului ei personal, ar fi cu neputinţă să mai faci deosebirea.

Totuşi, eu nu vă recomand, aici, artificialul decît cu o restricţie. Pentru gene, sprîncene etc., ar fi potrivit ca miss Alicia Clary să binevoiască a vă face cadou una din şuviţele cele mai întunecate din părul ei personal. Natura îşi are drepturile sale şi, după cum vedeţi, eu le arăt, uneori, tot respectul.

Aşadar, cu ajutorul unei prelucrări speciale dintre cele mai simple, totul va fi scrupulos imitat. Genele vor fi numărate şi măsurate cu ajutorul lupei, din cauza însemnătăţii privirii Acel puf vag, acele umbre fluturînd pe neaua mişcătoare a gîtului, asemeni unor tonuri reci de tuş pe o paletă de fildeş, acea neorînduială a zulufilor de la ceafă, toate acele treceri de nuanţe, în sfîrşit, vor fi de o similitudine încîntătoare !

Să trecem mai departe.

Cît despre unghiile de la mîini şi de la picioare, nu, pe sufletul meu !, nici o fiică a Evei nu va fi

avut vreodată ceva de o mai bună calitate. Deşi întru totul asemănătoare cu cele ale frumoasei dumneavoastră prietene, ele vor fi de o strălucire diamantină, de un trandafiriu... cu adevărat vii ! şi croite întocmai ca ale ei. Vedeţi dinainte că, în cazul lor, dificultatea nu e chiar atît de mare, ca să mai fie nevoie să vă specific mijloacele mele de imitare, nu-i aşa ?

Să ne ocupăm de Epidermă, şi în mare grabă ; ne mai rămîn abia douăzeci de minute.

— Ştiţi, Edison, spuse lord Ewald după o tăcere adîncă, e într-adevăr infernal să vezi aceste lucruri ale Dragostei într-o asemenea lumină !

— Nu lucrurile Dragostei, milord, răspunse Edison înălţindu-şi fruntea gravă, ci ale „îndrăgostiţilor" ! V-o repet încă o dată ! Şi... *de vreme ce ele nu sînt decît asta*... pentru ce să şovăim în faţa lor ? Oare un medic se tulbură în faţa mesei de disecţie, în timpul unui curs de anatomie ?

Lord Ewald rămase gînditor cîteva clipe.

XV

Epiderma

Vreau să beau din căuşul palmelor tale
Dacă apa nu le topeşte neaua.

TRISTAN ERMITUL, Aleea îndrăgostiţilor

Arătînd spre o cutie lungă din lemn de camfor, aşezată lîngă perete, alături de brasero, Edison spuse :

— Acolo ! Acolo ţin închisă iluzia însăşi a dermei umane. Aţi încercat senzaţia ei atunci cînd aţi

strîns mîna însîngerată care se află sus, pe masă. V-am vorbit de acele uimitoare probe fotocromice recent semnalate. Or, dacă atingerea acestei piei tulbură orice ființă vie, suprafața mată a urzelii sale invizibile și opaline este esențialmente receptivă la impresiunea solară ; ea devine uneori radioasă, ca strălucirea juvenilă a unui ten feciorelnic, sub acțiunea luminii.

Remarcați și acest lucru dificultățile pe care le prezintă coloraţia heliocromatică sînt mult mai neînsemnate, în acest caz, decît atunci cînd e vorba de un peisaj. Într-adevăr, în rasa noastră caucaziană, tenul nu comportă decît două nuanțe precise pe care, din punctul de vedere al razelor solare, le putem niţel controla albul pal și trandafiriul.

Sticlele colorate imprimă, așadar, pe această epidermă artificială (aplicată pe mulajul însuși al carnației), nuanța strictă a nudității reproduse or, calitatea satinajului acestei substanțe moi, atît de elastică și de fină, e cea care vitalizează, ca să zicem așa, rezultatul obținut ; și asta în măsură să răscolească cu totul simțurile Umanității. Va fi absolut imposibil de deosebit modelul de copie. Este natura *și nimic altceva :* nici mai mult, nici mai puțin, nici mai bine, nici mai rău Identitatea. Fantoma, bunăoară, e inalterabilă. După ce a primit mădular cu mădular, față cu față, profil cu profil și spate cu spate, totalitatea reflectării muritoarei, ea le păstrează destul de profund, dacă nu e cu violență distrusă, pentru a supraviețui celor ce au văzut-o.

Acum, milord, adăugă Edison privindu-l pe lord Ewald, țineți să vă arăt acea dermă textilă ideală ? să vă explic din ce elemente se compune ea ?

XVI

Bate ceasul

MEFISTOFEL: — Acele ating ora.
Iat-o cum cade !... A căzut.

GOETHE, Faust

— La ce bun ! spuse lord Ewald ridicîndu-se. Nu, nu vreau să văd această supremă lumină a viziunii făgăduite, fără viziunea însăși ; nici un element n-ar putea fi izolat dintr-o asemenea lucrare ; — și nu mai doresc să risc un zîmbet în legătură cu o concepție ale cărei ansamblu și rezultantă, în sfîrșit, îmi rămîn ascunse încă.

Toate acestea sînt, în același timp, prea extraordinare și prea simple pentru ca eu să refuz a mă preta, în măsura posibilului, la aventura necunoscută care, după cum mă asigurați, trebuie să rezulte de aici. De vreme ce v-ați arătat destul de sigur de viitoarea dumneavoastră Andreidă pentru a cuteza să înfruntați... pînă și rîsul pe care trebuia neîndoios să-l stîrnească niște explicații atît de amănunțite, atît de ostile oricărei iluzii, se cuvine să mă declar satisfăcut și să aștept termenul fixat, înainte de a-mi da verdictul asupra lucrării dumneavoastră. Totuși, încă de astăzi vă declar că tentativa în chestiune *nu mi se mai pare atît de absurdă ca în primul moment,* asta e tot ce pot și trebuie să vă spun.

Cu un glas liniștit, inginerul spuse :

— Nici nu trebuia să mă aștept la mai puțin de la natura superioară a inteligenței de care ați dat dovadă în seara asta, milord. Desigur, îmi închipui

că aş putea surprinde, oarecum acele spirite moderne a căror inadvertenţă ar cuteza să-mi nege opera înainte de a o fi văzut, şi să mă învinuiască de cinism înainte de a mă fi înţeles. Da. Dar n-aş putea, oare, să le ţin acest mic discurs, foarte greu de respins, cred :

„Dumneavoastră pretindeţi că e cu neputinţă să preferi, unei muritoare, andreida acestei muritoare ? Că omul n-ar putea sacrifica nimic din sine, nici din credinţele sale, nici din iubirile lui pămînteşti, pentru un lucru neînsufleţit ? Că nimeni nu va putea confunda nimic din ce ţine de suflet cu aburul ce iese dintr-o pilă electrică ?

Însă acestea sînt cuvinte pe care nu mai aveţi dreptul de a le profera. Căci, pentru aburii ce ies dintr-un cazan, dumneavoastră aţi renegat toate credinţele pe care atîtea mii de eroi, de gînditori şi de martiri vi le-au lăsat moştenire de mai bine de şase mii de ani, dumneavoastră care nu aparţineţi decît unui veşnic *Mîine* al cărui soare ar putea foarte bine să nu mai răsară niciodată. Aşadar ce anume aţi preferat dumneavoastră, care existaţi abia de ieri, în locul pretinselor principii imuabile ale înaintaşilor voştri pe planetă, — regi, zei, familie, patrii ? Acest fir de abur care le ia cu sine, şuierînd, şi le risipeşte după cum bate vîntul, peste toate brazdele pămîntului, printre toate valurile mării ! În douăzeci şi cinci de ani, cinci sute de mii de gîfîieli de locomotive au fost deajuns pentru a vă arunca „sufletele luminate“ în îndoiala cea mai adîncă faţă de tot ceea ce a constituit credinţa a mai mult de şase mii de ani de umanitate.

Îngăduiţi-mi să mă arăt niţel neîncrezător faţă de subitele şi pretinsele clarviziuni ale unei fiinţe colective a cărei eroare a durat atît de multă vreme ! Dacă a fost suficient, încă de pe acum, aburul, iniţial ieşit din faimoasa oală a lui Papin, pentru a întuneca şi a tulbura, în conştiinţele dumneavoastră,

iubirea — ideea însăşi a unui Dumnezeu —, pentru a distruge atîtea nemuritoare, sublime şi firești speranţe, în ce calitate aş lua eu în serios tăgăduirile dumneavoastră inconsecvente, zîmbetele dumneavoastră complice de renegaţi, strigătele dumneavoastră de apărători ai moralei, dezminţite în fiecare zi de viaţa dumneavoastră?

Eu vin şi vă spun: De vreme ce zeii noştri şi credinţele noastre nu mai sînt decît *ştiinţifice*, pentru ce iubirile noastre n-ar deveni şi ele pe potrivă? În locul Evei din legenda uitată, din legenda dispreţuită de Ştiinţă, eu vă ofer o Evă ştiinţifică, singura demnă, pare-se, de acele viscere vestejite pe care, dintr-un rest de sentimentalism de care sînteţi primii care zîmbiţi, le numiţi încă „inimile voastre". Departe de a suprima dragostea faţă de soţiile umane — atît de necesare (pînă la noi ordine, cel puţin) pentru perpetuarea speciei noastre — eu propun, dimpotrivă, să le asigurăm, să întărim şi să garantăm durata, integritatea, interesele lor materiale, cu ajutorul inocent a mii şi mii de minunate simulacre, prin care frumoasele amante decepţionante, dar de-acum înainte inofensive, se vor dubla într-o natură mai perfecţionată cu ajutorul Ştiinţei, şi a cărei salubră adăugire va atenua, cel puţin, prejudiciile pe care le aduc întotdeauna, la urma urmei, ipocritele dumneavoastră slăbiciuni conjugale. Pe scurt, eu, „Vrăjitorul din Menlo Park", aşa cum sînt numit aici, vin să le ofer oamenilor acestor vremuri evoluate şi noi — semenilor mei întru Actualism, în sfîrşit! — posibilitatea de a prefera de-acum încolo mincinoasei, mediocrei şi mereu schimbătoarei Realităţi, o pozitivă, miraculoasă şi mereu fidelă Iluzie. Himeră pentru himeră, păcat pentru păcat, abur pentru abur, *de ce nu*?... Eu jur că, peste douăzeci şi una de zile, Hadaly va putea sfida Umanitatea în întregime să dea un răspuns limpede la această întrebare, dragul meu lord. Căci, după ce-am lepădat,

spunem noi — pentru aburii Bunăstării mereu viitoare, dintr-o pretinsă Justiție mereu viitoare și dintr-un orgoliu rămas mereu plăpînd și pueril —, ceea ce s-a numit, din toate timpurile, pînă în toamna aceasta, Durere, Omenie, Iubire, Credință, Rugăciune, Ideal și esențiala speranță mai presus de sorii noștri de-o zi, eu nu văd defel, recunosc, în virtutea căror naiba de alte principii Omul modern ar îndrăzni, fără să rîdă, să-i prezinte o «obiecție» logică ori măcar acceptabilă."

Lord Ewald, gînditor, privea în tăcere la acest om ciudat al cărui geniu amar, rînd pe rînd sumbru și luminos, ascundea, sub atîtea văluri de nepătruns, *adevăratul motiv care îl inspira.*

Un sunet de clopoțel se auzi, deodată, în interiorul unei coloane. Era apelul venit de pe pămînt.

Hadaly se ridică încet și, părînd nițel adormită, spuse

— Iat-o pe frumoasa muritoare, milord Celian ! Tocmai intră în Menlo Park.

Edison îl privea pe lord Ewald cu o stăruință interogativă.

— La revedere, Hadaly ! spuse cu gravitate tînărul după o clipă.

Electricianul veni și strînse mîna neliniștitoarei sale creaturi.

— Pe mîine, Viața ! îi spuse el.

La aceste cuvinte toate fantomaticele păsări din tufișurile subterane și de pe ramurile pline de flori multicolore și luminoase, colibri, papagali sudamericani, turturele, pupeze albastre de pe Hudson, privighetori din Europa, păsări ale Paradisului — și pînă și lebăda solitară din bazinul rotund în care apa șopotea fără încetare — părură că ies dintr-o stare de atenție pînă acum tăcută.

— La revedere, domnule trecător ! La revedere ! strigară ele cu glasuri omenești, de bărbați și de femei.

— La drum, spre pămînt ! adăugă Edison îmbrăcîndu-şi din nou blana.

Lord Ewald îşi îmbrăcă şi el blana.

— Am dat dispoziţii ca musafira noastră să fie condusă în laborator, spuse electricianul. Să pornim

Odată în ascensor, el ridică grelele crampoane de fontă : uşa magicului mormînt se închise în urma lor.

Lord Ewald simţi că urcă din nou, împreună cu genialul său însoţitor, spre lumea celor vii.

Cartea a şasea
...ŞI „UMBRĂ" SE FĂCU!

I
Supeu în casa magicianului

Nunc est bibendum, nunc, pede libero,
Pulsanda tellus !
(Acum trebuie să bem, acum, cu piciorul liber, să izbim pămîntul !)

HORAŢIU

Cîteva clipe mai tîrziu, Edison şi lord Ewald se aflau din nou sub lumina lămpilor, în laborator, şi-şi aruncau blănurile pe un fotoliu.

— Iat-o pe miss Alicia Clary ! spuse inginerul privind spre ungherul întunecat al lungii săli, alături de draperia neagră de la fereastră.

— Unde e ? întrebă lord Ewald.

— Acolo, în oglinda aceea ! spuse încet inginerul arătînd lordului Ewald o vastă suprafaţă sclipitoare semănînd cu o apă liniştită sub lumina lunii.

— Nu văd nimic, spuse acesta.

— E o oglindă specială, spuse electricianul. Nimic uimitor, de altfel, în faptul că această frumoasă persoană îmi apare în imaginea ei, de vreme ce am să-i captez această imagine. Priviţi, adăugă el răsucind

butonul unui mecanism care ridică zăvoarele din închizătorile lor, miss Alicia Clary caută broasca ușii, găsește clanța de cristal... iat-o.

Ușa laboratorului se deschise la aceste ultime cuvinte : o tînără femeie înaltă și strălucitoare, își făcu apariția în prag.

Miss Alicia Clary era îmbrăcată într-o rochie sclipitoare din mătase de un bleu pal și care părea de un verde marin în lumina lămpilor ; în părul ei negru își desfăcea petalele un trandafir roșu și scîntei de diamante îi scăpărau în urechi precum și la garnitura decolteului larg. O pelerină de jder îi acoperea umerii, și un voal de dantelă îi încadra într-un fel încîntător chipul.

Femeia aceasta — vie evocare a liniilor *Venerei învingătoare* — te înmărmurea. Asemănarea cu divina marmură apărea numaidecît atît de izbitoare, atît de incontestabilă, încît vederea ei producea un fel de fior misterios. Era chiar originalul uman al acelei fotografii care strălucise, cu patru ceasuri mai devreme, în cadrul reflectorizant.

Ea rămăsese nemișcată, părînd surprinsă de aspectul locului, mai mult decît straniu, care i se înfățișa în fața ochilor.

— Intrați, vă rog, miss Alicia Clary ! Prietenul meu, lord Ewald, vă așteaptă cu nerăbdarea cea mai arzătoare și — îngăduiți-mi să cutez a spune — eu, privindu-vă, o găsesc foarte legitimă.

— Domnule, răspunse frumoasa tînără, cu o intonație de patroană de magazin, dar cu un timbru al vocii de o limpezime ideală, asemeni unor grăunțe de aur căzînd pe un sonor disc de cristal, domnule, am venit absolut ca o artistă, după cum vedeți. Cît despre dumneata, scumpul meu lord, depeșa dumitale m-a răvășit ; am crezut... nici eu nu mai știu !

Și intră în încăpere.

— În casa cui am onoarea să mă aflu ? adăugă ea cu un zîmbet ce se voia bosumflat, dar care, în ciuda intenției, părea ca o rază de lumină stelară peste o stepă înghețată.

— În casa mea, se grăbi să răspundă Edison sînt maestrul Thomas.

Zîmbetul lui miss Alicia Clary păru că devine și mai rece la aceste cuvinte.

— Da, continuă cu smerenie Edison, maestrul Thomas ! Nu se poate să nu fi auzit de mine ! maestrul Thomas ! reprezentantul general al marilor teatre din Anglia și din America.

Ea tresări, iar zîmbetul, mai luminos, se ivi din nou, de data asta nuanțat de o undă de interes.

— O ! dar, încîntată, domnule !... bîigui ea.

Apoi aplecîndu-se la urechea lui lord Ewald

— Cum ! Și nu m-ai prevenit ? zise ea. Îți mulțumesc pentru intervenție, fiindcă, în definitiv, vreau să fiu celebră, întrucît se pare că e la modă. Însă consider că prezentarea aceasta nu este nici conformă uzanțelor, nici rezonabilă. Nu trebuie să am aerul unei burgheze în fața acestor oameni. Oare întotdeauna ai să fii cu capul printre stele, dragul meu lord ?

— Vai ! întotdeauna, răspunse lord Ewald înclinîndu-se, corect, în timp ce tînăra femeie își scotea pălăria și burnuzul.

Edison trăsese cu putere de un inel de oțel ascuns între draperii ; un gheridon masiv și magnific, cu candelabrele aprinse și încărcat cu un *lunch* servit cu deosebită artă se ivi din parchet.

Era o adevărată apariție de teatru, un supeu din basme.

Trei tacîmuri străluceau printre porțelanuri de Saxa, pe care erau aranjate un vînat și diferite fructe rare. Un mic bar din împletitură de nuiele, cuprinzînd o jumătate de duzină de vechi butelii prăfuite și sticle cu lichioruri, se găsea plasat în apropierea unuia din cele trei scaune din jurul gheridonului.

— Dragă domnule Thomas, spuse lord Ewald, v-o prezint pe miss Alicia Clary, ale cărei talente neasemuite de cîntăreață și de actriță vi le-am descris.

După o ușoară înclinare din cap, Edison spuse cu tonul cel mai degajat

— Ah ! nădăjduiesc să grăbesc debutul dumneavoastră glorios pe una din principalele noastre scene, miss Alicia Clary ! Dar o să discutăm în timpul mesei, nu-i așa ? căci voiajul deschide pofta de mîncare iar aerul din Menlo Park este foarte pătrunzător.

— E-adevărat ! mi-e foame ! spuse tînăra femeie, atît de fără înconjur, încît Edison însuși, înșelat de surîsul plin de vrajă pe care ea și-l uitase pe chip, avu o tresărire, privind la lord Ewald cu surprindere. Luase aceste încîntătoare și firești cuvinte drept o pornire juvenilă de voioșie. Oare ce însemna asta ? Dacă această sublimă întruchipare a frumuseții putea să spună doar că-i este foame, *în felul acela*, lord Ewald se înșelase, deoarece acea unică notă vie și simplă era dovada unei inimi și a unui suflet.

Însă tînărul lord, ca un om care cunoaște valoarea exactă a ce se spune în jurul său, rămăsese impasibil.

Într-adevăr, temîndu-se că a spus ceva trivial în prezența „artiștilor", miss Alicia Clary se grăbi să adauge, cu un surîs a cărui *spiritualitate*, intenționată cel puțin, dădea o profanatoare impresie comică splendorii chipului ei

— *Nu e PREA POETIC*, domnilor ; însă trebuie să mai fim și *PE PĂMÎNT*, uneori.

La aceste cuvinte, căzute, parcă, asemeni unei definitive lespezi funerare, peste adorabila creatură care, fără să știe, se trădase atît de total, atît de irevocabil, la aceste cuvinte — cărora singur Domnul Dumnezeu le mai poate aduce iertarea prin sîngele lui izbăvitor — Edison se însenină din nou lord Ewald analizase just.

— Încîntător ! exclamă el cu un aer de cordială bonomie. Chiar așa ! Bravo !

Spunînd acestea, el o luă înaintea convivilor săi cu un gest de invitație plin de amabilitate.

Rochia albastră a lui miss Alicia, atingînd în trecere pilele electrice, le smulgea rare scîntei ce păleau în lumina puternică a apartamentului.

Luară loc. Un buchet de trandafiri îmbobociți, de culoarea ceaiului, aranjat parcă de niște elfi, indica tacîmul tinerei femei.

— Ce îndatorată v-aș fi, domnule, zise ea, odată așezată și scoțîndu-și mănușile, dacă, grație dumneavoastră, un debut serios la Londra, de pildă...

— O! răspunse Edison, nu e oare o plăcere aproape divină să lansezi o stea?

— Domnule, îl întrerupse miss Alicia Clary, vă declar că am cîntat deja în fața unor capete încoronate...

— ...o divă!... continuă Edison entuziast în timp ce turna musafirilor săi cîteva degete de vin de Nuits.

— Domnule, reluă miss Alicia Clary cu un aer în același timp înțepat și radios, se știe că *divele* sînt de moravuri mai mult decît ușoare: eu n-am să le imit în această privință. Aș fi preferat chiar o existență mai onorabilă și nu fac decît să mă resemnez cu cariera aceasta... fiindcă văd că trebuie să aparții secolului tău! Și apoi, atunci cînd poți să valorifici mijloace, chiar bizare, pentru a face avere, eu socotesc că nu mai există meserii nefericite, în ziua de azi.

Spuma vinului de Lur-Saluces se prelingea, revărsîndu-se peste marginea de cristal fin a cupelor.

— Viața își are exigențele ei! spuse Edison. Eu însumi aveam prea puțină înclinație pentru expertiza temperamentelor lirice. Aș! Structurile puternice pot să se adapteze la orice și să dobîndească orice. Resemnați-vă prin urmare cu Gloria, ca atîtea altele, care sînt la fel de uimite ca și dumneavoastră, miss Alicia Clary! Pentru triumfurile dumneavoastră!

Și ridică paharul.

Atrasă de elocința calmă a electricianului (a cărui figură părea, în ochii lordului Ewald, ascunsă, în acel moment, sub o mască zîmbitoare din catifea neagră), miss Alicia Clary atinse cu paharul ei cupa lui Edison cu un gest atît de demn și atît de tacticos încît, între mîinile ei, miraculoasa cupă căpătă brusc aerul unei cești.

Convivii băură raza lichidă; gheaţa, de-acum, părea spartă în întregime.

Iar în jurul lor, pe cilindri, pe muchiile reflectoarelor şi pe marile discuri de sticlă, tremurau luminile lămpilor. O senzaţie de solemnitate tainică pînă la ocult plutea în aer, cînd privirile se întîlneau; toţi trei erau palizi; marea aripă a Tăcerii trecu o clipă pe deasupra lor.

II

Sugestia

> Între operator şi subiect, întrebările şi răspunsurile nu sînt decît un văl verbal, cu cu totul insignifiant, sub care — dreaptă, neclintită, neabătută — voinţa lucrului sugerat trebuie să rămînă încordată ca o spadă între pupilele celui ce sugestionează.
>
> *Fiziologie modernă*

Cu toate acestea miss Alicia Clary surîdea tot timpul iar diamantele din degetele sale străluceau de fiecare dată cînd îşi ducea la gură furculiţa de aur.

Edison se uita la această femeie pătrunzînd-o cu privirea ascuţită a entomologistului care zăreşte în sfîrşit, într-o seară limpede, fabuloasa falenă destinată, mîine, să stîrnească senzaţie în personalul muzeului, cu un ac de argint înfipt în spate.

— Apropo, miss Alicia Clary, spuse el, ei bine! ce spuneţi de scumpul nostru Teatru de aici? de

decorurile noastre, de cîntăreţele noastre ? Sînt de calitate, nu-i aşa ?

— Una sau două, destul de îmbietoare, da, dacă vreţi, dar... împopoţonate fără gust !

— Asta spuneam şi eu ! chiar aşa e ! spuse Edison rizînd. Costumele de altădată erau atît de stupide ! Şi cum v-a plăcut *Freischütz ?*

— Tenorul ?... răspunse tînăra. Voce cam albă ; distinsă, dar rece.

— Să vă feriţi de cei pe care o femeie îi consideră reci ! spuse, foarte încet, Edison către lord Ewald.

— Ce spuneţi ? întrebă miss Alicia.

— Spuneam ah, da ! distincţia ! Distincţia înseamnă totul în viaţă.

— O ! da, distincţia ! spuse tînăra femeie ridicîndu-şi către grinzile laboratorului ochii ei adînci precum cerul Orientului. Simt că mi-ar fi cu neputinţă să iubesc pe cineva care n-ar fi distins.

— Toţi marii bărbaţi ai lumii, Atila, Carol cel Mare, Napoleon, Dante, Moise, Homer, Mahomed, Cromwell, etc., erau înzestraţi, după spusele Istoriei, cu o distincţie rară !... cu maniere !... cu acele nenumărate drăgălăşenii încîntătoare... pe care le exagerau pînă la afectare. De aici succesul lor. Vorbeam însă despre piesă.

— Ah ! despre piesă ! reluă miss Alicia Clary, nu fără o mutrişoară la fel de dispreţuitor de fermecătoare, ca aceea a Venerei privindu-le pe Junona şi pe Diana Între noi fie vorba, mi s-a părut... niţel...

— Da, nu-i aşa ? reluă Edison (ridicîndu-şi sprîncenele şi cu o privire neutră), niţel...

— Chiar aşa ! spuse actriţa, ducîndu-şi la nas cu ambele mîini trandafirii ei de culoarea ceaiului.

— În sfîrşit, nu mai e în pas cu epoca ! rezumă Edison pe un ton sec şi peremptoriu.

— Mai întîi, adăugă miss Alicia, nu-mi place să se tragă focuri de armă pe scenă. Asta te face să tresari. Şi piesa începe tocmai cu trei împuşcături. A face zgomot, nu e tot una cu a face artă !

— Şi apoi accidentele se întîmplă atît de uşor !

întări Edison piesa ar cîștiga dacă s-ar tăia detunăturile.

— De altfel, opera aceea, murmură miss Alicia Clary, e ceva *fantastic*, în întregime.

— Iar fantasticul și-a trăit traiul ! e drept. Noi trăim într-o epocă în care numai *pozitivul* are dreptul la atenție. Fantasticul nu există ! conchise Edison. Cît despre muzică... v-a părut ea cumva... aș ?... hm ?...

Și își țuguie buzele, într-un mod interogativ.

— A ! am plecat înainte de vals ! răspunse simplu tînăra, înlăturînd parcă prin aceasta posibilitatea oricărei aprecieri.

Vocea ei articulă această frază cu o inflexiune de contraltă atît de bogată și de pură, atît de celestă chiar, încît în urechile unui străin ce n-ar fi vorbit limba în care se exprimau convivii, miss Alicia Clary ar fi părut vreo fantomă sublimă a unei Hypathia, cu chipul atenian, rătăcind în noapte prin Țara sfîntă și descifrînd, la lumina stelelor, pe ruinele Sionului, cutare pasaj uitat din *Cîntarea Cîntărilor*.

Lord Ewald, ca un om care nu mai acordă nici o atenție celor ce se discută în jur, părea preocupat exclusiv de firele de aur irizate care se aprindeau în spuma de un roșu întunecat din cupa sa.

— Asta-i altceva ! răspunse netulburat Edison. Îmi dau seama că, într-adevăr, nu vă puteți baza în aprecierea dumneavoastră pe niște frînturi... cum sînt Scenele din Pădure și Turnarea plumbilor, de pildă, ori chiar „bucata" *Liniștea Nopții*...

— Aceasta face parte din repertoriul meu, suspină miss Alicia Clary dar cîntărcața de la New York obosește din nimic. Eu aș putea s-o cînt de zece ori la rînd, ca pe nimic, așa cum ți-am cîntat *Casta diva*, într-o anumită seară ! adăugă frumoasa virtuoză întorcîndu-se spre lord Ewald. Eu nu înțeleg cum poate cineva să asculte în mod serios niște cîntărețe care se „ambalează", cum se spune. Mi se pare

că mă aflu într-o adunare de nebuni, cînd văd că se aplaudă asemenea aberații.

— Ah ! cît vă înțeleg, miss Alicia Clary ! exclamă electricianul.

El se opri brusc.

Tocmai surprinsese o privire pe care lord Ewald, într-un moment de neatenție sumbră, o aruncase asupra inelelor tinerei femei.

Desigur, el se gîndea la Hadaly.

— Acum, reluă Edison ridicîndu-și capul, noi omitem, se pare, o chestiune destul de gravă.

— Care anume ? întrebă miss Alicia Clary.

Și se întoarse, surîzătoare, către lord Ewald, uimită parcă de tăcerea lui.

— Aceea a onorariilor și a luminilor pe care trebuie să le pretindeți.

— O ! răspunse aceasta întorcîndu-și brusc atenția de la tînărul lord. Nu sînt eu femeia banilor.

— Ca toate sufletele de aur ! răspunse galant Edison, înclinîndu-se.

— Banii sînt necesari, totuși, modulă incomparabila creatură cu un suspin pe care un poet nu l-ar fi dezavuat la Desdemona.

— Ce păcat ! spuse Edison. Oh ! aș ! Sînt atît de puțin necesari, *cînd ești artist !* reluă el.

Complimentul, de data asta, păru s-o încînte prea puțin pe miss Alicia Clary.

— Dar, zise ea, o mare artistă se măsoară după banii pe care-i cîștigă ! Eu sînt mai bogată decît o doresc înclinațiile mele firești ; dar aș vrea să-mi datorez averea meseriei mele, artei mele, vreau să spun.

— Asta ține de o delicatețe a sentimentelor foarte lăudabilă, răspunse Edison.

— Da, continuă ea, și dacă aș putea cîștiga, de pildă... (ea șovăia și-l privea pe inginer) douăsprezece mii...

Edison își încruntă imperceptibil sprîncenele.

— Sau șase ? reluă miss Alicia Clary.

Chipul lui Edison se lumină nițel.

— În sfîrşit, de la cinci la douăzeci de mii de dolari pe an, încheie miss Alicia Clary prinzînd curaj, cu surîsul divin al imensei Anadyomene luminînd prin apariţia sa aurora şi valurile. Mărturisesc că aş fi foarte mulţumită cu atît... din cauza Gloriei, ştiţi.

Chipul lui Edison se lumină cu totul.

— Cîtă modestie ! exclamă el ; îmi închipuiam că voiaţi să spuneţi guinee !

O umbră de nemulţumire trecu peste fruntea sublimă a tinerei femei.

— Ştiţi, debutul !... zise ea. Nu trebuie să fii pretenţios.

Chipul lui Edison se întunecă din nou.

— De altminteri, deviza mea este : „Totul pentru Artă !" se grăbi să încheie miss Alicia Clary.

Edison îi întinse mîna.

— Recunosc în aceasta dezinteresarea unui suflet elevat ! zise el ; dar mă opresc ; fără complimente premature. Există oare o măciucă mai rea decît cădelniţa rău mînuită ? Să aşteptăm. Un strop din vinul acesta din Canare ? adăugă el.

Deodată, tînăra femeie, trezindu-se parcă, privi în jurul ei

— Dar, unde mă aflu oare ? murmură ea.

— În casa celui mai original, a celui mai mare sculptor din Uniune, răspunse cu gravitate Edison. Acest sculptor este o femeie : numai acest unic cuvînt ar trebui să vă dezvăluie numele ei. Mistress Any Sowana. I-am închiriat această aripă a castelului.

— Ia te uită !... am văzut, în Italia, cîteva instrumente de sculptură ; nu semănau deloc cu acestea !

— Ah ! ce vreţi ? spuse Edison : noua metodă ! Astăzi sîntem expeditivi în toate cele. Simplificăm... Dar despre marea artistă, al cărei atelier îl aveţi în faţa ochilor, despre ilustra Any Sowana n-aţi auzit oare vorbindu-se ?

— Da, cred... spuse, la întîmplare, miss Alicia Clary.

— Eram sigur, zise Edison ; faima ei a trecut oceanele. Această nemaipomenită dăltuitoare în marmură și în alabastru, spunem noi, este literalmente miraculoasă ca rapiditate ! Ea se folosește de mijloace foarte noi ! O descoperire recentă... În trei săptămîni, ea reproduce magnific, și cu o fidelitate a redării scrupuloasă, animale și oameni. Iar în legătură cu asta, știți, nu-i așa, miss Alicia Clary, că astăzi lumea, înalta societate, se înțelege, înlocuiește portretul cu statuia. Marmura e la modă. Numai cele mai sus-puse doamne, sau cele mai distinse dintre cele mai celebre din lumea artelor, au înțeles, grație tactului lor feminin, că demnitatea și frumusețea liniilor trupului lor nu puteau fi niciodată *shocking*. Așa se face că mistress Any Sowana nu e absentă astă-seară decît pentru a termina statuia în picioare a încîntătoarei regine din O-Taiti, care tocmai se află în trecere prin New York.

— Ah ! zise miss Alicia Clary, foarte uimită ; lumea bună a decis, într-adevăr, că așa s-ar cădea ?

— Și lumea artelor de asemenea ! spuse Edison. N-ați văzut deci statuile lui Rachel, a lui Jenny Lind, a Lolei Montès ?

Miss Alicia Clary păru că încearcă să-și amintească.

— Trebuie să le fi văzut, într-adevăr... zise ea.

— Și pe aceea a prințesei Borghese ?

— Ah, da ; mi-o amintesc pe aceea : am văzut-o *în Spania*, cred ; da, la Florența ! întrerupse, foarte visătoare, miss Alicia Clary.

— O prințesă dînd pilda, spuse neglijent Edison, înțelegeți că lucrul a devenit acum curent ! Nici chiar reginele nu mai rezistă. Atunci cînd o artistă e înzestrată cu o mare frumusețe, ea își datorează o statuie... chiar înainte ca aceasta să i se ridice ! Dumneavoastră v-ați și expus-o, fără îndoială, miss Alicia Clary, în saloanele anuale de la Londra ? Cum se face oare că amintirea ei, capabilă totuși să înflăcăreze imaginația, mi-a pierit din minte ! Roșesc

spunînd acest lucru, însă nu-mi amintesc statuia dumneavoastră.

Miss Alicia Clary își lăsă privirile în jos.

— Nu, zise ea. Nu am decît un bust, în marmură albă, și fotografii. Nu știam că...

— O ! dar e o crimă de lez-Umanitate, exclamă Edison și, pe deasupra, din punctul de vedere al acelei reclame atît de indispensabilă adevăraților artiști, este o lipsă gravă. Nici nu mă mai miră că nu faceți încă parte dintre acelea al căror simplu nume constituie o avere pentru un teatru și al căror talent e de nepreţuit !

Proferînd aceste vorbe absurde, electricianul, cu ochii săi limpezi și liniștiți, trimitea parcă o lumină vie în adîncul pupilelor interlocutoarei sale.

— Mi se pare că trebuia să mă avertizezi de acest lucru, milord, spuse Alicia, întorcîndu-se spre tînăr.

— Nu te-am dus oare la Luvru, miss Alicia Clary ? răspunse lord Ewald.

— Ah ! da, în fața acelei statui care-mi seamănă și care nu mai are brațe ! Dar dacă nu se știe că aceea sînt eu, ce mare scofală !

— Un sfat nu scăpați acest prilej ! exclamă Edison, fără ca privirea sa impresionantă să înceteze a se fixa în cele două pupile ale năucitoarei virtuoze.

— Dar, dacă asta e moda, vreau și eu ! zise Alicia.

— Ne-am înțeles. Și cum timpul înseamnă aur, în vreme ce vom repeta cîteva scene din acele producții dramatice de un gen nou, ale căror taine le vom studia împreună (iertare nu mai doriți din pieptul acela de ploier, dacă nu vă e cu supărare ?) mistress Any Sowana se va apuca de lucru, ajutată de sfaturile mele, și cît mai curînd. Așa încît, în trei săptămîni... Să vedeți ce repede execută !

— Chiar de mîine, dacă se poate ! întrerupse tînăra femeie. Și cum voi poza ? adăuga ea muindu-și minunatele buze de trandafiri roșii în cupă.

— Sîntem o femeie de spirit, spuse Edison ; o ! fără complimente searbede ! Să îndrăznim așadar să le doborîm, dinainte, pe viitoarele noastre rivale !

Trebuie să impresionăm mulțimea cu una din acele lovituri îndrăznețe care au răsunet în cele două lumi !

— Nici nu cer altceva, răspunse miss Alicia Clary; sînt datoare să fac totul ca să reușesc.

— Din punctul de vedere al reclamei, marmura dumneavoastră în picioare este indispensabilă în foaierele de la Covent Garden sau de la Drury Lane. Indispensabilă ! Vedeți dumneavoastră, o răpitor de frumoasă statuie de cîntăreață predispune pe dilletanți, dezorientează mulțimea și îi cucerește pe directori. Pozați așadar în chip de Evă ; este poza cea mai distinsă. Nici o altă artistă, pun rămășag, nu va mai cuteza să joace și nici să cînte după dumneavoastră *Viitoarea Evă*.

— În chip de Evă, spuneți, dragă domnule Thomas ? Este cumva un rol din noul repertoriu ?

— Firește, spuse Edison. Desigur, adăugă el zîmbind, va fi ceva sumar, dar august, ceea ce este esențial. Iar atunci cînd cineva e de-o frumusețe atît de surprinzătoare ca a dumneavoastră, aceasta este singura poză potrivită în toate privințele.

— Da, sînt foarte frumoasă ! e cert ! murmură miss Alicia Clary cu o melancolie stranie.

Apoi, ridicîndu-și fruntea

— Ce părere are milord Ewald ? întrebă ea.

— Prietenul meu, maestrul Thomas, îți dă un excepțional sfat, zise lord Ewald, cu un aer neglijent, de nepăsare.

— Da, reluă Edison de altfel, marea artă justifică statuia, iar frumusețea îi dezarmează pe cei mai severi. Oare cele trei Grații nu se află la Vatican ? Phryneea n-a pus oare în încurcătură Areopagul ? Prin urmare succesul dumneavoastră o cere, lord Ewald n-ar putea fi atît de crud încît să ridice vreo obiecție.

— Ne-am înțeles, deci, zise Alicia Clary.

— Ei bine ! începînd de mîine, fie ! O voi anunța, către prînz, cînd se va întoarce, pe nemuritoarea

noastră Sowana, încheie electricianul. La ce oră va trebui să vă aştepte, miss ?

— La ora două, dacă acest lucru...

— Ora două ! foarte bine. Acum, secretul cel mai deplin ! adăugă Edison, cu un deget pe buze. Dacă s-ar şti că mă consacru lansării dumneavoastră, aş fi în situaţia lui Orfeu în mijlocul bacantelor : aş fi maltratat.

— O ! fiţi liniştit ! exclamă miss Alicia Clary.

Apoi, întorcîndu-se spre lord Ewald

— E foarte serios maestrul Thomas, îi spuse ea în şoaptă.

— Foarte serios ! spuse lord Ewald ; de aceea a fost atît de urgentă telegrama mea.

Ajunseseră la desert.

Aruncă o privire spre Edison : acesta mîzgălea nişte cifre pe faţa de masă.

— Ce scrieţi ? îl întrebă zîmbind lord Ewald.

— Nimic, murmură inginerul o descoperire pe care mi-o notez în grabă, ca să nu o uit.

În acest moment, privirea tinerei femei căzu asupra scînteietoarei flori dăruite de Hadaly şi pe care lord Ewald, distrat poate, o avea încă la butonieră.

— Ce e asta ? zise ea lăsîndu-şi jos paharul cu lichior din insule şi întinzînd mîna.

Edison, ridicîndu-se la această întrebare, se duse să deschidă marea fereastră dinspre parc. Era un clar de lună superb. Se sprijini de pervaz fumînd, cu spatele întors la stele.

La întrebarea şi la gestul frumoasei muritoare, lord Ewald tresărise ; îi scăpase mişcarea involuntară de a proteja floarea aceea stranie.

— Aşadar nu-i pentru mine această frumoasă floare artificială ? murmură miss Alicia Clary, surîzînd.

— Nu, miss dumneata eşti prea adevărată pentru ea, răspunse simplu tînărul.

Brusc el închise ochii fără să vrea.

Acolo, pe treptele piedestalului ei magic, Hadaly

își făcuse apariția cu brațul ei strălucitor ridica draperia din catifea grena.

Nemișcată în marmură și sub voalul ei negru, stătea în picioare ca o vedenie.

Stînd cu spatele, miss Alicia Clary nu putea s-o vadă pe Andreidă.

Hadaly asistase fără îndoială la ultima parte a discuției ea trimise cu mîna o sărutare lordului Ewald, care se ridicase brusc.

— Ce este ? Ce ai ? zise tînăra femeie. Mă sperii !

El nu răspunse.

Ea se întoarse draperia căzuse la loc ; vedenia dispăruse.

Dar, profitînd de acest moment de neatenție a lui miss Alicia Clary, marele electrician întinsese mîna spre fruntea frumoasei femei întoarsă cu spatele.

Pleoapele acesteia se închiseră încet, treptat, peste ochii ei de aurora ; brațele ei, modelate ca marmura de Paros, rămăseseră nemișcate, o mînă sprijinită de masă, cealaltă, ținînd buchetul de trandafiri palizi, atîrnînd pe o pernă.

Statuie a olimpianei Venus, împopoțonată după gustul modern, ea părea împietrită în această atitudine iar frumusețea chipului ei era învăluită, în acea clipă, într-o lumină supraomenească.

Lord Ewald, care observase gestul și efectul somnului magic, apucă mîna, rece acum, a Aliciei.

— Destul de des, spuse el, am asistat la experiențe de acest fel totuși, cea de acum mi se pare a dovedi o foarte rară energie de fluid nervos și o voință...

— O ! răspunse Edison, ne naștem cu toții înzestrați, în grade diferite, cu această facultate impresionantă : eu mi-am dezvoltat-o pe a mea cu răbdare, atîta tot. Voi adăuga că în momentul precis cînd, mîine, mă voi gîndi că este ora două, nimeni nu o va putea împiedica pe această femeie — fără a o pune în primejdie de moarte — să vină aici, pe estrada aceasta, și să se pregătească așa cum se pricepe ea mai bine pentru experiența stabilită. Spuneți un sin-

gur cuvînt, totuşi : încă nu e prea tîrziu ; şi frumosul nostru proiect din seara asta va fi în întregime uitat. Puteţi vorbi ca şi cînd am fi singuri ea nu ne mai aude.

În momentul de tăcere care urmă acestei somaţii supreme, alba Andreidă îşi făcu din nou apariţia, dînd în lături draperiile strălucitoare şi negre, şi rămase sub voalul ei de doliu, nemişcată şi părînd atentă, cu braţele de argint încrucişate pe piept.

Atunci, tînărul şi gravul senior, arătînd spre divina burgheză adormită, răspunse

— Dragul meu Edison, aveţi cuvîntul meu, şi vă spun că sînt absolut lipsit de frivolitate în angajamentele pe care mi le iau.

Desigur, noi ştim prea bine, şi unul şi celălalt, că fiinţele alese sînt rare în specia noastră şi că, în definitiv, persoana aceasta, mai puţin splendoarea ei trupească, corespunde unor milioane şi milioane de alte fiinţe de aceeaşi natură, lipsa de comunicare intelectuală fiind, între ele şi norocoşii lor posesori, din mai multe motive, reciprocă.

În consecinţă, eu sînt atît de puţin dificil în privinţa a ceea ce trebuie să aştepti, ca intelect, de la o femeie — chiar „superioară" —, încît, dacă aceasta ar fi pur şi simplu înzestrată cu cea mai minimă eventualitate de tandreţe, chiar animală, pentru vreo fiinţă oarecare, pentru un copil să zicem, aş socoti un sacrilegiu lucrarea proiectată între noi.

Însă, tocmai aţi constatat singur endemica, incurabila, egoista ariditate, care, îmbinată cu suficienţa ei fastidioasă, însufleţeşte forma aceasta supranaturală, şi a devenit un lucru cert, pentru noi, că tristul său *eu* nu poate însufleţi nimic, neavînd, în tulburea şi îndărătnica-i entitate, cu ce să simtă singurul sentiment care completează o fiinţă cu adevărat omenească.

Degeaba oare i se înăcreşte „inima", încet-încet, sub searbădul plictis pe care îl răspîndesc în jur „ideile" ei, care au execrabila prioritate de a învăţui

în imaginea esenței lor toate lucrurile de care ea se apropie... pînă și propria-i frumusețe, în ochii mei ? Chiar smulgîndu-i viața, nu i s-ar putea smulge surda, opaca, șireata, mărginita și jalnica mediocritate. Ea *este* astfel alcătuită : iar eu știu că numai bunul Dumnezeu, solicitat prin Credință, ar putea să modifice structura intimă a unei creaturi.

Or, pentru ce doresc eu oare să mă eliberez, fie și într-un mod fatal, de dragostea pe care trupul ei mi-a inspirat-o ? Pentru ce nu trebuie, în sfîrșit, să mă mulțumesc (așa cum ar face-o majoritatea semenilor mei) să mă bucur, în mod exclusiv, de frumusețea fizică a acestei făpturi, fără să țin deloc seama *de ceea ce o însuflețește ?*

Pentru că nu pot atenua în conștiința mea, prin nici un raționament, o foarte secretă certitudine — care-i este parte indivizibilă — și a cărei permanență îmi chinuie întreaga ființă cu o remușcare de neîndurat.

Simt în inimă, în trup și în minte, că în orice act de iubire *nu alegem doar ceea ce răspunde dorinței noastre* și că ne sfidăm pe noi înșine, din lașitate senzuală, pretinzînd că avem nepăsătoarea facultate de a exclude din forma aceea, cu care acceptăm totuși s-o amestecăm pe a noastră, esența intimă care, insuflețind-o, *numai ea poate produce acea formă și dorințele ce emană din ea ;* noi ÎMBRĂȚIȘĂM întregul. Eu spun că orice îndrăgostit caută în zadar să înăbușe în adîncul său gîndul tăinuit, *care este absolut* ca și ființa însăși, de a ști că el se pătrunde, fiind astfel marcat pentru totdeauna, de umbra aceea a sufletului posedat, totuși, odată cu trupul și pe care în mod iluzoriu nădăjduiește să-l poată exclude din posesiune, atunci cînd ideea acelui suflet îi stînjenește plăcerea.

Și, neputînd, vă spun, să alung nici o singură clipă din viața zilnică această evidență interioară care mă obsedează, de a ști că *eul* meu, ființa mea ocultă, în sfîrșit, e îmbibată de acest suflet vîscos, cu instincte

întunecate, care n-ar putea să extragă frumusețea din nici un lucru (chiar dacă lucrurile nu sînt decît așa cum le concepem și așa cum sîntem noi, în realitate, chiar dacă nu sînt decît ceea ce putem să admirăm la ele, adică să *recunoaștem* în ele ca parte din noi), v-o mărturisesc cu toată sinceritatea, cred că am comis un act aproape iremediabil de injosire posedînd această femeie și nemaiștiind cum să mă *răscumpăr* pentru acest act, vreau cel puțin să-mi pedepsesc slăbiciunea printr-un fel de moarte purificatoare. Într-un cuvînt, atunci cînd întreaga spiță omenească ar zimbi probabil de așa ceva, eu sper că dețin originalitatea DE A MĂ LUA ÎN SERIOS, avînd, de altfel, ca deviză a familiei *Etiamsi omnes, ego non.* [1]

Vă declar așadar pentru ultima oară, dragul meu vrăjitor, că, fără neașteptata, curioasa și fantastica propunere pe care mi-ați făcut-o, eu n-aș mai fi auzit bătaia acestui ceas tîrziu purtată de vîntul palidei dimineți de astăzi.

Nu! eram scîrbit de Oră, înțelegeți.

Acum, întrucît am dreptul să privesc fizicul văl de ideal al acestei femei ca pe o pradă cîștigată într-o luptă din care, învingător prea tîrziu, ies rănit de moarte, îmi îngăduî, pentru a rezuma cuprinsul serii fără pereche care a trecut, să dispun de acest văl spunîndu-vă: „De vreme ce puterea prodigioasei dumneavoastră inteligențe v-o permite, poate, vă încredințez, pentru a o transfigura într-un miraj capabil să-mi ofere un schimb sublim, această palidă fantomă omenească. Iar dacă, prin asemenea lucrare, veți elibera, pentru mine, forma sacră a acelui trup de maladia acelui suflet, eu jur, la rîndul meu, să încerc — sub adierea unei speranțe încă necunoscută mie — să întregesc umbra izbăvitoare pe care mi-o dăruiți."

— Bine, spuse Edison gînditor.

[1] Chiar și atunci cînd toți (se vor lepăda de tine), eu nu. (lat.) Cuvinte ale lui Petru către Isus, în Grădina Măslinilor.

— E un jurămînt ! adăugă, cu glasul ei melodios şi trist, Hadaly.

Draperiile se închiseră la loc, o scînteie licări : surda alunecare a lespedei albe, afundîndu-se, prăvălindu-se, parcă, în pămînt, vibră cîteva secunde, apoi se stinse.

Prin două-trei mişcări rapide ale mîinii în jurul frunţii femeii adormite, Edison o readuse în simţiri, în timp ce lord Ewald îşi punea mănuşile, ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic neobişnuit.

Miss Alicia Clary se trezi, continuînd — din punctul în care somnul sugerat o întrerupsese, şi fără nici o altă amintire — fraza începută către lord Ewald.

— ...Şi apoi, de ce nu-mi răspunzi, te rog, milord *conte* Ewald ?

La auzul titlului său, în mod atît de stupid amintit, tînărul nici nu mai avu în dreptul buzelor acea cută amară pe care o produce numai gentilomilor de adevărată noblețe acest soi de certificate date fără încetare de triviala companie.

— Scuză-mă, sînt puţin obosit, dragă Alicia, răspunse el.

Fereastra dublă rămăsese deschisă spre noaptea înstelată care începea să pălească spre răsărit ; o trăsură, apropiindu-se, făcea să scîrţîie nisipul de pe aleile parcului.

— Ei ! cred că vine să vă ia, spuse Edison.

— S-a făcut foarte tîrziu, într-adevăr, zise lord Ewald aprinzîndu-şi o havană, şi probabil că ţi-e somn, Alicia ?

— Da, aş vrea *să mă odihnesc* niţel !... zise ea.

— Iată adresa locuinţei dumneavoastră, unde veţi fi conduşi, spuse electricianul. Am văzut apartamentele au un confort foarte acceptabil pentru un voiaj. Pe mîine deci, şi toate cele bune.

Cîteva clipe mai tîrziu, trăsura îi ducea pe cei doi în Menlo Park, spre *cotagge*-ul lor improvizat.

Rămas singur, Edison chibzui o clipă ; apoi închizînd fereastra :

— Ce seară ! murmură el. Şi copilul acesta mistic, seniorul acesta fermecător, care nu-şi dă seama... că asemănarea aceasta cu statuia a cărei amprentă e evidentă în carnea acestei femei, da ! că această asemănare nu e decît *maladivă,* că ea trebuie să fie rezultatul vreunei *dorinţe,* în bizara ei descendenţă ; că s-a născut cu acest lucru aşa cum alţii se nasc tigraţi sau palmaţi ; că, într-un cuvînt, e un fenomen la fel de anormal ca gigantismul ! Asemănarea cu *Venus victrix* nu e, la ea, decît un fel de elephantiasis de care va muri. Diformitate patologică, de care sărmana ei natură e atinsă. Nu importă, e miraculos că această monstruozitate sublimă a venit tocmai la timp pe lume pentru a legitima cu tot dinadinsul prima mea andreidă ! Ei hai ! experienţa e frumoasă. La lucru ! Şi să se facă *Umbra !* — Acestea fiind zise, cred că mi-am cîştigat şi eu dreptul de a dormi cîteva ceasuri în noaptea asta.

Apoi, ajungînd în mijlocul laboratorului :

— Sowana ! spuse el cu vocea scăzută, cu o intonaţie specială.

La această chemare, vocea feminină, atît de pură şi atît de gravă pe care o auzise în ajun, în primele ore ale înserării, îi răspunse, nevăzută, din mijlocul sălii :

— Iată-mă, dragul meu Edison ei bine ! ce spui ?

— Rezultatul m-a descumpănit şi pe mine cîteva clipe, Sowana ! spuse Edison. Asta depăşeşte orice speranţă, într-adevăr. E o magie !

— O ! asta încă nu e nimic ! spuse vocea *după încarnare* va fi ceva supranatural.

— Trezeşte-te şi relaxează-te ! murmură Edison după un moment de tăcere.

Apoi atinse butonul unui aparat ; cele trei lămpi strălucitoare se stinseră toate deodată.

Numai veioza mai ardea, luminînd, alături, pe o pernă aşezată pe masa de abanos, misteriosul braţ cu încheietura mîinii înlănţuită de vipera de aur — ai cărei ochi albaştri păreau să privească ţintă la marele electrician, prin întuneric.

III

Neplăcerile gloriei

Lucrătorul care nu muncește douăzeci și cinci de ore pe zi nu are ce căuta la mine.

EDISON

În intervalul celor două săptămîni ce urmară acelei seri, soarele auri vesel norocosul district din New-Jersey.

Toamna înainta, cu toate acestea ; frunzele marilor arțari din Menlo Park se învrîstau cu purpură, iar vîntul le boțea, de la o dimineață la alta tot mai nemilos.

Castelul și grădinile lui Edison apăreau deja în înserări mai albastre. Păsările din împrejurimi, credincioase rămurișului și ultimelor frunze, începeau, înfoindu-și penele, să piuie primele note din cintecele lor de iarnă.

În timpul acestui șir de zile frumoase, Statele Unite în general — și îndeosebi Boston-ul, Philadelphia și New York-ul — deveniseră neliniștite, Edison suspendînd orice recepții de cînd cu vizita lordului Ewald.

Închis împreună cu mecanicii și ajutoarele sale în laborator, nu mai ieșea. *Reporterii*, trimiși în grabă, găsiseră poarta închisă ; încercaseră să-l descoasă pe domnul Martin, dar muțenia lui surîzătoare îi descumpănise în tentativele lor. Gazetele și *magazinele* se frămîntau. „Aha, oare ce făcea vrăjitorul din Menlo Park ? tatăl Fonografului ?“ Zvonuri, în legătură cu descoperirea definitivă a adaptării contorului (!) la Electricitate, începeau să circule.

Detectivi abili încercaseră să închirieze ferestre îndepărtate pentru a surprinde vreo experiență. Dolari irosiți! Nu se putea vedea nimic de la blestematele de ferestre! Copoi, alertați de Compania de gaz, devenită foarte neliniștită, se cocoțaseră pe înălțimile din jur și, de acolo, înarmați cu enorme telescoape, controlau grădinile, scormonindu-le și scrutîndu-le cu ochi perspicace.

Însă, în partea dinspre laborator, frunzișul unei mari alei împiedica orice investigație. Nu reușiseră să distingă decît o tînără doamnă, extrem de frumoasă, îmbrăcată în mătase albastră și culegînd liniștită flori, pe peluza din mijloc — raport care îngrozise Compania de gaz.

Electricianul încerca să-i înșele! Era clar. O tînără doamnă, culegînd flori?... Haida de! Îmbrăcată în mătase albastră?... Nu mai încape nici o îndoială!... Își bătea joc! Descoperise divizarea Fluidului, demonul! Nu se lăsau ei, însă, păcăliți. Un asemenea om era un flagel social. Vor avea ei grijă! Să nu-și închipuie el! etc.

Într-un cuvînt, neliniștea ajunsese la culme, cînd se află că Edison îi convocase, în mare grabă, pe excelentul doctor Samuelson D.D. și pe faimosul W *** Pejor, dentistul *high-life*-ului american, practicianul în vogă — atît de prețuit pentru frivolitatea pieselor sale, pentru inocenta sa manie a violului și pentru soliditatea protezelor sale.

Imediat se răspîndi zvonul — nici măcar fulgerul gîfîind n-ar fi avut atîtea aripi ca să-l divulge — că Edison, bolnav, mugea zi și noapte, pradă unei congestii din cele mai dureroase și mai teribile, iar capul său, amenințat de cea mai iminentă meningită, se umflase cît Capitoliul de la Washington.

Existau temeri în legătură cu pericolul iminent al unei congestii cerebrale. Era un om terminat! Acționarii Gazului, ale căror titluri tocmai scăzuseră simțitor, se înfiorară de bucurie la această veste. Apoi se aruncară unii în brațele celorlalți, plîngînd de satisfacție și bîiguind vorbe fără noimă.

Istoviți de infructuoase eforturi de a găsi niște termeni suficient de fierbinți pentru a redacta, în unanimitate, în cadrul unui picnic, un imn de recunoștință, pe care plănuiseră să-l publice, renunțară la aceasta de comun acord și, cuprinși de un gînd luminos, se răspîndiră degrabă, pentru a cumpăra la preț scăzut cît mai multe acțiuni de la comisionarul Societății fondate pe Capitalul intelectual al lui Edison și pe Exploatarea descoperirilor lui.

Cînd venerabilul doctor Samuelson D.D. urmat de excelentul și ilustrul W*** Pejor, afirmară, sub cuvînt de onoare, la întoarcerea lor la New York, că aptitudinile vitale ale uluitorului vrăjitor nu se aflaseră niciodată într-o stare de sănătate mai bună ; că, în timpul șederii lor la Menlo Park, fusese vorba, pur și simplu, de tînăra doamnă în toaletă azurie, pe care el încerca o serie de experiențe cu anestezicele sale, avu loc o prăbușire de mai multe milioane de dolari, care îi făcu de-a dreptul să schelălăie pe cumpărătorii din ajun. Trei bombăneli oficiale fură chiar votate împotriva inginerului, și conștiincios executate !... spre sfîrșitul agapei de consolare pe care și-o oferiră speculatorii faimoasei scăderi de acțiuni. Într-o țară unde afacerea cea mai prosperă e bazată pe industrie. pe activitate și pe descoperiri, nu era nimic nefiresc în aceste evenimente.

Totuși, revenindu-și pe jumătate din panică și din alertă, spiritele se mai liniștiseră iar strășnicia spionajului mai slăbi nițel.

Pînă într-atîta încît într-o frumoasă noapte — cum o ladă de dimensiuni importante îi fusese în mod notoriu expediată lui Edison de la New York, și cum camionul sosea la Menlo Park — cîțiva detectivi apatici, postați de unii curioși, dădură exemplul unei moderații neașteptate. Procedeele pe care le folosiră cu acest prilej, pentru a-și da seama cum stau lucrurile, fură chiar blamate ca fiind prea blajine și de o ingeniozitate prea neroadă.

Într-adevăr, ei se mulțumiră, mai întîi, să se năpustească, fără vane preambuluri și cu puternice lovituri

de reteveie, asupra camionagiului și a lucrătorilor negri care escortau lada, lăsîndu-i aproape morți în drum. Apoi, la lumina torțelor, se grăbiră să deschidă amintita ladă, dar procedînd de astă dată cu toată delicatețea și subtilitatea de care erau în stare, adică împlîntînd, în grabă, enorme rîngi între scînduri, pe care le făcură țăndări.

În sfîrșit ! Acum aveau deci posibilitatea să examineze noile elemente electrice și să vadă în ce consta „Contorul" comandat în mod evident de Edison.

Șeful expediției, procedînd la examinarea minuțioasă a conținutului lăzii, nu inventarie în ea decît o nouă rochie de mătase albastră (O, era nou-nouță !), niște botine de aceeași nuanță, ciorapi de damă de o finețe încîntătoare, o cutie cu mănuși parfumate, un evantai de abanos cu sculpturi prețioase, dantele negre, un corset ușor și minunat cu panglici strălucitoare, niște capoturi de batist, o cutie cu bijuterii cuprinzînd niște cercei cu diamante destul de frumoși, inele și o brățară, flacoane de parfum, batiste brodate cu inițiala H*** și alte cîteva obiecte de acest gen, în sfîrșit o întreagă toaletă feminină.

La vederea acestor fleacuri, agenții noștri, simțindu-se cuprinși de o adevărată năuceală, formară un cerc în jurul cufărului în care fiecare obiect fu reașezat la locul lui, sub privirea gravă a șefului. Apoi, cuprinzîndu-și bărbia în palmă, seniorii noștri făcură o pauză și o strîmbătură, găsind, fără îndoială, că insuccesul lor umilitor avea un gust amar. Apoi, parcă înnebuniți, încrucișîndu-și brusc brațele, răschirîndu-și degetele lungi peste coaste și ridicînd exagerat din sprîncene, se uitară unii la alții în tăcere, cu priviri neîncrezătoare. După care, pe jumătate asfixiați de fumul torțelor din mîinile subalternilor, se întrebară visători, în șoaptă, unii pe alții, și cu expresii alese din floarea limbajului lor, „dacă, într-adevăr, papa Fonograf își bătea joc de ei" ?

Totuși, cum isprava se putea solda cu urmări grave, șeful, trăgînd pe nas o priză zdravănă, în timp

ce-şi înghiţea cu greu saliva, le porunci — cu glas scăzut şi, între două din acele imprecaţii alese care rechemară hoarda la sentimentul realităţii —, le porunci să ducă, cu iuţeala binecunoscută a fulgerului, corpul delict la destinaţie, şi asta sub ameninţarea linşării.

Hoarda se puse aşadar în mişcare întinzînd compasul. Ajunşi în faţa porţii lui Edison, ei dădură peste domnul Martin şi cei patru veseli colegi ai săi, care, cu un aer amabil şi cu revolverele cu douăsprezece focuri în mînă, le mulţumiră călduros pentru osteneala pe care au catadicsit să şi-o dea, ridicară sprinteni lada şi închiseră grilajul în nasul gentlemenilor noştri, care primiră în acelaşi timp în faţă jetul unui orbitor fascicol de magneziu pornit din laboratorul electricianului, care fotografia în acest fel, în acea străfulgerare, mutrele lor hirsute, ţepoase şi hircaniene.

Li se datora răsplată după merit. În consecinţă, chiar a doua zi, în urma unei telegrame detaliate din partea lui Edison şi însoţită de portretul colectiv al acestor perfecţi complici (vedere luată în faţa zăbrelelor), le pică acestor demne personaje (în urma propunerii comisarului de poliţie cu care ei se grăbiră să fie de acord) norocul cîtorva luni de răcoare. Chiar aceia care îi angajaseră îi acuzară înfiorător în faţa comisarului, pentru blajinătatea procedeelor lor, lucru ce domoli treptat vigilenţa curiozităţii publice.

Oare ce făcea Edison ? Ce-i mai dăduse oare prin cap ? Unii nerăbdători visau chiar să sară grilajul ! Însă inginerul avertizase, încă de mult, prin glasul ameninţător al jurnalelor, că, odată cu înserarea, va pune diferite puncte, izolate cum trebuie, în contact cu un curent puternic. Astfel că lumea se ţinea la distanţă, odată pavăza instalată de jur împrejur. Care paznici, care elveţieni, care supraveghetori pot egala într-adevăr electricitatea ? Încercaţi s-o corupeţi ! mai ales că nici nu se ştie unde se află ! Dacă nu te îmbraci în paratrăznete, ori dacă nu porţi veşminte

de cristal groase și ermetice, tentativa poate duce la rezultate amare, într-un cuvînt, poate fi încoronată cu un succes cel puțin negativ.

Miile de conversații continuau „Ce face oare ? Ce anume pune la cale ? — S-o întrebăm pe mistress Edison ?... Am fi bine primiți ! — Altfel, cum ! — Dar ea știe oare ceva ? — Copiii ?... Obișnuiți de timpuriu să facă pe surdomuții incurabili atunci cînd erau întrebați, ar fi însemnat să te ostenești degeaba. Eh, asta este. Trebuie să așteptăm."

Deodată, cam în aceeași perioadă, Sitting-Bull, sachemul ultimilor Piei-roșii din Nord, obținînd un neașteptat și sîngeros avantaj asupra trupelor americane trimise împotriva lui — decimînd și scalpînd, după cum se știe, elita tinerilor din orașele din nord-estul Uniunii — atenția, uluită de această știre, care avu răsunet în întreaga lume, se îndreaptă asupra indienilor amenințători și-l slăbi din vedere pe Edison pentru cîteva zile.

Inginerul profitase de acest lucru pentru a trimite în taină pe unul din mecanicii săi la Washington, la primul artist al capitalei în arta părului, peruchierul Luxului și al Nobilimii. Inteligentul emisar înmînase acestui om, din partea lui Edison, eșantionul unui lung și ondulat păr brun, împreună cu o notă indicînd, la miligram și la milimetru, greutatea și lungimea celui după care el dorea o copie cît se poate de perfectă — totul însoțit de patru fotografii, în mărime naturală, ale unui cap mascat căruia urma să i se reproducă neglijeul și coafura.

În mai puțin de două ceasuri, întrucît era vorba de Edison, părul fu sortat, cîntărit și fiert.

Trimisul înmînă atunci artistului o țesătură subțire, o dermă capilară cu un aspect atît de viu încît peruchierul o suci și o răsuci cîtva timp, gînditor, înainte de a exclama

— Dar ăsta e un scalp ! piele cu păr ! proaspăt jupuită ! tăbăcită printr-un procedeu necunoscut !... E nemaipomenit !... Doar dacă nu cumva e o sub-

stanță pe care... În sfîrșit, orice senzație de țeapăn a perucii e înlăturată prin sistemul acesta !

— Acum ascultați despre ce e vorba, răspunse trimisul lui Edison. Țesătura aceasta se mulează exact pe forma cutiei craniene, pe occiputul și parietalele unei persoane din cele mai elegante. În urma unui atac de friguri, ea se teme că-și va pierde părul și dorește să-l înlocuiască, pentru cîtva timp, cu aceasta. Iată parfumurile și uleiurile pe care le folosește. E vorba să confecționați o capodoperă — prețul nu contează. Înhămați deci la treabă trei-patru din cei mai buni artiști ai dumneavoastră, zi și noapte dacă e nevoie, să ne urzească părul acesta pe țesătură așa fel încît să înșele natura, copiind-o. Mai ales să nu faceți *CEVA MAI BUN* decît a făcut natura !!! V-ați depăși scopul. *Identic* ! Nimic mai mult. Veți controla cu lupa după fotografii, zulufii, micii cîrlionți rebeli și puful. Domnul Edison contează pe lucrarea dumneavoastră de acum în trei zile — și nu voi pleca de aici fără ea.

Peruchierul scoase, la început, țipete de protest în fața unui termen atît de scurt ; dar, în seara zilei a patra, trimisul, cu o cutie în mînă, se întorsese la Menlo Park.

Acum, cei bine informați din împrejurimi șușoteau între ei că o misterioasă caleașcă sosea în fiece dimineață la o poartă necunoscută și recent tăiată în zidul parcului. O tînără miss, aproape totdeauna îmbrăcată în albastru, o persoană foarte frumoasă, foarte distinsă, cobora singură, își petrecea ziua împreună cu Edison și cu ajutoarele acestuia, în laborator, ori se plimba prin grădină. Seara, aceeași caleașcă venea s-o ia și o ducea pînă la un anumit *cottage* somptuos, recent închiriat de un tînăr senior englez, chipeș, de altfel, ca lumina soarelui. „— Ce putea să însemne păstrarea tainei în legătură cu un subiect atît de pueril ? — Această bruscă izolare ?... Ce căutau oare asemenea episoade... romanțioase... în domeniul Științei ? — În sfîrșit, era ceva ne-

serios ! — Ah ! ce om bizar, acest Edison !... Da !... Bizar ! — Pe legea mea, acesta era cuvîntul !"

Sătulă de atîta hărţuială, lumea aştepta ca „nebunia" marelui inginer să treacă.

IV

Într-o seară cu eclipsă

> Dar într-o seară de toamnă, cînd aerul atîrna greu şi nemişcat în tărie, iubita mea mă chemă la ea. Un văl de ceaţă plutea deasupra pămîntului şi, văzînd splendorile lui octombrie în frunzişul pădurii şi caldul sărut al înserării peste ape, ai fi zis că un curcubeu strălucitor s-a pogorît din înalturi.
>
> — Iată, ziua cea mult aşteptată ! zise ea, cînd mă apropiai ; ziua cea mai frumoasă pentru viaţă şi pentru moarte! E o zi mare pentru fiii pămîntului şi ai vieţii !... Ah ! dar mai frumoasă, mult mai frumoasă încă — pentru fiicele Cerului şi ale Morţii !
>
> *EDGAR ALLAN POE, Morella*

Într-una din ultimele seri din a treia săptămînă, cînd se lăsă ceaţa, lord Ewald descălecă în faţa intrării principale a casei lui Edison, şi, anunţîndu-se, pătrunse pe aleea din grădină ce ducea la laborator.

Cu zece minute mai înainte, în timp ce aștepta, răsfoind jurnalele, întoarcerea lui miss Alicia Clary, tînărul primise telegrama următoare

„Menlo Park Lord Ewald 7—8—5 h. 22 minute, seara Mylord, sînteți bun să-mi acordați cîteva clipe ? Hadaly".

La care lord Ewald dăduse ordin să-i fie înșeuat poneiul.

Era spre sfîrșitul unei după-amieze cu furtună ; s-ar fi zis că natura se potrivea cu evenimentul așteptat Edison părea să-și fi ales momentul.

Era amurgul unei zile cu eclipsă. Spre apus, razele aurorei boreale își întindeau peste tot cerul brațele sinistrului lor evantai. Orizontul dădea impresia unui decor; aerul vibra, enervant, sub freamătul unui vînt cald și greu ce stîrnea vîrtejuri printre grămezile de frunze uscate. Dinspre sud spre nord-est se rostogoleau nori înfricoșători, asemeni unor mormane de vată violetă, tivite cu aur. Bolta cerului părea artificială ; deasupra munților din miazănoapte, fulgere lungi și subțiri, drugi muți și livizi, se întretăiau ca niște lovituri de spadă ; decorul era întunecat și amenințător.

Aruncînd o privire spre cer, tînărului i se păru că bolta luase, în acel moment, înfățișarea gîndurilor lui. Străbătu aleea și, ajuns în pragul laboratorului, avu o secundă de ezitare apoi, văzînd-o prin geam pe miss Alicia Clary, care se afla la ultima ei ședință și îi recita, fără îndoială, vreun ultim pasaj maestrului Thomas, intră.

Edison ședea foarte liniștit în fotoliul său, îmbrăcat într-o haină de casă. Ținea în mînă niște manuscrise.

La zgomotul ușii care se deschidea, miss Alicia Clary se întoarse.

— Ia te uită, exclamă ea, lord Ewald !

Acesta se abținuse, într-adevăr, de la orice vizită începînd din seara aceea teribilă.

Zărindu-l pe elegantul tînăr care, în răceala lui simpatică, se îndrepta spre el, Edison se ridică. Își strînseră mîinile.

— Telegrama pe care am primit-o adineauri era de o concizie atît de elocventă încît mi-am pus mănușile pe drum, pentru prima oară în viață, spuse lord Ewald.

Apoi, întorcîndu-se spre Alicia

— Mîna dumitale, scumpă miss. Erai la repetiție ?

— Da, răspunse ea ; dar se pare că am terminat. Recitim, atîta tot.

Edison și lord Ewald se îndepărtară cîțiva pași.

— Așadar, întrebă tînărul coborînd vocea, marea Operă, Idealul electric... minunea noastră... ori mai degrabă a dumneavoastră... a venit pe lume ?

— Da, spuse simplu Edison ; o veți vedea după plecarea lui miss Alicia Clary. Îndepărtați-o, dragul meu lord ; faceți în așa fel încît să rămînem singuri.

— Deja ? spuse lord Edison ginditor.

— M-am ținut de cuvînt, atîta tot, spuse neglijent Edison.

— Și miss Alicia Clary nu bănuiește nimic ?

— O simplă eboșă din lut a păcălit-o, așa după cum vă anunțasem. Hadaly se afla ascunsă în spatele impenetrabilei draperii a obiectivelor mele iar mistress Any Sowana s-a dovedit o artistă de geniu.

— Dar mecanicii dumneavoastră ?

— Ei nu au văzut în toate acestea decît o simplă experiență de fotosculptură restul a rămas un secret pentru ei. De altfel nu am dezizolat aparatul interior făcînd să țîșnească scînteia respiratorie decît azi dimineață, la primele raze ale soarelui... care s-a și eclipsat de admirație ! adăugă rîzînd Edison.

— Vă mărturisesc că încerc și eu o oarecare nerăbdare s-o contemplu, astfel transformată, pe Hadaly ! zise, după o clipă, lord Ewald.

— O veți vedea în seara asta. O ! nu o veți mai recunoaște, spuse Edison. Apropo, adăugă el, știți, trebuie să vă previn, e ceva, într-adevăr, mult mai înspăimîntător decît credeam eu.

— Ei bine, domnilor ! le strigă miss Alicia Clary. Conspirați oare, de vorbiți în șoaptă ?

— Scumpă miss, spuse Edison apropiindu-se de ea, îi împărtășeam lordului Ewald întreaga mea satisfacție în legătură cu asidua dumneavoastră docilitate, cu realul talent și cu magnifica voce cu care sînteți înzestrată, și adăugam că am cea mai mare încredere în privința viitorului apropiat ce vă așteaptă !

— Ei bine ! dar... puteați să spuneți toate acestea cu glas tare, dragă domnule Thomas, exclamă miss Alicia Clary. Nu este nimic jignitor în asta. Însă, continuă ea luminîndu-și cuvintele cu un surîs și cu o feminină amenințare cu degetul, am și eu să-i spun ceva lordului Ewald, și nu mă supăr că a venit. Da, da, mi-au venit și mie niște idei în legătură cu ce se întîmplă în jurul meu de trei săptămîni încoace ! În sfîrșit, am ceva pe inimă ! M-ați lăsat să înțeleg astăzi, printr-un cuvînt foarte surprinzător, nu știu ce enigmă absurdă...

Și adăugă, cu un aer ce voia să fie demn și sec, și pe care îl dezmințea grava ei frumusețe

— Îngăduiți-ne să facem o mică plimbare în parc, lord Ewald și cu mine ; țin să lămuresc o bănuială în legătură cu un anumit subiect...

— Fie ! răspunse lord Ewald nițel contrariat, după ce schimbase o privire cu Edison ; însă voi avea și eu, diseară, de discutat despre dumneata cu domnul Thomas, iar timpul său e prețios.

— O ! nu ne va lua prea mult timp ! spuse miss Alicia Clary. Vino ; e mai *CUVIINCIOS* să nu-ți spun aceste lucruri în prezența lui.

Miss Alicia Clary își luă de braț iubitul intrară în parc și, cîteva clipe mai tîrziu, se îndreptau spre aleea întunecată.

Lord Ewald, nerăbdător, se gîndea la subteranele fermecate, unde, peste un ceas, avea să stea față-n față cu o nouă Evă.

Îndată după plecarea celor doi tineri, chipul lui Edison căpătă o expresie de neliniște și de concentrare profunde. Inginerul se temea, poate, ca nebuneasca stupiditate a lui miss Alicia Clary să nu trădeze vreo confidență ; el îndepărtă foarte repede perdeaua de la ușa de sticlă și îi urmări cu privirea strălucitoare prin ochiurile geamului.

Apoi trase rapid o măsuță pe care se aflau un ochean marinăresc, un microfon de un tip nou și un manipulator electric. Firele acestor două instrumente străbăteau zidul și se pierdeau nevăzute printre altele care se întretăiau pe deasupra copacilor de pe alee, ramificîndu-se în toate părțile.

Fără îndoială o scenă de semi-ruptură, pe care credea că o presimte *și pe care ținea s-o audă înainte de a o dărui pe Hadaly,* i se părea iminentă.

— Ce doreai să-mi spui, Alicia ? întrebă lord Ewald.

— O ! numaidecît ! răspunse ea cînd vom ajunge în aleea aceea. E foarte întunecoasă, dragul meu, și nu vom putea fi văzuți. E vorba de o neliniște foarte bizară, te asigur, care m-a cuprins pentru prima oară în viață ! Îți voi spune îndată.

— Cum dorești, răspunse lord Ewald.

Seara era încă tulbure ; lungile dîre de foc trandafirii venite din polul boreal se estompau deasupra orizontului ; cîteva stele grăbite punctau, printre nori, intervalele vineții ale eterului ; frunzele fosneau cu un zgomot mai aspru pe sub bolta de frunziș a aleii ; mirosul ierbii și al florilor era pătrunzător, umed și plin de vrajă.

— Ce vreme frumoasă, în seara asta ! murmură miss Alicia Clary înfiorîndu-se.

Lord Ewald, preocupat, abia de-o auzi.

— Da, zise el, cu un glas ușor stînjenit, în care vibra o nuanță amară și aproape batjocoritoare dar, să vedem, Alicia, ce anume ai să-mi spui ?

— Dragul meu lord, ce grăbit ești, în seara asta ! Ești bun să iei loc pe banca aceea de mușchi, acolo ?... adăugă ea. Ne vom simți mai comod ca să discutăm și sînt nițel obosită.

Se sprijini de brațul lui.

— Te îndispune ceva, Alicia ? spuse el.

Ea nu-i răspunse.

Lucru ciudat, miss Alicia Clary părea și ea preocupată în seara aceea.

Era oare din cauza vreunui instinct feminin ce-o avertiza în legătură cu o vagă primejdie ?

Lordul nu știa ce să creadă despre ezitarea tinerei femei. Alicia ținea între dinți firul unei flori, culeasă la întîmplare, și întreaga ei ființă strălucea de o frumusețe neasemuită. Rochia mătăsoasă făcea să se plece florile de pe gazon tînăra femeie își înclina chipul luminos pe umărul lordului Ewald, iar vraja părului ei minunat, puțin desfăcut sub mantila lui de dantelă neagră, era de o melancolie amețitoare.

Ajunși lîngă banca de mușchi, ea se așează prima. Lord Ewald, obișnuit s-o audă debitînd într-una nerozii interesate ori banale, aștepta răbdător cîteva noi mostre.

Îi veni, totuși, o idee ! Dacă puternicul dar al vorbirii al acelui magician de Edison a aflat cumva mijlocul de a risipi, puțin, vălul de negură care întuneca posaca minte a acestei atît de frumoase creaturi ? se gîndi el. Ea tăcea, oare asta nu spunea deja mult ?

Se așeză alături de ea.

— Prietene, spuse Alicia deodată, uite, găsesc că ești trist de cîteva zile încoace ! N-ai putea să-mi spui și mie cîte ceva ? Sînt o prietenă mai bună decît crezi.

Lord Ewald se afla în acel moment la o mie de leghe depărtare de miss Alicia Clary se gîndea la florile neliniștitoare din acel sălaș unde Hadaly îl

aștepta, fără îndoială. Astfel că, auzind această întrebare a tinerei femei, tresări, cu un imperceptibil gest de surprindere, la gîndul că Edison vorbise, poate, prea multe !

Însă, chiar de la prima examinare, eventualitatea aceasta i se păru cu totul inadmisibilă. Nu încă din prima seară, Edison o întorsese pe degete, și cu un sarcasm cumplit, iar de atunci avusese destul timp s-o asculte, pentru a mai face acum zadarnice încercări de lecuire morală.

Totuși, felul acesta blînd în care se interesa de el îl surprindea. Era prima manifestare de bunătate din partea Aliciei ; prin urmare instinctul o avertiza că un lucru grav era pe cale să se întîmple ?

Dar primele presupuneri fură înlocuite de un gînd mai rezonabil și mai simplu.

În spiritul lui se trezi poetul. Își spuse că seara care-i înconjura era într-adevăr dintre acelea în care e foarte greu ca două ființe omenești, în floarea frumuseții, a tinereții și a dragostei, să nu se simtă ceva mai mult decît niște simpli muritori ; că misterele feminine sînt mai adînci decît gîndul ; că sufletele cele mai obscure, supuse unor influențe sublime și senine, pot, într-o clipă, să se lumineze de o rază ce le era necunoscută ; că acele blînde și salutare umbre îl îndemnau, cel puțin, să nutrească această speranță; și că în sfîrșit nefericita lui iubită putea și ea, chiar fără a-și da seama, să simtă acea chemare divină în toată ființa ei Ia să vedem ! El trebuia să încerce, de dragul nopții, o ultimă încercare de a reînvia sufletul pînă atunci surd și orb, născut mort, ca să zicem așa, al celei pe care o iubea cu durerea în suflet.

De aceea, strîngînd-o încetișor, și mai aproape de pieptul lui îi spuse

— Scumpă Alicia, ceea ce aș avea să-ți spun e făcut din bucurie și tăcere dar dintr-o bucurie reculeasă și dintr-o tăcere mai minunată chiar decît cea care ne înconjoară ! Oh ! dragostea mea, te iubesc !

tu o știi ! Asta înseamnă că numai prezența ta mă face să trăiesc ! Pentru a fi demni de această fericire, împreună, e deajuns să simțim ceea ce e nemuritor în jurul nostru și să divinizăm tot ce simțim. Aici, în ideea aceasta, nu mai există deziluzii, niciodată ! O singură clipă dintr-o astfel de iubire înseamnă mai mult decît un secol din alte iubiri.

Spune-mi, prin ce anume modul acesta de a iubi ți se pare atît de exaltat sau atît de nesăbuit, cînd mai degrabă el îmi pare atît de firesc și singurul care nu-ți lasă în suflet nici neliniște și nici remușcări ? Toate mîngîierile cele mai fierbinți ale patimii sînt astfel sporite, de o mie de ori mai intense și mai reale, înnobilate, transfigurate, îngăduite ! Ce plăcere găsești tu prin urmare în a dispreţui mereu tot ce e mai bun, eternul din ființa ta ? Ah ! dacă nu mi-ar fi teamă să nu-ți aud rîsul tineresc, vai ! atît de deznădăjduitor și totuși atît de dulce, ți-aș spune multe alte lucruri, ori mai degrabă, rămînînd tăcuți, am fi cuprinși de simțăminte divine !...

Miss Alicia Clary păstra tăcere.

— Dar, reluă lord Ewald cu un surîs trist, îți vorbesc o limbă ciudată, nu-i așa ? Prin urmare, pentru ce-mi pui întrebări ? Ce pot să-ți spun eu oare, și ce cuvinte, în definitiv, prețuiesc cît un sărut de-al tău ?

Era pentru prima oară, după mult timp, că el îi vorbea de un sărut. Impresionată, fără îndoială, de magnetismul nopții ce se lăsa și al tinereții, tînăra femeie, pentru prima oară, părea să se abandoneze, mai gravă, îmbrățișării plină de vrajă a lordului Ewald.

Înțelesese ea oare blînda și arzătoarea șoaptă a acelor cuvinte pline de patimă ? O lacrimă i se rostogoli pe neașteptate din gene pe obrajii palizi.

— Suferi, prin urmare, spuse ea în șoaptă, și asta pentru mine !

În fața emoției pe care o trădau aceste cuvinte, tînărul, înfiorat, se simți cuprins parcă de o inefabilă uimire. O vrajă intensă îl inspiră ! Desigur, el nu se mai gîndea la *cealaltă !* la cea teribilă : aceste

unice cuvinte omenești fuseseră deajuns pentru a-l tulbura sufletul, pentru a trezi în el nu știu ce speranță :

— O, dragostea mea ! șopti el, aproape nebun.

Și buzele lui atinseră buzele, reparatorii în sfîrșit, care îl consolaseră. Dădu uitării lungile ceasuri pline de uscăciune pe care le îndurase iubirea lui reînvia. Vrăjitul infinit al bucuriilor pure îi umplea inima, iar extazul său era tot atît de subit pe cît de nesperat ! Aceste unice cuvinte îi risipiseră, ca o pală de vint din înalturi, gîndurile neliniștite și răscolite! Renăștea ! Hadaly și vanele ei miraje erau acum departe de amintirile sale.

Rămaseră tăcuți și înlănțuiți timp de cîteva secunde : pieptul tinerei femei se ridica și-l tulbura cu parfumul ei îmbătător o strînse cu putere în brațe.

Deasupra celor doi îndrăgostiți, cerul se înseninase și se umplea de stele printre coroanele copacilor de pe alee întunericul se adîncea și devenea sublim. Da, cu sufletul pătimaș de uitare, tînărul simțea cum renaște în frumusețea lumii.

În acea clipă își făcu loc în mintea sa ideea obsedantă că Edison îl aștepta în cavourile lui mortuare pentru a-i arăta întunecatul miracol al Andreidei.

— Ah ! murmură el, eram oare smintit ? Visam sacrilegiul... unei jucării, a cărei simplă înfățișare m-ar fi făcut să zîmbesc, sînt sigur ! al unei absurde păpuși nesimțitoare ! De parcă, în fața unei femei tinere de o atît de unică frumusețe ca tine, nu s-ar spulbera toate acele sminteli făcute din electricitate, din presiuni hidraulice și din cilindri însuflețiți ! Într-adevăr, am să-i mulțumesc îndată lui Edison, și fără nici o altă curiozitate. Probabil că dezamăgirea mi-a întunecat de-a binelea mințile de-am putut să concept, grație teribilei elocvențe a scumpului și admirabilului savant, o asemenea posibilitate ! O, iubita mea ! Te recunosc ! Tu exiști ! Ești făcută din carne și oase, ca și mine. Îți simt inima bătînd ! Ochii tăi au plîns ! Buzele tale s-au tulburat sub apăsarea

buzelor mele ! Eşti o femeie pe care iubirea o poate face ideală ca şi frumuseţea ta ! O, scumpă Alicia ! Te iubesc ! Eu...

Nu apucă să termine.

Pe cînd îşi ridica privirea plină de beatitudine şi umedă de lacrimi fermecate spre ochii celei pe care o ţinea înfiorată în braţe, văzu că ea îşi ridicase capul şi-l privea ţintă. Sărutul cu care el îi atinse buzele, sorbindu-i suflarea, se stinse deodată ; un vag parfum de ambră şi de roze îl făcu să se înfioare din cap pînă-n picoare, fără ca el să-şi fi dat seama de strălucirea care îi orbise într-un mod teribil judecata.

În acelaşi timp, miss Alicia Clary se ridică — şi, punîndu-şi pe umerii tînărului palidele-i mîini *încărcate de inele scînteietoare*, îi spuse cu melancolie dar cu acea voce de neuitat, supranaturală, pe care el o auzise odată

— Prietene, nu mă recunoşti ? Eu sînt Hadaly.

V

Androsfinxul

Adevăr zic vouă dacă ei tac,
VOR VORBI PIETRELE !

Noul Testament

La acest cuvînt, tînărul se simţi parcă insultat de infern. Cu siguranţă că, dacă în clipa aceea Edison s-ar fi aflat de faţă, lord Ewald, călcînd în picioare orice consideraţie umană, de orice fel, l-ar fi asasinat pe loc şi cu sînge rece. Sîngele îi năvăli în obraji. Văzu lucrurile printr-o lumină roşie-întunecată. Întreaga existenţă de douăzeci şi şapte de ani îi trecu

prin minte într-o secundă. Pupilele lui, dilatate datorită complexei orori a faptului, erau ațintite asupra Andreidei. Inima, strînsă de o amărăciune cumplită, îl ardea în piept așa cum arde o bucată de gheață.

Își fixă, în mod mecanic, lornionul și o cercetă cu privirea din cap pînă-n picioare, din dreapta, din stînga, apoi din față.

Îi luă mîna era mîna Aliciei ! Mirosi gîtul, pieptul strîns al vedeniei era chiar Alicia ! Îi privi ochii... erau într-adevăr ochii ei... numai că privirea era sublimă ! Îmbrăcămintea, mersul... și acea batistă cu care ea își ștergea, în tăcere, două lacrimi de pe obrajii ca petala crinului era tot ea... însă transfigurată ! devenită, în sfîrșit, demnă de frumusețea ei însăși era identitatea idealizată.

Prea răvășit ca să-și adune gîndurile, el închise ochii ; apoi, cu palma mîinii febrile, își șterse cîteva picături de sudoare rece de pe frunte.

Simțise, pe neașteptate, ceea ce simte un călător care, pierdut într-o ascensiune în creierul munților, auzindu-l pe ghid spunîndu-i în șoaptă „Nu priviți în stînga dumneavoastră !“ — nu a ținut seama de avertisment, și zărește, brusc, chiar lîngă talpa sa, pe verticală, unul din acele abisuri cu adîncimi amețitoare, învăluite în ceață, și care au aerul să-i întoarcă privirea chemîndu-l în prăpastie.

Se ridică în picioare, blestemînd, palid, și plin de o spaimă mută. Apoi se reașeză, fără să rostească un cuvînt și amînînd pe mai tîrziu orice decizie.

Prin urmare, primul lui fior de tandrețe, de speranță și de inefabilă iubire îi fusese răpit, smuls : îl datora acelei deșarte capodopere neînsufletite, din cauza cumplitei asemănări care îl înșelase.

Sufletul lui era uluit, umilit, lovit.

Îmbrățișă cu privirea cerul și pămîntul, cu un rîs vag, sec, insultător, care trimitea înapoi Necunoscutului injuria nemeritată ce fusese adusă sufletului său. Iar asta îl făcu să-și recapete deplina stăpînire de sine.

Atunci văzu aprinzîndu-se, în străfundurile cugetului său, un gînd brusc, şi mai surprinzător, el însuşi, decît fenomenul de adineauri. Era gîndul că în definitiv femeia pe care o înfăţişa această miraculoasă păpuşă ce şedea alături de el *nu găsise niciodată în sufletul ei cu ce să-l facă să simtă dulcele şi sublimul moment de pasiune prin care tocmai trecuse.*

Fără acea stupefiantă maşină de fabricat Idealul, el n-ar fi cunoscut, poate, niciodată acea bucurie. Acele cuvinte emoţionante ale lui Hadaly, actriţa reală le rostise fără să le simtă, fără să le înţeleagă : ea crezuse că joacă „un personaj", şi iată că personajul trecuse în fundul scenei nevăzute şi preluase rolul. Falsa Alicia părea deci mai *naturală* decît cea adevărată.

El fu întrerupt din aceste cugetări de o voce blîndă

Hadaly îi spunea ceva la ureche :

— Eşti oare sigur *că EU nu sînt aici ?*

— Nu ! răspunse lord Ewald cine eşti tu ?

VI

Figuri în noapte

Omul e-un Dumnezeu căzut
ce-şi aminteşte cerul.

LAMARTINE

Hadaly se aplecă spre tînăr şi-i spuse, cu glasul celei vii

— Deseori, acolo, în vechiul castel, după o zi de vînătoare şi de oboseală, te ridicai de la masă, Celian,

fără să te atingi de cina solitară și, precedat de făcliile a căror lumină ochii tăi dornici de somn o suportau fără nici o plăcere, te întorceai în odaia ta, dornic de întuneric și de un somn adînc.

Acolo, curînd, după un gînd adresat lui Dumnezeu, stingeai lampa și adormeai.

Și iată că neliniștitoare viziuni îți răscoleau sufletul în somnul acela !

Te trezeai tresărind și priveai, palid, în bezna din jur.

Atunci, îți apăreau în față un fel de umbre sau năluci ; distingeai, uneori, un chip ; el te privea solemn și stăruitor. Tu căutai numaidecît să tăgăduiești mărturia ochilor tăi și voiai să-ți explici ceea ce vedeai.

Dacă nu reușeai, o neliniște sumbră, prelungire a visului întrerupt, îți tulbura cugetul de moarte.

Pentru a-ți alunga tulburarea, aprindeai lumina și recunoșteai atunci, cu judecata trează, că acele chipuri, acele năluci sau acele priviri nu erau decît rezultatul unui joc al umbrelor nocturne, al unui reflex al norilor îndepărtați pe perdea, al înfățișării, straniu animate prin puterea tăcutelor miraje ale nopții, pe care o luau veșmintele tale aruncate peste vreo mobilă, în grabă, după cum te-a prins somnul.

Rîzîndu-ți, atunci, de prima ta neliniște, stingeai din nou lumina și, cu sufletul împăcat de această explicație atît de absolută, adormeai la loc liniștit.

— Da, îmi amintesc, spuse lord Ewald.

— O, reluă Hadaly, era un lucru foarte rezonabil ! Astfel, tu uitai, totuși, că cea mai incontestabilă dintre toate realitățile, aceea, după cum bine știi, în care ne aflăm pierduți și a cărei inevitabilă substanță, în noi, nu e decît ideală (vorbesc de Infinit), nu este neapărat rațională. Noi, dimpotrivă, primim de la ea o licărire atît de slabă, încît nici o judecată, chiar constatînd această imperativă necesitate, nu și-ar

putea-o imagina altfel decît printr-un presentiment, printr-o stare tulbure, sau ca o dorință.

Ei bine ! în acele clipe cînd, învăluit într-o stare de semitrezie și pe punctul de a fi din nou cuprins de amorțeala Rațiunii și a Simțurilor, spiritul este încă îmbibat de fluidul mixt al acelor rare și vizionare somnuri despre care-ți vorbesc, orice om în care fermentează, *de-acum încolo*, germenul unei ulterioare elecții și care simte deja cum actele și gîndurile sale tainice urzesc carnea și forma viitoare ale renașterii sale, ori, dacă preferi, ale continuității sale, acel om are conștiința, prin acel împrejur al lui, mai întîi a realității unui alt spațiu, inexprimabil, și fără de care spațiul aparent, în care sîntem închiși, *nu este decît o iluzie.*

Acest eter viu este o nesfîrșită și liberă regiune în care, oricît de puțin s-ar opri, călătorul privilegiat simte cum se proiectează parcă, peste ființa lui temporală, lăuntrică, umbra anticipată și vestitoare a ființei ce va deveni el. Așadar, atunci se stabilește o afinitate între sufletul său și ființele, încă *viitoare* pentru el, ale acelor oculte universuri alăturate universului simțurilor lui ; iar calea de legătură prin care se realizează curentul între această dublă lume nu este alta decît domeniul Spiritului, pe care Rațiunea — exultînd și rîzînd de grelele-i lanțuri pentru un ceas biruitoare — îl numește, cu un dispreț sec, *ÎNCHIPUIRE.*

Iată de ce impresia pe care spiritul tău, rătăcind încă la hotarul dintre acel somn straniu și viață, o primise la început cutremurîndu-se, iată de ce acea primă și intuitivă impresie nu te înșelase. *Ele se aflau într-adevăr acolo, în odaie, în jurul tău, ființele care nu pot fi numite*, acei precursori, atît de neliniștitori, care nu-și fac apariția, în timpul zilei, decît în strălucirea unui presentiment, a unei coincidențe sau a unui simbol.

O ! atunci cînd, cu ajutorul acestei substanţe infinite, Închipuirea (la a cărei degajare, în noi şi în jurul nostru, întunericul şi tăcerea lui sînt atît de favorabile), atunci cînd fiinţele de care vorbeam se aventurează pînă în limburile noastre şi cînd, printr-o acţiune reciprocă şi mediatoare, ele îşi oglindesc prezenţa, nu *într-un* suflet — lucrul nu este cu putinţă încă —, ci *asupra* unui suflet receptiv la apariţia lor, transformat în timpul somnolenţei Raţiunii sale, în preajma lumii lor, într-un suflet aproape evadat şi contopit cu esenţa lor, o ! dacă ai şti !

Aici, Hadaly îi luă, în întuneric, mîna lordului Ewald

— Dacă ai şti cum se străduiesc să transpară, pe cît e cu putinţă, pentru a-l avertiza şi a-i spori credinţa, fie şi cu ajutorul Terorilor Nopţii !, cum se înveşmîntă, la întîmplare, cu toate opacităţile iluzorii care pot întări a doua zi amintirea trecerii lor ! Nu au ochi pentru a privi ?... Nu contează ele te privesc prin nestemata unui inel, prin butonul de metal al lămpii, prin licărul de stea din oglindă. Nu au plămîni pentru a vorbi ?... Atunci se încarnează în glasul tînguitor al vîntului ; în troznetul lemnului uscat al unei mobile străvechi, în zgomotul unei arme ce cade brusc, atunci, din lipsă de echilibru... (căci există o Preştiinţă care permite neîncetat !) Nu au forme şi nici chipuri vizibile ? Ele îşi creează unul cu ajutorul faldurilor unei stofe, se arată în tulpina înfrunzită a unui arbust, în contururile unui obiect şi se slujesc astfel de umbre pentru a se încarna, îţi spun, în tot ce vă înconjoară, spre a obţine cea mai intensă senzaţie pe care trebuie s-o lase în legătură cu vizita lor.

Iar prima *pornire firească* a Sufletului este de a le *recunoaşte*, în şi prin însăşi acea teroare sfîntă care le confirmă prezenţa.

VII

Luptele cu îngerul

Pozitivismul constă în a uita, ca fiind *inutil*, acest absolut şi *singur* adevăr : *că linia care ne trece pe sub nas NU ARE NICI ÎNCEPUT NICI SFÎRŞIT.*

Cineva

După un moment de tăcere, Hadaly, din ce în ce mai impresionantă, reluă

— Deodată actuala Natură, alarmată de aceste apropieri ale duşmanului, aleargă degrabă, face un salt şi-ţi intră înapoi în inimă, în virtutea drepturilor ei formale, neprescrise încă. Zornăind, pentru a te ameţi, din logicele şi sonorele inele ale Raţiunii, aşa cum faci să zornăie jucărioara copilului pentru a-i distrage atenţia, ea îşi face din nou loc în tine. Angoasa ta ?... dar cum ? este chiar ea ! Numai ea este cea care, simţindu-şi slăbiciunea în prezenţa acelei alte lumi iminente, se zbate pentru ca tu să te trezeşti cu totul, adică, pentru ca tu să te regăseşti în ea, — căci organismul tău face, încă parte din ea — şi pentru ca tu să-ţi respingi, prin însuşi acest act, oaspeţii miraculoşi în afara domeniului ei obişnuit ! „Bunul-simţ" al tău ? Acesta e plasa de reţiar cu care ea te înfăşoară pentru a-ţi paraliza avîntul luminos, pentru a se salva şi pentru a te recuceri, pe tine, prizonierul ei, care erai pe cale să evadezi ! Zîmbetul tău — odată zidurile celulei tale recunoscute, odată satisfăcut cu obscurele ei pretexte — este semnul iluzoriei sale biruinţe de moment, atunci cînd, absolut convins de sărmana ei realitate, iată-te cufundat şi prins din nou în amăgirile ei.

Astfel, adormind la loc, tu ai risipit, într-adevăr, în jurul tău, prețioasele prezențe evocate, rudele viitoare, inevitabile, *recunoscute* ! Ai alungat din preajma ta solemnele și reflectatele obiectivități ale Închipuirii tale ! ai pus la îndoială Infinitul tău sacru. Care este răsplata ta ? O ! iată-te din nou liniștit !

Te-ai trezit din nou pe Pămînt..., pe același pămînt ispititor, care te va dezamăgi mereu, așa cum i-a dezamăgit și pe înaintașii tăi ! Pe același pămînt unde, firește revăzute în amintire și cu priviri redevenite pur raționale, acele salubre miracole nu ți se mai par decît nule și deșarte. Îți spui „Astea sînt lucruri care țin de somn ! halucinații !..." sau mai știu eu ce ? Și, mulțumindu-te cu greutatea cîtorva cuvinte tulburi, tu micșorezi în mod nechibzuit în tine însuți sentimentul supranaturalului tău. A doua zi în zori, rezemat de pervazul ferestrei deschise spre aerul curat al dimineții, cu inima voioasă, liniștită prin acel tratat de pace dubioasă cu tine însuți, asculți în depărtare zvonul celor vii (semenii tăi !), care se trezesc și ei și merg la treburile lor, beți de Rațiune, scoși din minți de toate cutiile cu jucării cu care se mulțumește evul matur al Umanității apropiate de toamnă.

Uitînd atunci cu ce neprețuite drepturi de primogenitură îți plătești, tu însuți, în conștiința ta, fiecare bob de linte din acea mîncare blestemată pe care ți-o oferă, cu zîmbete înghețate, acești martiri, în veci dezamăgiți, ai Bunăstării, acești indiferenți ai Cerului, acești amputați de Credință, acești dezertori din ei înșiși, acești decapitați de noțiunea de Dumnezeu, a cărui Sfințenie infinită este inaccesibilă mincinoasei lor corupții mortale, iată că privești și tu, cu o satisfacție de copil uluit, această glacială planetă ce-și rostogolește gloria străvechii ei osînde prin Nemărginire ! Iată că ți se pare penibil și de prisos să-ți amintești că — după abia cîteva rotiri săvîrșite în

atracţia circulară a acestui soare deja atins el însuşi de petele morţii — eşti sortit să părăseşti pentru totdeauna bulgărele acesta sinistru, într-un mod tot atît de misterios ca şi atunci cînd te-ai ivit aici! Şi iată că el îţi arată acum încă o dată cea mai clară dintre ursitele tale.

Şi, nu fără încă un zîmbet sceptic, tu sfîrşeşti prin a saluta în Raţiunea ta de-un ceas — tu care ai ieşit dintr-un bob de grîu — pe Legislatoarea „evidentă" a *inteligibilului, informului şi inevitabilului INFINIT.*

VIII

Auxiliara

> Resurecţia este o idee foarte firească; nu este mai uimitor să te naşti de două ori decît o singură dată.
>
> *VOLTAIRE, Pasărea Phenix*

Lord Ewald, frămîntat de sentimente extraordinare, o asculta răbdător pe Andreidă, neînţelegînd unde o va conduce această dialectică, în legătură cu întrebarea pe care *i*-o pusese el.

Însă radioasa *Inspirată* continuă, de parcă ar fi ridicat brusc o cortină întunecată:

— Astfel, din uitare în uitare a originii tale şi a ţelului tău adevărat, în ciuda tuturor avertismentelor nopţii şi ale zilei, tu preferai — din cauza acelei nefericite şi atît de vane trecătoare, ale cărei glas şi chip le-am luat —, preferai să renunţi la tine însuţi. Asemenea copilului ce vrea să se nască înainte de gestaţia necesară pentru ivirea sa, tu hotărîseşi

(fără să te înfiori de actul nelegiuit şi în dispreţul selecţiilor din ce în ce mai sublime pe care le conferă suferinţele învinse), tu hotărîseşi să-ţi grăbeşti ceasul, care nu-ţi sunase.

Iată, însă, că am apărut eu ! Eu vin din partea neamului tău viitor !... din partea acelora pe care deseori i-ai alungat şi care, ei singuri, sînt pe potriva gîndului tău. O, scump uituc, mai ascultă puţin, înainte de a dori să mori.

Eu sînt, pentru tine, solul acelor regiuni nemărginite căruia Omul nu-i poate zări palidele hotare decît între anumite vise şi anumite somnuri.

Acolo, timpurile se contopesc ; spaţiul nu mai există ! ultimele iluzii ale instinctului se spulberă.

Tu vezi doar : la strigătul tău de deznădejde, am acceptat să mă înveşmînt în grabă, cu liniile radioase ale dorinţei tale, ca să-ţi apar în faţa ochilor.

Eu mă chemam în gîndul celui ce mă crea, astfel încît, crezînd numai că acţionează de la sine, el îmi dădea ascultare într-un mod la fel de obscur. Astfel, insinuîndu-mă, prin mijlocirea lui, în universul sensibil, mi-am însuşit toate lucrurile ce mi s-au părut cele mai potrivite cu scopul de a te vrăji.

Hadaly, surîzătoare, şi încrucişîndu-şi mîinile pe umărul tînărului, îi spuse în şoaptă

— Cine sînt eu ?... O fiinţă de vis, care se trezeşte pe jumătate în gîndurile tale şi căreia îi poţi risipi umbra salutară cu unul din acele frumoase raţionamente care nu-ţi vor lăsa în locul meu decît pustiul şi jalea, roade ale pretinsului lor adevăr.

O ! nu te redeştepta de mine ! Nu mă alunga, sub un pretext pe care Raţiunea trădătoare, care nu poate decît să nimicească, deja ţi-l suflă la ureche. Gîndeşte-te că, născut în alte ţări, ai cugeta după alte obiceiuri şi că, pentru Om, nu există alt adevăr decît acela pe care el acceptă să-l creadă dintre toate celelalte, la fel de îndoielnice ca şi acela pe care îl alege alege-l aşadar pe acela care face din tine un zeu. „Cine sînt eu ?“ întrebai. Fiinţa mea, aici, *pen-*

tru tine cel puţin, nu depinde decît de libera ta voinţă. Atribuie-mi fiinţa, spune-ţi că exist ! consolidează-mă prin tine însuţi. Şi brusc, voi fi însufleţită, în ochii tăi, cu gradul de realitate cu care mă va fi îmbibat Bunăvoinţa ta creatoare. Întocmai ca o femeie, eu nu voi fi pentru tine decît ceea ce mă vei considera tu. Te gîndeşti la cea vie ? Compară ! Deja pasiunea voastră sleită nu-ţi mai oferă nici măcar pămîntul ; eu, Cea de neposedat, cum aş putea osteni să-ţi amintesc de Cer !

Aici, Andreida îi luă amîndouă mîinile lordului Ewald, ale cărui stupoare, reculegere sumbră şi admiraţie atingeau un paroxism ce nu se poate reda. Răsuflarea aceea caldă, asemenea unei adieri blînde trecînd peste un cîmp de flori, îl ameţea ! El tăcea.

— Ţi-e teamă să mă întrerupi ? reluă ea ; ia seama. Tu uiţi că numai prin tine eu pot fi vie sau neînsufleţită şi că astfel de temeri îmi pot fi fatale. Dacă tu te îndoieşti de existenţa mea, sînt pierdută, ceea ce înseamnă *de asemeni* că tu pierzi în mine creatura ideală la care ţi-ar fi fost deajuns să faci apel.

O ! ce minunată existenţă aş putea dobîndi dacă ai avea *simplitatea* să mă crezi ! Dacă mă vei apăra împotriva Raţiunii tale !

Trebuie să alegi între mine... şi fosta Realitate, care, zi de zi, te minte, te amăgeşte, te exasperează, te trădează.

Ţi-am displăcut oare ? Ceea ce ţi-am spus ţi s-a părut, poate, foarte grav, ori exprimat în imagini prea subtile — asta deoarece eu sînt foarte gravă şi foarte subtilă — ochii mei au pătruns cu adevărat pînă în împărăţia Morţii.

Cugetă şi vei vedea că felul acesta de a gîndi este în mod necesar singurul, foarte firesc, pentru mine. Preferi oare prezenţa unei femei voioase, ale cărei cuvinte să semene cu nişte păsări ? E foarte uşor : dacă apeşi cu degetul pe văpaia albastră a acestui safir ce arde în dreapta colierului meu, mă voi schimba într-o astfel de femeie — şi o vei regreta pe cea

dispărută. Există atîtea femei în mine cîte n-ar putea cuprinde nici un harem. Doar să vrei, şi ele vor exista ! Depinde de tine să le descoperi în vedenia mea.

Dar nu ! celelalte asemănări feminine ce dorm în mine, nu le trezi ! Le dispreţuiesc puţin. Nu te atinge de fructul mortal din această grădină ! Ai fi şi mai uimit, iar eu exist încă atît de puţin, încît o uimire poate să-mi estompeze fiinţa şi s-o ascundă ! Ce vrei ! Viaţa mea depinde încă de lucruri mai neînsemnate decît aceea a muritorilor.

Acceptă misterul meu aşa cum ţi se arată el. Orice explicaţie (o ! atît de uşoară !) ar fi, la o mică analiză, şi mai misterioasă, poate, decît misterul însuşi, vai ! Însă ar însemna, prin tine, nimicirea mea. Oare nu preferi *ca eu să exist ?* Prin urmare, nu-mi raţiona existenţa : accept-o cu bucurie.

De-ai şti cît de blîndă e noaptea sufletului meu viitor şi de cîte vise mă aştepţi tu ! De-ai şti ce comori de senzaţii ameţitoare, de melancolie, de speranţă, ascunde impersonalitatea mea ! Carnea mea eterată, care nu aşteaptă decît un suflu din spiritul tău pentru a prinde viaţă, glasul meu, în care stau captive toate armoniile, statornicia mea nemuritoare, toate acestea nu înseamnă oare nimic în faţa unui deşert raţionament care îţi va „dovedi“ că eu nu exist ? Ca şi cum tu n-ai fi LIBER să refuzi această vană şi fatală evidenţă, chiar dacă ea însăşi e atît de îndoielnică, de vreme ce nimeni nu poate defini unde începe acea EXISTENŢĂ despre care se vorbeşte şi nici în ce constau esenţa sau noţiunea ei. Este oare de regretat faptul că nu fac parte din soiul celor care trădează ? al celor care acceptă dinainte, în jurămintele lor, posibilitatea de a fi văduve ? Iubirea mea, fiind asemeni celei care-i însufleţeşte pe Îngeri, are farmece poate mai seducătoare decît acelea ale plăcerilor pămînteşti, în care dormitează în permanenţă antica Circe !

După o clipă, privindu-l pe acela care o contempla cu stupoare, Hadaly adăugă, brusc pe un ton de glumă :

— O ! ce ciudate veşminte purtăm ! Pentru ce îţi pui bucata aceea de sticlă în ochi cînd mă priveşti ? *Nici tu* nu mai vezi oare bine ?

Dar... iată că-ţi pun întrebări, întocmai ca o femeie ! şi nu trebuie să devin femeie m-aş schimba !

Apoi, fără legătură şi cu glas înăbuşit

— Du-mă acolo, în patria ta ! în castelul cel sumbru ! O ! abia aştept să mă întind în sicriul meu negru de mătase, în care voi dormi în timp ce Oceanul ne va purta către ţara ta. Lasă-i pe muritori să se închidă în spaţiul strîmt al căminelor lor, în cuvinte şi zîmbete ! Ce contează ! Lasă-i să se creadă mai „moderni" decît tine, ca şi cînd, cu mult înainte de Crearea lumilor celor multe, timpurile n-au fost la fel de „moderne" cum sînt în seara asta şi cum vor fi mîine !

Profită de zidurile tale înalte, dobîndite şi cimentate cu sîngele luminos pe care l-au vărsat ai tăi, atunci cînd îţi făureau patria.

Fii sigur că va exista întotdeauna singurătate pe pămînt pentru cei ce vor fi demni de ea ! Nu vom catadicsi nici măcar să rîdem de cei pe care-i părăseşti, cu toate că le putem înapoia, cu o dobîndă ucigătoare, sarcasmele lor de oameni smintiţi, plictisiţi şi orbi, beţi de un orgoliu pe veci rizibil, pueril şi condamnat.

Vom avea noi oare vreme să ne mai gîndim la ei ? De altfel omul ţine întotdeauna de ceea ce gîndeşte să ne ferim aşadar *să devenim* oarecum *asemeni lor, gîndindu-ne la ei !* Vino. Odată ajunşi sub vraja bătrînilor tăi arbori, mă vei trezi, dacă vrei, cu o sărutare de care se va înfiora fără îndoială Universul tulburat ! Însă voinţa unuia singur valorează mai mult decît lumea întreagă.

Şi, în întuneric, Hadaly atinse cu buzele fruntea uluită a lordului Ewald.

IX

Revolta

Ce-ţi pasă cum e sticla, cînd
ai în ea beţia !

ALFRED DE MUSSET

Lord Ewald nu era numai un om curajos, dar şi un om viteaz. Virtutea acelei trufaşe devize : *„Etiamsi omnes, ego non !“*, pătrunsă în sîngele său prin acţiunea secolelor, îi umplea vinele ; totuşi, la aceste din urmă cuvinte, îl străbătu un fior. Se ridică în picioare, aproape năuc :

— Vai ! murmură el, astfel de miracole ar fi potrivite mai degrabă să-ţi îngrozească decît să-ţi mîngîie sufletul ! Cine şi-ar fi închipuit că acest sinistru automat va putea să mă emoţioneze cu ajutorul nu ştiu căror paradoxuri înscrise pe nişte foi de metal ! De cînd oare îngăduie Dumnezeu maşinilor să ia cuvîntul ? Şi ce orgoliu par să conceapă nişte fantome electrice, care, luînd forma unor femei, pretind să se amestece în existenţa noastră ? Ha ! ha ! ha ! Uitasem însă ! sînt la teatru ! şi nu trebuie decît să aplaud. Scena este, într-adevăr, foarte stranie ! Bravo, deci ! Edison ! Bis ! bis !...

Şi, după ce-şi fixă bine lornionul, lord Ewald îşi aprinse liniştit o havană.

Tînărul vorbise în numele demnităţii umane şi chiar în numele Bunului-Simţ, ultragiate de miracolul lui Hadaly. Desigur, ceea ce spusese el adineauri nu era fără replică, şi, dacă s-ar fi aflat la vreo tribună parlamentară pentru a-şi apăra cauza, fără îndoială că acest mod de a lovi cu spada ar fi fost de natură să-i atragă o ripostă primejdioasă, scurtă şi greu de parat. Astfel, la întrebarea *„De cînd oare îngăduie Dumnezeu maşinilor să ia cuvîntul ?“*, dacă un trecător i-ar fi răspuns „De cînd a văzut trista întrebuinţare pe care le-o daţi !“, răspunsul ar fi fost

destul de stînjenitor. Cît despre fraza : „Uitasem, sînt la teatru !“, dacă un oarecare ar fi fredonat pur și simplu : „Eh, la urma urmei, Hadaly nu face decît s-o dubleze la modul superior pe actrița DUMITALE !“, trecătorul n-ar fi fost cu totul deplasat.

Căci adevărat este că omul, chiar superior, atunci cînd e profund tulburat și cînd, cedînd unei mici vanități a spiritului, se teme ca nu cumva să se observe acest lucru, el poate, cu cele mai bune intenții din lume și apărînd cauzele cele mai drepte, să compromită dreptul însuși — dintr-un pic de „exces de zel“.

Lord Ewald nu întîrzie să-și dea seama, de altfel, că se angajase într-o aventură cu mult mai sumbră decît o crezuse.

X

Încantația

— Ochii tăi, abisuri luminoase, surîzătoare stele în care se oglindi iubirea mea, am să-i închid acum !

RICHARD WAGNER, Walkyria

Andreida își plecase capul și, ascunzîndu-și fața în palme, plîngea în tăcere.

Apoi arătînd sublimul chip al Aliciei, transfigurat și scăldat în lacrimi

— Prin urmare, zise ea, tu m-ai chemat și tu mă alungi. Un singur gînd de-al tău putea să mă însuflețească și, prinț inconștient al forțelor din univers, tu nu îndrăznești să-ți folosești puterea. Îmi preferi o conștiință pe care o disprețuiești. Dai înapoi în fața divinității tale. Idealul captiv te intimidează. Bunul-simț te cere înapoi ; sclav al Speciei tale, tu îi cedezi și mă distrugi.

Creator ce te îndoiești de creatura ta, tu o nimicești abia evocată, înainte de a-ți încheia lucrarea. Apoi, refugiindu-te într-un orgoliu în același timp trădător și legitim, nu vei catadicsi să plîngi această umbră decît cu un zîmbet.

Totuși, pentru întrebuințarea ce o dă vieții aceea pe care o înfățișez eu, merită oare să mă lipsesc eu de viață în favoarea ei ? Femeie, eu aș fi fost dintre cele ce pot fi iubite fără rușine aș fi știut să îmbătrînesc ! Eu sînt mai mult decît au fost vreodată oamenii înainte ca un Titan să fi furat focul din cer pentru a-l dărui acestor ingrați ! Pe mine, care mă sting, nimeni nu mă va răscumpăra din Neant ! Nu mai e pe lume acela care ar fi înfruntat, pentru a-mi insufla un suflet, clonțul vulturului veșnic ! O ! cum aș fi venit să plîng peste inima lui odată cu Oceanidele ! Adio, tu care mă exilezi.

Sfîrșind aceste cuvinte, Hadaly se ridică, apoi, după un suspin adînc, se îndreptă spre un arbore și, întinzîndu-și mîna spre scoarța acestuia, se rezemă de ea, privind parcul luminat de lună.

Palidul chip al vrăjitoarei strălucea :

— Noapte, zise ea cu o simplitate a tonului aproape familiară, sînt eu, fiica augustă a muritorilor, floarea Științei și a Geniului, născută dintr-o suferință de șase mii de ani. Recunoașteți în ochii mei ascunși sub văl lumina voastră nesimțitoare, voi stelelor ce mîine veți pieri ; iar voi, suflete ale fecioarelor moarte înainte de sărutul nupțial, voi ce plutiți, ululte, în jurul prezenței mele, liniștiți-vă ! Sînt ființa obscură a cărei dispariție nu merită nici o amintire îndoliată. Sînul meu nefericit nu e nici măcar demn să se numească sterp ! Neantului îi va fi menită vraja săruturilor mele solitare ; vîntului, cuvintele mele ideale ; mîngîierile mele amare, umbra și răznetul le vor primi și numai fulgerul va îndrăzni să culeagă floarea artificială a zadarniceei mele virginități. Alungată, mă voi duce în deșert fără Ismail ; și voi fi asemenea acelor păsărele triste, prinse de

copii, şi care îşi istovesc melancolica lor maternitate clocind pămîntul. O, parc vrăjit ! mari arbori care îmi sfinţiţi fruntea cu aura frunzişului vostru ! Ierburi fermecate în care se-aprind scîntei de rouă, voi care sînteţi mai mult decît mine ! Ape vii, ale căror lacrimi şiroiesc peste această spumă de zăpadă în lumini mai pure decît sclipirile lacrimilor pe chipul meu ! Şi voi, ceruri ale Speranţei, vai ! dacă aş putea trăi ! Dacă aş avea viaţă ! Oh ! ce frumos e să trăieşti ! Fericiţi cei ce au o inimă-n piept ! O, Lumină, să te văd ! Murmure de extaz, să vă aud ! Iubire, să mă afund în bucuriile tale ! Oh ! să respir, măcar o dată, în timp ce ele dorm, aceste roze tinere atît de frumoase ! Să simt doar această adiere a nopţii resfirîndu-mi părul !... Să pot, doar, să mor !

Hadaly îşi frîngea braţele sub stele.

XI

Idíla nocturnă

Ora. Illora.
De palabra
Nace razon ;
De luz el son
O ven ! ama !
Fires alma,
Soy corazon !

VICTOR HUGO,
La chanson de Dea.

Brusc se întoarse spre lord Ewald

— Adio ! reluă ea. Reîntoarce-te între semenii tăi şi vorbeşte-le despre mine ca „despre lucrul cel mai curios din lume !“ Vei avea perfectă dreptate, ceea ce înseamnă foarte puţin.

Tu pierzi tot ce pierd și eu. Încearcă să mă uiți, e cu neputință. Acela care a privit o Andreidă așa cum mă privești tu, a ucis femeia în el, căci Idealul profanat nu iartă și nimeni nu se joacă nepedepsit de-a divinitatea !

Eu mă întorc în cavourile mele strălucitoare. Adio, tu care nu mai poți trăi !

Hadaly își duse batista la buze și, clătinîndu-se, se îndepărtă încet.

Păşea pe alee spre pragul luminos unde veghea Edison. Silueta ei albastră și voalată trecea pe lîngă fiecare copac, și, cum o rază o lumină printr-o spărtură de nori, ea se întoarse cu fața spre tînăr. Tăcută, își duse amîndouă mîinile la gură și îi trimise un sărut cu un gest cumplit de deznădejde. Atunci, înnebunit, scos din minți, lord Ewald alergă spre ea, o ajunse și îi cuprinse plin de ardoare mijlocul, care se mlădie, supus, în această îmbrățișare.

— Fantomă ! Fantomă ! Hadaly ! spuse el, s-a terminat ! Desigur, nu-i un mare merit că prefer minunea ta neasemuită banalei, dezamăgitoarei și plicticoasei prietene pe care soarta mi-a dat-o ! Dar fie ca cerul și pămîntul să judece după cum vor crede de cuviință ! m-am decis să mă izolez cu tine, idol întunecat ! Îmi dau demisia de muritor — și treacă veacul !... căci mi-am dat seama că, puse alături, în mod sigur, muritoarea este fantoma.

La aceste cuvinte, Hadaly păru că se cutremură : apoi, cu un gest de nesfîrșită uitare de sine, ea își înnodă brațele pe după gîtul lordului Ewald. Din sînii ei respirînd greu, pe care-i strivea de pieptul lui, ieșea un parfum de asfodele ; părul lung, desfăcîndu-se pătimaș, îi alunecă pe spate peste mătasea rochiei.

O grație lentă, melancolică și pătrunzătoare, îi îndulcea strălucirea și severa frumusețe ; ea părea că-și pierde graiul ! Cu capul sprijinit de umărul tînărului, îl privea printre gene, cu un surîs luminos. Zeiță feminizată, iluzie carnală, ea înspăimînta noaptea. Părea că aspiră sufletul iubitului ei ca pen-

tru a dobîndi ea însăşi un suflet ; buzele, întredeschise ca într-un leşin, i se mişcau şi fremătau, atingîndu-le pe cele ale creatorului ei într-un sărut feciorelnic.

— În sfîrşit !... spuse ea cu glas înăbuşit, o, iubitule, eşti tu !

XII

Pensieroso

Adio pînă-n zorii
Plini de nădejdi şi har
Ai zilei care-n braţe
Mi le aduce iar !

Melodie de SCHUBERT

O clipă mai tîrziu, lord Ewald reintra în laborator, ţinînd-o astfel, pe după talie, pe Hadaly care se clătina şi al cărei cap grav şi palid, ca într-un leşin, rămăsese sprijinit pe umărul însoţitorului ei.

Edison stătea în picioare, cu braţele încrucişate în faţa unui lung şi splendid sicriu de abanos, larg deschis, cu două batante, capitonat cu satin negru şi al cărui interior mula exact o formă feminină.

Părea desăvîrşirea, datorată erei noastre, a unui sicriu egiptian, demn de hipogeul unei Cleopatra. La dreapta şi la stînga, în pereţii scobiţi, stăteau rînduite o duzină de panglici de staniu galvanizat, asemeni unor papirusuri funerare, un manuscris, bagheta de sticlă şi alte obiecte. Edison, rezemat de roata scînteietoare a unei enorme maşini de fulgere, privea ţintă la lord Ewald care se apropia de el.

— Prietene, spuse acesta în timp ce Andreida, parcă revenindu-şi în simţiri, rămînea nemişcată, Hadaly este un dar pe care numai un semizeu l-ar putea oferi. Nici măcar în bazarele Bagdadului sau ale Cordobei, o asemenea sclavă nu a fost arătată vreodată califilor! Nici un vrăjitor n-a dat viaţă vreodată unei astfel de vedenii! Nici Şeherezada n-ar fi îndrăznit vreodată s-o născocească în ale sale *O mie şi una de nopţi*, de teamă să nu trezească bănuiala în mintea sultanului Şariar. Nici o comoară nu valorează cît această capodoperă. Dacă, la început, ea mi-a stîrnit furia, admiraţia a fost mai puternică.

— O acceptaţi? întrebă electricianul.

— Aş fi într-adevăr smintit dacă aş refuza-o!

— Sîntem chit! spuse Edison, grav, întinzîndu-i mîinile, pe care lord Ewald le strînse la rîndu-i.

— Luaţi cina cu mine, *şi unul şi celălalt, întocmai ca data trecută?* continuă el zîmbind. Dacă doriţi, vom relua conversaţia din seara aceea: veţi vedea că răspunsurile lui Hadaly vor fi... diferite de cele ale modelului ei.

— Nu, zise lord Ewald: mă grăbesc să fiu prizonierul acestei enigme sublime.

— Adio! miss Hadaly!... spuse Edison. O să-ţi aminteşti oare, acolo, de odaia dumitale subterană, unde discutam, despre acela care trebuia să te trezească la palida noastră existenţă de muritori?

— O! dragul meu Edison! răspunse Andreida înclinîndu-se în faţa electricianului, asemănarea mea cu muritorii nu va merge pînă acolo încît să-l uit pe creatorul meu.

— Apropo, dar muritoarea?... întrebă Edison.

Lord Ewald tresări.

— Pe legea mea, zise el, uitasem de ea

Edison îl privi.

— Tocmai a ieşit de aici, într-o dispoziţie destul de proastă chiar. Abia ieşiserăţi la plimbare cînd a apărut, trezită de-a binelea din starea de sugestie, iar potopul ei de cuvinte m-a pus în imposibilitatea

de a auzi măcar o vorbă din ceea ce v-aţi spus, fără îndoială, în parc. Totuşi, plasasem nişte aparate noi pentru... în sfîrşit ! Văd însă că Hadaly, chiar abandonată propriei naturi, încă din prima clipă a vieţii ei, s-a arătat demnă de ceea ce aşteaptă de la ea secolele viitoare. Nici nu-mi făceam griji, de altfel, ca să fiu sincer pînă la capăt. Cît despre cea care, pentru dumneavoastră cel puţin, tocmai a murit prin ea, miss Alicia Clary mi-a declarat adineauri, sus şi tare, că „renunţă la acele roluri noi, a căror proză ininteligibilă ea n-o putea reţine şi ale căror *lungimi* îi osificau creierul" Dorinţa ei modestă, deja „foarte bine chibzuită", era de a debuta „pur şi simplu în nişte opere comice din repertoriul ei succesul lor, *bine stabilit deja,* îi asigura mai bine atenţia oamenilor de gust" Cît despre statuia sa, plecarea dumneavoastră din Menlo Park fiind fixată, spunea ea, pentru mîine dimineaţă, eu nu voi avea decît „să i-o expediez la Londra". A adăugat chiar că „în legătură cu onorariile mele, puteam să vă cer *preţul maxim,* dat fiind că ea ştie că nu trebuie să te tîrguieşti cu artiştii" După care, miss Alicia Clary mi-a spus la revedere, rugîndu-vă să vă anunţ (în cazul că-mi veţi face o vizită) „că vă aşteaptă acolo, pentru a aranja lucrurile" Aşadar, odată ajuns la Londra, dragul meu Lord, nu aveţi decît s-o lăsaţi să-şi urmeze în liniştc cariera... O scrisoare, însoţită de un cadou „princiar", îi va anunţa ruptura voastră — şi totul se va termina. Ce este o amantă ? Un centiron şi o pelerină, a scris Swift.

— Acesta era şi proiectul meu, spuse lord Ewald.

Hadaly, ridicîndu-şi uşor capul de pe umărul lordului Ewald, murmură cu o voce slabă şi pură, cu un zîmbet misterios, arătînd spre electrician

— El o să vină, nu-i aşa, la Athelwold, să ne vadă ?

La aceste cuvinte firești, tînărul englez, reprimîndu-şi un nou gest de admirativă stupoare, răspunse, simplu, printr-un semn afirmativ.

Lucru straniu! Edison era cel care tresărise la aceste cuvinte și care o privea țintă pe Hadaly.

El se lovi deodată peste frunte, zîmbi, se aplecă foarte repede și, ridicînd puțin poala rochiei andreidei, apăsă cu degetele pe cele două tocuri ale botinelor albastre.

— Ce s-a întîmplat? întrebă lord Ewald.

— O dezleg pe Hadaly! răspunse Edison! O izolez, într-un cuvînt, deoarece ea nu vă mai aparține decît dumneavoastră. Pe viitor, numai inelele și colierul o vor anima. Manuscrisul vă va da, în legătură cu asta, detaliile cele mai precise, cele mai explicite. Veți înțelege repede cu ce infinite complexități veți putea îmbogăți cele șaizeci de ore gravate în ea este ca jocul de șah fără limite, întocmai ca o femeie. Are, de asemenea, și celelalte două tipuri feminine supreme, ale căror subdiviziuni se obțin foarte ușor „îmbinînd dualitățile", ceea ce devine atunci irezistibil.

— Dragul meu Edison, spuse lord Ewald, cred că Hadaly este o fantomă foarte veritabilă și nu mai țin să pătrund misterul care o însuflețește. Voi uita, nădăjduiesc, chiar și puținul pe care mi l-ați explicat.

La aceste cuvinte Hadaly strînse cu tandrețe parcă mîna tînărului senior și, aplecîndu-se la urechea lui, îi spuse în șoaptă și foarte repede, în timp ce electricianul era încă aplecat la picioarele ei

— Nu-i vorbi despre ceea ce ți-am spus adineauri e numai pentru tine.

Edison se ridică, ținînd în mînă două mici butoane de aramă, deșurubate, de care atîrnau două fire de metal de o asemenea subțirime că prelungirile lor, acoperite cu o materie izolantă, se pierduseră pînă atunci, invizibile, în urma Andreidei. Acești conductori se confundaseră cu podeaua, cu solul, cu blănurile peste care trecuse Hadaly. Fără îndoială, erau conectați undeva, departe, la niște generatori necunoscuți.

Atunci, Andreida păru că se-nfioară din toate mădularele ; Edison atinse închizătorul colierului.

— Ajută-mă ! spuse ea.

Şi, sprijinindu-se cu o mînă de umărul lordului Ewald, ea intră zîmbitoare în frumoasa raclă, cu un fel de graţie tenebroasă.

Apoi, adunîndu-şi în jur părul lung şi ondulat, se întinse încetişor.

Petrecîndu-şi apoi peste frunte greaua chingă de batist care trebuia să-i susţină capul şi să-i ferească strict faţa de orice contact cu pereţii acelui culcuş, ca îşi prinse foarte bine în jurul trupului legăturile late de mătase care o fixară astfel încît nici o zdruncinătură să nu o mişte din loc.

— Prietene, spuse ea atunci, încrucişîndu-şi mîinile pe piept, o vei trezi pe adormită după traversare pînă atunci, ne vom revedea... în împărăţia somnului !...

Închise ochii, părînd adormită.

Cele două batante se închiseră încetişor, ermetic, fără nici un zgomot, peste ea. O placă de argint, încrustată cu o emblemă, era fixată pe sicriu, deasupra cuvîntului *HADALY*, înscris cu caractere orientale.

— Sarcofagul, reluă Edison, va fi aşezat numaidecît, aşa după cum v-am spus, într-o ladă mare pătrată, cu capacul bombat, al cărei interior este căptuşit cu un strat gros de vată bine presată. Această precauţiune nu are altă menire decît de a îndepărta, în timpul călătoriei, orice presupuneri. Iată cheia sicriului şi încuietoarea ascunsă care permite ca resortul să se destindă.

Şi îi arătă sub căpătîiul lui Hadaly, o steluţă neagră, imperceptibilă.

— Acum, adăugă el oferind un scaun lordului Ewald, un pahar de Xeres, nu-i aşa ? Mai avem să ne spunem cîteva cuvinte.

Şi, apăsînd pe un buton de cristal, Edison făcu să strălucească lămpile, care, contopindu-şi lumina cu

cea oxhidrică, produceau efectul soarelui de la amiază.

Apoi făcu să se aprindă farul roşu de deasupra laboratorului şi, după ce trase draperiile, se întoarse la oaspetele său.

Pe un gheridon străluceau nişte pahare veneţiene şi o sticlă de vin îmbrăcată în rafie.

— Beau pentru Imposibil ! spuse electricianul cu un zîmbet grav.

Tînărul lord atinse cu paharul său paharul lui Edison, în semn de încuviinţare.

O clipă mai tîrziu, şedeau în fotolii unul în faţa celuilalt.

XIII

Explicaţii rapide

> În cer şi pe pămînt există mai multe lucruri, Horaţio, decît cuprinde întreaga ta filozofie.
>
> *SHAKESPEARE, Hamlet*

După un moment destul de lung de gînduri mute :

— Iată singura întrebare pe care aş dori să v-o pun, reluă lord Ewald. Mi-aţi vorbit de un ajutor feminin, de o persoană numită mistress Any Sowana... care, se pare, a modelat-o, într-adevăr, a măsurat-o, a copiat-o, mădular cu mădular, în primele zile, pe muritoarea noastră plictisită.

După spusele Aliciei, ar fi vorba de „o femeie foarte palidă, *între două vîrste*, puţin vorbăreaţă, tot timpul în doliu, care trebuie să fi fost odată foarte frumoasă ; ochii ei sînt în permanenţă

aproape închiși, astfel încît culoarea lor rămîne necunoscută. Cu toate acestea ea vede clar!" Și miss Alicia Clary adăuga că, într-un răstimp de o jumătate de oră, pe estrada aceea, misterioasa sculptoriță a „frămîntat-o parcă din cap pînă-n picioare" în tăcere, întocmai ca o maseuză de la băile rusești. Ea nu se oprea, din cînd în cînd, decît pentru „a nota cifre și linii pe niște foi de hîrtie, pe care vi le înmîna foarte rapid".

Toate acestea în timp ce o lungă „rază de foc", îndreptată asupra nudității pacientei, părea să urmărească mîinile de gheață ale artistei, „de parcă aceasta ar fi desenat cu lumină".

— Ei bine? întrebă Edison.

— Ei bine! răspunse lord Ewald, dacă judec după prima și atît de *îndepărtata* voce a lui Hadaly, această mistress Any Sowana trebuie să fie o ființă destul de miraculoasă!

— Nu mai spuneți! zise Edison, văd că ați meditat, în fiecare seară, în cottage-ul dumneavoastră, și că ați încercat să vă explicați opera de unul singur. Bine. Ați ghicit cîte ceva, sînt sigur, din taina inițială: însă, cine și-ar putea imagina vreodată datorită cărei împrejurări, cu totul întîmplătoare și miraculoasă, mi-a fost dat să devin stăpîn pe ea! Asta dovedește că totul e cu putință pentru cei care caută.

Vă amintiți, nu-i așa, povestea pe care v-am relatat-o, *acolo jos,* a unui anume Edward Anderson? Ceea ce îmi cereți nu este altceva decît *sfîrșitul* acelei povești iată-l.

Recules-gîndu-se un moment, Edison reluă

— Sub șocul tristei morți și al ruinei soțului ei, mistress Anderson, văzîndu-se brusc deposedată de casa ei, lipsită de pîinea zilnică și sortită, împreună cu cei doi copii ai ei de zece și doisprezece ani, carității foarte problematice a cîtorva simple cunoștințe comerciale, fu mai întîi atinsă de o boală care o reduse la o inactivitate completă, de una din acele

puternice nevroze recunoscute ca incurabile, aceea a Somnului.

V-am spus cîtă stimă aveam pentru caracterul acestei femei şi — înţelegeţi-mă, milord, — pentru inteligenţa ei... Avui aşadar norocul de a mă gîndi să-i vin în ajutor acestei fiinţe lăsate în voia soartei — întocmai cum odinioară dumneavoastră mi-aţi venit în ajutor mie ! — şi în numele vechii prietenii pe care nenorocirea ei nu putea decît s-o sporească în mine, am plasat, cum am putut mai bine, pe cei doi copii şi am luat măsuri pentru ca mama lor să fie la adăpost de orice nenorocire.

S-a scurs o perioadă destul de lungă.

Deseori, în cursul rarelor mele vizite la această bolnavă, am avut prilejul să constat acele stranii şi persistente accese de somn, continue, în timpul cărora ea vorbea şi îmi răspundea fără să deschidă ochii. Există numeroase cazuri, clasate astăzi, de astfel de somnolenţe letargice, în care mai mulţi subiecţi au rămas trimestre întregi, fără să consume nici un fel de hrană. Cu timpul (fiind înzestrat, cred, cu o facultate a atenţiei destul de intensă), am sfîrşit prin a mă preocupa de vindecarea, dacă era cu putinţă, a bolii ciudate a lui mistress *Any* Anderson.

La acest prenume subliniat prin intonaţie de inginer, lord Ewald avu un gest de surpriză.

— Vindecare ? murmură el ; transfigurare, mai degrabă ! nu-i aşa ?

— Poate, reluă Edison. O ! am observat, în seara aceea — după felul liniştit în care v-aţi comportat în faţa lui miss Alicia Clary... lovită, în mai puţin de un ceas de Sugestie fixă, de un efect de hipnotism cataleptic — da, am observat că eraţi la curent cu aceste noi experienţe, încercate de cei mai de seamă dintre practicienii noştri în această privinţă. Ele au demonstrat, după cum vă este cunoscut, că Ştiinţa, străveche şi totodată recentă, a Magnetismului uman este o ştiinţă pozitivă, indiscutabilă, şi că, în-

tr-un cuvînt, realitatea fluidului nostru nervos nu este mai puțin evidentă decît aceea a fluidului electric.

Ei bine! nu știu cum mi-a venit ideea de a recurge — în vederea singurei alinări pe care această nefericită o putea simți — la acțiunea magnetică! Intenționam să combat, cu ajutorul ei, acea boală a invincibilei torpori corporale. M-am informat asupra celor mai sigure metode; apoi am încercat, nu fără o oarecare răbdare și am persistat, pur și simplu aproape zilnic, timp de circa două luni. Dintr-o dată, iată că, mai întîi, după ce fenomenele cunoscute se produseseră unul după altul, alte fenomene, — încă tulburi în ochii Științei, dar care, mîine, vor înceta să mai pară astfel — crize de viziune mentală, absolut enigmatice, se manifestară în mijlocul celor mai adînci din acele lungi leșinuri.

Atunci, mistress Any Anderson *deveni taina mea.* Grație stării de torpoare vibrantă, foarte acută, în care se afla bolnava noastră, această aptitudine care îmi este, de altfel, foarte firească, în prelungirea voinței mele, se dezvoltă rapid, pînă la cel mai intens grad, poate, căci simt astăzi că posed facultatea de a emite, la distanță, o sumă de influxuri nervoase suficientă pentru a exercita o dominație aproape nelimitată asupra anumitor naturi, și asta în foarte scurt timp, nu după zile ci după ore. Am reușit deci să stabilesc un curent atît de subtil între această rară adormită și mine, încît, după ce am pătruns cu o acumulare de fluid magnetic metalul congener, și topit de mine, a două inele de fier (nu este asta magie pură?), este suficient ca mistress Anderson — ca Sowana, mai degrabă — să-și pună unul din inele în deget (dacă-l am și eu pe celălalt în deget), pentru ca nu numai să sufere, în aceeași clipă, transmiterea, într-adevăr ocultă! a voinței mele, dar și să se afle, mentalmente, fluidic și cu adevărat, lîngă mine, pînă la a mă auzi și a-mi da ascultare, chiar dacă trupul ei adormit s-ar afla la douăzeci de leghe distanță.

Ţinînd în mînă pilnia unui telefon, ea îmi va răspunde aici, prin mijlocirea electricităţii, la ceea ce eu mă voi mulţumi să rostesc în şoaptă. De cîte ori n-am discutat noi, în felul acesta, în dispreţul *pozitiv* al spaţiului, fiinţa aceea, astfel spiritualizată, şi cu mine !

Am spus *Sowana,* adineauri. Nu uitaţi, fără îndoială, că cele mai multe dintre marile magnetizate sfîrşesc prin a *se* desemna la persoana a treia, precum copiii mici. Ele *se* văd separate de organismele lor, de întregul lor sistem senzorial, în sfîrşit. Pentru a se desprinde şi mai mult, sporind uitarea personalităţii lor fizice — sociale, dacă vreţi —, unele dintre ele, ajunse la starea de viziune, au straniul obicei de a se boteza, pot spune, cu un nume de vis care le vine nu se ştie de unde, şi cu care ele VOR să fie chemate, în somnul lor luminos, pînă într-atît încît ajung să nu mai răspundă decît la acest pseudonim de dincolo de lume. Aşa se face că într-o zi, — deodată — întrerupîndu-se în mijlocul unei fraze începute, mistress Anderson mi-a spus, cu o simplitate a intonaţiei în stare să descumpănească pe cei mai puţin superstiţioşi, aceste unice cuvinte de neuitat „Prietene, eu îmi aduc aminte de Annie Anderson, care doarme acolo, unde te afli dumneata : dar, *aici,* eu îmi amintesc de un *eu* care se numeşte de foarte multă vreme, Sowana".

— Ce întunecate cuvinte mi-a fost dat să aud în seara asta ! murmură, ca pentru sine, tînărul lord, după un fel de stupoare tăcută.

— Da s-ar crede că ne aflăm la limita unui cîmp de experienţe... într-adevăr vecin cu „Fantasticul" ! continuă Edison. În sfîrşit, legitimă sau frivolă, această dorinţă bizară mi s-a părut că merită să fie satisfăcută, astfel încît, în conversaţiile noastre îndepărtate, eu nu o mai interpelez pe mistress Anderson decît sub insolita denumire pe care mi-a specificat-o ea.

Şi asta cu atît mai bucuros cu cît fiinţa morală care îmi apare în mistress Anderson, în stare de trezie, şi cea care îmi apare în adîncul stării magnetice, par absolut diferite. În locul femeii foarte simple, atît de demnă, atît de inteligentă chiar — însă cu vederi, la urma urmei, foarte mărginite — pe care o ştiu în ea, iată că la suflul acelui somn se dezvăluie una cu totul diferită, multiplă şi necunoscută! Iată că vastele cunoştinţe, elocvenţa stranie, idealitatea pătrunzătoare ale acestei adormite numită Sowana — care, la fizic, este aceeaşi femeie — sînt lucruri logic inexplicabile! Dualitatea aceasta nu constituie oare un fenomen stupefiant? Totuşi, deşi în grade de intensitate mai mică, acest fenomen s-a verificat, constatat, recunoscut, la toţi subiecţii supuşi unor magnetizatori serioşi, iar Sowana nu face excepţie, graţie genului său de nevroză cu totul deosebit, decît ca exemplu de anormală perfecţiune a acestui caz fiziologic.

A venit acum momentul să vă spun, milord, că după moartea frumoasei Evelyn Habal, fata contrafăcută, am crezut de cuviinţă că trebuia să-i arăt Sowanei relievele burleşti aduse de mine de la Philadelphia, în chip de pradă bogată. În acelaşi timp, i-am comunicat schiţa, deja foarte clară, a concepţiei mele despre Hadaly. N-aţi putea crede cu cîtă bucurie sumbră, nouă şi parcă răzbunătoare, mi-a primit şi mi-a încurajat proiectul! M-a hărţuit fără răgaz să mă apuc de lucru! Şi a trebuit să încep, apoi să fiu absorbit de această operă, pînă într-atît încît lucrările mele în legătură cu puterea de iluminare şi cu lămpile fără număr pe care trebuia să le termin pentru Umanitate au suferit o întîrziere de doi ani. Ceea ce m-a făcut să pierd milioane, în treacăt fie zis! În sfîrşit, atunci cînd toate complexităţile organismului Andreidei au fost executate, le-am asamblat în unitatea lor transfigurantă şi i-am prezentat fiinţa fantomatică, tînăra armură neînsufleţită.

La vederea ei, Sowana — părînd pradă nu știu cărei exaltări concentrate — îmi ceru să-i explic tainele cele mai ascunse, pentru ca, studiind-o în întregime, să poată, *dacă se ivește prilejul, SĂ SE INCORPOREZE EA ÎNSĂȘI ȘI S-O ANIME CU STAREA EI „SUPRANATURALĂ"*.

Frapat de această idee confuză, am dispus, în scurt timp și cu toată ingeniozitatea de care sînt capabil, un sistem destul de complicat de aparate, de inductori absolut invizibili, de condensatori cu totul noi la aceștea am adăugat un cilindru motor corespunzînd exact cu acela al mișcărilor lui Hadaly. Cînd Sowana a ajuns să le stăpînească așa cum se cuvine, ea mi-a trimis într-o zi, fără să mă prevină, pe Andreidă aici chiar, în timp ce eu terminam o lucrare. Vă declar că ansamblul acelei apariții mi-a produs emoția cea mai teribilă pe care am simțit-o în viața mea. Lucrarea îl înspăimînta pe lucrător.

„Ce-ar însemna oare această fantomă odată devenită copia unei femei ! m-am gîndit eu."

Începînd de atunci toate măsurile mele fură calculate și minuțios luate pentru ca, într-o bună zi, să fiu în stare să încerc, pentru vreo inimă vitează, ceea ce am înfăptuit noi. Pentru că — trebuie remarcat acest lucru ! — *nu totul e himeric în această creatură !* Iar ceea ce v-a apărut în fața ochilor — sub vălurile electricității, în acea armură de argint simulînd Umanitatea feminină — este o ființă necunoscută, este Idealul, este Hadaly deoarece, dacă eu o cunosc pe mistress Anderson, vă declar *CĂ NU O CUNOSC PE SOWANA !*

Lord Ewald se cutremură la aceste cuvinte grave ale electricianului ; acesta continuă gînditor :

— Întinsă la adăpostul frunzișului umbros și al miilor de licăriri ale florilor din subterană, Sowana, cu ochii închiși, plutind eliberată de povara oricărui organism, se încorpora, viziune fluidă, în Hadaly. În mîinile ei solitare, ca în cele ale unei moarte, ea

ținea legăturile metalice ale andreidei ; în realitate, ea mergea în mersul lui Hadaly, vorbea în ea, cu acea voce straniu de îndepărtată care, în timpul somnului acela sacru, îi vibrează pe buze ! Și îmi era deajuns să repet, tot cu buzele, însă *în tăcere*, tot ceea ce spuneați dumneavoastră, pentru ca acea Necunoscută de noi doi, auzindu-vă prin mine, să răspundă prin această fantomă.

De unde vorbea ea ? *Unde* auzea ea ? *Cine* simțea ea că a devenit ? Ce este oare acel fluid incontestabil, care conferă, asemenea legendarului inel al lui Giges, ubicuitatea; invizibilitatea, transfigurarea intelectuală ? În sfîrșit, cu cine avem de-a face ?

Întrebări.

Vă amintiți mișcarea — atît de *firească !* — a lui Hadaly către refracția fotografică a frumoasei Alicia, în cadrul acela ? Și, *acolo jos*, spre aparatul termometric apt să măsoare energia calorică a razelor planetare ? explicarea, în întregime improvizată, a acelui aparat ? scena, atît de ciudată, a pungii ? Vă amintiți precizia cu care Hadaly descria toaleta exactă a lui miss Alicia Clary, care citea, sub lampă, depeșa din prima seară, în vagon ? Știți cumva prin ce subtile, prin ce incredibile mijloace, acea manifestare de viziune din cale-afară de tainică s-a putut produce ? Iată Dumneavoastră erați îmbibat, pătruns de fluidul nervos al detestatei și scumpei dumneavoastră muritoare ! Or, într-un anume moment, dacă vă amintiți, Hadaly *v-a luat de mînă* pentru a vă conduce la hidosul sertar în care odihnesc resturile stelei teatrale. Ei bine, fluidul nervos al Sowanei se afla, datorită transmiterii intime a celuilalt fluid, în comunicație cu al dumneavoastră, grație acelei strîngeri de mînă a lui Hadaly. În aceeași clipă el și-a luat zborul peste invizibilele rețele întinse, în ciuda distanței aparente, între dumneavoastră și frumoasa amantă : el a ajuns așadar la centrul lor

de efuziune, adică la miss Alicia Clary, în vagonul care o aducea la Menlo Park.

— E oare cu putință ? ! gîndi lord Ewald vorbind în șoaptă.

— Nu dar asta *este,* răspunse electricianul. Atîtea alte lucruri, imposibile în aparență, se realizează în jurul nostru încît acesta, mai mult sau mai puțin, nu are darul de a mă surprinde din cale afară, dat fiind că eu fac parte dintre cei ce nu pot niciodată să uite cantitatea de neant de care a fost nevoie pentru a crea Universul.

Da neliniștitoarea visătoare, culcată pe niște perne aruncate peste un podium larg de sticlă cu suporți izolați, ținea clavierul de inducție, ale cărui clape o electrizau ușor și întreținea un curent între ea și andreidă. Și voi adăuga că există asemenea afinități între cele două fluide la care era supusă încît nu mi se pare prea surprinzător, mai ales în situația ambiantă în care ne aflăm noi, faptul că fenomenul de extraviziune s-a produs.

— O clipă, răspunse lord Ewald ; desigur, este deja un lucru admirabil că electricitatea singură poate, astăzi, să transmită, la distanțe și la înălțimi fără limite prea precise, orice forțe motrice cunoscute, de pildă în asemenea măsură încît — dacă e să dau crezare rapoartelor publicate — mîine, fără îndoială, ea va face să strălucească pe o sută de mii de rețele, în uzinele de pe pămînt, oarba, formidabila energie, pînă în zilele noastre pierdută, a cataractelor, a torentelor, știu eu ? chiar a refluxului, poate. Dar acest miracol, este, la nevoie, inteligibil, dată fiind existența conductorilor *palpabili* — magice vehicule — în care vibrează puterea fluidului ! Pe cînd fenomenul de translație *SEMI-SUBSTANȚIALĂ* a gîndului meu viu... cum să-l admitem, la distanță, *fără inductori, oricît de subțiri ar putea fi ei ?*

— Mai întîi, răspunse electricianul, distanţa, în realitate, nu este aici decît un fel de iluzie. Şi apoi ! dumneavoastră uitaţi o mulţime de fapte oficial obţinute de puţină vreme, de Ştiinţa experimentală : şi anume, de pildă, că nu numai fluidul nervos al unei fiinţe vii, dar şi simpla *virtute* a anumitor substanţe, se transmite la „distanţă" în organismul omenesc, *fără ingestie, sugestie, ori inducţie.* Oare faptele următoare nu s-au adeverit în ochii celor mai pozitivi medici actuali : iată un număr oarecare de flacoane de cristal, ermetic sigilate şi împachetate, conţinînd ficcare un anume drog al cărui nume îl ignor. Iau, la întîmplare, unul dintre ele ; îl apropii la zece-doisprezece centimetri de baza craniului unui isteric, de pildă : în cîteva minute, iată că subiectul se zbate în convulsii, vomează, strănută, ţipă sau adoarme, potrivit cu *virtuţile* proprii specificului prezentat în spatele capului la acea distanţă. Cum ! dacă e un acid mortal, acel bolnav va manifesta simptomele — ce i-ar putea provoca decesul — ale intoxicaţiei cu *acel* acid. Dacă este cutare electuar, el va cădea într-un extaz prompt, luînd în mod constant un caracter de religiozitate, prin halucinaţii *întotdeauna* sacre, chiar dacă el e credincios unui cult diferit de cel căruia îi va încerca viziunile mistice. Dacă ţin, întîmplător, o clorură — clorură de aur — iată că această *vecinătate* îl arde pînă la a-i smulge urlete de suferinţă. Unde sînt conductorii din aceste fenomene ? Şi, în faţa acestor fapte incontestabile, care umplu Ştiinţa experimentală de o atît de legitimă stupefacţie, pentru ce nu aş presupune eu posibilitatea unui fluid nou, mixt, sinteză a celui electric cu cel nervos, ţinînd în acelaşi timp de acela care face să se mişte, către polul nord, vîrful oricărui ac magnetizat şi de acela care fascinează pasărea aflată sub bătaia aripilor unui erete ?

Dacă, în starea de supersensibilitate isterică, o *afinitate-inductoare* poate, astfel, să facă legătura

între organismul bolnavului şi proprietăţile intime ale acelor substanţe şi să atragă vibranta lor influenţă prin porii sticlei şi ai pergamentului — întocmai aşa cum magnetul impresionează, prin sticlă şi prin stofe, moleculele de fier — dacă este indiscutabil, în sfîrşit, că un fel de magnetism obscur se degajă chiar şi din lucrurile *vegetale* şi *minerale*, şi poate să străbată — fără inductori — obstacole şi distanţe pînă la a impresiona cu virtutea lor specială o fiinţă vie, cum aş putea eu să fiu surprins, din cale-afară, de faptul că între trei indivizi de specie congeneră, puşi în legătură printr-un centru comun electromagnetizat, fluidele, într-un moment anume, au devenit corelative, astfel încît fenomenul în chestiune s-a produs ?

Pentru a conchide, din moment ce sensibilitatea ocultă a Sowanei nu este refractată la acţiunea secretă a fluidului electric, la cutare uşoară scuturătură, de pildă, produsă, *aici*, lui mistress Anderson — chiar dacă, în starea cataleptică, nici o altă influenţă *din afară* nu ajunge la ea şi chiar dacă aceasta din urmă ar putea fi arsă de vie fără a o trezi pe cea dintîi —, consider demonstrat faptul că fluidul nervos nu se află într-o stare de indiferenţă totală în privinţa fluidului electric, şi că, prin urmare, într-o măsură sau alta, unele dintre proprietăţile lor pot fuziona într-o sinteză de o natură şi de o forţă necunoscute. Acela care, descoperind acest fluid nou, ar putea dispune de el întocmai ca de celelalte două, ar fi capabil să opereze miracole care le-ar lăsa în umbră pe cele ale *yoghinilor* din India, ale bonzilor tibetani, ale fachirilor vrăjitori din Coromandel şi ale dervişilor din Egiptul central.

După un moment de visare ciudată, lord Ewald răspunse

— Deşi e de la sine înţeles că nu trebuie s-o văd niciodată pe mistress Anderson, Sowana mi se pare a merita să fie o prietenă, şi dacă, în toată această

magie care ne înconjoară, ea mă poate auzi, fie ca această dorință să-i parvină, *oriunde* s-ar afla ea !... Dar o ultimă întrebare oare cuvintele pe care Hadaly le-a rostit, adineauri, în parcul dumneavoastră au fost spuse și „declamate" de miss Alicia Clary ?

— Desigur, răspunse Edison, de vreme ce trebuie să fi recunoscut glasul și mișcările acelei muritoare : ea nu le-a recitat atît de minunat (de altfel, fără să priceapă nimic din ele), decît sub răbdătoarea și puternica sugestie a Sowanei.

La acest răspuns, lord Ewald rămase extrem de uluit. De data aceasta, într-adevăr, explicația nu mai stătea în picioare. Faptul de a fi *prevăzut* diferitele faze ale acelei scene (iar *vocea* atesta că ele fuseseră prevăzute) nu mai era de conceput.

Tocmai se pregătea pur și simplu să-i declare și să-i dovedească, la rîndul său, inginerului radicala și absoluta imposibilitate a acestui lucru, în ciuda oricărei soluții ; însă, cînd să-i notifice această evidență, își aminti, deodată, de strania rugăminte pe care Hadaly i-o adresase, în șoaptă, înainte de a se închide în bezna sicriului ei artificial.

Iată de ce, păstrînd ca pe un gînd tainic senzația de ameteală pe care o încerca, el nu replică nimic. Aruncă doar spre sicriu o privire ciudată întrezărea foarte clar prezența în Andreidă a unei ființe de pe lumea cealaltă.

Edison continuă, așadar, fără să dea atenție acelei priviri

— Starea de spiritualitate constantă și de supremă clarviziune, în care se realizează *viața reală* a Sowanei, îi conferă o putere de sugestie din cele mai intense, și îndeosebi asupra subiecților hipnotizați deja pe jumătate de mine. Efectele voinței sale, chiar și asupra inteligenței lor, sînt imediate.

Numai supusă supremației acestei influențe, în toate aceste zile, actrița a recitat cu răbdare, pe acea estradă înconjurată de obiectivele mele ascunse,

fiecare frază din scenele pe care le posedă Hadaly și care o personalizează. Și asta pînă la intonațiile, la mișcările și la privirile dorite, care erau provocate, inspirate în acea frumoasă inocentă de către Sowana. Fidelii plămîni de aur ai lui Hadaly nu înregistrau, sub degetul inspiratoarei, decît desăvîrșita nuanță vocală însfîrșit rostită printre alte douăzeci, uneori. Eu, cu micrometrul în mînă și cu cea mai puternică lupă sub ochi, nu cizelam, după gradul corespunzător al instantaneului lor fotografic, pe asperitățile cilindrului motor al Andreidei, decît numai ansamblurile perfecte ale mișcărilor, îmbinate cu privirile precum și cu expresiile luminoase sau grave ale Aliciei. În timpul celor unsprezece zile pe care le-a cerut această muncă, restul fizic al fantomei se executa — în afară de piept, în sfîrșit — după indicațiile mele scrupuloase. Doriți să vedeți cele cîteva duzini de probe fotocromice speciale pe care sînt indicate punctele (prescrise pînă la miimi de milimetru aproape) unde au fost presărate granulele pulberii metalice, în carnație, pentru exacta magnetizare a celor cinci sau șase zîmbete de bază ale lui miss Alicia Clary ? Le am acolo, în cartoanele acelea. Expresia acelor jocuri de fizionomie se nuanțează de la sine prin valoarea cuvintelor, întocmai cum exact cinci mișcări din sprîncene modifică privirile obișnuite ale acestei atît de interesante tinere femei.

În fond, munca aceasta migăloasă, al cărei ansamblu trebuie să vă pară atît de complex și ale cărei detalii atît de dificil de redat, se reduce prin analiză, atenție, perseverență, la atît de puțin lucru încît, sigur de formulele mele generale, datorate întrucîtva calculului integral și care, numai ele, mi-au cerut eforturi îndelungate, toată această curioasă și minuțioasă muncă de refracție nu este nici grea, nici anevoioasă ; totul merge de la sine ! În momentul cînd închideam armura, acum cîteva zile, și cînd aplicam,

încetul cu încetul, mai întîi sub formă de pulbere, apoi strat cu strat, amăgitoarea carnaţie peste miile de inductori atît de capilari, al căror scînteietor puf metalic ieşea prin orificiile imperceptibile ale acestei armuri, în acel moment, spun, Hadaly — pierdută încă în limburile ei — repetase, în faţa mea, într-un mod ireproşabil, toate scenele ce constituie mirajul fiinţei sale mentale.

Dar astăzi, toată ziua, cînd aici chiar, cînd în parc, repetiţia definitivă — pe care am contemplat-o între ea, îmbrăcată ca modelul ei, şi Sowana — m-a uluit!

Era Umanitatea ideală, fără ceea ce este josnic în noi, fără acel lucru a cărui absenţă, în aceste clipe, e imposibil de controlat la Hadaly. Eram, mărturisesc, entuziasmat ca un poet. Ce cuvinte încărcate de melancolie, realizînd voluptatea visului! Ce glas, ce profunzime pătrunzătoare în ochii aceia! ce cîntece! ce frumuseţe de zeiţă uitată! ce ameţitoare depărtări ale sufletului feminin! ce chemări necunoscute către o iubire imposibilă! Sowana, printr-o atingere uşoară a inelelor, o transfigura pe această evocatoare de vise pline de vrajă. Da, v-am mai spus-o, cele mai de seamă dintre spiritele cele mai luminoase ale marilor poeţi şi gînditori ai acestui veac au scris acele uimitoare şi admirabile scene.

Acolo, cînd o veţi redeştepta în vechiul dumneavoastră castel, veţi vedea — de la prima cupă de apă pură şi de la primul festin cu pastile —, veţi vedea ce fantomă desăvîrşită veţi avea în faţa ochilor! Îndată ce obiceiurile şi prezenţa lui Hadaly vă vor deveni familiare, vă spun că veţi deveni sincerul ei interlocutor, căci, dacă eu am furnizat din punct de vedere fizic ceea ce are ea pămîntesc şi iluzoriu, un Suflet ce-mi este necunoscut s-a suprapus operei mele, şi, încorporîndu-se în ea pe veci, a potrivit, credeţi-mă, cele mai neînsemnate detalii ale acelor scene cutremurătoare şi dulci, cu o artă

atît de rafinată încît, cu adevărat, ea depășește imaginația omului.

O ființă de dincolo de Umanitate s-a insinuat în această nouă operă de artă în care se concentrează, irevocabil, un mister încă neimaginat pînă la noi.

XIV

Despărțirea

Ceas trist, cînd fiecare însingurat se duce.

VICTOR HUGO. *Ruy Blas*

Așadar, reluă Edison, opera este săvîrșită și pot conchide că ea nu este un simulacru deșert. Un suflet s-a suprapus, să zicem, vocii, gestului, intonațiilor, zîmbetului, însăși palorii muritoarei care a fost iubirea dumneavoastră. La femeia reală, toate aceste lucruri nu erau decît moarte, chibzuite, dezamăgitoare, degradate sub vălurile lor se ascunde astăzi entitatea feminină căreia acest ansamblu de frumusețe neobișnuită îi aparținea poate, de vreme ce ea s-a dovedit demnă de a o însufleți. Prin urmare cea sacrificată de Artificial a răscumpărat Artificialul ! cea abandonată, trădată de dragostea degradantă și obscenă, s-a înnobilat într-o viziune capabilă de a inspira iubirea sublimă ! cea lovită, în speranțele ei, în sănătatea, în averea ei, de urmările unei sinucideri, a oprit pe un altul de la sinucidere. Decideți, acum, între umbră și realitate. Credeți că o astfel de iluzie v-ar putea reține pe lumea aceasta și ar merita osteneala de a trăi ?

Drept orice răspuns, lord Ewald se ridică ; apoi, scoţînd dintr-un toc de fildeş un mic şi admirabil pistolet de buzunar şi oferindu-l lui Edison, zise

— Dragul meu vrăjitor, îngăduiţi-mi să vă las o amintire din toată această luminoasă aventură nemaiauzită ! O meritaţi cu prisosinţă ! Vă predau armele.

Ridicîndu-se la rîndul său, Edison luă arma, îi încercă meditativ încărcătorul, apoi întinse braţul către noaptea de dincolo de fereastra deschisă.

— Iată un glonte pe care îl trimit la Dracu, dacă există, şi, în această ipoteză, înclin să cred că el se află prin apropiere.

— Ha ! ha ! întocmai ca în *Freischütz,* murmură lord Ewald care nu se putu abţine să nu zîmbească la această butadă a marelui electrician.

Acesta trase în întuneric.

— Lovit ! strigă, în parc, o voce extraordinară.

— Ce-i asta ? întrebă tînărul lord, puţin surprins.

— Nimic. Este unul din vechile mele fonografe care se amuză ! răspunse Edison continuîndu-şi gluma enormă.

— Vă lipsesc de o capodoperă supraomenească ! spuse lord Ewald, după un moment.

— Nu, de vreme ce am formula, zise electricianul. Dar... nu voi mai fabrica andreide. Subteranele îmi vor servi drept ascunzătoare pentru a pune la cale alte descoperiri.

Şi acum, milord conte Celian Ewald, un pahar de Jerez, şi adio. Aţi ales lumea viselor ; luaţi-o cu dumneavoastră pe instigatoare. Pe mine, destinul mă ţine înlănţuit de palidele „realităţi". Cufărul de voiaj şi căruţa sînt gata ; mecanicii mei, bine informaţi, vă vor escorta pînă la New York, unde căpitanul transatlanticului *Wonderful* este încunoştiinţat. Ne vom vedea poate la castelul Athelwold. Scrieţi-mi. Mîinile dumneavoastră ! Adio.

Între Edison și lord Ewald avu loc așadar încă o ultimă strîngere de mînă.

Un minut mai tîrziu, lord Ewald se afla călare alături de căruță, înconjurat de torțele escuadei sale redutabile.

Se puseră în mișcare și curînd ciudații călăreți dispărură, în depărtare, pe drumul către mica gară din Menlo Park.

Rămas singur, în centrul de strălucire al pandemoniului său, Edison se îndreptă, agale, spre draperiile negre, ale căror lungi falduri cădeau în fața unui lucru invizibil. Ajuns lîngă ele, le făcu să alunece pe inelele lor. Culcată, învești mîntată în întregime în doliu — și, fără îndoială, adormită — pe o imensă canapea de catifea roșie așezată pe discuri de sticlă, se ivi o femeie svelță, încă tînără, deși părul ei negru avea sclipiri de argint în jurul tîmplelor. Chipul, cu trăsături severe și încîntătoare, cu un oval pur, exprima un fel de liniște supranaturală. Mîna atîrnînd pe covor ținea pîlnia — încastrată într-un fel de mască umplută cu vată — a unui electrofon: dacă vorbea, nimeni, chiar aflat lîngă ea, nu o putea auzi.

— Ah! Sowana, zise Edison, iată așadar că pentru prima oară Știința va fi dovedit că poate să-l vindece pe om... chiar și de dragoste!

Cum vizionara nu răspundea, electricianul îi luă mîna mîna, de gheață, îl făcu să se cutremure; se aplecă asupra ei, pulsul nu mai bătea, inima încremenise.

Lungi minute în șir el încercă, în jurul frunții celei adormite, magneticele pase ale trezirii zadarnic.

Edison își dădu seama, după un ceas de neliniște și de eforturi de voliținne devenite sterile, că aceea care părea să doarmă părăsise definitiv lumea oamenilor.

XV

Fatum

Poenituit autem Deus quod hominem fecisset in terra et, tactus dolore cordis intrinsecus: Delebo, inquit, hominem!
(Dumnezeu însă s-a căit că l-a făcut pe om și, cuprins de o mare durere, își spune Îl voi distruge pe om.)

Geneza

După vreo trei săptămîni de la aceste evenimente, domnul Edison, neprimind nici scrisori, nici depeșe de la lord Ewald, începea să se îngrijoreze de tăcerea aceasta.

Într-una din serile următoare, către ceasurile nouă, aflîndu-se singur în laborator, inginerul, parcurgînd, așezat lîngă o lampă, una din principalele gazete americane, dădu peste următoarele rînduri care-i atraseră atenția și pe care le citi de două ori, cu o stupoare profundă

LLOYD. — Dispatch. Știri maritime.

„Pierderea steamerului *The Wonderful*, pe care am anunțat-o ieri, a fost confirmată și primim în legătură cu acest sinistru următoarele triste detalii

Incendiul a izbucnit la pupa către ceasurile două dimineața, în compartimentele pentru mărfuri, unde niște butoiașe cu esență minerală și cu băuturi spirtoase, luînd foc dintr-o cauză necunoscută, au explodat.

Marea era agitată și, întrucît steamerul tanga destul de puternic, lichidul aprins a pătruns, într-o clipă, în compartimentele bagajelor. Un puternic

vînt dinspre vest a înteţit incendiul în asemenea grad încît vîlvătaia a apărut în acelaşi timp cu fumul.

Într-un minut, cei trei sute de pasageri, treziţi brusc, încurcau circulaţia pe punte, scoşi din minţi în faţa inevitabilului pericol.

Se petrecură, acolo, scene îngrozitoare.

În faţa vîlvătăii care trosnea şi înainta, femeile, copiii scoteau urlete de deznădejde şi de spaimă.

Căpitanul declarînd că aveau să se scufunde în următoarele cinci minute, lumea se năpusti la şalupe, lăsate la apă în cîteva secunde.

Fură îmbarcaţi mai întîi femeile şi copiii.

În timpul acestor scene de groază, un incident straniu se petrecu în interpunte. Un tînăr englez, lord E***, înşfăcînd o bară de tambuchi, voia să pătrundă, cu forţa, în mijlocul flăcărilor, printre lăzile şi pachetele ce ardeau.

După ce îl doborî pe locotenent şi pe unul din contramaiştri, care voiau să-l reţină, a fost nevoie ca nu mai puţin de jumătate de duzină de mateloţi să sară asupra lui pentru a-l împiedica, în starea furibundă în care părea că se află, să se arunce în mijlocul incendiului.

În timp ce se zbătea, el declara că voia să salveze cu orice preţ din focul, devenit teribil, o ladă conţinînd un obiect atît de preţios încît el oferea enorma sumă *de o sută de mii de guinee celui care l-ar fi ajutat s-o smulgă sinistrului*, lucru, de altfel, imposibil şi care ar fi fost inutil, ambarcaţiunile de abia ajungînd pentru pasageri şi echipaj.

Fură siliţi să-l lege, nu fără greutate, din cauza extraordinarei vigori de care dădea dovadă, şi să-l transporte, leşinat, în ultima barcă, ai cărei pasageri fură culeşi de către *avizo*-ul francez *Le Redoutable*, către orele şase dimineaţa.

Prima şalupă de salvare, supraîncărcată cu femei şi copii, s-a scufundat. Se evaluează la şaptezeci şi

doi numărul înecaților. Iată cîteva dintre numele acelor nefericite victime."

(Urma o listă oficială, în care printre primele nume figura acela al lui miss *Emma-Alicia Clary, artistă lirică.)*

Edison azvîrli jurnalul cu violență. Trecură cinci minute fără ca vreun cuvînt să-i trădeze sumbra meditație. Apăsînd cu mîna pe un buton de cristal, el stinse lămpile. Apoi, începu să se plimbe încolo și-ncoace prin întuneric.

Brusc răsună clopoțelul telegrafului.

Electricianul aprinse veioza de lîngă aparatul său Morse.

Trei secunde mai tîrziu, apucînd depeșa, citi următoarele cuvinte

„LIVERPOOL, PENTRU MENLO PARK, NEW JERSEY, STATELE UNITE.
17. 2. 8. 40. EDISON, INGINER :

Prietene, numai de pierderea lui Hadaly sînt neconsolat și nu îmbrac doliul decît pentru această umbră. Adio. LORD EWALD".

Citind acestea, marele inventator se lăsă să cadă pe un scaun, lîngă aparat : privirile sale distrate întîlniră, nu departe de el, masa de abanos ; o lumină lunară făcea încă să pălească brațul încîntător, mîna albă cu inele vrăjite ! Și, visător întristat, pierdut în impresii necunoscute, ochii săi îndreptîndu-se din nou afară, asupra nopții prin marea fereastră deschisă, el ascultă cîtva timp indiferentul vînt de iarnă care ciocnea între ele crengile negre, apoi privirea sa ridicîndu-se, în sfîrșit, către bătrînele sfere luminoase ce ardeau, impasibile, printre norii grei, și brăzdau, la infinit, misterul de neînchipuit al cerurilor, el se înfioră — de frig, fără îndoială — în tăcere.

Lector : FLORIN CHIRIȚESCU
Tehnoredactor : ELENA BABY

Tiraj 58.130. Bun de tipar : 20.09.1976.
Coli de tipar : 20,5

Comanda nr. 60 238
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii",
București — Piața Scînteii nr. 1,
Republica Socialistă România

...la electricieni totul se petrece urmînd pilda fulgerului. În sfîrșit întrucît dumneavoastră ați vrut-o iată: am nefericirea de a trece printr-o dragoste foarte penibilă, prima din viața mea (și în familia mea, prima este aproape întotdeauna ultima, adică singura) pentru o foarte frumoasă persoană – poftim pentru cea mai frumoasă persoană din lume cred! – și care se află în momentul de față la New York ... ... E cu adevărat splendoarea lui Venus victrix ...

COLECȚIA ROMANELOR ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

Lei 10,50